

114. KESKIVIKKONA 4. LOKAKUUTA 2000

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ulkopuolella päiväjärjestyksen

1) Vanhenevan väestön palvelujen turvaaminen.....	3674
Välikysymys VK 4/2000 vp	
Vastaus ja keskustelu	

Mietintöjen pöydällepano

2) Hallituksen esitys laiksi toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta.....	3776
Hallituksen esitys HE 134/2000 vp	
Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus StVM 23/2000 vp	

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Tapio Karjalainen /sd
Lauri Kähkönen /sd
Markku Markkula /kok
Sinikka Mönkäre /sd
Outi Ojala /vas
Heli Paasio /sd
Riitta Prusti /sd
Kari Rajamäki /sd
Aulis Ranta-Muotio /kesk
Pekka Ravi /kok
Markku Rossi /kesk
Sari Sarkomaa /kok
Ilkka Taipale /sd
Pertti Turtiainen /vas
Kari Urpilainen /sd

Nimenhuuto

Nimenhuudossa merkitään täysistunnosta poissa oleviksi seuraavat edustajat:

Esko Aho /kesk
Janina Andersson /vihr
Eva Biaudet /r
Nils-Anders Granvik /r
Leena-Kaisa Harkimo /kok
Gunnar Jansson /r
Ilkka Kanerva /kok

Jari Vilén /kok
Matti Väistö /kesk

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat seuraavat edustajat:

Kari Rajamäki /sd

Eduskuntatyöhön liittyvissä tehtävissä olevat edustajat

Merkittään, että puhemiesneuvosto on käsitellyt seuraavat ilmoitukset poissaolosta täysistunnosta eduskuntatyöhön liittyvän tehtävän vuoksi:

- 4.10. edustaja
Sinikka Mönkäre /sd
- 4. ja 5.10. edustajat
Outi Ojala /vas
Riitta Prusti /sd
- 4.—6.10. edustaja
Markku Markkula /kok

Poissaololuvat

Merkittään, että puhemiesneuvosto on myöntänyt seuraavat luvat poissaoloon täysistunnosta muun syyn vuoksi:

- 4.10. edustajat
Gunnar Jansson /r
Ilkka Kanerva /kok
Erkki Pulliainen /vihr
Kari Rajamäki /sd
Markku Rossi /kesk
- 4. ja 5.10. edustaja
Ilkka Taipale /sd

Valiokuntien jäsenet

Puhemies: Ilmoitetaan, että lääketieteen lisensiaatti Jorma Huuhtasen edustajantoimen päättämisen johdosta hänen tilalleen valitaan uusi varajäsen ulkoasiainvaliokuntaan ja uusi jäsen valtiovarainvaliokuntaan.

Edelleen ilmoitetaan, että suuren valiokunnan jäseneksi valitun ed. Ryynäsen tilalle valitaan uusi varajäsen suureen valiokuntaan.

Ilmoitetaan lisäksi, että valiokuntapaikkojen järjestelyä varten pyytävät vapautusta perustuslakivaliokunnan jäsenyydestä ed. Manninen, valtiovarainvaliokunnan varajäsenyydestä ed. Kortenieniemi, liikennevaliokunnan jäsenyydestä ed. Saapunki ja puolustusvaliokunnan jäsenyydestä ed. Saapunki.

Puhemiesneuvosto puoltaa pyyntöjä.

Pyyntöihin suostutaan.

Puhemies: Ilmoitetaan, että valiokuntien täydennysvaalit toimitetaan ensi perjantaina 6 päivänä lokakuuta kello 13 pidettävässä täysistunnossa. Ehdokaslistat täydennysvaaleja varten on vaalisäännön 13 §:n mukaan jätettävä kansliaan viimeistään ensi perjantaina kello 10.

ULKOPUOLELLA PÄIVÄJÄRJESTYKSEN ESITELTÄVÄT ASIAT:

1) Vanhenevan väestön palvelujen turvaaminen

Välikysymys VK 4/2000 vp
Vastaus ja keskustelu

Puhemies: Ulkopuolella päiväjärjestyksen annetaan vastaus ed. Jääskeläisen ym. allekirjoittamaan välikysymykseen n:o 4 vanhenevan väestön palvelujen turvaamisesta.

Sitten kun välikysymyksen johdosta käyty keskustelu on päättynyt, esitän eduskunnan hyväksyttäväksi työjärjestyksen 22 §:n 3 momentin mukaisen päiväjärjestykseen siirtymisen sanamuodon. Niiden, jotka eivät hyväksy tällaista yksinkertaista päiväjärjestykseen siirtymistä, tulee työjärjestyksen 22 §:n 3 momentin mukaan jo keskustelun aikana tehdä ehdotus perustellun päiväjärjestykseen siirtymisen sanamuodoksi tai asian lähettämisestä valiokuntaan.

Keskustelu:

1 Peruspalveluministeri Osmo Soininvaara: Arvoisa puhemies! 1990-luvun lama koetteli suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan perusteita. Syvimmästä läntisiä teollisuusmaita rauhan aikana koetelleesta lamasta selvittiin lopulta kohdallaisen pienin vaurioin. Kuntien henkilökuntaa tosin vähennettiin 90-luvun alussa lähes 50 000 henkilöllä, mutta henkilökunnan määrä on sen jälkeen noussut parilla kymmenellä tuhannella. (Hälinää)

Puhemies: Anteeksi, ministeri Soininvaara! Arvoisat edustajat, kehotan rauhoittumaan ja kuuntelemaan ministerin vastausta.

Puhuja: Valtion tämän ja ensi vuoden talousarviot parantavat pitkästä ajasta kuntien taloustilannetta, ja se näkyy kuntien kyvyssä huolehtia palveluista. Ensi vuonna kuntien palkkalistoilla olevan henkilöstön määrän arvioidaan kasvavan noin 2 000 henkilöllä.

Säästöt olivat välttämättömiä Suomen talouden tervehdyttämiseksi, mutta kohdistuivatko ne ehkä väärin? Olisiko pitänyt säästää enemmän jostakin muusta ja jättää näin enemmän rahaa esimerkiksi vanhusten palveluihin? Todettakoon, että viime torstain kyselytunnilla, ilmeisesti samana päivänä kun välikysymystä kirjoitettiin, välikysymyksen allekirjoittaneet ryhmät vaativat lisää rahaa käytettäväksi kotihoidon tukeen. Se vähentäisi luonnollisesti kuntien kykyä huolehtia muiden väestöryhmien, esimerkiksi vanhusten, tarpeista.

Välikysymyksessä kannetaan, aivan oikein, huolta väestön ikääntymisen tuomista uusista menoeristä ja hoidon tarpeen lisääntymisestä. Juuri tämän takia hallitus ei ole kiirehtimässä menojen paisuttamista väestön ikäjakauman ollessa vielä edullinen. Suomen julkisen talouden ylijäämä — eläkejärjestelmä mukaan luettuna — on yli 4 prosenttia bruttokansantuotteesta. Verrattuna muihin teollisuusmaihiin suhtaudumme kaukonäköisesti odotettavissa olevaan eläkeläisten määrän kasvuun.

Vanhusten määrän kasvu lisää niin terveydenhoito- kuin sosiaalipalvelujen tarvetta. Hallitus ei oleta palvelutarpeen kuitenkaan kasvavan vanhusten määrän suhteessa, sillä vanhukset tulevat ilmeisesti olemaan nykyistä terveempiä ja siten vähemmän hoidon tarpeessa kuin nykyisin.

Julkisen talouden taakkana on pitkäaikaistyöttömyyden pysyminen korkeana hyvästä taloudellisesta kehityksestä huolimatta. Työttömyys vie niitä rahoja, joita tarvittaisiin kuntien palvelutalouden rahoittamiseen. Ponnistelut työttömyyden alentamiseksi ovat siten elintärkeitä hyvinvointiyhteiskunnan puolustamisen kannalta.

Hallitusohjelmassa on tehty linjavalinta, jonka mukaisesti hallitus priorisoi palveluja suhteessa tulonsiirtoihin. Katson välikysymystekstin tukevan tätä linjavalintaa.

Arvoisa puhemies! 90-luvulla rahapula rajoitti kuntien palvelutarjontaa. Tällä vuosikymmenellä rahapula helpottaa, mutta tilalle astuu valittavasti henkilökuntapulan uhka. Kuntien palveluksessa olevan henkilökunnan korkea keskiikä merkitsee, että lähivuosina tarvitaan nopeasti uusia työntekijöitä eläkkeelle siirtyvien tilalle. Erittäin uhkaava tilanne on vanhustenhoidossa, sillä nuorista alalle tulevista kovin harva pyrkii erikoistumaan vanhustenhoitoon.

Työnantajat saavat osittain syyttää myös itseään edessä olevasta henkilökuntapulasta. Jatkuva pätkätöiden teettäminen karkottaa hoitajia niin ulkomaille kuin pois alalta, eikä se myöskään houkuta nuoria hakeutumaan alalle. Ennen niin suosittujen hoitoalan oppilaitosten on ollut vaikeata saada oppilaskiintiöitään täyteen.

Arvoisa puhemies! Vanhuksia koskeva keskustelu keskittyy aivan liiaksi laitoshoidon määrään ja laatuun. Unohdetaan, että eläkeläisten enemmistö on hyväkuntoisia, aktiivisia ihmisiä, jotka kykenevät selviytymään itse elämästään ja päinvastoin kansalaisyhteiskunnan tasolla tarjoavat arvokkaan voimavaran. Pienten lasten vanhemmat tietävät, kuinka arvokasta isovanhempien apu on. Kuntien ja kansalaisyhteiskunnan tasolla kannattaisikin miettiä, miten eläkeläisissä piilevä toiminnan tarmo voitaisiin käyttää mahdollisimman hyvin hyväksi.

Fyysisen ympäristön suunnittelu vaikuttaa suuresti siihen, miten pitkään vanhus kykenee selviytymään itsenäisesti laitoshoidon ulkopuolella. Esteettömyys, portaattomuus, matalalattiabussit ja muut vammaisliikkeen pitkään vaativat uudistukset auttavat myös vanhusväestön selviytymistä.

Vanhusten on usein vaikea elää hissittömissä kerrostaloissa. Hallitus haluaa edistää hissien rakentamista vanhoihin kerrostaloihin. Hissien rakentamiseen tarjottua avustusta on nyt nostettu

jopa 50 prosenttiin, mutta edelleen tämän määrärahan käyttö on kovin vähäistä.

Omaishoitajat tekevät arvokasta ja pyyteetöntä työtä, joka säästää huomattavasti laitoshoidon kustannuksia. Moni kunta on varannut omaishoitajien tukeen liian vähän määrärahoja siten, että rahat loppuvat säännöllisesti kesken vuotta. Tällaisen säästämisen logiikkaa on vaikea ymmärtää, sillä omaishoito on kunnan kannalta varsin halpaa verrattuna vaihtoehtoihinsa.

Omaishoidon tuesta annetussa asetuksessa suositetaan, että hoitajille järjestetään yksi vapaapäivä viikossa, yksi vapaa viikonloppu kuukaudessa ja vuosittain yhtäjaksoinen vähintään viikon pituinen vapaa, jos hoidettavana on runsaasti hoitoa vaativa henkilö. Suositus ei kuitenkaan velvoita kuntia. Vuonna 1998 kaikkein kiinteimmin hoitotyöhön sidotut omaishoitajat saivat subjektiivisen oikeuden pitää vapaata vähintään yhden vuorokauden kuukaudessa. Lakisääteisen vapaapäivän lisääminen yhdellä päivällä kuukaudessa lisäisi kuntien kustannuksia arviolta 80 miljoonalla markalla, josta valtionosuus olisi noin 19 miljoonaa.

Arvoisa puhemies! Välikysymyksessä on todettu, että valtionosuuksia on järjestelmällisesti pienennetty ja yhä suurempi osa kuntien rahoituksesta on suoraan riippuvaista kunnallisveron ja yhteisöveron tuotosta.

Valtionosuuksia ei kuitenkaan ole pienennetty vuoden 1998 jälkeen, jolloin tehtiin viimeiset varsinaiset valtionosuusleikkaukset. (Ed. Pekkarinen: Vielä tänäkin vuonna!) Kuluvalle vuodelle valtionosuuksiin tehtiin täysimääräiset indeksikorotukset. Ensi vuonna tapahtuvat kustannustenjaon tarkistus ja indeksikorotus lisäävät valtionosuuksia yhteensä 1,5 miljardilla markalla. Vuonna 1998 valtionosuudet olivat yhteensä 24,6 miljardia markkaa, kun ne tänä vuonna ovat 26,0 miljardia markkaa. Valtionosuudet nousevat edelleen siten, että ne ovat ensi vuonna 28 miljardia markkaa, ja vuonna 2004 valtionosuuksien ennakoidaan olevan yhteensä 30,4 miljardia markkaa. Kuntien valtionosuudet sosiaali- ja terveydenhoidon menoihin lisääntyvät ensi vuonna 830 miljoonalla markalla. Kunnat eivät kuitenkaan ole sidottuja käyttämään tätä rahaa sosiaali- ja terveystalouteen.

Koko kuntatalouden tasolla kuntien rahoitusasema on edelleen parantunut ja pysyy lähivuosiina hyvänä. Valtion budjetti helpottaa suoraan ensi vuonna kuntien asemaa noin 600 miljoonan

markan edestä. (Ed. Pekkarinen: Tästä olemme täysin eri mieltä!) Kuntien verotulojen ennakoidaan kasvavan ensi vuonna 3 miljardilla markalla siten, että tuloveron tuotto lisääntyy lähes 4 miljardilla markalla ja yhteisöveron tuotto alenee lähes miljardilla markalla.

Kuntien yhteenlaskettu vuosikate ylittää käyttöomaisuuden poistot keskimäärin 3 miljardilla markalla ja nettoinvestoinnit runsaalla 1 miljardilla markalla. Talous on vahvistunut erityisesti suurimmissa kunnissa. Monissa pienissä, alle 6 000 asukkaan kunnissa talous on pysynyt heikkona. Negatiivisen vuosikatteen kuntien määrän arvioidaan alenevan tänä vuonna mutta kasvavan uudestaan jonkin verran vuosina 2001 ja 2002 yhteisöverouudistuksen siirtymäkauden seurauksena. Tämän jälkeen negatiivisen vuosikatteen kuntien määrän ennakoidaan vähenevän noin puoleen vuoden 2001 määrästä. Kuntien lukumäärä ei kuitenkaan kerro kehityksestä kaikkea. Vielä vuonna 1997 negatiivisen vuosikatteen kunnissa asui noin 900 000 henkeä ja tänä vuonna niissä asuu enää 350 000 henkeä, elikkä kuntalaisten määrällä mitattuna ongelma on pudonnut lähes kolmasosaan.

Verotulojen tasausjärjestelmä tukee erityisesti pienten kuntien taloutta. Ennakkotietojen mukaan verotulojen tasausjärjestelmä parantaa alle 6 000 asukkaan kuntien taloutta ensi vuonna 700 markalla asukasta kohden edelliseen vuoteen verrattuna. Kuntien välillä on kuitenkin kohtuuttoman suuria taloudellisia eroja. Tätä lievitetään tänä ja ensi vuonna harkinnanvaraisten valtionapujen avulla. Vuonna 2002 toteutetaan valtionosuusjärjestelmän tarkistus, jonka tarkoituksena on vähentää kuntien välisiä eroja.

Kuntien taloudellinen asema on helpottumassa kasvavien verotulojen ansiosta. Kuten kysymyksessäkin sanotaan, verotulojen kasvu kohdistuu kovin epätasaisesti. Kaikista köyhimpien kuntien osuus verotulojen kasvusta on kuitenkin turvattu. Verotulojen tasausjärjestelmä takaa, että niiden verotulot kasvavat täsmälleen samassa suhteessa kuin verotulot kasvavat maassa keskimäärin. Vastaavasti varakkaimpien kuntien verotulojen kasvusta 40 prosenttia siirtyy automaattisesti köyhempien kuntien hyväksi. Tosin nämä tasauserät kilahtavat kunnan kassaan vasta kahden vuoden kuluttua, mutta kunta tietää jo nyt, että ne ovat tulossa. Tulevassa valtionosuuksien tarkistuksessa on tarkoituksena muuttaa

kuntien välinen verotulojen taseus lähes reaaliaikaiseksi.

Arvoisa puhemies! Kysymyksessä esitetty väite, että erot kuntien tarjoamien sosiaali- ja terveyspalvelujen tasossa olisivat kasvaneet, on vähintään kyseenalainen. Stakesin tuoreen selvityksen mukaan erot kuntien terveydenhoitoon käyttämässä rahamäärässä asukasta kohden ovat viimeisen kymmenen vuoden aikana supistuneet eivätkä kasvaneet, ja supistuneet jopa aika merkittävästi. On toki myönnettävä, ettei erojen supistuminen käytettävissä olevassa rahamäärässä suoraan tarkoita, että erot palvelutarjonnassa olisivat myös supistuneet.

Selvitysmies Jukka Pekkarinen on laatimassa ehdotusta valtionosuuksien jakoperusteiden uudistamiseksi. Tällä yritetään vastata palvelutarpeen erilaisuuteen eri kunnissa. Esitys tulee lisäämään alueellista oikeudenmukaisuutta, mutta jo nyt tiedetään, että terveydenhoidon osalta se ei tule poistamaan alueellisia eroja. Tämä ei johdu tahdon puutteesta vaan siitä, että nykyjärjestelmässä eroja on mahdoton poistaa.

Erot kuntien sairaanhoidon menoissa asukasta kohden ovat satunnaisia senkin jälkeen, kun on poistettu ne erot, jotka johtuvat siitä, että toisissa kunnissa on tehty viisaampia ratkaisuja kuin toisissa. Sairastuminen on ajallisesti satunnaista. Mitä pienempi kunta, sitä rajummin sairaanhoidon menot vaihtelevat vuodesta toiseen pelkäämään tilastollisten lainalaisuuksien vuoksi. Tämä ongelma olisi vielä ratkaistavissa ottamalla lainaa huonoina vuosina ja maksamalla sitä pois hyvinä. Vuotuisen vaihtelun lisäksi sairastavuudessa on suuria pysyviä alueellisia vaihteluita. Joissakin kunnissa väestö vain sairastaa enemmän kuin samanikäinen väestö muualla. Tämä tuottaa pysyvää eriarvoisuutta kuntien välillä. Erityisen haavoittuvia tässä ovat pienet kunnat.

Julkisuudessa on kiinnitetty huomiota muuttoliikeen valikoivuuteen, kun aktiivi-ikässä oleva väestö muuttaa keskuksiin ja vanhuksat jäävät syrjäkuntiin. Tämä ilmiö voidaan ottaa huomioon valtionosuusjärjestelmässä ja on otettukin. Tosin Itä-Suomessa vanhuksat ovat keskimäärin huonokuntoisempia kuin samanikäiset vanhuksat vaikkapa Länsi-Suomen rannikkokunnissa. Se, mitä valtionosuusjärjestelmä ei kunnolla kykene ottamaan huomioon, on muuttoliikeen valikoivuus aktiivi-ikäisen väestön sisällä. Terveimmät muuttavat ja sairaimmat jäävät.

452 itsenäiseen kuntaan ja laskennalliseen valtionosuuteen perustuva sairaanhoito ei koskaan pysty olemaan alueellisesti tasa-arvoista. Terveydenhuollossa onkin pohdittava muutosta itse järjestelmään ja erityisesti pienten kuntien rooliin ja niille sälytettyn taloudelliseen vastuuseen, sekä sairaanhoitopiirien että peruskuntien väliseen työnjakoon. Kyse ei ole siis kuntien kyvystä järjestää palveluja vaan niiden kyvystä vastata väestönsä suuresti vaihtelevista terveydenhoitomenoista.

Arvoisa puhemies! Vanhustenhoidossa maassa on paikoin puutteita, vaikka suurin osa kunnista on selviytynyt siitä moitteettomasti. Hoidon järjestäminen on kuntien vastuulla. Välikysymyksessä pantiin vastuu puutteista hallituksen niskaan. Logiikka kulki suunnilleen siten, että kunnat kyllä huolehtisivat asiat hyvin, mutta valtio on vienyt niiden talouden niin kovaan ahdinkoon, etteivät ne pysty tarjoamaan kunnollista hoitoa. Jos tämä olisi totta, eikä silloin pitäisi olla niin, että vanhustenhoito olisi heikosti järjestetty vähävaraisissa kunnissa ja vauraissa kunnissa asiat olisivat kunnossa? Kuitenkin käytäntö osoittaa, että monessa taloudellisen ahdinon koettelemassa kunnassa vanhustenhoito on järjestetty esimerkiksi, kun taas monessa taloudellisesti vahvassa kunnassa vanhustenhoidon järjestämisestä olisi yhtä sun toista huomautettavaa.

Välikysymys on tehty tärkeästä asiasta ja kysymyksen sisällön kannalta juuri oikeaan aikaan: kolme viikkoa ennen kunnallisvaaleja, sillä kunnissahan nämä asiat ratkaistaan. Kysymyksen paikka vain on väärä. Se olisi pitänyt tehdä jokaisessa 452 kunnanvaltuustossa erikseen. Kuntien välillä on suuria eroja siinä, miten hyvin vanhusten hoito on järjestetty, eivätkä nämä erot selity eroilla kuntien taloudellisessa tilanteessa. Hallitus parantaa budjettiesityksellään kuntien mahdollisuutta huolehtia palveluista, mutta hallitus ei voi määrätä, miten kunnat lisääntyneitä rahojaan käyttävät.

Kun kysymys on kuitenkin tehty hallitukselle ja sen peruspalveluministerille, onko se osoitus siitä, että hallitus on tai sen kysyjien mielestä pitäisi olla vastuussa kuntien päätöksistä?

Suomessa kunnat olivat vielä kymmenen vuotta sitten valtion tiukassa ohjauksessa. Normipurku käynnistettiin jo vuonna 1986 ja vuonna 1993 toteutettiin tähän asti merkittävin normiväljennys. Sen jälkeen kuntien toimintaa säätele-

vät normit on pääosin purettu. Kuntien oletetaan itse tietävän parhaiten, mitä kuntalaiset eniten tarvitsevat. Normien purku on huomattavasti järjestyksellisesti ja tehokas kuntien toimintaa, mutta sen varjopuolena on ollut erojen kasvu kuntien välillä. Jotkut kunnat ovat painottaneet toiminnassaan yhtä asiaa ja toiset toista. Yksittäiset kuntalaiset, esimerkiksi vanhukset, ovat joutuneet kovin eriarvoiseen asemaan asuinkunnasta riippuen. Onko välikysymys tulkittava siten, että kysyjät haluaisivat palauttaa valtiovallalle mahdollisuuden ja velvollisuuden ohjata kuntien päätöksentekoa?

Hallitus on valmis takaamaan erilaisten vähemmistöjen edut kunnallisissa päätöksenteossa tarvittaessa normein, jos näyttää siltä, että eriarvoisuus muuten kasvaa liian suureksi. Melko tarkkoja normeja on esimerkiksi päivähoitossa ja koulutoiminnassa sekä vammaispalveluissa. Normiohjaukseen liittyy kuitenkin suuria ongelmia, minkä takia tätä keinoa hallitus on halukas käyttämään vain hyvin säästellen. Eduskunta on juuri saamassa käsittelyynsä lakiesityksen, joka oikeuttaisi hallituksen antamaan asetuksia mielen-terveystyön järjestämisestä.

Etelä-Suomen lääninhallituksen taannoinen päätös, joka koski eräässä hämeenlinnalaisessa vanhainkodissa ilmenneitä puutteita, osoittaa, ettei valtion ohjauskoneisto nytkään vallan hampaaton ole. Samanlaisia puutteita on valitettavasti kovin monessa vanhainkodissa maassamme.

Sosiaali- ja terveysministeriössä valmistellaan yhteistyössä Kuntaliiton ja kuntien kanssa eräänlaista pehmeää ohjausta. Valtioneuvoston sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelman puitteissa suunnitellaan kuntien tueksi hyvän hoidon ohjeita, jotka sisältävät myös suosituksia henkilökuntamitoituksista. Näiden valvonta voisi luontevasti kuulua kuntien tarkastuslautakunnille. Kunta voisi ohjeista poiketa, jos katsoo sen perustelluksi, mutta se pitäisi silloin tehdä avoimesti ja se pitäisi pystyä kuntalaisille perustelevaan. Lääninhallitusten valtuudet jäisivät toki ennalleen, sillä ei voida hyväksyä, että kunta enemmistöpäätöksellään jättää jonkin väestöryhmän oikeudet toteuttamatta.

Arvoisa puhemies! Uskon, että tämä järjestelmä pystyy ilman sen suurempaa pakkoa poistamaan suurimman osan niistä puutteista, joita vanhustenhoitossa joissakin kunnissa kiistatta on.

Peruspalveluministeri Soininvaaran vastaus on ruotsinkielisenä näin kuuluva:

1990-talets ekonomiska depression skakade om det finländska välfärdssamhället grundligt. Depressionen, den värsta som drabbat de västliga industriländerna i fredstid, övervanns dock slutligen, och skadorna var sist och slutligen relativt små. I början av 1990-talet minskade kommunernas sammanräknade personalsiffra med nästan 50 000, och sedan dess har antalet anställda stigit med 20 000. Statsbudgeten för i år och nästa år stärker kommunernas ekonomiska läge för första gången på länge, och detta märks på kommunernas servicekapacitet. Nästa år väntas de kommunalt anställda bli 2 000 fler.

Den finländska ekonomin behovde saneras och besparingarna var nödvändiga, men inriktades de på fel sätt? Borde man ha sparat mer på något annat håll för att kunna använda mera pengar till äldreomsorgen? Det kan konstateras att under frågetimmen i torsdags, uppenbarligen samma dag som interpellationen författades, krävde de grupper som undertecknat interpellationen mera pengar för hemvårdsstöd. Detta skulle givetvis minska kommunernas förmåga att sörja för behoven hos andra befolkningsgrupper, exempelvis äldre.

I interpellationen uttrycks helt riktigt oro för de nya utgifter som den åldrande befolkningen medför och för det ökade omsorgsbehovet. Just därför påskyndar regeringen inga utgiftsökningar så länge befolkningens åldersstruktur fortfarande är gynnsam. I Finland uppgår överskottet inom den offentliga ekonomin—pensionssystemet inberäknat—till över 4 procent av bruttonationalprodukten. Jämfört med andra industriländer förhåller vi oss framsynt till den förväntade uppgången i antalet pensionärer.

När de äldre blir fler ökar behovet av såväl hälsovårdsservice som social service. Regeringen antar dock att servicebehovet inte kommer att öka i proportion till antalet äldre, eftersom de äldre uppenbarligen kommer att vara friskare och därigenom i mindre behov av vård än vad fallet är i dag.

Den offentliga ekonomin måste kämpa med en fortsatt hög långtidsarbetslöshet trots att den ekonomiska utvecklingen är god. Arbetslösheten slukar de pengar som skulle behövas för finansieringen av kommunernas serviceproduktion. Ansträngningarna för att minska arbetslösheten är

således livsviktiga för försvaret av välfärdssamhället.

I regeringsprogrammet har träffats ett linjeval, enligt vilket regeringen prioriterar den grundläggande servicen framför inkomstöverföringar. Jag anser att texten i interpellationen stöder detta linjeval.

På 1990-talet begränsade bristen på pengar kommunernas serviceutbud. Under detta årtionde lättar penningbristen, men i stället hotar brist på personal. Personalens höga medelålder innebär att nya anställda snabbt kommer att behövas under de närmaste åren som ersättare för dem som går i pension. Särskilt hotfullt är läget inom äldreomsorgen, eftersom mycket få av de unga som väljer branschen specialiserar sig på äldreomsorg.

Arbetsgivarna får delvis också skylla sig själva för den förestående bristen på personal. Det ständiga kortjobbandet får vårdpersonalen att flytta utomlands eller byta bransch, och inte heller lockar det unga till branschen. Det har varit svårt för de tidigare så populära läroanstalterna inom vårdsektorn att fylla elevkvoterna.

Åldringsdebatten kretsar alldeles för mycket kring anstaltsvårdens omfattning och kvalitet. Man glömmer bort att merparten av pensionärerna är aktiva människor i gott skick som klarar sin dagliga tillvaro själva och utgör en värdefull resurs i medborgarsamhället. Småbarnsföräldrarna vet hur värdefullt det är att kunna få hjälp av mor- och farföräldrarna. Kommunerna och medborgarsamhället skulle göra klokt i att dryfta hur pensionärsenergin skulle kunna tas till vara så väl som möjligt.

Planeringen av den fysiska miljön inverkar i hög grad på hur länge de äldre klarar sig självständigt utan anstaltsvård. Avsaknaden av hinder och trappor, låggolvbussar och andra reformer som handikapprörelsen länge har krävt gör det lättare också för äldrebefolkningen att klara sig.

Ofta är det svårt för äldre att bo i flervåningshus utan hiss. Regeringen vill främja byggandet av hissar i gamla flervåningshus. Understödet för byggandet av hissar har nu höjts till så mycket som 50 procent, men fortfarande utnyttjas anslaget bara i blygsam omfattning.

Närståendevårdarna utför ett värdefullt och oegennyttigt arbete, tack vare vilket kostnaderna för anstaltsvård är mycket mindre än de annars skulle vara. Många kommuner har reserverat allt-

för små anslag för närståendevård, och följden är att pengarna regelbundet tar slut långt före årsskiftet. Logiken i detta slag av sparande är svår att förstå sig på, eftersom närståendevården är billig för kommunerna i jämförelse med alternativen.

I förordningen om stöd för närståendevård rekommenderas att vårdarna får en ledig dag i veckan, ett ledigt veckoslut i månaden och en oavbruten ledighet om minst en vecka årligen, om den som vårdas behöver vård och omsorg i stor utsträckning. Rekommendationen är emellertid inte bindande för kommunerna. År 1998 fick de närståendevårdare som är allra mest bundna av vårdarbetet en subjektiv rätt att vara lediga minst ett dygn per månad. Om den lagstadgade lediga tiden förlängs med en dag stiger kommunernas kostnader med uppskattningsvis 80 miljoner mark, av vilket cirka 19 miljoner mark finansieras via statsandelarna.

I interpellationen konstateras att statsandelarna systematiskt har skurits ned och att en allt större del av kommunernas finansiering är direkt beroende av vad kommunalskatten och samfundsskatten inbringar.

Statsandelarna har emellertid inte sänkts efter 1998, då de sista statsandelsnedskärningarna företogs. Inför innevarande år höjdes statsandelarna fullt ut enligt index. Den översyn av kostnadsfördelningen och den indexförhöjning som äger rum nästa år höjer statsandelarna med sammanlagt cirka 1,5 miljarder mark. År 1998 uppgick statsandelarna till sammanlagt 24,6 miljarder mark, medan de i år utgör 26,0 miljarder mark. Statsandelarna stiger ytterligare så, att de nästa år uppgår till 28 miljarder mark och år 2004 väntas uppgå till sammanlagt 30,4 miljarder mark. Nästa år ökar statsandelarna till kommunerna för social- och hälsovårdsutgifter med 830 miljoner mark. Kommunerna är emellertid inte förpliktade att använda dessa medel till social- och hälsovårdsservice.

Om man ser till den kommunala ekonomin som helhet har kommunernas finansiella ställning förbättrats ytterligare, och den förblir god under de närmaste åren. Nästa år underlättar statsbudgeten kommunernas ställning med cirka 600 miljoner mark. Kommunernas skatteinkomster väntas nästa år stiga med 3 miljarder mark så, att inkomstskatterna inbringar nästa 4 miljarder mark mer medan samfundsskatten inbringar nästan en miljard mindre.

Kommunernas sammanräknade årsbidrag överstiger avskrivningarna för anläggningstillgångar med i medeltal 3 miljarder mark och nettoinvesteringarna med en dryg miljard mark. Ekonomin har stärkts särskilt i de största kommunerna. I många små kommuner med färre än 6 000 invånare har ekonomin däremot förblivit svag. Antalet kommuner med ett negativt årsbidrag antas minska i år men på nytt öka något under åren 2001 och 2002 till följd av den övergångsperiod som hör samman med samfunds-skattereformen. Därefter väntas antalet kommuner av detta slag minska till omkring hälften av 2001 års siffra. Kommunantalet säger dock inte allt om utvecklingen. År 1997 bodde nästan 900 000 personer i kommuner som hade ett negativt årsbidrag, i år är motsvarande invånarantal bara 350 000, med andra ord har problemet mätt på kommuninvånarens nivå minskat med en tredjedel.

Systemet med utjämning på grundval av skatteinkomsterna stöder i synnerhet ekonomin i små kommuner. Enligt förhandsuppgifter förbättrar systemet nästa år ekonomin i kommuner med färre än 6 000 invånare med 700 mk per invånare jämfört med föregående år. De ekonomiska skillnaderna mellan kommunerna är ändå oskäligt stora. Denna olägenhet lindras i år och nästa år med hjälp av statsbidrag enligt prövning. År 2002 genomförs en översyn av statsandelssystemet som syftar till att minska skillnaderna mellan kommunerna.

Kommunernas ekonomiska ställning är på väg att förbättras tack vare de stigande skatteinkomsterna. Alldeles som det sägs i interpellationen är ökningen av skatteinkomsterna mycket ojämn i kommunerna. De allra fattigaste kommunernas andel av ökningen i skatteinkomsterna har dock tryggats. Systemet med utjämning på grundval av skatteinkomsterna garanterar att dessa kommuners skatteinkomster växer i exakt samma förhållande som kommunernas skatteinkomster ökar i hela landet i genomsnitt. I gengäld överförs 40 procent av de förmögna kommunernas skatteinkomstökning automatiskt till de fattigare kommunerna. Visserligen blir kommunen delaktig av dessa utjämningsbelopp först om två år, men kommunen vet redan nu att de är på väg. Vid den förestående statsandelsöversynen är det meningen att utjämningen på grundval av skatteinkomsterna skall ändras så att den i det närmaste sker i realtid.

Det påstående i interpellationen enligt vilket nivåskillnaderna inom de social- och hälsovårdstjänster som kommunerna tillhandahåller har ökat är milt sagt tvivelaktigt. Enligt en färsk utredning som Stakes har gjort har skillnaderna i de summor per invånare som kommunerna använder till hälsovård krympt under de tio senaste åren och inte alls ökat. Det måste visserligen medges att en minskning av skillnaderna i de tillgängliga penningbeloppen inte automatiskt innebär att också skillnaderna i fråga om serviceutbudet har minskat.

Utredningsman Jukka Pekkarinen är i färd med att sammanställa ett förslag till översyn av fördelningsgrunderna för statsandelarna. Syftet är att tackla olikheterna i servicebehovet i olika kommuner. Förslaget kommer sannolikt att främja den regionala rättvisan, men redan nu vet man att det inte kommer att eliminera de regionala skillnaderna för hälsovårdens del. Detta beror inte på bristande vilja utan på att skillnaderna inom ramen för det nuvarande systemet är omöjliga att eliminera.

Skillnaderna mellan sjukvårdsutgifterna per invånare i kommunerna är slumpmässiga också efter det att de skillnader som beror på att vissa kommuner har löst frågorna klokare än andra har eliminerats. Sjukdomsfallen är slumpmässiga. Ju mindre en kommun är, desto kraftigare varierar sjukvårdsutgifterna från år till år enbart på grund av statistiska lagbundenheter. Detta problem skulle ännu kunna gå att lösa genom att kommunerna upptog lån under dåliga år och amorterade dem under goda år. Förutom årsvariationen förekommer stora regionala variationer i fråga om sjukdomsfallen. I en del kommuner är befolkningen helt enkelt sjukare än befolkningen i motsvarande ålder på annat håll. Detta ger upphov till bestående ojämlikhet mellan kommunerna. De små kommunerna är särskilt sårbara.

I offentligheten har uppmärksamhet fästs vid att flyttningsrörelsen är selektiv, när befolkningen i aktiv ålder flyttar till centra och de äldre stannar kvar i periferia kommuner. Detta fenomen kan beaktas inom systemet med statsandelar, och så sker också. Visserligen är de äldre i östra Finland i genomsnitt i sämre skick än jämgamla personer i exempelvis kustkommunerna i västra Finland. Något som statsandelssystemet inte kan ta hänsyn till ordentligt är att flyttningsrörelsen är selektiv inom den befolkning som är i aktiv ålder. De friskaste flyttar, de sjukaste stannar kvar.

En sjukvård som grundar sig på 452 självständiga kommuner och en kalkylerad statsandel kan aldrig vara regionalt jämlik. Inom hälsovården är det nödvändigt att överväga en förändring som gäller själva systemet och framför allt de små kommunernas roll och ekonomiska ansvar samt arbetsfördelningen mellan sjukvårdsdistrikten och primärkommunerna. Det är alltså inte fråga om kommunernas förmåga att anordna service utan om deras förmåga att stå för de kraftigt varierande hälsovårdsutgifterna.

Äldreomsorgen är bristfällig på många håll i landet, fastän största delen av kommunerna har skött den klanderfritt. Det är kommunens sak att anordna omsorgen. I interpellationen utmålades regeringen som ansvarig för bristerna. Resonemanget gick ungefär ut på att kommunerna nog skulle sköta allt bra, men att staten har pressat deras ekonomi till den grad att de inte klarar av att erbjuda en hygglig omsorg. Om detta var sant, borde det då inte vara så, att äldreomsorgen ligger illa till i de mindre bemedlade kommunerna men att den är i sin ordning i de välmående kommunerna? Ända har det i praktiken visat sig att många kommuner som har en trängd ekonomi har ordnat äldreomsorgen föredömligt, medan det i många kommuner med en stark ekonomi finns en hel del att anmärka på i fråga om hur äldreomsorgen har ordnats.

Interpellationen behandlar en viktig fråga och tidpunkten är med avseende på innehållet helt rätt, tre veckor före kommunalvalet, för det är ju i kommunerna som dessa frågor avgörs. Forumet är dock fel. Interpellationen borde ha lagts fram i var och en av de 452 kommunfullmäktige. Skillnaderna i fråga om hur väl kommunerna har ordnat äldreomsorgen är stora, och de går inte att förklara med skillnaderna i kommunernas ekonomiska läge. Regeringen förbättrar genom budgetpropositionen kommunernas möjlighet att sköta servicen, men regeringen kan inte bestämma hur kommunerna skall använda tilläggsmedlen.

Eftersom interpellationen emellertid är riktad till regeringen och dess omsorgsminister, är den då en fingervisning om att regeringen är eller borde vara ansvarig för kommunernas beslut?

I Finland styrde staten kommunerna med fast hand ännu för tio år sedan. Uppluckringen av normstyrningen inleddes 1986, och 1993 genomfördes den hittills mest omfattande avregleringen. Efter det har de normer som reglerar kommunernas agerande i huvudsak avskaffats. Kommu-

nerna förväntas själva veta bäst vad kommuninvånarna behöver mest. Avregleringen har rationaliserat och effektiviserat kommunernas verksamhet avsevärt, men nackdelen har varit att klyftorna mellan kommunerna har ökat. Somliga kommuner har betonat en sak, andra en annan. Enskilda kommuninvånare, exempelvis äldre, har försatts i en mycket ojämlig ställning beroende på vilken kommun de varit bosatta i. Skall interpellationen tolkas så, att de som står bakom den vill återge statsmakten möjligheten och skyldigheten att styra kommunernas beslutsfattande?

Regeringen är redo att vid behov trygga olika minoriteters intressen inom det kommunala beslutsfattandet genom normer, om det förefaller att vara så, att ojämligheten i annat fall växer sig alltför stor. Tämmligen strikta normer förekommer t.ex. inom dagvården och skolväsendet samt handikappservicen. Normstyrningen är dock också förknippad med problem, och därför är regeringen villig att använda detta instrument endast i mycket begränsad omfattning. Riksdagen kommer inom kort att föreläggas en proposition där regeringen föreslås få rätt att utfärda förordningar om ordnandet av mentalhälsoarbetet.

Ett beslut som länsstyrelsen i Södra Finlandns län nyligen gav och som gällde bristerna i en institution för äldre i Tavastehus visar att statens styrningsapparat inte är helt tandlös nu heller. Liknande brister förekommer beklagligtvis i många åldringshem i Finland.

Vid social- och hälsovårdsministeriet bereds i samarbete med Finlands Kommunförbund och kommunerna ett slags mjuk styrning. Inom ramen för statsrådets mål- och handlingsprogram för social- och hälsovården planeras till stöd för kommunerna anvisningar för god omsorg. Anvisningarna inbegriper också rekommendationer beträffande personaldimensioneringen. Övervakningen härav skulle mycket väl kunna skötas av kommunernas revisionsnämnder. Kommunen skulle kunna avvika från normerna om den ansåg det vara befogat, men avvikelser bör i så fall ske öppet och den bör kunna motiveras för kommuninvånarna. Länsstyrelsernas befogenheter förblir förvisso oförändrade, eftersom det inte är acceptabelt att en kommun genom majoritetsbeslut underlåter att trygga någon befolkningsgrupps rättigheter.

Jag tror att man med detta system utan desto mera tvång kan avhjälpa största delen av de bris-

ter som onekligen förekommer inom äldreomsorgen i vissa kommuner.

² **Jouko Jääskeläinen /skl:** Arvoisa rouva puhemies! Ikääntyvä väestö ja eläkeläisemme ovat tehneet arvokkaan työn maamme vapauden säilyttämisessä sekä yhteiskuntamme jälleenrakentamisessa. Heidän työpanokseensa pohjautuu meidän aikamme hyvinvointi. Tätä arvokasta työtä emme saa unohtaa, vaan meidän tulee muistaa käytännön ratkaisuissa heitä silloin, kun jaamme kansantulon kasvavaa kakkua.

Vanhustenhuollon tilanne Suomessa ei ole tyydyttävä. "Vanhuspalveluissa järjestelmä on muuttunut erittäin valikoivaksi. Vanhuspalvelut ovat supistuneet kymmenen viime vuoden aikana merkittävästi. Palvelujen saantia on kiristetty, ja enää vain huonokuntoisimmat asiakkaat pääsevät julkisten palvelujen piiriin. Sekä kotona että laitoksissa hoidettavat vanhukset ovat iäkkäitä ja paljon apua tarvitsevia. Huolestuttavaa on kotihoidon jatkuva vähentäminen jopa huonokuntoisilta asiakkailta sekä laitosten kiire ja siitä aiheutuva henkilöstön kuormittuminen ja hoidon laadun heikkeneminen. Kustannuksia on karsittu niin, että palvelujen saatavuus ja laatu kärsivät. Sekä kansalaiset että työntekijät ovat tilanteesta huolestuneita." Näin toteavat tutkijat Vaarama, Hakkarainen, Voutilainen ja Päivärinta Stakesin Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelukatsauksessa 2000. Tässä kysymyksessä eivät vastakkain ole hoidon tarpeessa olevat ja sen tuottajat. Myöskään päättäjät eivät ole kansalaisia vastaan. Vastakkain ovat ihmisarvo ja kovat, itsekkäät arvot. Meille kristillisessä liitossa arvotus on selvä. Ihmisarvo on aina markkina-arvoa tärkeämpi. Ihmisen aateluus on hänen heikkoudeksaan, koska silloin mitataan se arvo, jonka lähellä olevat hänelle antavat. Jokainen meistä on heikko joskus, kerran ja kahdestikin. Syntymän ja elämän illan välille mahtuu paljon. Luojan kädestä lähdemme ja sinne palaamme. Siksi olemme tasa-arvoisia.

Arvoisa rouva puhemies! Hallitus on tänään vastannut heikkoja koskevan välikysymykseen. Nämä kysymykset koskettavat meitä kaikkia joskus hoitajina, hoitotukea tarvitsevinä omaisina tai hoidettavina. Vastauksen kuultuaan on ikävä todeta, että hallitus vierittää vastuuta kunnille eikä tarjoa juuri mitään konkreettisia ratkaisuja tähän yhteiskuntamme polttavaan epäkohtaan.

Kansalaisten ja tiedonvälityksen antama palaute vanhustenhuollon kysymyksistä on selvästi kertonut, että asiasta ollaan todella huolissaan. Suomessa huoltosuhde eli työssäkäyvien määrän suhde työelämän ulkopuolella oleviin on viime vuosina kehittynyt huonoon suuntaan. Se ei vielä ole huono, mutta tiedämme tarkoin, minkä kaltaiseksi muodostuu hoitajien ja hoidettavien välisen määrän suhde, kun väestön keski-ikä nousee ja uudet kasvavat sukupolvet ovat entistä pienempiä.

Helsingin Sanomat kertoi äskettäin, että Pääkaupunkiseudulla tarvitaan vuoteen 2020 mennessä yli 400 000 uutta työntekijää, jos työikäisten ja eläkeläisten suhteen halutaan pysyvän nykyisellään. Valitettavasti hallitus ei ole vastauksessaan juurikaan huomionnut tätä tulevaa, suurta muutosta, vaikka myöntääkin, että henkilökuntapulan uhka on todellinen.

Maamme laskeva väestökehitys vaikeuttaa työntekijöiden löytymistä etenkin hoitoalan ammatteihin, joihin ei liity sellaista hoitoa kuin aiemmin. Nuoria kiinnostavat monet uudet muoti-ammattit ja taloudellisen hyvinvoinnin tavoittelu niiden kautta. Sen sijaan hoiva-ammattit ovat usein alipalkattuja työn vaativuuteen nähden ja työn kuormittavuus on niin suuri, että työntekijät jäävät hyvin usein jo alle 60-vuotiaina eläkkeelle. Myös kutsut ulkomaille, ei vähiten muihin Pohjoismaihin, vievät koulutettuja, etenkin vastavalmistuneita työntekijöitä pois maastamme. Ei ole suinkaan turhaa se, että tulevassa tulopoliittisessa ratkaisussa vaaditaan erityistä nais- ja hoivapalkka-alan pottia.

Suomalaista elämänmenoa on viime vuosikymmenet leimannut muuttoliike syrjäseuduilta asutuskeskuksiin. Alueelliset erot ovat pikemminkin kasvaneet, ja kuntien väliset erot ovat huomattavia. Kehitystä ovat ohjanneet pikemminkin markkinavoimat kuin ihmisarvon vaaliminen. Tämä tapahtunut muuttoliikenne on käytännössä merkinnyt sitä, että normaaliyhteisöllisyyden mahdollisuus on heikentynyt. Isovanhemmat asuvat yhä useammin kokonaan eri seudulla kuin heidän lapsensa ja lastenlapsensa. Näin ei pääse toteutumaan se turvallisuus, jota rakkaan ihmisen lähelläolo vanhukselle merkitsee, ja päinvastoin.

Käytäntö näyttää osoittavan, ettei hyvä hoito parhaassakaan tapauksessa toteudu ellei joku omaisista tai läheisistä ehdi säännöllisesti vierailemaan vanhuksen luona tai muutoin aktiivisesti

pitämään yhteyttä. Kun kysyin hoivan tasosta eräältä ystävältä, hän ei moittinut hoitoa, mutta kertoi kyllä joka päivä käyvänsä tunnin verran omaistaan syöttämässä ja tapaamassa. Hänellä oli aikaa sukulaiselleen. Mutta miten on heidän tilanteensa, joilla ei tätä ystävää ja läheistä ole? Tässä tilanteessa mietityttää se, miksi meillä ei ole aikaa vanhuksillemme. Viriketoimintaa tarvittaisiin enemmän, ja erilaiset toimintaterapian muodot ovat rahoituksen ongelmien vuoksi jääneet kovin syrjään. Moni osaisi antaa keskustelua, ja varmasti palvelukodit ja hoivalaitokset ovat tuota apua valmiit ottamaan vastaan. Usein järjestelmä vain on luotu sillä tavalla jäykäksi ja viralliseksi, että sen piiriin astuva kokee helposti ulkopuolisuutta ja avuttomuutta eikä uskalla käyttää käytännön toimiin, vaikka haluaisi.

Arvoisa rouva puhemies! Toteamme välikysymyksessämme, että Suomen sijoittuminen sairaanhoidon kansainvälisessä laatuvertailussa sijalle 31 on huono suoritus. Tämä ongelma koskee tietenkin koko väestöä, mutta varsinkin hoidon tarpeessa olevia. Puutteellisen terveydenhoidon myötä rakentuvat myös aivan ylimääräiset vanhuuden vaivat.

Viime päivien tiedot ikääntyvän laitoshoidossa olevan väestön heikosta ravitsemustilasta puhuvat vakavaa kieltään. Vähemmistö vanhuksista saa riittävästi elämäntilanteensa vaatimaa tervettä ja monipuolista ravintoa. Osa ruokahalun heikkenemisestä on vanhenemisesta johtuvaa, mutta käytännössä yhä useampi vanhus kärsii siitä, ettei häntä kärsivällisesti syötetä eikä hänelle ole riittävästi aikaa. Ruumiillisen ja henkisen kunnan heikentyessä yhtä aikaa ei elämisen tilanne ole todellakaan mitenkään tyydyttävä.

Omaishoidon tuen asiakkaiden määrä on kymmenen viime vuoden aikana lievästi kasvanut. Omaishoidon tuella hoidettavat ovat raskashoitaisia, useimmiten ympärivuorokautisen hoidon tarpeessa olevia henkilöitä. Omaishoidon tukea kysytään selkeästi enemmän kuin sitä myönnetään.

Valtakunnallisten selvitysten ja tavoitteiden mukaan omaishoidon tuen voimin tulisi hoitaa 6 prosenttia yli 75-vuotiaista. Tämä tavoite vain ei käytännössä pääse kunnolla toteutumaan, koska korvaussummat ovat pieniä, tukipalvelut ovat riittämättömiä ja vapaapäiväoikeudet erittäin vähäiset. Monesti vapaapäivien pitämisestä aiheutuvat kustannukset ovat suuret. Lisäksi itse päätös omaishoidon tuen maksamisesta on kunnan

melko vapaassa harkinnassa. Tähän on saatava muutos, jotta vanhuksilla ja omaishoitajilla on kotikunnastaan riippumatta mahdollisuus omaishoidon tukeen ja riittäviin tukipalveluihin.

Omaishoidon tuki ei toki ole ratkaisu kovin moneen hoitotilanteeseen. Kotipalveluiden luonnollisena jatkeena ovat laitospaikat. Koulutettu henkilökunta tekee niissä arvokasta työtä usein varsin heikkokuntoisten potilaiden hyväksi. Tutkimustulokset ja lehtiartikkelit kuitenkin kertovat, että työntekijöiden kiire laitoksissa on uuvuttavaa. He eivät ehdi ja jaksaa antaa potilailleen sitä hoitoa, jonka he haluaisivat antaa ja johon heidän ammattietiikkansa velvoittaa. Avun tarvitsijoita on liian paljon suhteessa työntekijän aikaresursseihin. Samalla kun laitospaikkojen määrä on vähentynyt, niiden tarve on lisääntynyt. Lisäksi hoidossa olevien vanhusten kunto on heikentynyt ja heidän avuntarpeensa lisääntynyt.

Stakesin laatimat tilastot kertovat selkeästi, että vanhusten hoivapalvelujen kattavuus on kymmenen vuoden aikana supistunut ehkä palveluasumista lukuun ottamatta. Etenkin kotipalvelut ovat vähentyneet voimakkaasti.

Arvoisa rouva puhemies! Hallitus on antanut ymmärtää, että paluuta entisen ajan normiohjaukseen ei sen mielestä ole. Eräänlaisena vaihtoehtona tarjotaan hyvän hoidon ohjeita, jotka olisi tarkoitus toimittaa sosiaali- ja terveysministeriöstä kuntiin lähiaikoina. Emme väheksy hyvän hoidon kriteereitä, mutta rohkennemme epäillä niiden riittävyttä sekä ihmettelemme sitä, miksi toimiin ei ole ryhdytty aikaisemmin. Kriteereitä olisi tarvittu jo kauan aikaa. Nämä kriteerit olisi syytä lähettää myös päättäjille kaikilla tasoilla. Ne voisivat auttaa silloin, kun tehdään päätöksiä työntekijöistä ja investoinneista. On käsittämätöntä, että tälläkin alalla on runsaasti patkätöitä ja osa alan ihmisistä vierailee myös työttömyyskoristossa. Kaikki ymmärrys tulisi käyttää asiansa osaavien työntekijöiden pitämiseksi kiinteästi työssä, jota todellakin riittää.

Viime aikojen uutiset ovat viestineet siitä, että eräänlaista uusohjantaa onkin käynnistymässä. Sen perustana ovat kuntalaisten ja varsinkin hoidettavien omaisten lääninhallituksiin tekemät valitukset. Näiden pohjalta onkin jo ratkaistu merkittäviä asioita hoidettavien hyväksi muun muassa Hämeenlinnassa, ja samaa saattaa tapahtua muuallakin.

Olisi kuitenkin poliittisen järjestelmän aliarvioimista ja itse asiassa poliittinen järjestelmä pe-

rin pohjin nolaisi itsensä, jos jatkossa kaikki tämän kaltaiset kysymykset ratkaistaisiin lääninhallituksissa tai muutoin lakituvisi. Hoivan tasosta päättävillä tulee itsellään olla oikea käsitys siitä, mitä tarvitaan ja miten se toteutetaan. Kun on havaittu, että varsinkin vanhusten laitoshoidossa tarvitaan uutta koulutuspanosta, tarvitaan sitä myös kunnallisten päätöksentekijöiden joukossa, jotta tehtävät ratkaisut voisivat parhaiten palvella vanhusten todellisia tarpeita.

Arvoisa rouva puhemies! Hallitus on vierittänyt hyvin merkittävän osan hoidon ongelmista kuntatason päättäjille äskeisessä vastauksessaan. Kunnan saaman taluspotin sijoitus oikeisiin kohtiin ei toki ole helppoa, kun vaatimuksia ovat esittämässä monet aktiiviset kuntalaisryhmät. Olisi kuitenkin pään pistämistä pensaaseen, jos samalla unohtettaisiin koko valtionosuusjärjestelmän muutos ja siihen kohdistuneet miljardien leikkaukset. Markkamääräisestä kasvusta huolimatta myös ensi vuoden budjetti on hallituksen esityksen mukaisesti toteutuessaan kuntien kannalta lievästi negatiivinen. Tämän ovat Kuntaliiton asiantuntijat todenneet. Rahoitus on entistä enemmän oman kunnallisverotuoton sekä yhteisöverotuoton varassa. Viime mainittu on heikko lenkki kahdessakin mielessä. Se on varsin suhdanneherkkä tulomuoto, ja toiseksi sen jakautumisen muutokset eri kuntien välillä eivät välttämättä lainkaan noudata sosiaalisen tarpeen tuomia velvoitteita.

Ministeri toteaa, että hoivatyön taso ei ole suoraan riippuvainen kunnan varakkuudesta. Kuitenkin on muistettava, että erilaiset velvoitteet kunnille ovat merkittäviä. Tänä päivänä myös taloudellisesti menestyvät kunnat joutuvat sijoittamaan muun muassa koulu- ja päiväkotirakentamiseen niin paljon, että uudelleen velkaantuminen on hyvässä alkuvauhdissa. Tällaisissa tilanteissa ei kunnalle jää paljon toimintavapautta sopeutua edessä olevaan väestön vanhenemiseen ja sen vaatimiin toimenpiteisiin.

Arvoisa rouva puhemies! Hallituksen on todellakin syytä käydä uudelleen läpi se, minkä tasoiset ohjeet kuntien toiminnalle olisivat tänään paikallaan. Tutkijat ovat väläytelleet erilaisia keinoja. Hyvän hoidon ohjeita tukevampi keino olisivat vanhusten pitkäaikaishoidon laatuksierit. Lääninhallituksien, kuntien ja ministeriön yhteistyön on tuotettava reaaliaikaista tietoa palveluiden tilasta niin, että ongelmatilanteisiin ja voimavarojen puutteisiin puututaan ripeästi. Tämä

antaisi mahdollisuuden hyvätasoisien ja kaikkien saatavilla olevan palvelukokonaisuuden turvaamiseen.

Vanhusten virallisia hoitopalveluita ajatellen alussa mainitut tutkijat toteavat raporttinsa lopussa seuraavaa: "Vanhustenhoidon tila tulisi ottaa erityistarkasteluun. Kehitys pitäisi kääntää kohti vanhusten, työntekijöiden ja omaisten kannalta inhimillisempää hoitoa." Tähän tutkijoiden vaatimukseen on syytä yhtyä, ei vähiten nyt vietettävällä vanhusten viikolla.

Arvoisa puhemies! Hallituksen vastauksen aikataulullisessa toimittamisessa oli ehkä vähän toivomisen varaa. Totean, että hallituksen vastaus välikysymykseen ei tyydytä meitä. Siksi teen seuraavan ehdotuksen perustellusta päiväjärjestykseen siirtymisestä:

"Kulttuuran hallituksen vastauksen opposition välikysymykseen vanhenevan väestön palveluiden turvaamisesta eduskunta toteaa, että hallituksen esittämät toimenpiteet eivät korjaa vanhenevan väestön hoidossa jo todettuja puutteita eikä hallitus ole esittänyt kestävästi ohjelmaa ikääntyvän väestön palveluiden ja hoidon turvaamiseksi tulevaisuudessa,

ja siirtyy päiväjärjestykseen."

³ **Marjatta Vehkaoja /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Meillä jokaisella on lähipiirissämme kokemuksia vanhustenhoidosta. Äitini oli als-sairauden vuoksi neljän kuukauden ajan hengityskoneessa ennen kuolemaansa. Häntä ei voinut jättää hetkeksikään yksin. Hänellä ehti olla toistasataa auttajaa, useimmat keikkatyöntekijöitä eri puolilta Suomea. Vähentyvin voimin oli jaksettava selostaa jokaiselle, millä lailla toivoi hoitotoimenpiteet suoritettavan. Äidin päiväkirjasta luin, että hän koki kohtelun ihmisarvoaan suuresti loukkaavana. Ei riitä, että ryhdymme toimiin vasta, kun ongelmat tulevat omalle tai läheisemmelle kohdalle. Poliittikkoina meidän on osattava ennakoita ja edistää päätöksillämme kansalaisten hyvinvointia ja yhdenvertaisuutta. On hyvä huomata, että suomalaiset vanhukset ovat keskimäärin yhä terveempiä ja he elävät pitempään ja usein hyvin rikasta ja antoisaa elämää. Suurin osa vanhuksista tulee toimeen tavanomaisilla sosiaali- ja terveydenhuollon palveluilla.

Suomen kristillisen liiton ja keskustan edustajien allekirjoittama välikysymys vanhusten palveluista käsittelee yhtä kaikkein keskeisintä kuntien järjestämisvastuulla olevaa palvelukokonai-

suutta. Väestön ikääntyminen ja vanhusten palvelut ovat aikamme tärkeimpiä kysymyksiä, joten olisi odottanut oppositionkin paneutuvan aiheeseen sen vaatimalla syvällisyydellä. Ilmeisesti kunnallisvaalien läheisyys on edellyttänyt pikatoimia ja välikysymyksen ympärilyönteä muotoilua.

Vanhusten palveluilla tarkoitetaan perinteisesti sekä sosiaali- että terveydenhuoltoa. Niin kuin muistamme, valtiovallan normiohjausta vähennettiin Ahon hallituskauden aikana niin, että 2000-luvun Suomessa kunnat tekevät päätökset niin vanhusten palveluista kuin muistakin hyvinvointipalveluista. Normien alasajo on ollut niin tehokasta, että sarkastisesti voi oppositiolta kysyä, minkä normin mukaan vanhusten palvelut ovat puutteellisia.

Kunnat ovat siis avainasemassa keskusteltaessa 2000-luvun vanhusten palveluista. Pian valittavat kunnanvaltuustot määrittelevät seuraavien neljän vuoden ajan, miten vanhusten palveluja kunnassa järjestetään. Kuntien väliset erot vanhusten palveluiden määrässä ja laadussa ovat yhteydessä yhtä hyvin rahoitukseen ja henkilöstöresursseihin kuin kuntapäätäjien arvoihin, asenteisiin ja osaamiseen. Liian monessa kunnassa vanhushuolto on tärkeydessä hävinnyt muille hankkeille, esimerkiksi teollisuus- ja jäähalleille. Myös saman kunnan sisällä palveluiden taso voi vaihdella. Painotuksista vastaavat kunnat, ei eduskunta.

Suomen noin 450 kunnasta yli 150:ssä on Suomen keskustalla yksinkertainen enemmistö kunnanvaltuustojen paikoista. Miten keskustan edustajat ovat hoitaneet vanhusten palvelut johtamisissaan kunnissa? Välikysymyksestä päätellen eivät kovinkaan hyvin.

Opposition välikysymys herätti minussa ja monissa kollegoissani ajatuksia välikysymyksen perimmäisestä tavoitteesta. Onko niin, että välikysymys on myös oire kunnallisdemokratian vajeesta ja osallisuuden puutteesta? Onko luottamushenkilöiden määrää kuntatasolla vähennetty niin, että kunnallispolitiikkaan osallistuvat tuntevat riittämättömyyttä? Tehdäänkö sosiaali- ja terveyspalveluja koskevia päätöksiä liikaa pimeässä ja perustelematta, asiakasta kuulematta?

Kansalaisyhteiskunnan ja osallisuuden vahvistaminen on sosialidemokraattien keskeinen tavoite. Liian monesta kunnasta puuttuu vanhustenhuollon neuvottelukunta ja strategia. Liian monissa kunnissa politiikkojen yhteydenotot

kuntalaisiin rajoittuvat vaaleja edeltävään aikaan. Äänestämällä kunnallisvaaleissa voi kuntalainen vaikuttaa siihen, millä arvoilla ja priorisoinneilla varustettuja päättäjiä oman kunnan valtuustossa istuu. Ehdokkailta olisi nyt hyvä kysyä, mitä he tietävät vanhusten palveluiden tasosta omassa kunnassa ja mitä näkemyksiä heillä on niiden parantamiseksi. Ikäihmisten edustajia on hyvä saada kunnallisiin luottamustoimiin, jotta he saavat näkemyksiään esille suoraan noillakin areenoilla.

Arvoisa puhemies! Uuden perustuslain mukaan julkisen vallan on edistettävä väestön terveyttä ja turvattava jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut. Kunnilla ja valtiolla on yhteisvastuu kansalaisten tarvitsemien palvelujen rahoittamisesta. Sosiaali- ja terveydenhuollon käyttökustannusten valtionosuuksia on leikattu noin 6,9 miljardia vuosina 93—99. Sosialidemokraatit pitävät perusteltuna, että sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuuksien tasokorotus otetaan esille vuoden 2002 valtion talousarvion yhteydessä.

Kuntien mahdollisuudet palvelujen järjestämiseksi eivät ole niin synkeät kuin valtionosuuksista voisi päätellä. Samana ajanjaksona eli vuosina 93—99 kuntien verotulot ovat kasvaneet selvästi, yli 20 miljardia markkaa. Ongelmana ovat kuntakohtaiset erot. Yhteisöveron tuoton nykyinen jakomekanismi aiheuttaa kunnille kohtuutonta epävarmuutta. Heikosti verotuottoja saavien kuntien osalta tarvitaan erityisiä järjestelyjä. Muuttoliikkeestä kärsivien ja hyötyvien kuntien ongelmiin on reagoitava nopeasti. Kuntien ja valtion yhteistyössä korostuu ennustettavuuden ja vakauden merkitys. Sosialidemokraatit uskovat, että selvitysmies Jukka Pekkarisen esitykset tulevat vauhdittamaan keskustelua ja päätöksiä kuntien tehtävien, velvoitteiden ja rahoituksen tasapainosta sekä valtionosuusjärjestelmästä.

Tämän vuoden alussa voimaan tullut maksukatto hillitsee julkista terveydenhuoltoa käyttävien maksurasitusta. Nimenomaan monet vanhukset hyötyvät tästä ratkaisusta. Maksukaton monimutkaisuus ja nopea liikkeellelähtö ovat aiheuttaneet käytännön ongelmia ja viivytystä. Tarvitsemme korjauksia ja kokonaisnäkemystä asiakasmaksupolitiikkaan. Ei ole oikein järkevää, että avohoidosta on lääke- ja matkakustannuksineen tullut monelle laitoshoidoa kalliimpi vaihtoehto.

Julkiset vanhusten palvelut ovat kivijalka, jota täydentävät yksityiset palvelut ja kolmas sektori. Verovähennyksellä tuettu hoitovakuutus ei ole syyttänyt sosialidemokraatteja. Vanhusten palvelujärjestelmää on varjeltava uhkakuvalta, jossa hyväosaiset turvaavat asemansa yksityisen hoitovakuutuksen kautta samalla, kun julkiset vanhusten palvelut rapautuvat ja jättävät vähäosaiset heitteille. Kahden kerroksen järjestelmä johtaa syvenevään eriytymiseen eli siihen, että yläkerroksessa ei ole edes tietoa siitä todellisuudesta, jossa alakerros elää, saati solidaarisuutta hoitaa alakerroksen hyvinvointia.

Vanhusten palveluiden tai niiden osan kilpailuttaminen ja yksityistäminen ovat viime vuosina lisääntyneet. Tämä voi jopa supistaa vanhusten valintamahdollisuuksia. Yksityisen ja kunnallisen palvelun tuottajien kilpailuedellytysten tulee olla mahdollisimman tasapuoliset kilpailutustilanteissa. Tästä syystä sosialidemokraatit eivät hyväksy yksityisten pientyönantajien suostamista kuntatyönantajan kustannuksella. Kuntatyönantajan kansaneläkemaksua on alennettava vastaavasti eli 0,4 prosenttiyksiköllä vuonna 2001.

Arvoisa puhemies! Sosialidemokraatit näkevät vanhukset resurssina. Ikäihmisillä on paljon tietoja ja taitoja siirrettäviksi seuraaville sukupolville. Vanhusten ja vanhuuden arvostamisen ja kunnioittamisen pitäisi olla itsestään selvää ja osa kulttuuriamme, mutta käytännössä suomalaisten asesteissa on paljon parantamisen varaa. Sosialidemokraattien mielestä jokaisella pitää olla oikeus turvattuun vanhuuteen ja ihmisarvoiseen elämään viimeisinä vuosinaan. Me kannamme huolta erityisesti niiden vanhusten osalta, jotka eivät vammaan tai pitkäaikaissairauden vuoksi selviydy yksin. Heidän hoivaansa on erityisesti panostettava.

Eduskunta on korostanut ikäihmisten itsemäärämisoikeutta ja asiakkaan oikeuksia ja asemaa 90-luvulla säädetyissä terveyden- ja sosiaalihuoltoa koskeissa asiakaslaeissa. Esimerkiksi uusi sosiaalihuollon asiakaslaki antaa vanhuksille mahdollisuuden sosiaaliasiamiehen neuvontapalveluihin sekä oikeuden hoito- tai palvelusuunnitelmaan. On myös ilolla todettava, että Euroopan tasolla vahvistetaan vanhusten oikeuksia perusoikeusasiakirjan myötä. Vanhusten oikeudet nähdään asiakirjassa laajasti.

Arvoisa puhemies! Sosialidemokraatit ovat vahvasti olleet päättämässä nykyisen hallitusoh-

jelman painotuksista. Vanhusten palveluja ei ole tässä työssä unohdettu. Hallitusohjelmassa ja sitä täydentävässä valtioneuvoston päätöksessä sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelmaksi vuosille 2000–2003 on tiedostettu väestön ikääntyminen ja siitä johtuva palvelutarpeiden kasvu. Hallituksen linjaukset — toisin kuin oppositio populistisesti väittää — ovat selkeät, ja ne on tehty perusteellisen valmistelutyön pohjalta. Suomalaisen vanhuspolitiikan tavoitteena on ikääntyneiden terveyden ja toimintakyvyn sekä oman selviytymisen ja kotona asumisen tukeminen. Tämä on tavoite- ja toimintaohjelman kantavia ajatuksia, ja se vastaa myös sosialidemokraattista ajattelua.

Vanhusten palveluja suunniteltaessa tarvitaan kunnassa laajaa, sektoreiden ylitse menevää strategiaa ja yhteistyötä, kulttuuri- ja liikuntatointa sekä yksityistä ja kolmatta sektoria unohtamatta. Myös alueellinen, kuntarajat ylittävä yhteistyö voisi monessa tilanteessa parantaa palvelujen kattavuutta ja laatua.

Kunnissa tulee panostaa vanhusväestön asuntojen korjaamiseen, hissien ja esteettömän ympäristön rakentamiseen. Mutta erityisesti on panostettava nykyistä enemmän avopalveluihin, jotka tukevat ennalta ehkäisevästi ikääntyvän ihmisen kotona selviytymistä: omaishoitoon, kotipalveluihin, kotisairaanhoidon, varhaiskuntoutukseen. Näihin kaikkiin tarvitaan lisäpanostusta. Kotipalveluja on monissa kunnissa karsittu niin, että vain kaikkein heikkokuntoisimmat ovat niihin oikeutettuja. Omaishoito on hoidettu joissakin kunnissa yllättävän huonosti, vaikka omaishoito on edullinen ja ihmisläheinen hoitotapa laitoshoidon nähden. Kuntien priorisoinneissa on tältä osin korjattavaa, ja jollei edistystä tapahdu, myös Ahon hallituskauden aikaisen lainsäädännön toimivuutta on arvioitava uudelleen.

Arvoisa puhemies! Uudet sukupolvet vaativat parempaa palvelua kuin edelliset. Vanhustenhuollon on vastattava muuttuviin vaatimuksiin, ja se edellyttää joustavuutta. Toisaalta on luotava tasavahvaa laatua, toisaalta muun muassa tietoteknologia mahdollistaa entistä paremmin yksilöllisten tarpeiden huomioon ottamisen. Vanhusten palvelujen laatua arvioivat asiakkaat, työyhteisö ja kunnalliset luottamushenkilöt, mutta tarvitaan myös ulkoista arviointia. Ulkoinen arviointi on välttämätön laadun takaamiseksi; tämä periaate on yrityselämässä tunnustettu aika päi-

viä sitten. Laadun tehokas arviointi ei ole mahdollista ilman yhdessä sovittuja kriteereitä.

Valtion normiohjaus on tämän syksyn suositu puheenaihe. Termi "valtion normiohjaus" kuulostaa paljon velvoittavammalta, kuin mistä oikeasti on kysymys. Mitään kuntiin kohdistuvia sanktioita ei olla tällä haavaa lakeihin lisäämässä. Täällä kuulluissa opposition puheenvuoroissa on kaivattu lisää normiohjausta, sen olen nyt tässä huomannut. Hallitus esittää lievää valtion ohjauksen lisäämistä lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen asianmukaiseksi järjestämiseksi. Säännösten mukaan lapsen odotusaika psykiatriseen hoitoon voisi enimmillään olla kolme viikkoa. Tämäkö muutos veisi kuntien itsehallinnon? Epäilijöille on huomautettava, että kuntien itsehallinto on ollut paljon enemmän vaarassa tänä vuonna, kun lasten mielenterveyspalveluihin korvamerkittyä rahaa on jaettu hakemusten perusteella suoraan sosiaali- ja terveysministeriön päätöksellä.

Perustuslaissa olevat perusoikeudet eivät ole absoluuttisia, vaan niitä on tulkittava harkiten, etsien tasapainoa erilaisten perusoikeuksien välille. Mitään perusoikeutta ei voida toteuttaa viimeiseen asti toisen oikeuden polkeutuessa tomuun. Kuntien itsehallinto on tärkeä, mutta viimeisellä viivalla kuntalaisen oikeus sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin ja huolenpitoon on tätäkin tärkeämpi.

Valtio valvoo yksityisiä sosiaali- ja terveyspalveluja Suomessa paremmin kuin kunnallisia palveluja. Vanhustenhuoltoa koskevat hyvän hoidon ohjeet on pikaisesti saatava aikaan. Niiden tulee päteä niin julkisella kuin yksityisellä sektorilla. Ohjeita valmistellaan parhaillaan sosiaali- ja terveysministeriön johdolla. Ohjeet antaisivat selkänöjää myös vanhusten palveluissa toimivalle henkilöstölle. Laadun standardisointi auttaa kunnallisissa ja valtakunnallisissa päätöksenteossa ja, mikä tärkeintä, se lisää paineita selvittää laatusuosituksista huonoon suuntaan poikkeavien palvelujen sisältöä ja kehittämismahdollisuuksia. Hyvän hoidon ohjeet parantaisivat kansalaisten tasa-arvoa ja oikeuksia laadukaisiin vanhusten palveluihin. Ohjeet tulee ottaa perustaksi tehtäessä kunnallisia palvelusitoumuksia.

Vanhustenhuollosta ei ole olemassa erillislakia, vaan asiaa koskevia säännöksiä on useissa sosiaalihuoltoa ja terveydenhuoltoa koskevissa erillislaeissa. Asiaan on kiinnittänyt huomiota

sosialidemokraattinen kansanedustaja Tuula Haatainen lakialoitteessaan vuonna 99. Kuitenkin esimerkiksi lasten päivähoidosta on oma erillinen lakinsa. Ikääntyvän väestön määrän kasvaminen ja tiedossa olevat ongelmat puoltavat erityisen puitelain säätämistä vanhusten palveluista. Sosialidemokraatit esittävät harkittavaksi puitelain säätämistä, koska se voisi osaltaan määrittää nykyistä selkeämmin vanhusten palveluiden peruslähtökohdat.

Arvoisa puhemies! Vanhustenhuollon laatu on kiinteästi sidoksissa henkilöstön asemaan ja työyhteisön tilaan. Vanhusten palveluissa toimivan henkilöstön asema kaipaa kipeästi parannusta. Kuntatyöntekijän on tiedostettava vastuunsa.

On hyvä huomata, että vanhustenhuollossa on työn vaatavuus kasvanut koko ajan. Esimerkiksi liikuntakykyinen dementiaipotilas on käytännössä hyvin vaativa hoidettava. Asiakkaat vaativat yksilöllisempää hoitoa ja, aivan oikeutetusti, omien mielipiteittensä kunnioittamista. Ryhmä- ja tiimityö on yleistynyt.

Henkilökuntamitoitus on pysynyt ennallaan. Henkilökuntavaje on vanhusten palveluissa selvä. Monen arvion mukaan alalle tarvitaan noin 10 prosentin lisäys henkilökunnan määrään, jotta palvelut voidaan tuottaa laadukkaasti. Sijaisia ei monin paikoin saa, jolloin itsensä ja työyhteisön kehittämiselle ei jää aikaa. Ammattitaitoinen henkilöstö ei löydä riittäviä kanavia vaikuttaa omaan työhönsä ja työyhteisönsä toimintaan. Riittämättömyyden tunteesta kasvaa stressi ja työuupumus. Kuvaava on erään ammattilaisen tokaisu: "Yritetään selvittää vain jotenkin päivästä toiseen ilman katastrofeja."

Voidaankin perustellusti kysyä: Mitä järkeä on kouluttaa sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöä ja huonolla henkilöstöpolitiikalla ajaa heidät ulkomaille töihin? Miten kunnat työnantajina ovat ajatelleet houkutella uusia nuoria alalle? Nuoriakin nimittäin tarvitaan, kun kymmenettuhannet työntekijät ovat jäämässä lähivuosina eläkkeelle. Mikäli henkilöstöpolitiikkaa ei saada reivattua selkeästi inhimillisemmälle uralle, on selvää, että henkilöstöpula on pian todellinen ongelma vanhusten palveluissa. Näyttää siltä, että meidän keski-ikäisten onkin syytä parantaa vieraisten kielten taitoaamme, jotta pystymme tulevaisuudessa kommunikoidaan maahan muuttavien hoitoalan ammattilaisten kanssa.

Arvoisa puhemies! Rakennamme palveluja itsellemme. Meillä on pinttynyt, yksilölliset ta-

pamme, joista emme luovu. On päivänseleä, että minä haluan hakata tietokonea, missä vanhuuteni päiviä sitten vietänkin. Voi olla, että ehdin tässä oppia monta uuttakin, mukavaa harrastusta. On päivänseleä, että haluan mennä nukkumaan ja herätä omaan tahtiini, syödä ja juoda mielihallujeni mukaan yhdessä, yksin tai perheenjäsenteni kanssa, sisustaa oman asuntoni tai huoneeni. Tiedän, että tulee aika, jolloin minun on peräännyttävä. Tahdon, että minulle annetaan aikaa sopeutua ja että minun annetaan kokea kuin olisin tehnyt nämä luopumispäätökseni aivan itse.

Sosialidemokraattista eduskuntaryhmää, arvoisa puhemies, tyydyttää hallituksen vastaus, ja ryhmä esittää yksinkertaista päiväjärjestykseen siirtymistä.

4 Hannes Manninen /kesk: Arvoisa rouva puhemies! Sosialidemokraattinen ryhmäpuhuja kysyi, kuinka hyvin keskustalaiset kunnat ovat hoitaneet sosiaali- ja terveyspalvelunsa. Vastaan, että niin hyvin, että monien näiden kuntien talous on mennyt täysin kuralle. Kysyn kuitenkin, minkä Suomen kuntien on virallisesti todettu rikkoneen lainsäädännön asettamia velvoitteita. Ne ovat sosialidemokraattis-kokoomusjohtoiset Espoo, Vantaa ja Hämeenlinna. Hämeenlinna on erityisen ikävä tapaus siksi, että sen valtuustossa tällä kaudella ovat istuneet kaksi istuvan hallituksen ministeriä, oikeusministeri Koskinen ja työministeri Filatov. Tämäkö on sosialidemokraattien linja?

Arvoisa puhemies! "Kolme neljästä laitoshoidossa olevasta vanhuksesta on aliravittuja tai aliravitsemuksen rajoilla. Vain 23 prosenttia vanhuksista on hyvin ravittuja." Näin kertoo viime perjantain Helsingin Sanomat uutisoidessaan Jyväskylän yliopistossa valmistunutta tutkimusta. "Erityisesti sydäntä riipaisee silloin, kun vanhus puristaa kättä eikä halua irrottaa otettaan, koska hän haluaa, että hänelle puhutaan ja häntä kuunnellaan", tilittää puolestaan tuntojaan erään toisen tutkimuksen kiireinen sairaanhoitaja.

Tämäkö on ajankuva vanhustenhuollon nykytilasta aikana, jolloin Suomi on rikkaampi kuin koskaan; aikana, jolloin talouskasvu jatkuu voimakkaana kahdeksatta vuotta; aikana, jolloin maahan syntyy vuosittain satoja, ellei tuhansia uusia optiomiljonäärejä; aikana, jolloin valtiovarainministeri ylvästelee korkeilla tuloveronalennuksilla ja pääministeri kehuu, että valtiolle tu-

lee rahaa ovista ja ikkunoista? Etsimättäkin tulee mieleen kysymys, onko Suomi enää sivistysvaltio, kun se kohtelee vanhuksiaan näin. Onneksi tilanne ei ole kuitenkaan näin synkkä kaikkialla. Meillä on myös hyviä malleja, mutta jokainen huono esimerkki on liikaa.

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus suoritti laajan vanhusten laitoshoidon tilaa koskevan kyselytutkimuksen, joka valmistui viime vuonna. Sen sanoma oli lyhyt ja ytimekäs: antaa aiheen huolestua vakavasti vanhusten kohtelusta laitoksissa. Kun siihen liitetään vanhusten hoivapalvelujen määrällinen kehitys, paljastuu vanhuksväestön ankea tilanne koko laajuudessaan. Yli 75-vuotiaiden määrä on kasvanut 90-luvulla yli 50 000 hengellä. Siitä huolimatta vanhustalouksien saama kotiapu on supistunut lähes puoleen. Näin on käynyt myös ateriat, turvapuhelin- ja siivouspalveluille. Omaishoidon tukikin on hiukan vähentynyt. Sen sijaan palveluasuminen on kaksinkertaistunut. Se onneksi viestii myönteisestäkin kehityksestä, koska laitospaikat ovat samalla vähentyneet.

Vanhenevan väestön palvelujen turvaamisessa yksi keino on omaishoitajajärjestelmän kehittäminen. Omaisiaan hoitaa yli 300 000 henkilöä. Heistä omaishoidon tukea saa yhteiskunnalta alle kymmenesosa. Omaishoitajat tekevät arvokasta työtä lähimmäisten ja koko yhteiskunnan hyväksi. Omaisten suorittaman hoitotyön inhimillinen ja taloudellinen arvo on valtava. Pelkästään nykyisten tuettavien omaishoitajien avulla säästetään vuosittain 1,2 miljardia markkaa verrattuna siihen, että nämä vanhukset hoidettaisiin laitoksissa.

Omaishoitajien työ ei saa kuitenkaan yhteiskunnalta sille kuuluvaa arvostusta. Omaishoidosta maksettava vähimmäiskorvaus, joka on vielä veronalaista tuloa, on aivan liian alhainen. Toinen ongelma on, että omaishoitajilla on vain yksi vapaapäivä kuukautta kohden. Senkin järjestäminen on osoittautunut käytännössä lähes mahdottomaksi. Tilanne vaatii pikaista korjausta.

Miten tähän on tultu, ja kuinka on mahdollista, että väestön palvelutarpeen kasvaessa palvelut vain vähenevät? Syy on paitsi asenteissa, ennen kaikkea rahanpuutteessa. Kuntaleikkaukset ja velvoitteiden lisäykset ovat olleet 1990-luvulla yli 25 000 miljoonaa markkaa eli 5 000 markkaa jokaista suomalaista kohti. Se on hirvittävä summa. Se on yhtä suuri kuin kaikki opetusmi-

nisteriön alaiset menot viime vuonna tai se on selvästi enemmän kuin kaikkien maamme keskussairaaloitten yhteen lasketut menot.

Eikä tässä kaikki. Valtionosuuksien ja yhteisöveron jakoperusteiden muuttaminen on johtanut siihen, että monet kunnat ovat menettäneet jopa kaksinkertaisesti eli 10 000 markkaa asukasta kohti. Useimmat näistä kunnista ovat Pohjois- ja Itä-Suomessa. Ne ovat suurissa vaikeuksissa, eivät vain vanhenevan väestön vaan muidenkin palveluiden suhteen. Lipposen hallituksen toimenpiteiden vuoksi kuntien välinen taloudellinen eriarvoisuus onkin räjähtämässä käsiin.

Ongelmia on myös Helsingissä ja muissa kasvavissa kaupungeissa. Nämäkin taloudellisesti hyvinvoivat kunnat ovat olleet varovaisia palvelujen kehittämisessä, koska valtion toimet ovat olleet niin arvaamattomia. Jatkuva leikkauskierre on aiheuttanut suurta vahinkoa koko palvelujärjestelmälle. Jos halutaan hakea vastuullisia nykyiseen vanhenevan väestön palveluiden alenustilaan, toivon, että pääministeri ja valtiovarainministeri kurkistaisivat peiliin. Siellä näkyvät päävastuulliset. Ihmetyttää vain, että vasemmistoliitto ja vihreät ovat hallituksessa tahdottomia myötäjouksijoita.

Iäkkään väestön määrän kasvu on kuntapalveluiden suurin tulevaisuuden haaste. Kasvun taustalla on niin sanottu kaksoisikäntyminen: suuret ikäluokat ikääntyvät ja elävät lisäksi nykyistä vanhusväestöä vanhemmiksi. Suomalainen erityispiirre on yksin elävien vanhusten kasvava joukko. Näitä kysymyksiä ja ratkaisumalleja on esitetty eilen julkistetussa keskustan ikääntymisasiakirjassa.

Tutkimusten mukaan vanhuspalveluiden tarve kasvaa puolella seuraavan kymmenen vuoden aikana ja kaksinkertaistuu vuoteen 2030 mennessä. Muutos vaatii kymmeniätuhansia uusia työntekijöitä sosiaali- ja terveydenhuoltoon. Kun seuraavan kymmenen vuoden aikana poistuu kuntien palveluksesta 130 000 henkeä, uhkaa kuntia todellinen työvoimapula. Siksi hallituksen ja kaikkien muidenkin pitäisi huolestua kuntien henkilökunnan tilasta ja palkkakehityksestä. Henkilökunnan saanti tulee olemaan erityisen vaikeaa Pääkaupunkiseudulla ja syrjäisissä kunnissa.

Tilanne on hälyttävä myös työuupumuksen ja työssä jaksamisen vuoksi. Lähes puolet sosiaali- ja terveysalan työntekijöistä kokee työskentelevänsä ääri rajoilla. Sama tilanne on kouluissa.

Kunta-ala on naisvaltainen ala, jolla palkat ovat alhaisia koulutukseen sekä tehtävien vaativuuteen ja vastuullisuuteen verrattuna. Siitä huolimatta palkkakehitys on ollut 90-luvulla selvästi hitaampaa kuin valtiolla tai yksityisillä aloilla. (Ed. Mähönen: Tehdään työreformi, niin siitä se korjaantuu!) Kuntatyöntekijät suostuivat pahimman laman aikana 90-luvun alussa alentamaan omia palkkojaan. On väärin, ettei sitä huomioida nyt, kun jaetaan kansantalouden kasvavaa kakua.

Tilanne on kulkenut huonoon suuntaan myös asiakkaiden kannalta. Asiakkaiden maksuosuus terveydenhuoltomenoista on noussut yli 20 prosenttiin. Se on Euroopan unionin jäsenmaiden korkein Portugalin jälkeen. Valtio on siirtänyt omia kustannuksiaan paitsi asiakkaille, myös kunnille. Terveidenhuollon osuus bruttokansantuotteesta on laskenut Suomessa alle 7 prosentin. Se on esimerkiksi Saksassa 10,6 ja Ruotsissa 8,4. (Ed. Pekkarinen: Mitä sanoo vasemmistoliitto?) Suomen osuus on pienimpiä Euroopan unionin jäsenmaissa. Se ei ole kuitenkaan ylpeydenaihe, päinvastoin se osoittaa, millaiseen alenustilaan hallitus on kohtuuttomilla leikkauksilla saattanut terveydenhuoltomme.

Ruotsin sosialidemokraattinen hallitus on jo useana vuonna lisännyt miljardeilla kruunuilla kuntien avustuksia sosiaali- ja terveydenhuoltoon. (Ed. Saarinen: Mitä pahaa siinä on?) Englannissa työväenpuoleen hallitus on puolestaan päättänyt lisätä kolmanneksella terveydenhuollon rahoja. Suomessa hallitus on tehnyt toisen arvovalinnan. Miksi sosialidemokraatit Suomessa toimivat päinvastoin? Vai onko kokoomus syyllinen tilanteeseen? (Ed. Jaakonsaari: Pelkkää retoriikkaa, pitäisi tulla edes yksi ehdotus!)

Näyttää siltä, että hallitus on täysin hukassa ikääntyvän väestön palveluhaasteiden edessä. Hallitukselta puuttuu pitkän tähtäyksen ohjelma siitä, millä toimenpiteillä se aikoo turvata ikääntyvän väestön palvelut tulevaisuudessa. (Ed. Jaakonsaari: Niin puuttuu keskustaltakin!) Hallitus on nostanut kädet pystyyn ja näpertelee kunnallisvaalien pelossa normiohjauksen parissa. Kysymys lienee vain omantunnon rauhoittamisesta. Se ei kuitenkaan riitä, vaan tarvitaan selvää rahaa niille kunnille, joiden talouden hallitus on toimillaan raunioittanut. (Ed. Stenius-Kaukonen: Eivät rikkaat kunnat tarvitse rahaa!) Tarvitaan myös selkeä viesti kaikille kunnille, että

leikkaukset ovat loppuneet ja että rahaa lisätään kuntapalveluihin.

Keskusta edellyttää, että sosiaali- ja terveydenhuollon osuus kansantuotteesta nostetaan kansainvälisesti asianmukaiselle tasolle. On turha kuvitella, että me olisimme niin paljon etevämpiä, että me pystyisimme tarjoamaan kilpailukykyiset palvelut muita selvästi halvemmalla. (Ed. Tiusanen: Palkat ovat niin matalat!)

Mitä tulee normiohjaukseen, niin keskusta kannattaa vahvoja, subjektiivisia oikeuksia sellaisille väestöryhmille, jotka itse eivät pysty puolustamaan etujaan, kuten vammaisille. Kannattamme myös hyvän hoidon mallien ja suositusten laadintaa, joiden perusteella kunnat voivat itse arvioida oman toimintansa laatua. (Ed. Jaakonsaari: Nyt tuli hyvä ehdotus!) Sen sijaan emme usko normiohjauksen voimaan ilman rahaa, sillä vanha totuus on, että köyhyyttä ei voi lailla poistaa. (Ed. Jaakonsaari: Jos ei ole rahaa, pitää ajatella!)

Jos ja kun ongelmia kunnissa ilmenee, katsoimme, että valtion ja kuntien on yhdessä selvitettävä ongelmat ja hoidettava asiat kuntoon ilman jäykkiiä normeja, jotka eivät voi ottaa huomioon paikallisia olosuhteita. Pahimmillaan normit aiheuttavat myös tarpeettomia kustannuksia.

Keskusta katsoo, että valtion lisäpanostusta tarvitaan myös siksi, että kunnat voivat palkata työttöminä olevia sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöitä pysyviin työsuhteisiin. (Ed. Tulonen: Näinhän tapahtuu!) Sosiaali- ja terveysalalla on tällä hetkellä työttöminä 30 000 henkeä. Näiden työttöminä pitäminen tai ulkomaille lähettäminen on kansantaloudellista tuhlautta. Ministeriöiden arvioiden mukaan työttömyyden hinta on 80 prosenttia siitä, mitä työssä käyminen maksaisi yhteiskunnalle. Nykytilanne on järjenvastainen.

Hallituksen välinpitämättömyys hyvinvointipalveluiden turvaamisesta ikääntyvälle väestölle on valitettavaa. Tyypillinen esimerkki on ensi vuoden budjetti, jossa hallitus korottaa sairausvakuutuksen matkakustannusten omavastuuosuutta. Tämä korotus kohdistuu kipeimmin eläkeläisiin, mutta näin säästyvillä varoilla valtio kustantaa hammashuollon nuoremmille ja eläkeläiset itse saavat odottaa ainakin vuoden 2002 loppupuolelle. (Ed. Stenius-Kaukonen: Ne korjataan sitten! — Ed. Mähönen: Mitä teki Ahon hallitus?)

Öljyn ja polttoaineiden hinnan nousu on lisännyt voimakkaasti asumis- ja matkakustannuksia. (Ed. Saarinen: Sekin on hallituksen vika!) Nämä yhdessä terveystalustannusten nousun kanssa aiheuttavat vaikeuksia ja turvattomuutta pienen eläkkeen varassa elävien keskuudessa.

Arvoisa puhemies! Tässä valossa hallituksen esitys 50 markan kansaneläkkeen korotuksesta ja senkin siirtämisestä ensi kesään tuntuu kiusanteolta eläkeläisiä kohtaan. (Ed. Saarinen: Pitäisikö siitäkin pidättäytyä?) Tällaista piittaamattomuutta ei voi mitenkään ymmärtää saati hyväksyä.

Kunnallisvaalien lähestyessä hallituspuolueetkin ovat heränneet. Viime viikolla sekä sosiaalidemokraatit että kokoomus julistautuivat palveluiden puolustajiksi, samat puolueet, jotka ovat jatkuvilla leikkauksilla vieneet pohjan lukuisten kuntien palveluilta. Kuinka uskottavaa tällainen takinkäännös on? (Ed. Pekkarinen: Ei lainkaan!)

Arvoisat edustajat! Kuinka moni kokoomuksen ja sosiaalidemokraattien edustajista tässäkin salissa vannoi käsi sydämellä ennen eduskuntavaaleja, että kansaneläkkeen pohjaosan kaksinkertainen leikkaus palautetaan ja että leikkaus muilta osin pysäytetään? (Ed. Pekkarinen: Melkein kaikki!) Mutta mitä tapahtui? (Ed. Tulonen: Työ on kesken!) Niin pian kuin muste kuivui kansanedustajien valtakirjoista, kävi selväksi, että mitään ei palauteta ja että hallitus vie leikkauksen loppuun. (Ed. Pekkarinen: Juuri näin!)

Viime presidentinvaalien alla myös hallituspuolueiden ehdokkaat ja heidän tukijansa vannoivat alueellisesti tasapainoisen kehityksen puolesta. (Ed. Mähönen: Näin tehdäänkin!) Vaaleista on nyt kulunut yli puoli vuotta, mutta mitään ei ole tapahtunut.

Sosiaalidemokraatit julistavat nyt: valitse palvelut. Palvelut eivät kuitenkaan ole ehdokkaana kunnallisvaaleissa. Kokoomus taas julistaa tekoja kotikunnan hyväksi. Kymmenen vuoden kokoomuslaisen valtiovarainministerikauden jälkeen monissa kunnissa palveluiden leikkaukset jäivät ainoiksi teoiksi. (Ed. Tulonen: Valtionosuuksia on lisättävä!)

Hallituspuolueiden uskottavuus on karissut. Miksi ne pitäisivät lupauksensa nyt, kun eivät ole aiemminkaan pitäneet? (Ed. Pekkarinen: Juuri näin!)

Arvoisa puhemies! Keskustalle on kunnia-asia huolehtia vanhuksista, sotiemme veteraaneista ja invalideista. (Ed. Mähönen: Ja lapsista ja työttömistä!) Vanheneva väestö on myös arvokas voi-

mavara yhteiskunnassamme. Sen elämäkoke-musta, viisautta ja osaamista tulisi hyödyntää yhteiskunnassa nykyistä enemmän. Tämä olisi eduksi kaikille.

Keskusta lähtee kunnallisvaaleihin teemalla "Vastuulliseen hyvinvointiin — Sinun puolellasi". (Ed. Stenius-Kaukonen: Ei tämä ole vaaliteli-laisuus!) Me haluamme kantaa vastuuta vanhe-nevan väestön palvelujen turvaamisesta myös tu-levaisuudessa. (Ed. Tiusanen: Tosi hyvä vaalipu-he!) Se edellyttää myös huolehtimista sosiaali- ja terveysalan henkilöstön hyvinvoinnista, työky-vyn ylläpidosta ja koulutuksesta sekä koulutuk-sen ja tehtävien vaatimustasoa vastaavasta palk-kauksesta. (Ed. Tulonen: Ei tämä ole tupailta!)

Kysymys ei ole pelkästään rahasta vaan myös asenteista ja arvoista. (Ed. Ala-Nissilä: Hyvin sanottu!) Meidän jokaisen tulee arvostaa nykyistä enemmän ikääntyviä yhteiskunnan toimivina ja täysivaltaisina jäseninä. (Ed. Tulonen: Näin on!)

Arvoisa puhemies! Hallituksen vastauksesta puuttuu kokonaisnäkemys, tulevaisuuden uskot-tava linjaus ja sen edellyttämät toimenpiteet vanhenevan väestön palveluiden turvaamiseksi. Sik-si kannatan ed. Jääskeläisen epäluottamuslause-ehdotusta.

⁵ **Irja Tulonen /kok:** Arvoisa rouva puhemies! Kuten välikysymyksessäkin todetaan, nyt ky-seessä olevat vanhusten palvelut todella kuulu-vat kuntien lakisääteisiin tehtäviin. Vaikka kun-nissa on varmasti kannettu huolta ikäihmisten saamasta hoidosta, sen tasosta ja riittävydestä, tehtävien hoidossa ei ole täysin onnistuttu. Vaik-ka kuntakohtaiset erot ovat suuria, kuntatalous on kokonaisuutena vahvistunut viime vuosina siinä määrin, ettei useinkaan kyse ole rahasta. Ensi vuoden budjetissa on tulossa kunnille lisää valtionosuutta sosiaali- ja terveydenhuoltoon. On tärkeää, että kunnat käyttävät nämä rahat sii-hen tarkoitukseen, mihin eduskunta tulee ne osoittamaan. Lisäksi kuntien verotulot kasvavat tänä vuonna noin 8,3 prosenttia.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen osuus kuntien menoista on suuri, lähes puolet. Palvelut rahoitetaan verotulojen, valtionosuuksi-en ja asiakasmaksujen kautta. Omaa liikkumava-raa kunnille tulee verotulojen lisäksi siitä, miten tehokkaasti ne kykenevät palveluja tuottamaan. Tässäkin on runsaasti kuntakohtaisia eroja. Sosi-aali- ja terveystoimen nettomenot asukasta koh-

den vuonna 96 vaihtelivat Naantalın alle 8 000 markasta Vaasan 11 000 markkaan.

On huomattavissa, että monet kunnat jatkavat laman aikana aloitettua säästökuuria ja erityises-ti sosiaali- ja terveydenhoidon sektorilla. Kokoo-muksen eduskuntaryhmä korostaa, että kuntien on ensin syytä hoitaa peruspalvelut kuntoon, en-nen kuin lähdetään toteuttamaan uusia tehtäviä. Harvinainen näky pienissäkään kunnissa ei ole palatsimainen kaupungintalo tai uutuuttaan kiil-televä urheiluhalli. Painopiste on asetettu juuri sinne, ja terveyskeskus ja vanhainkoti saavat odottaa. Kuntien päättäjien onnistuminen perus-palvelujen hoitamisessa punnitaan runsaan kah-den viikon päästä käytävissä kunnallisvaaleissa.

Viime vuosina kunnille on annettu yhä enem-män vapauksia hoitaa lakisääteiset tehtävänsä parhaaksi katsomallaan tavalla. Tämä periaate on ollut kokoomuksen eduskuntaryhmän mielestä aivan oikea. Luottamus siihen, että kunnat osaa-vat ja myös haluavat tarjota asukkailleen tarvitta-vat palvelut, on alkanut kuitenkin horjua. Palaa-minen vanhaan eli valtionosuuksien korvamer-kitsemiseen ei ole tavoitteidemme mukaista, mutta sitä ei voida kokonaan sulkea pois, jos ny-kyinen meno kunnissa jatkuu.

Jos kunnilla on jo nyt vaikeuksia täyttää ny-kyisiä velvoitteitaan, voidaan aiheellisesti ky-syä, miten väestön ikääntymisestä ja vanhusvä-estön määrän jatkuvasta kasvusta aiotaan tulevai-suudessa selviytyä. Nykyinen hoitohenkilökunta ikääntyä ja on jäämässä eläkkeelle lähivuosina. Miten käy, kun ikääntyneitä hoitaa itsekin vanhe-neva sukupolvi? Nuoria ei valitettavasti hakeudu alan koulutukseen riittävästi. Jo nyt monissa kun-nissa on vaikeuksia saada työvoimaa ja sijaisia.

Välikysymyksessä kiinnitetään huomiota hoi-tohenkilöstön vähäisyyteen. Myös kokoomuk-sen eduskuntaryhmä on huolissaan siitä, että jul-kisella sektorilla henkilöstön riittävyys ja jaksami-nen ovat selkeitä ongelmia. Henkilöstön vä-häinen määrä johtaa kierteeseen, jonka seurauk-sia ovat työntekijöiden loppuun palaminen, alen-tunut hoidon laatu sekä vähäinen potilaan kanssa vietetty aika. Pahimmillaan ainainen kiire johtaa vakaviin laiminlyönteihin ja jopa hoitovirheisiin.

Terveydenhuoltoalalla myös päättyöt ovat hyvin yleisiä. Jopa kolmannes henkilökunnasta saattaa olla määräaikaista. Tällainen henkilöstö-politiikka on hyvin lyhytnäköistä, sillä työvoi-mapula uhkaa kuntia hyvinkin pian, mahdollises-ti noin viiden vuoden sisällä. Määräaikaaisessa

työsuhteessa sitoutuminen työhön on ymmärrettävästi heikompi. Hoitohenkilökunnan vaihtuminen haittaa hoitosuhteen kehittymistä ja vie aikaa vakituiselta väeltä, joka alituisen joutuu perehdyttämään uusia ihmisiä työhön.

Tyypillinen pätkätyöläinen on noin 30-vuotias nainen, jolle inhimilliseltä kannalta pätkätyöt ovat hyvin ongelmallisia. Pätkätyöläinen ei saa asuntolainaa, lapsentekoa siirretään eikä elämää muutenkaan osaa tai uskalla suunnitella muutamaa viikkoa pidemmälle. Ei ole ihme, että nämä hyvän koulutuksen saaneet nuoret, usein kielitaitoiset ja pätevät naiset vievät osaamispääomansa mukanaan Norjaan tai Isoon-Britanniaan. Hoitoalan palkat eivät heitä houkuttele myöskään takaisin. Yksi keino olisi ottaa uudelleen käyttöön aikaisemmin hyvin toiminut varahenkilöstöjärjestelmä, jolla sidottaisiin työntekijöitä omaan työpaikkaansa, kun he tekevät vakinaisuunteisiä töitä.

Näkemykset vanhusten hyvästä elämästä, hoidosta ja huolenpidosta ovat muuttuneet paljon vuosien mittaan. 60-luvulla uskottiin vanhainkoteihin, sitten vanhustentaloihin, ja nyttemmin uskotaan palvelutaloihin ja -asuntoihin. Tai ainakin niin sanotut asiantuntijat uskovat, koska liian harvoin ikääntyneiltä itseltään asiaa kysytään.

Nykyään ollaan varsin laajasti sitä mieltä, että vanhusten pitäisi voida asua kotonaan mahdollisimman pitkään niin, että tehtäisiin tarvittaessa tuttuun asuntoon muutostöitä ja järjestettäisiin tarvittavat palvelut kotiin ja lähiympäristöön. Tehtyjen kansalaiskyselyjen mukaan tämä on myös se linja, jota ikääntyneet ihmiset itse toivovat.

Kotona asumisen edellytyksiä ovat vanhusten kohtuullinen kunto ja liikkumiskyky. Usko omaan pärjäämiseen ja siitä seuraava turvallisuuden tunne ovat tärkeitä, sillä varsinkin yksin asuvan vanhuksen suurimpia ongelmia ovat yksinäisyys ja turvattomuus. Niin ikääntyneet ovat kertonut, kun heiltä asiaa on kysytty.

Myös kuntoutuksella on suuri merkitys. Liian usein kuntoutuksella pyritään vain ylläpitämään kuntoa sen sijaan, että tavoitteeksi otettaisiin vanhuksen kuntouttaminen itsenäiseksi ja toimintakykyiseksi. Myös ehkäisevällä kuntoutuksella parannetaan elämänlaatua ja saadaan samalla aikaan myöskin todellisia säästöjä.

Painopisteen siirryttyä laitoshoidosta avopalveluihin on käynyt niin, että perinteistä vanhain-

kotihoitoa on vähemmän tarjolla, koska vanhainkotipaikkoja on muutettu sairaskotipaikoiksi. Väliinputoajia vanhustenhuollossa ovat sairaat, kotona asuvat vanhukset. Juuri tähän haasteeseen tulisi palveluasuntojen vastata, mikä vaatii palveluasunnoilta ympärivuorokautista henkilökuntaa. On ymmärrettävää, että on helpompi rakentaa palveluasuntoja niin sanotulle tanssikuntoiselle vanhusväestölle, kun taas kotona hoidetaan yhä sairaampia ja huonokuntoisempia vanhuksia.

Suomeen tulisikin luoda järkevä palveluasuntoverkosto. Palvelutalot tulisi muuttaa niin, että siellä pystyisi asumaan huonokuntoinenkin vanhus. Palvelukotien pitäisi sitoutua hoitamaan vanhusta elämän loppuun asti. Ei ole kenenkään etu kierrättää vanhuksia kotoa päivystykseen ja erikoissairaanhoidon, kroonikkosairaalaan ja sieltä taas kotiin. Se on eettisesti arveluttavaa ja tulee yhteiskunnalle kalliiksi.

Kotiin annettavia palvelujakin on supistettu. Useiden tutkimusten mukaan vanhusten on vaikea saada kunnallista kodinhoitoapua tai ateriat, turvapuhelin-, siivous- tai kassa- ja saattopalvelua. Varsinkin suurissa kaupungeissa tämä on kasvava ongelma, johon vaikuttaa myös työvoimapula. Ostopalveluista on löydetty tähänkin ainakin osatarkaisu joissakin kunnissa. Kunnat voisivat harkita siivouspalvelujen ostamista vanhuksille yksityisiltä yrittäjiltä, ja näin kotipalveluhenkilöstölle jäisi varsinaiseen hoitotyöhön enemmän aikaa.

Omaisten hoitovastuu on viime vuosina kaksinkertaistunut ja samalla kunnallisen kotihoidon osuus vähentynyt puolella. Välikysymyksessä kiinnitetään huomiota omaishoidon tilanteeseen. Vanhusta kotona hoitava omainen on kielitämättä kovilla nykypäivänä. Omaishoidon tuella hoidettavat ovat aiempaa iäkkäämpiä ja huonokuntoisempia ja monet jopa hyvinkin voimakkaasti dementoituneita.

Valitettavasti kunnat ovat jatkuvasti vähentäneet omaishoidon tuen määrärahoja. Epäoikeudenmukaisena koetaan muun muassa se, että hoitopalkkion suuruus vaihtelee huomattavasti kunnittain. Asetuksessa sille on määrätty vähimmäistaso, 1 200 markkaa, mutta suurin maksettu palkkio voi olla jopa 7 000 markkaa kuussa. Lisäksi kunnat perivät hoidettavilta asiakasmaksua omaishoidon tuesta, josta taas peritään hoitajalta ansiotuloveroa. Tällaisessa järjestelmässä ei todella ole mitään tolkkua. Käteen jäävä summa

varsinkin yhteistaloudessa asuville ei ole suuri. Myös omaishoidon tukipalveluissa olisi kehitettävää. Ainakin olisi harkittava vapaapäivien määrän lisäämistä yhdestä kahteen kuukaudessa.

Julkisuudessa on puhuttu paljon vanhustyön laadusta, niin täälläkin tänään. On aiheellisesti kysytty, mikä on riittävä määrä henkilökuntaa. Kuinka usein vanhuksen on päästävä suihkuun tai on vaihtettava? Vanhustyössä voitaisiin kenties ottaa oppia lasten päivähoitosta, jossa henkilökunnan minimi lasta kohden ja muutkin hoito-olosuhteet on määritelty hyvinkin tarkasti. Ainakin jos läänin viranomaisen on määrittävä laitokseen lisää henkilökuntaa, kunta on mielestämme päästänyt tilanteen aivan liian pitkälle.

Vanhuspalvelujen tarpeen ja laadun arvioimista varten ollaankin valmistelemassa suosituksia henkilöstön määrään ja hoidon laadusta. Myös vanhusasiakkaiden hoito- ja palvelusuunnitelmia koskevat suositukset ovat valmisteilla ja työlliställä. Lisäksi sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut työryhmän selvittämään sosiaali- ja terveysalan tulevaa työvoimatarvetta ja kehittämään välineitä sen seuraamiseksi.

Edellä mainittuun viitaten kokoomuksen eduskuntaryhmä ei hyväksy välikysymyksen väitettä siitä, ettei hallituksella ole linjaa tai suunnitelmaa väestön ikääntymisen mukanaan tuomaan haasteeseen.

Laadukas hoitotyö vaatii riittävästi pätevää ja motivoitunutta henkilökuntaa sekä koulutusta ja työvälineitä heille. Tämä kaikki maksaa ainakin lyhyellä aikavälillä, mutta laatua parantamalla voidaan saada aikaan myös säästöjä. Arviointi, ongelmien havaitseminen ja suunnitelmallinen, yksilöllinen työskentely niiden korjaamiseksi parantavat työn tehokkuutta ja sitä kautta potilaan ja asiakkaan hyvinvointia. Esimerkiksi hyvin suunniteltu ja toteutettu kotiutus sairaalasta ehkäisee pikaista paluuta takaisin laitoshoitoon.

Monissa kunnissa on lähdetty avarakatseisesti kehittämään vanhusten palveluja etsimällä uudenlaisia ja monipuolisia ratkaisuja. Esimerkiksi Sitra käynnisti yhdessä eräiden kuntien kanssa kehittämistyön, jonka tavoitteena oli kehittää uusia palvelukonsepteja, joiden avulla vanhuksat selviäisivät entistä pitempään kotona. Kyseessä voi silloin olla vaikkapa asunnon saneeraus, hissi, kaupassakäynti, matalalattiabussit tai muuta vastaavaa.

Kuntien olisikin nähtävä muuttuva roolinsa palvelujen tuottajasta niiden ohjaajaksi tai kehittäjäksi. Kunnissa tarvitaankin uusia ideoita, yhteistyömuotoja ja toimivia markkinoita palveluille. Vanhusväestön haaste on otettava huomioon myös kaavoituksessa, kaupunkisuunnittelussa sekä erilaisia yksityisen ja julkisen sektorin yhteisiä rahoitusmalleja kehitettäessä. Myös hallintokuntien välisiä raja-aitoja on aidosti pyrittävä kaatamaan. Yksityisen sektorin lisäksi palvelutarjonnassa on nähtävä myös seurakuntien ja kolmannen sektorin kautta avautuvat mahdollisuudet unohtamatta vapaaehtoistyötä.

Keskustelu vanhusten hoidosta on luonnollisesti ongelmakeskeistä, mutta hyviäkin uutisia kuullaan aina välillä. On syytä muistaa, että sosiaali- ja terveysministeriön viime vuonna julkaiseman vanhusbarometrin mukaan ikääntyneiden ihmisten tyytyväisyys elämäänsä ja elinolosuhteisiinsa on lisääntynyt. Kolmannes yli 60-vuotiaista ja kaksi kolmesta yli 75-vuotiaasta saa hoitoa taikka apua arkipäivän askareissaan. Saman tutkimuksen mukaan myös vanhusten taloudellinen tilanne on hyvä. Suurin osa eli noin 84 prosenttia yli 60-vuotiaista koki taloudellisen asemansa turvatuksi. Tämän lisäksi julkiset sosiaali- ja terveyspalvelut, kuten kotisairaanhoido, sairaalapalvelut ja terveyskeskusten palvelut, olivat vanhusten mielestä parantuneet taikka pysyneet samoina.

Myös Stakesin tutkimus vanhusten laitoshoidon tilasta kertoo myönteisiäkin asioita. 77 prosenttia vanhusten omaisista kertoo yllättyneensä henkilökunnan käytöksestä ja palvelujen laadusta positiivisessa mielessä. Vanhuksat itse ovat tyytyväisempiä saamaansa hoitoon yksityisissä palvelutaloissa kuin julkisissa. Mitä laitosmiesempi yksikkö, sen tyytymättömämpää on asiakaskunta, oli tutkimuksen selvä viesti.

Näitä vanhuksilta itseltään tullutta viestiä on kuntien päättäjien kuunneltava herkillä korvalla. Kunnissa on myös nähtävä ikääntyvä väestö voimavarana niin päätöksenteossa kuin muuallakin. Suurin osa eläkeläisistä nimittäin auttaa myös muita vanhuksia päivittäin. Tampereella toimii Eläkeläiset omaishoitajina -yhdistys, joka auttaa vielä huonompikuntoisia vanhuksia. Se tekee näin hyvin arvokasta työtä ja omalla esimerkillään näyttää, mitä tarmoa myös eläkeläisväestössä piilee.

Arvoisa puhemies! Kokoomuksen eduskuntaryhmä on kiittollinen ikääntyneille sukupolville

niiden uhrautuvasta työstä isänmaan hyväksi niin sodan kuin rauhankin olosuhteissa. Sivistysvaltiossa kaikille vanhuksille kuuluu turvattu vanhuus, tunne siitä, että on tärkeä ja rakas jollekin, että minunkin elämäni on merkityksellinen. Siihen tarvitaan meitä kaikkia, niin eduskuntaa, kuntien päättäjiä, vapaaehtoisjärjestöjä, kirkkoa kuin myös vanhusten omaisia. Vastuunkanto alkaa siitä, että me välitämme.

6 Marjatta Stenius-Kaukonen /vas: Arvoisa rouva puhemies! Huoli vanhenevan väestön palvelujen turvaamisesta on aiheellinen. Tästä vasemmistoliiton eduskuntaryhmä on kysyjien kanssa yhtä mieltä.

Jokaisen kannattaisi hetkeksi pysähtyä miettimään, miten oma äiti tai isä voi, miten oma mummu tai vaari voi tai mitenkähän tati tai setä tai isotäti tai naapurin setä oikein voi. Jos ei tiedä, niin nykyisenä kännyköiden aikana se selviää nopeasti. Suurin osa heistä voi onneksi hyvin, ainakin olosuhteisiin nähden, mutta monelle pieni puhelinsoitto voi olla piristys, jossa riittää muistelemista pitkäksi aikaa.

Nykyisen kiireisen elämänrytmin aikana ei pitäisi olla tarpeellista kantaa huonoa omaatuntoa siitä, että lapset ja muut omaiset eivät voi osallistua kaikista vanhusten arkipäivän asioista huolehtimiseen, silloin kun päivän askareet eivät yksin enää suju ja avun tarve kasvaa. Omaisten tuki tärkeää, mutta silloin on yhteisvastuullisesti huolehdittava, että vanhusten arki omassa kodissa sujuu niin kauan kuin se on mahdollista. Silloin on kotikunnan palvelujen oltava saatavilla.

On hyvä, jos myös vapaaehtoisjärjestöt voivat astua mukaan kuvaan. Monilla ikäihmisillä itsellään on siteet moniin järjestöihin, joissa he itse ovat olleet aktiivisesti mukana. Vapaaehtoisjärjestöjen työn tukeminen kunnan toimesta on tärkeää ehkäisevää vanhustenhuoltoa. Onneksi lammavuosien leikkausten jälkeen ainakin joissakin kunnissa on aloitettu sosiaali- ja terveysalan järjestöille suora tuki kunnan budjetista.

Kunnissa on laadittu vanhustenhuollon strategioita ja suunnitelmia, joissa korostetaan kotona asumisen tukemista. Kukapa ei olisi samaa mieltä asiasta. Koti on vanhuksista yleensä paras paikka asua, ja siellä haluttaisiin pysyä, jos apua ja apuvälineitä olisi saatavissa. Tämä on monessa kunnassa ensimmäinen kompastuskivi. Laman jäljiltä vielä lääkinnällisten apuvälineiden ja hoitotarvikkeiden määrärahat ovat minimissä.

Kotipalveluhenkilöstöä on vähennetty tai ainaakaan sitä ei ole lisätty riittävästi, vaikka avun tarve on lisääntynyt jatkuvasti. Sairaalasta ei voi kotiuttaa vanhuksia, kun kukaan ei ole ottamassa heitä vastaan ja huolehtimassa siitä, että kotona alkaa taas pärjätä vähitellen yksin. Sairaalassa voi taas olla puute kuntouttavasta henkilöstöstä niin, että potilasta ei pystytä kuntouttamaan nousemaan sängystä ja kävelemään taas omilla jaloillaan, vaikka se voisi olla täysin mahdollista vaikeankin sairauden jälkeen. Kun terveyskeskuksen sairaalasta kotona selviytyvät potilaat eivät kotipalvelujen puutteen vuoksi voikaan kotiutua, ei vuodepaikka vapaudukaan. Tällöin ei keskussairaalasta voida siirtää potilasta kuntouttavaan hoitoon, joka tuloksiltaan olisi tehokas ja kustannuksiltaan edullisempi kuin kallis akuutti-paikka yliopistosairaalassa. — Kuten edellisen puhujan puheenvuorosta voitte ymmärtää, puhumme tamperelaisesta ongelmasta. — Näin kierre jatkuu, kun ei ole riittäviä voimavaroja oikeassa paikassa.

Jos luullaan, että näin toimien kunnassa syntyy säästöä, on se harhaluulo. Lyhytnäköiset säästötavoitteet on yksinkertaisesti unohdettava, jos halutaan saada sosiaali- ja terveydenhuollon kokonaiskustannukset kuriin ja hallintaan — ei niitä kuriin tarvitse saada, ne pitää saada hallintaan. Sairauksien ehkäisy, sairauksien varhainen toteaminen ja todetun sairauden mahdollisimman hyvä hoito mahdollisimman nopeasti on parasta säästöpolitiikkaa. Siihen kuntien kannattaa sijoittaa. Suurin syy tarpeettomille kustannuksille on se, että valtio, kunnat, Kansaneläkelaitos, vakuutuslaitokset, työvoimatoimistot ja monet muut maksumiehet eivät yritäkään laskea sairauden ja työkyvyttömyyden, vanhustenhuollon, työttömyyden ja syrjäytymisen aiheuttamia kustannuksia kokonaisuudessaan, vaan pyrkivät siirtämään omat kustannuksensa toisten maksettaviksi. Myöskään valtiovarainministeriö ei tätä laskutoimitusta osaa tai ole halunnut suorittaa. Tämän politiikan maksumiehinä ovat lopulta kuntalaiset. Suurin vastuu tästä politiikasta on valtiolla ja kunnilla. Viime kädessä vastuu on eduskunnalla ja kunnanvaltuustoilla.

Kunnissa, joissa kustannukset eivät ole hallinnassa, on pysähdyttävä miettimään, miten tälle kierteelle voidaan tehdä loppu. Sosiaali- ja terveydenhuollossa on pääsääntöisesti antaumuksella ja ammattitaidolla työtään tekevää henkilöstöä, joka on valmis venymään potilaiden hyvinvoin-

nin turvaamiseksi. Annan tälle suuren arvon. Jos ongelmia on, suurin este hyvälle hoidolle niin kotipalvelussa, palveluasunnoissa, vanhainkodeissa, terveyskeskuksissa ja sairaaloissa on henkilöstön riittämättömyys. Ihmistä ei mikään kone voi korvata. Kunnanhallitusten on tehtävä periaatepäätös, että riittävä määrä henkilöstöä voidaan palkata sinne, missä sitä tarvitaan. Myös henkilöstön jaksamisesta ja ammattitaidosta on huolehdittava. Sosiaali- ja terveyslautakunnille on annettava valtuudet toimia kunnassa usein jo monta vuotta sitten tehtyjen, yhä täysin käyttökelpoisten suunnitelmien toteuttamiseksi ja käytännössä palvelurakenteen parantamiseksi.

Ensin pitäisi laittaa perusterveydenhuolto kuntoon. Omalääkäreitä on palkattava riittävästi ja on huolehdittava siitä, että omalääkärit oppivat tuntemaan omat potilaansa — moni nimittäin sanoo, ettei ole koskaan tavannut omalääkäriään, vaikka sellainen kyllä on nimetty — ja oppivat ottamaan vastuun potilaidensa hoidosta ja huolehtimaan erikoissairaanhoitoon lähettämisestä viivytyksettä, kun siihen on tarvetta. Myös muuta asiantuntevaa henkilöstöä on oltava riittävästi. Kaikkien yleisten kansansairauksien saumattomat palveluketjut on saatava kuntoon sairaanhoitopiireittäin. Niitä kyllä nyt parhaillaan rakennetaan ihan hyvää vauhtia. Edellisen hallituksen käynnistämä Terveidenhuolto 2000 -projekti vie tätä asiaa eteenpäin. Itselläni on ilo olla mukana tällaisessa alueellisessa työryhmässä.

Harvinaisiakaan sairauksia ei saa unohtaa, mutta vanhustenhuollon kannalta on yleisten kansansairauksien ehkäisy ja hoito kaiken a ja o. Yleensä nämä yleiset sairaudet vain yleistyvät iän myötä, mikä on luonnollista.

Sitten kun laitoshoidon aika on, sitä on myös saatava nopeasti. Jos sairaalahoidoa voidaan antaa kotona, kannattaa potilasta hoitaa kotisairaalassa. Tästä meillä on jo hyviä kokemuksia, ja esimerkiksi Tampereella on juuri alkanut kotisairaalatoiminta. Jos potilas voidaan opettaa hoitamaan itse itseään, kuten esimerkiksi diabeteksessä on mahdollista, kannattaa hänelle antaa kaikki tarvittavat välineet, jotta hän osaa hoitaa itseään mahdollisimman hyvin tai läheiset sen osaavat. Kun taas sairaus on sen laatuinen, että potilas ja läheiset eivät kykene osallistumaan varsinaiseen hoitoon, on potilaalle turvattava mahdollisimman hyvät lääkärit ja hoitohenkilökunta, jotka toimivat nopeasti ja tehokkaasti. Kalliitakaan hoitotoimenpiteitä ei pidä viivyttää, sillä juuri

viivytyks tulee helposti kalliiksi. Näistä päättäminen kuuluu, arvoisat edustajakollegat, kunnille. Erityisosaamista vaativien sairauksien hoito on keskitettävä riittävästi niin, että laatu voidaan taata. Kilpailun armoille ei potilaita pidä jättää, mutta heillä on oltava mahdollisuus vaikuttaa lääkärin valintaan. Luottamuksellinen hoitosuhde on hyvän hoidon perusta.

Vanhustenhuollossa tulisi nimetä omahoitaja heti, kun esimerkiksi dementian ensioireet havaitaan. Se ei edes aiheuta lisäkustannuksia kunnalle, päinvastoin se voi auttaa pidentämään aikaa, jona vanhus selviää kotonaan yksinkin asuaan. Omahoitaja tarvitaan yhteyshenkilönä, jonka kautta hoidettavan toiveet ja viestit välittyvät kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstölle. Kotipalvelun viestivihko ei riitä turvaamaan viestien perillemenoa. Kotona asumisen tukena kuljetuspalvelujen turvaamisella voidaan omatoimisuutta tukea paljon pidemmälle kuin tänä päivänä monissa kunnissa osataan ajatella.

Sosiaali- ja terveydenhuoltoon tarvitaan myös koordinaattoreita, esimerkiksi dementiakoordinaattoreita, joilla on erityiskoulutus tehtävänsä. Heitä tarvitaan myös tukemaan kotona omaista, jonka ympärivuorokautinen tehtävä on usein äärimmäisen raskas. Se on sekä hoitoa tarvitsevan ihmisen, hänen omaisensa että kunnan yhteinen etu. Omaishoitajien aseman turvaaminen on yhtä tärkeää kuin hoidettavan oikeuksien turvaaminen, ettei kotona ole pian kaksi yhteiskunnan hoitoa tarvitsevaa vanhusta.

Kuka on vastuussa, kunnanhallitus vai maan hallitus, siitä, että vanhukset saavat tarvitsemansa palvelut kohtuullisessa ajassa? Sosiaali- ja terveyspalveluiden erityislainsäädäntö sekä valtionosuuslainsäädäntö eivät ole kaikin osin toimineet kansalaisten kannalta tyydyttävästi. Kuntien erilaiset päätökset palveluiden tuottamisessa ovat saattaneet ihmiset eriarvoiseen asemaan asuinpaikasta riippuen. Vaikka kuntien itsehallinto on tärkeää, se ei voi olla perustelu sille, että perusoikeusveloitteet jätetään toteuttamatta. Sosiaali- ja terveydenhuollon riittävät palvelut ovat kaikkien Suomessa asuvien perustuslain turvaamia perusoikeuksia. Valtion tulee huolehtia koko maassa näiden palvelujen saatavuudesta ja siitä, että kun kunnille lisätään palveluveloitteita, valtio myöskin osallistuu näiden uusien kustannusten lisärahoitukseen.

On myös syytä tarkkaan harkita sitä, miltä osin nykyisiä säännöksiä sosiaali- ja terveyspalveluiden toteuttamisen valvonnasta olisi syytä uudistaa. Täällä on puhuttu perusturvalautakunnasta sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä ja myöskin lääninhallitusten toimivaltuuksista. Lääninhallituksilla on myöskin uhkasakon käyttömahdollisuus kunnan tai kuntayhtymän pakottamiseksi täyttämään laissa säädetty velvoite. Lääninhallitukset ovat ilmeisesti unohtaneet uhkasakon käyttömahdollisuuden, sillä toistaiseksi ei liene tehty yhtään uhkasakkopäätöstä.

Arvoisa puhemies! Välikysymyksen tekijät ovat hallitusta arvostellessaan kokonaan unohtaneet, ja niin tuntuvat myöskin muut hallituskumppanit unohtaneen, että eduskunta on säättänyt syysistuntokauden alkaessa ensi töikseen lain sosiaalihuollon asiakkaan oikeuksista ja asemasta. Tämä laki tulee voimaan ensi vuoden alussa. Se sisältää säännökset sosiaalihuollon asiakkaan osallistumiseen, kohteluun ja oikeusturvaan liittyvistä keskeisistä oikeudellisista periaatteista. Asiakasta on hoidettava siten, ettei hänen ihmisarvoaan eikä hänen vakaumustaan loukata ja että hänen vakaumustaan ja ihmisarvoaan kunnioitetaan.

Erityistä huomiota on kiinnitettävä paljon hoivaa ja huolenpitoa tarvitsevien ryhmien, kuten vanhusten, asemaan ja oikeuksiin. Heidän toiveensa on otettava huomioon, ja silloin kun asiakas ei itse pysty niitä ilmaisemaan, on läheisten ilmaisema asiakkaan tahto — he usein sen tuntevat — otettava huomioon. Laki velvoittaa kunnat nimittämään uuden sosiaaliasiamiehen, jonka tehtävä on neuvoa ja auttaa asiakasta saamaan oikeudet, jotka hänelle kuuluvat. Uudella lailla on tärkeä merkitys myös vanhustenhuollossa. Lain mukaan on laadittava palvelu-, hoito- ja kuntoutussuunnitelma ja myöskin asiakkaan on oltava siinä mahdollisuuksien mukaan mukana. Lain periaatteet ovat hyvät, mutta on selvää, että käytännöt eivät muutu yhdessä yössä, vaan vaativat myös kuntalaisten valppautta olla viemässä käytäntöön lain tärkeitä periaatteita.

Aina kun aletaan miettiä, onko meillä varaa pitää huolta vammaisista ja vanhuksista, kannattaa kaivaa taskulaskin esiin ja aloittaa ynnä- ja vähennyslasku. Esimerkin voimme ottaa kotipalvelun turvaamisesta vanhukselle, joka ilman sitä joutuu ensiapuun, laitoshoitoon jne. Kun kustannuksia vertaileva laskutoimitus on saatu valmiiksi, kannattaa laskea myös pahin vaihtoehto, mitä

maksaa esimerkiksi pyörätuolipotilaan hoito ja siitä seuraava apuvälineiden, vammaiskuljetusten ja kotipalveluiden järjestäminen, mitä maksavat toistuvat sairaanhoidot jne. Myöskin sairauspäivärahamenot, eläkemenot jne. kannattaa laskea. Tämän jälkeen voi tehdä toisen laskelman siitä, mitä maksaa hyvän hoitotiimin palkkaaminen terveyskeskukseen mukaan lukien hoitotarvikkeet ja apuvälineet. Sitten voi suorittaa vertailun: hyvän perushoidon ja laadukkaan erikoissairaanhoidon takaavan laskelman menot ovat murto-osa ensin luetelluista menoista, kun hoitoa viivytetään eikä ajoissa tarjota riittävää hoitoa. Kannattaa myöskin uhrata ajatus sille, miten potilas kummassakin tapauksessa voi.

Arvoisa puhemies! Vaikka aina tietysti on parantamisen varaa, meillä on paljon kuntia, niin maalla kuin kaupungeissa, joissa vanhustenhuolto on jo tänä päivänä hyvin hoidettu. Itselläni on kokemusta molemmista, mutta omien läheisteni hoidossa onneksi vain hyvästä hoidosta. Ne eivät ole Suomen rikkaimpia kuntia, missä asiat ovat hyvin. Meillä on myös kuntia, joiden palveluissa on suuriakin puutteita. Ne kunnat löytyvät pääsääntöisesti Suomen suurimpien ja rikkaimpien kuntien joukosta. Kuntien palvelutaso vanhustenhuollossa ei ole kiinni rahan vaan enemmänkin osaamisen ja tahdon puutteesta. Pienissä kunnissa normiohjaus on hyvä apuväline lakien tulkinnessa, suurissa kunnissa se on hyvä velvoite pakottamaan kunnat toimimaan, kun informaatio-ohjaus ei riitä perusoikeuksien toteuttamiseksi.

Arvoisa puhemies! Normeja enemmän tarvitaan kuitenkin niin valtion kuin kuntien virkamiehille ja päättäjille sydämen sivistystä. Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä kannattaa yksinkertaista päiväjärjestykseen siirtymistä.

7 Pehr Löf /sv: Värderade fru talman, arvoisa rouva puhemies! De så kallade stora åldersklasserna som föddes under och efter kriget kommer snart upp i pensionsåldern. Därför finns det skäl att i god tid beakta förändringarna i åldersstrukturen i allt beslutsfattande i samhället. Pensionärerna är en heterogen grupp och har mycket varierande behov. Samtidigt som en del är i behov av större tillsyn och vård, finns det stora grupper som klarar sig bra på egen hand. I planeringen av äldreomsorgen bör man ständigt hålla detta i minnet.

Den äldre befolkningen lever längre och är friskare längre upp i åren, vilket kommer att ge oss och har redan gett oss en stor grupp aktiva och friska pensionärer. I framtiden kommer denna grupp att vara betydligt större. Det är av central betydelse att de äldres enorma potential tas tillvara. De utgör bl.a. en stor resurs i organisationsvärlden. På flera håll i landet har man t.ex. grundat äldreråd, så att de äldre aktivt kan medverka i beslut och planering i ärenden som är dem nära. Den bästa garantin för att goda beslut fattas är att de berörda medverkar. Medverkan ger också bättre förutsättningar att vidta åtgärder som gör det möjligt för de äldre att bo hemma längre.

Man bör notera att pensionärerna enligt åldringsbarometern är nöjdare i dag än år 1994. Enligt samma barometer följer de äldre finländarna aktivt med vad som händer i samhället och drar sina egna slutsatser av det. De är även kritiska och aktiva och utgör en betydande resurs för pensionsorganisationerna.

Regeringen har visat att den mår om de äldre bland annat genom det målsättnings- och åtgärdsprogram för social- och hälsovården som slogs fast i fjol. Jag skall i det följande belysa några av åtgärderna i programmet och Sfp:s linjedragningar i åldringsvården.

Puhemies! Sodan aikana ja sen jälkeen syntyneet niin sanotut suuret ikäluokat tulevat pian eläkeikään. Siksi on syytä hyvissä ajoin ottaa huomioon ikärakenteen muutokset kaikessa yhteiskuntaa koskevassa päätöksenteossa. Eläkeläiset muodostavat epäyhtenäisen joukon, ja heillä on hyvin erilaiset tarpeet. Toisten tarvitessa enemmän huolenpitoa ja hoitoa on suuria ryhmiä, jotka tulevat toimeen omin voimin. Suunniteltaessa vanhustenhuoltoa tämä on pidettävä aina mielessä. Vanheneva väestö elää kauemmin ja on myös terveempi pidempään vanhetessaan. Siksi meillä jo on ja tulee olemaan suuri ryhmä aktiivisia ja terveitä eläkeläisiä. Tulevaisuudessa tämä ryhmä on huomattavasti suurempi. Heidän valtavan potentiaalinsa hyväksikäyttäminen on erittäin tärkeää. Vanhukset muodostavat muun muassa suuren resurssin järjestötoiminnassa. Eri puolilla maata on esimerkiksi perustettu vanhusneuvostoja mahdollistamaan vanhusten aktiivinen osallistuminen heitä koskevien asioiden päätöksentekoon ja suunnitteluun. Hyvien päätösten paras tae on asianomaisten osallistuminen. Osallistuminen luo myös paremmat mah-

dollisuudet toimenpiteille, jotka mahdollistavat vanhusten asumisen kotona pidempään.

On todettava, että eläkeläiset vanhusbarometrin mukaan ovat nykyisin tyytyväisempiä kuin vuonna 94. Saman barometrin mukaan suomalaiset ikäihmiset seuraavat aktiivisesti yhteiskunnallisia tapahtumia ja tekevät niistä omat johtopäätöksensä. He ovat myös kriittisiä ja aktiivisia ja muodostavat tärkeän resurssin eläkeläisjärjestöissä.

Hallitus on osoittanut huolehtivansa vanhuksesta muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelmassa, joka lyötiin lukkoon viime vuonna. Käsittelen seuraavaksi ohjelmaan sisältyviä toimenpiteitä ja Rkp:n vanhustenhuoltoa koskevia linjanvetoja.

On ennen kaikkea tärkeää, että vanhemmilla ihmisillä on mahdollisuus ottaa aktiivisesti osaa kuntasuunnitteluun sen alkuvaiheissa. Heikentynyt liikuntakyky asettaa uusia vaatimuksia ympäristölle, esimerkiksi rakennuksille ja joukkoliikenteelle. Jotta kaikki voisivat elää niin kauan kuin mahdollista kotona, suunnittelun ja palvelujen on toimittava koko ketjussa.

Meille tuttu kotona asumisen este on, että usean vuoden aikana kerrostaloihin ei rakennettu hissejä. Tilanteen helpottamiseksi taloyhtiöt voivat anoa tukea hissien rakentamiseksi myöhemmin. Valtio voi korvata jopa 50 prosenttia kustannuksista. Myös toinen tähän liittyvä lakiehdotus on valmisteltavana. Asunto-osakeyhtiölain muutos on vireillä. Tämä helpottaisi ihmisen kaltaisia investointeja koskevaa päätöksentekoa. Näillä toimenpiteillä on erittäin suuri merkitys vanhusten kotona asumisen mahdollisuuksien parantamiseksi.

Kehityksestä huolimatta selvitykset osoittavat, että noin 66 000 vanhusten muodostamaa kotitaloutta asuu vielä asunnoissa, joissa ei esimerkiksi ole lämmintä vettä tai wc:tä. Asunnot on lisäksi suunniteltava siten, että niissä on tarvittaessa helppo liikkua apuvälineillä. Tämän mahdollistamiseksi kaikessa suunnittelussa ja rakentamisessa on kiinnitettävä huomiota tähän lisääntyvään tarpeeseen.

Eläkeläisten erilaisten tarpeiden tyydyttämiseksi on oltava tarjolla erilaisia asuntoja. Meillä on monta hyvää esimerkkiä onnistuneesta palveluasumisesta, jota pidetään kotona ja hoitolaitoksessa asumisen välimuotona. Kuntien panostukset on suunnattava palveluasumiseen perinteisten vanhainkotien asemesta. Vapaaehtoisjärjes-

töjen ylläpitämien palveluasuntojen on tulevaisuudessa saatava enemmän tukea Raha-automaattiyhdistykseltä, Valtion asuntorahastosta ja kunnilta vanhusten valinnanvapauden lisäämiseksi.

Talman! Det är naturligt att behovet av vård blir större vid högre ålder. I programmet ges bl.a. en rekommendation om att kommunerna skall öka tjänsterna inom hemservicen och erbjuda personer som fyllt 80 år hembesök i förebyggande syfte. På basis av detta kommer det att vara lättare att förutse och planera intensiteten i den service som personerna behöver. Effekten av hembesöken kommer att utvärderas kontinuerligt, vilket är viktigt för den framtida planeringen.

Det rekommenderas också att kommunerna ser till att äldre personer får den rehabilitering de behöver efter sjukdom, olycksfall och operation. Även socialteknologi skall utnyttjas mera för att ge de äldre möjligheter att stanna hemma längre. Programmet förespråkar även åtgärder för vård av äldre utan köer och väntetider samt att servicen skall fås i hemmet i stället för på institutioner. En äldre vårdbehövande kan inte vänta på sin tur i kön. Flexibiliteten måste vara så stor att den äldre kan känna sig trygg i alla situationer.

Tällä eduskuntakaudella on myös hyväksytty asetus, jolla korjataan vuosia olemassa ollut epäoikeudenmukaisuus. Toisen puolisoista, usein miehen, joutuessa pitkäaikaishoitoon, naisen tulot ovat usein vaarantuneet hänen jäädessään asumaan yhteiseen kotiin. Tämä johtuu siitä, että miehen eläkkeestä 80 prosenttia menee hoitomaksuihin. Naiset, jotka eivät ehkä ole olleet ansiotyössä, eivät ole pienillä eläkkeillään voineet vastata yhteisen kodin kustannuksista. Kotiin asumaan jäävän kohtuullisen elämänlaadun turvaamiseksi viranomaisen on aina otettava huomioon tämän tulotaso. Tässä esiintyy valitettavasti vielä puutteita, mutta asiaa on tietenkin seurattava. Muun muassa ruotsalainen eduskuntaryhmä on tehnyt lakialoitteen, joka hyväksytyksi tullessaan tekee yllä mainitun menettelytavan sitovaksi laissa.

Social- och hälsovårdsministeriet håller som bäst på att i samarbete med kommunerna utarbeta kvalitetskriterier för god vård. Det är viktigt att man kan jämföra servicen mellan olika service-

producenter. Dessa kvalitetskriterier är viktiga för att kunna jämföra vården i olika regioner och kommuner. För att kunna följa upp den regionala utvecklingen är det därför av grundläggande betydelse att kriterierna kommer till, vilket också är ett delsvår på interpellanternas fråga om vad regeringen kommer att göra för att trygga tillgången till likvärdig service.

En central kvalitetsfaktor för servicen är tillgången till tjänster på klientens modersmål. Speciellt äldre personer kan tappa en del av det språk som inte är deras modersmål. För att förbättra vården på det egna modersmålet har social- och hälsovårdsministeriet anställt en utredningskvinna för att utreda behovet och ge konkreta förbättringsförslag före utgången av år 2000. Avgiftstaket på 3 500 mark förverkligas i år. Taket innebär att årligt kostnadstak för dem som är mycket sjuka. Undersökningar visar att för de minst bemedlade pensionärerna är vården viktigast och att avgiftstaket utgör en stor jämlikhets- och sporrande faktor. Trots att taket ibland kritiserats för att läcka är det ett stort steg i rätt riktning.

Puhemies! Ruotsalaisen eduskuntaryhmän toiveen mukaisesti ensi vuoden talousarviossa tarkistetaan valtionosuuksia täysimääräisesti vuoteen 2003 mennessä. Käytännössä tämä merkitsee kunnille lisäpotentiaalia vanhustenhuollon kehittämiseksi. On totta, kuten välikysymyksen esittäjät esittävät, että verotulojen rakenne on ongelmallinen. Yhteisövero sopii huonosti peruspalvelujen rahoittamiseen, koska sen tuotto saattaa vaihdella suuresti eri vuosina. Valtion omaksi edukseen ja kuntien haitaksi suorittama yhteisöveron jaon tarkistus ei kuitenkaan ole vähentänyt kuntien saamaa rahamäärää aikaisempiin vuosiin verrattuna. Sen sijaan tulojen lisäys on jäänyt hieman arvioitua pienemmäksi. Tämä voidaan helposti tulkita leikkaukseksi, vaikka kuntien tulot eivät ole vähentyneet aikaisemmissa vuosista. On tavallaan ollut kyse nykyisen järjestelmän virhetoimintojen korjaamisesta. Kunnille tasaisemman kassavirtauksen varmistava järjestelmä olisi suositeltava. Tasapainoinen talous, korkea työllisyysaste ja valtionvelan pienentämismahdollisuudet ovat edellytyksiä pitkällä tähtäimellä hyvin toimivalle taloudelle.

Sairaan- ja terveydenhoito Suomessa sijoitettiin vähän aikaa sitten 31. sijalle Who:n vertailussa, mikä hämmästytti useimpia meistä. Puutumatta siihen, oliko tutkimuksen laskentaperus-

teissa huomioitu kaikki maiden väliset erityispiirteet, tiedämme esimerkiksi, etteivät vanhuk-
sille suunnatut palvelut kaikilta osin vastaa mää-
rällistä ja laadullista tarvetta. Syy tähän on
suurelta osin alimitoitettu hoitohenkilökunta,
palkkaus ja työolot. Meillä on oltava riittävän
suuri henkilökunta, joka viihtyy työssään ja suh-
tautuu siihen myönteisesti. Lisäksi tarvitaan jat-
kuvasti täydennyskoulutusta henkilökunnan
osaamisen parantamiseksi, erityisesti dementoi-
tuneiden potilaiden hoitamiseksi. Tänä päivänä
noin 10 prosenttia yli 65-vuotiaista kärsii vai-
keasta tai keskivaikeasta dementiaasta, mikä on
suuri haaste kunnille. Varsinkin omaishoitajien
tilannetta on parannettava.

Vuosien 2000—2003 aikana toteutetaan han-
ke pitkäaikaista laitoshoidoa tarvitsevien vanhus-
ten palvelujen kehittämiseksi. Tänä päivänä hoi-
tohenkilökunnan ikärakenne on vääristynyt mer-
kittävästi. Vanhemmat ikäluokat ovat yliedustet-
tuina henkilökunnassa. Kymmenen vuoden
kuluessa jää 50 000 tänä päivänä sosiaali- ja ter-
veydenhuollossa työskentelevää henkilöä eläk-
keelle. On vaikea motivoida nuoria hakeutu-
maan alalle, minkä vuoksi on ryhdyttävä toimen-
piteisiin henkilökunnan saatavuuden turvaami-
seksi tulevaisuudessa. On tullut lähes tavaksi pal-
kata hoitohenkilökuntaa määrääjäksi samalla,
kun alalla vallitsee suuri työttömyys. Tämä yh-
distettynä palkkaukseen, joka ei aina vastaa työn
määrää, ei motivoi ammatinvalintaa tekeviä nuo-
ria valitsemaan hoitoalaa.

Suuri osa hoitohenkilökunnasta on tänä päivä-
nä määrääjäksi, ja muutos olisi saatava aikaan
niin pian kuin mahdollista pysyvien työsuhteiden
mahdollistamiseksi. Tämä on yleinen koko
naisvaltaista julkista sektoria koskeva ongelma.
Hoitohenkilökunnan työpanoksen arvostuksen
puute on ikävä jännös patriarkalisesta yhteis-
kunnasta. Hyvinvointiyhteiskunnan tulevaisuus
on riippuvainen siitä, pääsemmekö eroon tästä
jännöksestä.

Ruotsalaisen eduskuntaryhmän mielestä val-
tion on yhdessä kuntien kanssa toimittava laadul-
listen parannusten aikaansaamiseksi hoitohenki-
lökunnan työehdoissa. Meidän on motivoitava
hoitohenkilökuntaamme ja luotava sille edelly-
tyksiä, että se pystyy antamaan arvokasta hoitoa
kaikille. Hoitohenkilökunnan vienti Ruotsiin ja
Norjaan, samalla kun täällä on suuri hoidon tar-
ve, on merkillistä taloudenpitoa.

En ny lag som förbättrar klientens ställning
och rättigheter inom socialvården har godkänts.
På samma sätt som inom hälsovården har man nu
genom denna lag samlat bestämmelserna om kli-
entens rättigheter som klient i kommunernas so-
cialtjänster. Det kanske allra viktigaste är att yt-
terligare framhäva tjänstemannens plikt att ge in-
formation om olika former av service och tjäns-
ter som klienten enligt lag bör ha tillgång till. Av-
sikten är att klienten inte på grund av okunskap
eller inaktivitet skall bli utan service. Dessutom
skall kommunens socialombudsman regelbun-
det meddela kommunstyrelsen om situationen i
kommunen.

Arvoisa puhemies! Ruotsalaisen eduskunta-
ryhmän mielestä vanhustenhuollossa on selviä
puutteita. Hallituksen kuntien talouden vahvista-
mista koskevien päätösten ja sosiaali- ja terveys-
ministeriön vanhustenhuollon kehittämistä edis-
tävien toimenpiteiden ansiosta voimme luottaa
suotuisaan kehitykseen. Siksi ruotsalainen edus-
kuntaryhmä kannattaa yksinkertaista päiväjärjes-
tykseen siirtymistä.

Talman! Svenska riksdagsgruppen anser att
klara brister finns i åldringsvården. Tack vare re-
geringens beslut om en förstärkning av den kom-
munala ekonomin och social- och hälsovårdsmi-
nisteriets åtgärder för att utveckla åldringsvår-
den kan vi se fram emot en gynnsam utveckling.
Svenska riksdagsgruppen förordar därför en en-
kel övergång till dagordningen.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhe-
mies Mikkola.

8 **Merikukka Forsius /vihr:** Arvoisa puhe-
mies! Tarkastelen kahdesta näkökulmasta väli-
kysymyskeskustelussa esiin nostettua vanhus-
palvelujen tasoa: ensin kuntien osuutta ja vas-
tuuta vanhenevan väestön hoidossa ja toiseksi si-
tä, mikä on valtion rooli vanhuspalvelujen järjes-
tämässä. Hallitus ei vähättele vanhusten-
hoidossa ilmenneitä epäkohtia, mutta vihreän
eduskuntaryhmän mielestä vanhuspalveluissa il-
menneitä puutteita ei voi vierittää yksinomaan
hallituksen syyksi.

Valtion on huolehdittava siitä, että kuntien harteille ei sälytetä uusia velvoitteita antamatta vastaavaa valtionosuutta. Kunnilla on kuitenkin ensisijainen vastuu peruspalvelujen järjestämisestä kuntalaisille. Vanhusten hyvän ja inhimillisen hoidon turvaaminen on näistä eräs tärkeimmistä. Kunnanvaltuustojen tehtävänä on ohjata kunnan toimintoja ja päättää palvelujen järjestämisestä. Kunnanvaltuustojen rooli on entisestään korostunut, kun kuntien itsenäisyys on lisääntynyt. Meitä kunnanvaltuutettu-kansanedustajia istuu tässä salissa 134, joten ehkä meidänkin on syytä tältä osin katsoa peiliin.

Kuntien talousnäkymät ovat jo tänä vuonna varsin valoisia: Kuntien verotulot kasvavat, ja tämä näkyy kuntien ja kuntayhtymien lainakan-tojen pienentymisenä ja kassavarojen kasvuna. Vuosikate on noussut, ja ensi vuonna kunnat tulevat saamaan kustannusjaon tarkistuksen ja indeksikorotuksen kanssa yhteensä 1,5 miljardia lisää valtionosuuksia. Valtionosuuksia ei enää leikata. Nyt on siis kuntien peruspalvelujen kohentamisen aika, mikäli kunnanvaltuustot niin tahtovat. Kuntien saamista valtionosuuksista on sidottu lakisääteisesti 80 prosenttia, jolloin liikkumavaraa jää vielä viidesosa.

Kuntataloutta kohdanneiden vaikeiden vuosien seurauksena vanhustenhoidossa on vakavia puutteita. Vanhustenhoidon puutteet kielivät kuitenkin myös siitä, että eräät kunnat eivät ole onnistuneet asettamaan tehtäviään tärkeysjärjestykseen, koska näitä puutteita ei ole vain köyhissä kunnissa. Kuntien kannattaa tarkastella vanhushuolun kriittisesti ja etsiä uusia ratkaisuja laitoksissa asumisen ja niin sanottujen massapalveluiden rinnalle. Kuntien kannattaa myös tukea avopalveluita ja kotona selviytymistä. Omaishoito on yksi lain tarjoama keino vähentää laitoshuoltoa. Lisäksi se on inhimillinen ratkaisu järjestää osa välttämättömistä vanhushuolteista ja se tulee myös kunnalle huomattavasti halvemmaksi kuin laitoshuolto. Onkin kummallista, että kunnat ovat haluttomia panostamaan omaishuoltoon. On myös mahdollista, että osa vanhushuolteista järjestetään yksityisen sektorin kautta.

Stakesin tekemässä laitoshoidon tilaa selvittäneessä tutkimuksessa todettiin, että asiakasraakenne ja yksikkökoko vaikuttivat ratkaisevasti palvelujen laatuun. Henkilöstömäärä ei sen sijaan ollut hoidon laatua selittävä tekijä. Tutkimuksesta voi tehdä sen johtopäätöksen, että kuntien kannattaa kiinnittää erityistä huomiota johta-

miskulttuuriin ja kunnan henkilöstöpolitiikkaan, työyhteisöjen toimivuuteen sekä töiden organisointiin. Nämä tekijät vaikuttavat henkilöstön jaksamiseen, työhön sitoutumiseen ja työmotivaatioon. Vanhuspalvelujen henkilöstön hyvinvointi on tutkimuksen mukaan hoidon laadun edellytys. Henkilöstön on saatava koulutusta ja heillä on oltava aito vaikutusmahdollisuus oman työnsä kehittämiseen. Lisäksi kuntien kannattaa nyt vakinaistaa määräaikainen vanhushuolunhenkilöstönsä, kun sitä vielä on. Lähimpään kymmenen vuoden sisällä on jäämässä eläkkeelle suuri joukko hoiva-alan työntekijöitä. Siinä vaiheessa kuntasektoria koettelee kova työvoimapula, ellei henkilöstöpolitiikkaa hoideta kuntoon.

Arvoisa puhemies! Hallitus korostaa ohjelmassaan vanhusten hoitopalvelujen kehittämistä. Hallitus on myös ilmaissut huolensa käynnissä olevasta kuntien taloudellisesta eriytymisestä. Verotulojen kasvu kohdistuu kuntiin epätasaisesti etenkin yhteisöverojen tuoton osalta. Valtion tehtävänä onkin tukea heikommin menestyviä kuntia eikä enää lisätä kuntien velvollisuuksia ilman vastaavaa valtionosuutta. Ensi vuonna hallitus myöntää kuntien harkinnanvaraisia avustuksia 320 miljoonaa. Kuntatalouden selvitysmiehen Jukka Pekkarisen loppuvuodesta valmistuvien ehdotusten pohjalta valtionosuusjärjestelmää uudistetaan siten, että kuntien erilainen palvelu- ja väestörakenne tulisi otetuksi huomioon nykyistä paremmin. Odotan Pekkarisen työltä paljon ja toivon, että valtionosuusjärjestelmän uudistus toisi helpotusta kuntien mahdollisuuteen selviytyä muun muassa yhä kasvavan vanhusestön hoivapalveluista.

Valtioneuvosto on niin ikään hyväksynyt sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelman vuosille 2000—2003, johon on kirjattu monia kuntia koskevia suosituksia palveluiden kehittämiseksi. Vanhuspalveluiden kohdalla kuntia ohjataan omatoimisuutta edistävään ja kuntouttavaan otteeseen palveluissa ja hoidoissa. Lähtökohtana on, että ikääntyvää ihmistä arvostetaan ja hänen voimavarojaan yhteiskunnan jäsenenä otetaan huomioon. Tavoiteohjelmassa pyritään kehittämään suurten kustannusten tasausjärjestelmää, jolla varmistetaan palvelujen turvaaminen ilman, että kunta joutuu kohtuuttomiin taloudellisiin vaikeuksiin yksittäisen asiakkaan poikkeuksellisen suurten hoitokustannusten takia. Sosiaali- ja terveysministeriö on valmistele-

massa terveydenhuoltoalan hyvän hoidon ohjeita. Ne eivät ole lakiin perustuvia määräyksiä, mutta niistä poikkeaminen aiheuttaa kunnille kiusallista julkisuutta.

Vihreät korostavat, että vanhuspalveluiden laadun ratkaisevat ensisijaisesti kunnallispoliittiset päätökset. Kunnan budjettivaltaa käyttävän kunnanvaltuuston tulee nykyistä tiukemmin ja määrätietoisemmin määritellä tavoitteet peruspalvelujen turvaamiseksi, turvata niihin tarvittavat resurssit sekä valvoa niiden toteutumista. Elleivät valtuustot ole tätä tehtävää hoitaneet, kunnallisvaaleissa äänestäjien on onneksi mahdollista vaihtaa päätöksentekijät. Lisäksi kunnissa on tutkittava yhteistyön mahdollisuudet. Kuntien välisellä yhteistyöllä on joissain tapauksissa mahdollista nykyistä taloudellisemmin ja järkevämmin hoitaa osa tarvittavista vanhuspalveluista. Yhteistyötä voidaan tehdä myös ilman kuntaliitoksia.

Elämme taloudellisesti hyvää aikaa niin valtion- kuin kuntatalouden näkökulmasta katsottuna. Leikkauspaineita ei ole näkyvissä. Toimintoja ja painotuksia suunniteltaessa on sekä kuntien että valtion pidettävä mielessä, että vanhusväestön määrä tulee kasvamaan seuraavien viiden vuoden aikana. Palvelutarpeen kasvuun on varauduttava ja väestön ikääntyminen on otettava huomioon kaikkien hallintokuntien suunnitelmissa.

Arvoisa puhemies! Vihreän eduskuntaryhmän mielestä välikysymys on tehty tärkeästä asiasta. Jokainen meistä haluaa, että omaisiamme tai itseämme kohdellaan eettisesti arvokkaalla tavalla ja turvataan inhimillinen vanhuus. Vaikka tässä puheenvuorossa korostetaan kuntien ja kunnanvaltuustojen roolia vanhusten hoivapalvelujen järjestäjänä, myönnämme toki, että myös hallituksella on roolinsa asiassa. Kyllä hallitus voi ja hallituksen pitääkin ratkaisullaan vaikuttaa siihen, että kunnilla on riittävät resurssit peruspalvelujensa hoitamiseen. Vastauksemme välikysymykseen on kuitenkin, että nyt on aika myös kuntien tarkastella uudelleen toimintatapaansa, kuten esimerkiksi henkilöstöpolitiikkaansa. Korostan vielä, että yksin hallitus ei voi vanhusten hoidon ongelmia ratkaista.

Arvoisa puhemies! Vihreä eduskuntaryhmä yhtyy hallituksen vastaukseen ja suosittaa yksinkertaista päiväjärjestykseen siirtymistä.

9 Päivi Räsänen /skl: Arvoisa puhemies! Topeliuksen satuklassikossa vapiseva isoisä siirretään ruokapöydästä nurkkaan syömään omasta kaukalostaan, koska hän häiritsee muiden ruokailua tipputelemalla keittoa päälleen ja sotkemalla pöytäliinat. Isäntäväki ymmärtää asenteensa kovuuden vasta, kun perheen nelivuotias poika alkaa tuvan nurkassa veistellä puukaukaloa omien vanhempiensa vanhuuden varalle. Silloin omantunnon ääni puhuu: Niin kuin te olette halveksineet isoisäanne hänen vanhaksi tultuaan, niin lapsenkin kerran halveksivat teitä, kun te itse vanhenette.

Kiittämättömyys on kavala tauti. Se tarttuu herkästi ja siirtyy sukupolvelta toiselle. Jos me emme osaa osoittaa arvostusta omien vanhempiemme sukupolvelle, kuinka voimme odottaa sitä omilta nuoriltamme? Topelius toteaa kovasydämisestä pariskunnasta, että he eivät ajatelleet, miten paljon vaivaa ja kärsimystä heidän vanhemmilleen oli ollut heistä, kun he itse olivat pieniä ja taitamattomia. Avuttomuus ei vähennä ihmisarvoa. Päinvastoin juuri keskinäinen avun saaminen ja antaminen ovat inhimillisen yhteiskunnan tunnusmerkkejä.

Stakesin palvelukatsauksessa todetaan, että vanhusten saamien kunnallisten palvelujen määrä on kymmenessä vuodessa romahtanut. Laitospaikkojen vähentyessä ikääntyneet ovat siirtyneet sankoin joukoin kotihoitoon, mutta samanaikaisesti avohoidon tukipalveluja on vähennetty. Kodinhoitoapua saavien vanhusten määrä on kymmenen vuoden aikana pudonnut puoleen.

Lipposen ensimmäisen hallituksen aikana kotihoidon asiakaskunta väheni 10 000 vanhuksella. Kymmeniätuhansia vanhuksia on pudonnut tyystin palvelujen ulkopuolelle. Yhä huonokuntoisemmat vanhukset asuvat kotona ja ovat nimellisesti avohoidossa saamatta kuitenkaan kotiinsa apua. Stakesin selvityksen äärellä herää huoli: mikä on näiden yhteiskuntamme kunniansalaisten todellinen tilanne tänään?

Terveydenhoitoon kohdistuneet säästöt oli alun perin tarkoitettu toteuttaa painottamalla kustannuksiltaan edullista avohoidon laitoshoitoon sijaan kuitenkin hoidon tasoa heikentämättä. Tässä ei ole todellakaan onnistuttu. Hallituksen olisi tullut ohjata kuntia niin, että todellinen palvelurakenteen muutos olisi voinut toteutua eivätkä palveluja tarvitsevat ikääntyneet olisi jääneet ilman yhteiskunnan turvaa.

Merkittävälle osalle vanhuksista avohoito on laitoshoidon kalliimpi ratkaisu, mikä omalta osaltaan jarruttaa avohoidon mielekästä kehittämistä. Laitoshoidon maksutahan määräytyvät nettotulojen perusteella, ja laitoshoidossa olevalle on lisäksi määrätty vähintään kansaneläkkeen pohjaosan suuruinen käyttövara. Koska pitkäaikaiseen laitoshoitoon sisältyvät kaikki tarpeelliset palvelut, käyttövara jää vanhuksen käytettäväksi. Sen sijaan avohoidon maksut saattavat johtaa tilanteeseen, jossa ikääntyneen lähes kaikki käytettävissä olevat tulot kuluvat erilaisiin palvelumaksuihin ja lääkekuluihin.

Palveluasuminen on voimakkaasti lisääntynyt. Tässäkin sinänsä ilahduttavassa muutoksessa on varjopuolensa. Palveluasuntoihin sijoitetaan usein liian huonokuntoisia vanhuksia, jotka eivät kykene selviytymään niukan henkilöstön turvin. Kärjistetyimmän palveluasumisen puutteet tulivat esiin viime vuonna sattuneissa useissa, jopa ihmishenkiäkin vaatineissa palvelutalojen tulipaloissa. Huonokuntoiset vanhukset eivät pystyneet toimimaan tällaisissa hätätilanteissa.

Kuntien talousvaikeudet ovat osuneet samaan aikaan, kun kunnallista itsehallintoa on lisätty. Vanhuspalveluita säädellään väljillä puitelaeilla eikä laatu- ja määräkkiteereitä ole käytössä. Kunnat sijoittavat vanhusten laitoshoitoon yhä vähemmän, vaikka vanhusväestön osuus kasvaa jatkuvasti. Henkilökunnan määrä on laitoksissa paikoin ajettu niin vähiin, että inhimillisyyttä on taso kärsivä.

Oma viime kesänä edesmennyt isoäitini jouui vuodepotilaaksi juuri niinä vuosina, jolloin kunnallisia palveluja alettiin kautta Suomen karsia. Pieni kunta, jonka terveyskeskuksen vuodeosastolla hän oli viitisen vuotta hoidettavana, paini ankarien talousvaikeuksien kanssa. Terveystenhoitohenkilökuntaa vähennettiin rajusti ja muitakin menoja leikattiin. Kun kävin tapaamassa isoäitiäni osastolla ensimmäisen kerran, hoitohenkilöstö tuli ihan ulko-ovelle vastaan delegaationa purkamaan tuskaansa ja ahdistustaan hoidon tason laskemisesta.

Ilman omaisten päivittäistä hoivaa isoäitini elämänlaatu olisi jäänyt ankeaksi. Lähellä asuvan tätini ansiosta kahden vaipan kiintiön lisäksi tuli iltpäivän ylellisyytenä ekstravaippa, joka-päiväinen kylvytys, pullakahvit ja pyörätuolimatka pihamaalla tai osaston käytävällä. Isoäitini oli onnekas, mutta mikä on niiden vanhusten

osa, joiden omaisilla ei ole mahdollisuutta osallistua aktiivisesti hoitoon?

Erityisen huolestuttava oli Kuopion yliopiston geriatrian professorin Raimo Sulkavan julkisuudessa esiin tuoma vakava pelko siitä, että lääkärin tehtävät väärin ratkaisuja kuntien talousjohtajien painostuksen alla harjoittamalla kuolinhoitoa potilaille, jotka olisivat täysin hoidettavissa. Hän kertoi julkisesti lukuisista nimettömistä tapauksista, joissa iäkäs potilas on väärin perustein jätetty kuolemaan nälkään, janoon ja ilman lääkitystä. Tämä syytös on niin vakava, että hallituksen olisi tullut tutkia se perusteellisesti. Ihmisen elämän arvoa on kunnioitettava kaikissa tilanteissa luonnolliseen kuolemaan asti.

Kuitenkin terveydenhoidon ammattilaiset toimivat yleisesti ammattitaitoisesti ja empaattisesti tehden kovassa työpaineessa parhaansa potilaan hyväksi. Suomi on rikkaampi maa monin talousmittarein katsottuna tällä hetkellä kuin koskaan aiemmin historiassaan. On kohtuutonta, jos tällaisena aikana terveydenhoidon resurssit ovat niin niukat, että vanhukset jäävät heitteille tai että terveydenhoidon ammattilaiset uupuvat ylimitoitettujen vastuiden alle.

Suomalaiseen omakuvaan on iskostunut näkemys, että me olemme terveydenhuollon mallimaa. Korkea veroasteemme on saanut laajan hyväksynnän pitkälti sillä perusteella, että voimme kustantaa sillä kansainvälisesti verraten korkeatasoiset terveyspalvelut. Kesällä julkaistu Maailman terveysjärjestön raportti on romuttanut ja järkyttänyt tämän ajatuskulun. Suomi sijoittuu terveysjärjestelmän suorituskyvyyn mukaan vasta 31. sijalle. Ohi kiilaavat useimmat Euroopan unionin maat, mutta myös esimerkiksi jotkut arabimaat.

Suomen heikkoudeksi osoittautui muun muassa terveydenhuollon rahoituksen epäoikeudenmukaisuus. Yhtenä tunnuslukuna käytettiin indeksiä, millainen riski väestöllä on vakavasti sairastuttuaan köyhtyä korkeiden kustannusten vuoksi. Suomalaisen potilaan maksuosuus terveydenhoidon kustannuksista on Oecd-maiden korkeimpia. Lipposen toinen hallitus itse asiassa kärjisti tilannetta edelleen korottamalla tämän vuoden alusta mahdollisuutta sosiaali- ja terveyspalveluiden maksukorotuksiin kuntien valtionosuuksien leikkausten kompensoimiseksi. Eli kuntien taloutta kohennettiin sadoilla miljoonilla markoilla sairaiden ihmisten kukkarosta.

Pitkäaikaissairaat muodostavat maassamme merkittävän köyhyysryhmän. Pienituloisten eläkeläisten, varsinkin eläkeleikkausten jälkeen, ja työttömien kohdalla terveydenhoidon kustannukset vievät usein lähes kaikki käytettävissä olevat varat. Monet potilaat luopuvat tarpeellisesta lääkityksestä korkeiden kustannusten vuoksi. Ikääntyneet käyttävät terveyspalveluita eniten, ja maksukorotukset vaikuttavatkin eniten juuri heidän talouteensa.

Samanaikaisesti käyttöön otettu maksukatto ei pysty kompensoimaan maksujen korotusten kielteistä vaikutusta. Nimittäin korotuksen kautta kerätään sairailta ihmisiltä enemmän rahaa markkamääräisesti kuin heille palautuu maksukaton saavuttamisen ansiosta. Lisäksi maksukatto on liian korkealla ja siihen jäi monta aukkoa. Katto vuotaa. Lääkkeet, hammashuolto ja valtaosa fysikaalisesta hoidosta jäivät sen ulkopuolelle. Tällä hetkellä pitkäaikaissairaiden sairauskuluista puolet menee juuri lääkkeisiin ja hammashoitoon.

Muissa Pohjoismaissa potilaitten maksurasitus Suomessa herättää suurta ihmetystä. Norjassa 1 200 markan maksukaton piiriin kuuluvat sekä lääkkeet että avohoidon käyntimaksut. Sairaalahoidoilla on täysin maksutonta. Ruotsissa voi noin 800 markan maksukaton saavuttamisen jälkeen käyttää ilmaiseksi niin julkisen kuin yksityisen terveydenhoidon palveluja mukaan lukien fysikaalista hoitoa. Tanskassa ei ole maksukattoa, koska siellä kaikki terveyspalvelut ovat maksuttomia.

Sosiaaliturvakustannusten osuus bruttokansantuotteesta on vuoden 94 jälkeen laskenut jatkuvasti. Olemme tässä suhteessa alittaneet jo Euroopan unionin maiden keskitason. Tätä mittaria tarkkaillen emme itse asiassa enää voi lukea itseämme edes hyvinvointivaltioksi. Se on nimittäin keskeinen hyvinvointivaltion tunnusluku. Terveys on kyselytutkimusten mukaan usein se ihmisen elämän tärkein arvo. Poliittisessa päätöksenteossa terveydellä ei valitettavasti ole viime vuosina ollut sen ansaitsemaa painoarvoa.

Arvoisa puhemies! Hallitus kertoi vastauksessaan, että sosiaali- ja terveysministeriö suunnittelee kuntia varten hyvän hoidon ohjeistusta niiden saamien valtionosuuksien käyttöä ohjaamaan. Kristillisen liiton eduskuntaryhmän mielestä uudistus on tervetullut apuväline kunnanvaltuutettujen vaatimaan työhön. Samanaikaisesti hallituksen tulee kuitenkin tarkistaa jälkeenjääneiden valtionosuuksien tasoa. Sosiaali-

li- ja terveyspalveluiden tarve on merkittävästi kasvanut viime vuosina, ja se tulee kasvamaan tulevina vuosina huomattavasti vanhusväestön osuuden kasvaessa, päihdeongelmien lisääntyessä sekä psykiatristen sairauksien edelleen lisääntyessä. Hyvän hoidon suosituksia voi olla mahdollon noudattaa, jos kunnalla ei ole rahaa. Pelkkä informaatio-ohjaus ei ole kuitenkaan mielettämme riittävä vastaus välikysymykseen, onhan sitä itse asiassa käytetty jo huonoin tuloksin tähänkin asti.

Etelä-Suomen lääninhallitus otti ohjat käsiinsä viime kuussa päätöksellään, jossa Hämeenlinnan Vuorentaan vanhainkodissa annettavan hoidon tasosta kanneltiin. Päätöksen seurauksena Hämeenlinnan vanhainkoteihin ollaan nyt lisäämässä pikavauhtia 25 uutta työntekijää. Kun tiedämme, ettei Hämeenlinnan vanhustenhoito ole poikkeus, vaan samoja ongelmia löytyy, väitän, hyvin suuressa osassa suomalaisia kuntia, niin mielestäni ministeriön tulisi ryhdistäytyä. Jos ministeriö ei kykene antamaan jo ennakolta riittävän selkeitä normeja ja ohjeita kaikille kunnille, on oletettavaa, että hoidon taso alkaa määrittyä yhä enemmän yksittäisten kantelujen kautta. Taas kysytään omaisten aktiivisuutta. Poliittisen järjestelmän kannalta on onnetonta, jos vanhus-ten hoidon taso jää kantelujen ja oikeusprosessien varaan.

Kunnanvaltuutettujen vastuunkantoa vaikeuttaa myös se, että monissa kunnissa terveyspalvelut ovat kuntayhtymien hoidossa. Tällöin itse asiassa valtuustoissa ei edes käydä keskusteluja terveyspolitiikasta, vaan kuntayhtymien hallitusten jäsenet tekevät ratkaisut niin potilasmaksuista kuin henkilöstön määrästä. Ei voida puhua todellisesta valtuutettujen vastuun kantamisesta.

Ministeri Soininvaara totesi, että monessa taloudellisen ahdingon koettelemassa kunnassa vanhustenhoito on järjestetty esimerkillisesti, kun taas monessa taloudellisesti vahvassa kunnassa vanhustenhoidon järjestämisessä olisi huomaettavaa. Jos tämä pitää paikkansa varsinkin laajamittaisemmin, niin eikö silloin nimenomaan tulisi antaa kunnille tiukemmat normit?

Jos kunnallinen autonomia johtaa suuriin eroihin kansalaisten saamissa palveluissa, pitää olla varaa ottaa askeleita taaksepäin. Kysyn ministeri Soininvaaralta: Mitä haittoja on seurannut siitä, että meillä on kunnallisessa päivähoidossa ja koulutoimessa melko selkeä normitus ihan asetustasolla? Mitä vaarallista siinä on? Hallitus

voisi konsultoida Etelä-Suomen lääninhallitusta normitusten laatimisessa. Kunnallisten palvelujen tasoa määrittävä ohjeistus auttaisi perusturvalautakuntia tehokkaammin puuttumaan vanhus-tenhuollon epäkohtiin. Otan yhden esimerkin Tanskasta, jossa kuntien on lain mukaan tarjottava kaikille yli 75-vuotiaille kaksi ennalta ehkäisevää kotikäyntiä vuodessa. Kotikäyntien tarkoituksena on muun muassa ennakoida vanhuksen avun tarve ja välittää hänelle tietoa palveluista.

Kristillisen liiton eduskuntaryhmän mielestä omaishoidon tukea koskeva lainsäädäntö tulisi uudistaa. Omaishoito tarjoaa monelle vanhukselle kodikkaan ja läheisen hoidon, ja samalla se korvaa kallista laitoshoidon. Omaishoidon tuki ja siihen liittyvät muut tukipalvelut perustuvat tällä hetkellä kuntien vapaaseen harkintaan, ja joissakin kunnissa omaishoitoa ei käytetä lainkaan. (Ed. Puisto: Siis rikotaan lakia!)

Vuonna 98 tehdyn tutkimuksen mukaan laitoshoidossa olisi ollut 9 000 vanhusta enemmän, ellei heillä olisi ollut hoitavaa omaista. Laskennallinen nettosäästö laitostalustuksissa oli siten arviolta 1,3 miljardia markkaa vuodessa. Tässä yhteydessä en voi olla hämmästelemättä ministeri Soininvaaran viittausta kristillisten vaatimukseen paremmasta lasten koti- ja hoitotuesta. Kun ministeri oivaltaa omaishoidon tuen kohdalla sen, miten tällä keinolla voidaan säästää laitostalustuksia, niin eikö hän ole huomannut sitä, että aivan sama periaate toimii myös lasten kohdalla? Kotihoidon tuki on kunnille ja koko julkiselle taloudelle monin verroin edullisempaa kuin kunnallisen päivähoitojärjestäminen.

Omaishoidon tuella hoidettavat potilaat ovat raskashoitaisia. Kolme neljäsosaa heistä on itse asiassa ympärivuorokautisen hoidon tarpeessa. Omaishoidon tuki tulisikin saada riittävälle tasolle ja lakisääteiseksi. Riittävän hoitopalkkion lisäksi omaishoitajalla tulisi olla oikeus viikkovapaaseen. (Ed. Puisto: Lakisääteiseen!) Varjobudjetissa kristillinen liitto ehdottaa 200 miljoonan markan lisäystä omaishoidon tukeen ensi vuodelle. Tällä voitaisiin saada 12 000 omaishoitajaa lisää tätä tärkeää tehtävää suorittamaan. (Ed. Puisto: Entäs verotus?)

Arvoisa herra puhemies! Kristillisen liiton eduskuntaryhmä korostaa, että rikkaalla Suomella tulee olla varaa hoitaa vanhuksensa kunniakkaasti. Tätä edellyttää jo yleinen ihmisarvon kunnioitus. Mutta sen lisäksi mielestämme ikääntyneille tulee osoittaa erityistä arvostusta, ja tässä

suhteessa me valtaväestö voimme ottaa mallia vaikkapa romaniyhteisöstä, jossa vanhuksia pidetään kunnia-asemassa. Kysymys on puhtaasti poliittisesta tahdosta. Nähdäänkö tärkeimpinä merkittävät tuloveronalennukset hyvätuloisille vai ihmisarvoinen hoiva ikääntyneille? Ikäihmiset ovat nähneet paljon vaivaa ja joutuneet kärsimäänkin rakentaessaan meille nykyistä yhteiskuntaa. Meillä ei ole oikeutta työntää heitä syrjään heidän oman työnsä hedelmistä.

Arvoisa puhemies! Päätän puheeni Topeliuksen tarinan loppukommentteihin. Hän sanoi: "Nyt me tiedämme, ettei koskaan saa unohtaa pyhää ja kaunista neljättä käskyä: Kunnioita isääsi ja äitiäsi, jotta menestyisit ja kauan eläisit maan päällä." Kiittämättömyys ei tuo yhteisölle menestystä.

¹⁰ **Raimo Vistbacka /ps:** Arvoisa herra puhemies! Suurin piirtein kaksi vuotta sitten käynnisti viisi helsinkiläistä naista nimien keruun kansalaisadressiin, jossa ilmaistiin syvä huoli vanhus-ten oikeudesta ihmisarvoiseen elämään. Varsin lyhyessä ajassa peräti 150 000 suomalaista allekirjoitti kyseisen adressin, josta sai käytännössä alkunsa inhimillisen vanhus-tenhoidon kansanliike. Adressi luovutettiin eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle, joka tutki asiaa, järjesti kuulemistilaisuuden, kuuli asiantuntijoita ja päätyi lopulta kehottamaan asianomaisia ministeri-öitä ryhtymään yhteisiin toimiin kuntien mahdollisuuksien turvaamiseksi vanhus-tenhuollon saat- tamiseksi asianmukaiseen kuntoon.

Mainitsemani kansalaisadressi sai alkunsa siitä, että nimien keruun käynnistäneet henkilöt huomasivat, ettei heidän vanhempiaan eikä muita vanhuksia hoidettu laitoksissa kunnolla. Vanhukset jätettiin yksin, heitä ei syötetty eikä juotettu ja vaipat vaihdettiin käsittämättömän harvoin. Nyt on syytä kysyä, johtiko parin vuoden takainen kansalaisaktiivisuus mihinkään ja kohtuivatko vanhus-ten olot hoitolaitoksissamme vai eivät.

Käsittelyssä oleva välikysymys on omalta osaltaan vastaus kysymykseeni. Tilanne on tänä päivänä vähintäänkin yhtä surkea kuin kaksi vuotta sitten. Pitkän päivätyön tehneet, maamme vapauden lunastaneet ja jälleenrakennusurakan suorittaneet vanhukset kärsivät edelleen puutteellisesta hoidosta niin laitoksissa kuin koti- hoitossakin ja kaikinpuolinen turvattu- muus on vain lisääntynyt. Tilannetta ei ole parantanut sosiaali-

ja terveysvaliokunnan kannanotto ministeriöille, ei lisääntynyt asiasta julkisuudessa käyty keskustelu eikä myöskään hallitusohjelmaan kirjattu kaunis tavoite.

Pääsyy tilanteen edelleen heikkenemiseen on ollut hallitusten harjoittama inhorealistinen, yltiöpäinen säästöpolitiikka, joka on useimmiten vienyt kunnilta taloudelliset mahdollisuudet kohentaa vanhus- ja terveyspalvelujensa tasoa. Päinvastoin resurssit ovat jatkuvasti huonontuneet ja eriarvoisuus paikkakunnasta riippuen on kärjistynyt.

Arvoisa puhemies! Suomalainen vanhustenhuolto on kiistatta vakavassa kriisissä. Samaa voidaan toki sanoa myös suomalaisesta terveydenhuollosta kokonaisuudessaan tänä päivänä. Vanhukset ovat ehkä tilanteen kaikkein kipeimmin kokenut ihmisryhmä, mutta todellisuudessa lähes jokainen suomalainen törmää tähän ongelmaan asioidessaan terveydenhuoltojärjestelmässämme. Tästä olemme voineet lukea kiistattomia todisteita kansainvälisestä vertailusta, jossa Suomi sijoittui terveydenhuoltonsa osalta luvattoman heikosti. Olemme vajonneet tällä sektorilla eurooppalaiseen alakastiin. Mikäli eläisimme edelleen 1990-luvun syvää lamaa, voisi tilanteen jotenkuten ymmärtää, mutta olemme saaneet nauttia jo pian seitsemästä lihavasta vuodesta ja tilanne on kuvatonlainen. Silloin on joko johdos tai järjestelmässä jotain vikaa.

On todella tärkeää, että eduskunta käy nyt perusteellisen, kriittisen ja ratkaisukeinoja hakevan keskustelun vanhustenhuollon ja siihen saumattomasti liittyvän terveyden- ja sosiaalihuollon tilasta ja rahoituksesta lähivuosina.

Palaan vielä välikysymyksen pääaiheeseen eli vanhushuollon tilaan Suomessa. Uskallan hetkeäkään epäroimattää väittää, että tilanne Suomessa on edelleen huonontunut alussa mainitsemani kahden vuoden takaisen kansalaisadressin keräämisen aikaisesta tilanteesta. Olen itsekin saanut toistuvasti kansalaisten viestejä siitä, kuinka vanhuksia eri puolilla Suomea hoidetaan laitoksissa huonosti. Yhtenä esimerkkinä mainitsen Ähtärin, koska näitä kuntia on täällä enemmänkin mainittu. Siellä hoitolaitoksen henkilökunnan vajauksen takia vanhukset ovat joutuneet huolehtimaan toinen toisistaan usein pitkiäkin aikoja. Tämän seurauksena ei ole pitkä aika siitä, kun kyseisessä hoitolaitoksessa sattui potilaan kuolemaan johtanut onnettomuus. Toisista vanhuksista ei ollut riittävää turvaa siinä tilanteessa. Sa-

manlaisia viestejä on kuulunut myös muualta maasta. Tässä yhteydessä voisi sanoa, että Länsi-Suomen lääninhallitus saisi ryhdistäytyä samalla tavoin kuin Etelä-Suomen lääninhallitus. (Ed. Ala-Nissilä: Kyllä!)

Hämmästyttä herättää myös eilisessä Ilkka-lehdessä ollut artikkeli, jossa eduskunnan oikeusasiamiehen toimiston esittelijä totesi kansli-an laittavan kantelut tärkeysjärjestykseen siten, että "jo ehkäpä kuolleen vanhuksen asialla ei ole niin kiire". Jos joitakin virheitä tai laiminlyöntejä on tapahtunut, eikä oikeusasiamiehentoimiston tehtävänä ole pyrkiä nopealla toiminnallaan estämään vastaavanlaisten tapahtumien toistumisen?

On mielestäni suorastaan irvokas tilanne, että kun taannoin viettäessämme talvisodan muistojuhlaa kehuimme ja ylistimme veteraanisukupolvea sen tekemistä raskaista uhrauksista isänmaamme vapauden puolesta ja sotien jälkeisestä Suomen jälleenrakentamisurakasta nykyiseksi hyvinvointivaltioksi, niin samalla annamme veteraanien, kotirintamanaisten ja veteraanien puolisojen kärsiä nälkää ja janoa, virua omissa ulosteissaan tuntikausia ja olla omaisten puuttessa vailla pienintäkään inhimillistä kontaktia viikko- ja kuukausikaupalla. Tämä on kiireisen ja rahan perässä juoksevan tunteettoman kännykkäskukupolven kiitos näille hyvinvointimme luoja- ja vapautemme pelastajille. Minä ainakin häpeän tilannetta, vaikka minulla ei hallituspuolueiden kansanedustajien tai ministerien tavoin ole ollutkaan mahdollisuutta ryhtyä käytännön toimiin asiantilan korjaamiseksi.

Ongelmat vanhustenhuollossa ja terveydenhuoltojärjestelmässämme eivät suinkaan rajoitu hoidettavien pahoinvointiin ja kärsimyksiin. Toimen asiantilan omakohtaisesti kokeva joukko on puheena olevissa laitoksissa työskentelevä henkilökunta, joka voi myös päivä päivältä huonommin. Hoitohenkilöstöä on jatkuvasti vähennetty säästösyistä, ja tämä on johtanut siihen, että henkilökunnan riittämättömyys aiheuttaa syvää uupumusta ja sairastuvuuden lisääntymistä henkilöstön keskuudessa. Uupumuksen, masennuksen ja mielenterveysongelmien aiheuttamat sairaslomat ovat lisääntyneet tilastojen mukaan vuodesta 98 viime vuoteen peräti 90 prosenttia sairaslomapäivinä laskettaessa. Saman suuntainen kehitys on ollut myös perinteisissä selkäsärky-, migreeni- ja verenpaine- ym. sairaslomissa. Paineet ammattivastuun ja lisääntyvien vaatimusten sekä

henkilökunnan itsensäkin huomaaman hoidon heikkenemisen keskellä ovat liian suuret. Kun tähän kaikkeen lisätään vielä terveydenhuoltoalalla vallalla oleva työsuhteiden tilapäisyys ja pätikkäisyys, on meillä käsissämme vakava kansallinen kriisi.

Suomalaisessa terveydenhuollossa työskentelee yhteensä noin 200 000 henkilöä, ja peräti 30–40 prosenttia heistä tekee tilapäistä tai pätikätyötä. On vaikea keskittyä ja syventyä työhönsä, kun silmittömän puurtamisen palkkana on toistuva työttömyys ja jatkuva epävarmuus tulevastakin. Tämän seurauksena hoitohenkilökunnan virta ulkomaille, kuten esimerkiksi Ruotsiin, Norjaan ja Englantiin, kiihtyy päivä päivältä. Tuplapalkka sekä kiireettömämpi, arvostetumpi ja turvatumpi työ ovat ylivoimaisia houkuttimia verrattuna mainitsemaani tilanteeseen kotimaassaan. Kun tähän vielä lisätään noin keskimäärin 15 000 työttömänä olevaa terveydenhuoltohenkilöä, saamme hyvän kuvan alan sekasortoisesta ja nurinkurisesta tilanteesta.

Suomi antaa edellä mainitsemilleni maille todella tuntevan lahjan päästäessään tai oikeastaan ajaessaan kalliisti koulutettua ja täällä todellisuudessa kipeästi tarvittavaa terveydenhuollon ammattihenkilöstöä pois Suomesta. Tämän tilanteen seurauksista puhumme nyt vanhustenhuollon osalta.

Arvoisa puhemies! Perustuslaissamme turvataan kansalaisille oikeus valita vapaasti asuinpaikkansa. Samoin siellä todetaan, ettei kansalaisia tule asettaa eriarvoiseen asemaan asuinpaikkansa tai muun syyn, kuten esimerkiksi varallisuutensa takia. Nyt kuitenkin eriarvoistumista tapahtuu kiihtyvällä vauhdilla. Kun valtio on leikkannut kuntien valtionosuuksia toistuvasti, se on perustellut toimiaan säästämisen lisäksi sillä, että uudet niin sanotut korvamerkit rahat auttavat kuntia vähentämään byrokratiaa ja kunta saa pitää säästyneet varat itsellään. Todellisuus on kuitenkin tarua kummempi. Osassa kunnista ihannetila on muuttunut painajaiseksi. Heikommat kansalaisryhmät, kuten lapset, vanhukset, vammaiset ja päihdeongelmaiset, ovat vain jääneet vaille heille lain mukaan kuuluvia palveluja. Köyhillä kunnilla ei ole ollut rahaa lakisäästeisten velvoitteidensa moitteettomaan hoitoon, ja sen seurauksena eri kuntien asukkaat ovat joutuneet kohtuuttoman eriarvoiseen asemaan.

Vanhustenhuollon ja samalla lailla myös terveydenhuollon ja osan sosiaalitoimesta onnetto-

maan tilanteeseen ovat syynä valtion tekemät leikkaukset, jotka ovat saattaneet osan kunnista lähes vararikon partaalle. Kuntien päättäjät ovat olleet vaikeassa tilanteessa joutuessaan miettimään, mistä säästetään ja minne rahaa laitetaan. Valitettavan usein kohteena ovat olleet juuri heikoimmassa asemassa olevat ihmiset, kuten vanhukset ja toisaalta opetustoimi. Nyt Suomessa on kuitenkin eletty vuosia korkeasuhdanteessa ja tilanteeseen olisi tullut saada korjausta. Opetustoimen osalta se onkin jo ainakin osin tapahtunut, mutta vanhustenhuollon ja terveystoimen kohdalla näyttää siltä kuin säästölinjaa kiihdytettiin edelleen.

Perussuomalaisten mielestä valtiovallan on turvattava kaikille kunnille taloudelliset edellytykset hoitaa lakisääteiset peruspalvelunsa ja toisaalta kunnat on myös saatava noudattamaan lakeja ja täyttämään tasapuolisesti velvoitteensa asukkaitaan kohtaan.

Mikäli valtiolta eli käytännössä hallitus ja hallituspuolueet eivät pikaisesti muuta suhtautumistaan köyhien kuntien ylivoimaisiin talousongelmiin ja heikoimmassa asemassa oleviin kansalaisryhmiin, kuten vanhuksiin ja pitkäaikaissairaisiin, ajaudumme nopeasti Yhdysvaltojen tilanteeseen, jossa jo noin 15 prosenttia väestöstä on kaikkien terveydenhuoltopalveluiden ulkopuolella. Haluaako hallitus Suomeenkin tilanteen, jossa vanhuset ja köyhät sairast siirtyvät hoitolaitosten puutteellisesta hoidosta täysin puuttuvaan hoitoon kaduille? Amerikka saattaa olla kokoomukselle ihannemaa, mutta köyhälle se on ihmeellisen huono maa. Olemme Suomessa tottuneet viime vuosikymmenten kuluessa pohjoismaiseen hyvinvointi- ja hoivayhteiskuntaan, jossa jokainen ihminen ja jokainen elämä on arvokas. Tästä periaatteesta meidän on mahdollista ja velvollisuus pitää kiinni myös tänään ja tulevaisuudessa. Elintasomme sallii sen aivan varmasti.

Arvoisa puhemies! Välikysymyksessä puututaan myös vanhusten kotihoitoon ja omaishoidon vaikeaan tilanteeseen. Kunnissa vallitsee myös niiden palveluiden suhteen laitoshoidon vastaava eriarvoinen ja paikoin pelottavan vaikea tilanne. Vanhusten kotihoidon eli hienosti sanottuna avopalvelujen avulla on haluttu ikääntyvän väestön selviytyvän mahdollisimman pitkään omassa kodissaan kalliimman laitoshoidon asemesta. Periaate on erinomainen. Rakkaaksi tullut oma koti on vanhukselle paras paikka. Se

voi kuitenkin muodostua myös vankilaksi tai kärsimyksen paikaksi, jolleivät kotipalvelu ja kotisairaanhoido kunnassa toimi kunnolla tai jos palvelut hinnoitellaan pienituloisimpien eläkeläisten tai pitkäaikaissairaiden ulottumattomiin.

Suomalaisten vanhushuollossa ja samalla myös terveydenhuollossa on pikaisesti saatava parannusta aikaan. Ratkaisu on kohtuullisen yksinkertainen. Suomessa on ainakin vielä tällä hetkellä riittävästi ammattitaitoista hoitohenkilökuntaa, toimiva vanhusten- ja sairaidenhoitojärjestelmä tarvittavine rakennuskantoineen, hyvin suunniteltu avo- ja kotihoitojärjestelmä sekä myös tarvittava lainsäädäntö. Ainoa, mikä mättää, on rahan niukkuus kuntatasolla. Siihen on mahdollista saada nopeastikin parannusta, mikäli valtiovalta hallituksen johdolla muuttaa arvoasenteitaan pehmeämpään suuntaan. Yksisilmäisen säästämisen, häiriöttömän valtiontalouden ylijäämäisyyden, tuotannon ja viennin tukemisen sekä EU/Emu-intoiin sijaan tarvitaan muutamien lisämiljardien ohjaamista kunnille niiden peruspalveluiden rahoitukseen. Vanhusten- ja terveydenhuolto tarvitsee lisää henkilökuntaa, jota saa rahalla. Henkilökunta puolestaan tarvitsee kunnollista palkkaa, pysyviä työsuhteita ja inhimillisen työtahdin ja arvostuksen työilleen. Kun nämä edellytykset toteutetaan kohtuullisen lisärahoituksen avulla, voi suomalainen vanhus ja sairas huomattavasti paremmin. Me pystymme siihen, jos vain haluamme pitää sitä tärkeänä.

11 Risto Kuisma /rem: Arvoisa puhemies! Vanhusten- ja yleensä palvelujen osalta on kysymys todellakin arvostuksista. Ehkä tämä meidän ikäpolvemme tai nykyinen päättäjäpolvi ei osaa riittävästi arvostaa kokemusta. Sinänsä kokemuksen, vanhuuden ja iäkkyyden arvostushan on ollut ihmiskunnalle ja suomalaisillekin luonnollista. Täytyy toivoa, että heräisimme tähän ilmiöön, jossa vanhuksat todella perustellusti ovat tyytymättömiä ja jossa huonoja esimerkkejä on todella paljon jokaisen lähipiirissä tai kokemuk- sissa tai palautteena äänestäjiltä, ja tarkistaisimme omia arvostuksiamme.

Tähän samaan sarjaan, jossa unohtetaan kokemuksen ja elämäkokemuksen arvostus, kuulu läheisesti myös se, että myöskään perhettä ei arvosteta. Kyllä ihmiset ovat pärjänneet elämässä perheen ja lähiyhteisön avulla ja tuella. Siinä on ollut jokaisella luonnollinen tehtävä. Isovanhemmat ovat monesti kasvattaneet lapset ja hel-

pottaneet vanhempien taakkaa. Siinä ovat hyvät tavat ja hyvät arvostukset siirtyneet sukupolvelta toiselle. Se sama ongelma, josta nyt keskustel- lemme vanhusten osalta, näkyy toisessa muodossa lastemme ja nuoremme elämässä. Perimmiltään kysymys on siitä, että todellisessa päätök- senteossa ei ole tehty sellaisia päätöksiä, että perheet ja suvut voisivat hoitaa asioita sillä tavalla kuin aikaisemmin. On liian helppo sanoa, että yhteiskuntarakenne on muuttunut. Sitä se on tehnyt, mutta poliittiset päättäjät ovat omalta osaltaan voineet määrätä, millä tavalla se muuttuu, millä ehdoilla ja millä tavalla muutosta lievenne- tään.

Kohtuuden nimissä on tietysti todettava, kun puhutaan ongelmista ja epäkohdista, että Suomessa vanhuksat saavat kyllä hyvääkin hoitoa ja vanhushoidossa ja palveluissa tehdään paljon hyvää työtä puutteellisilla resursseilla. Mutta on tietysti niin, että nämä epäkohdat ovat todellisia ja niitä on liian paljon. Myöskin on huono selitys se, että kysymys on vain pelkästä rahapulasta ja laman aiheuttamista ongelmista. Itse kannatan tervettä taloutta. Olen hyväksynyt säästämisen ja sen ajatuksen, että menot täytyy laittaa tulojen mukaan ja veroastetta mieluummin pitäisi laskea kuin nostaa.

Kysymys on siitä, että jos säästetään, mistä säästetään. Säästäminen palveluista on ollut vähintään lievästi sanottunakin hölmöläisten hommaa. Meillähän julkisessa taloudessa palveluihin menee alle puolet käytettävästä rahamäärästä. Erilaiset tulonsiirrot vievät yli puolet valtion talousarviosta. Kun säästettiin laman hetkillä, silloinhan säästettiin palveluista. Mitä se merkitsee? Säästettiin henkilöstömenoista. Kun meidän ongelmamme oli työttömyys, niin tämä säästäminen oli täysin näennäistä siinä mielessä, että kunnat ja kuntayhtymät säästivät palkkakustan- nuksia ja vastaavasti nämä henkilöt lisäsivät valtion menoja. Jokainen meistä ymmärtää, mitä tämä merkitsee koko yhteiskunnan ja kansantalouden kannalta. Niin kuin monet laskelmat ovat osoittaneet, työtön maksaa, jos voi näin puhua, yhteiskunnalle 70—80 prosenttia työllistetyn maksamasta summasta. Nyt kunta tietysti säästi sen 100 prosenttia, mutta valtio maksoi työttömyysmenoina 70—80 prosenttia ja se vastike jäi saamatta. Vanhuksat ja monet muut palvelun tarvitsijat jäivät ilman palvelua, puhumattakaan tietysti siitä, miltä se tuntuu siitä työttömyydestä.

Työttömyyshän ei ole vieläkään poistunut. Täytyy ihmetellä, minkä takia meillä, niin kuin täälläkin kaikissa puheenvuoroissa on todistettu, on pula henkilökunnasta palveluissa. Meillä on yli 200 000 työtöntä. (Ed. Laakso: 300 000!) Miksi me emme ota heitä töihin, jos kerta ollaan kaikki sitä mieltä, että palveluja tarvitaan? (Ed. Stenius-Kaukonen: Siitä juuri on kysymys!)

Toivottavasti hallitus ryhtyy sanoista tekoihin. (Ed. Stenius-Kaukonen: Ei tarvitse, Helsinki ja Tampere voivat ottaa ihan omilla päätöksillään!) Vaikka se työllistäminen ei niin yksinkertainen asia olekaan, niin kysymys siitäkin on aika lailla asenteista. (Ed. Pekkarinen: Kuusi vuotta on odotettu, eikä ole tapahtunut mitään! — Ed. Laitinen: Jyväskylässäkin voisi työllistää enemmän, ei vain työllistetä!) Keskustelu siitä, onko syy kunnissa vai valtiossa, on minusta aika hedelmätön. (Ed. Stenius-Kaukonen: Molemmissa!) Itse olen sekä kunnanvaltuustossa että kansanedustaja, ja täällä varmasti lähes kaikkien osalta on sama tilanne. Kuka ei nyt valtuustossa istu, varmasti voi vaikuttaa saman verran kuin valtuutettu oman kotikuntansa asioihin, jos on halua, ja varmaan halua ja tavallaan velvollisuus onkin. Samat poliittiset puolueet siis niin pitävät valtaa kunnissa kuin käyttävät sitä täällä eduskunnassakin. (Ed. Stenius-Kaukonen: Eivät pidä!) Keskimäärin tietysti joissain yksittäisissä kunnissa on eroja, mutta minusta on täysin höpöpuheita, kun täällä sanotaan, että kunnat, kunnat ja valtio, valtio. Eduskunta säätää ne lait, joiden puitteissa kunnat toimivat. (Ed. Korkeaoja: Aivan! — Ed. Pekkarinen: Juuri näin!) Jos kunnat toimivat väärin, on syytä säätää täällä sellaisia lakeja, joilla ohjataan kunnat oikeaan toimintaan. Hallituksella on niin vahva enemmistö, että sellaiset lait syntyvät nopeasti. Minusta on hävytöntä, että hallitus vetäytyy kuntien selän taakse. (Ed. Pekkarinen: Hyvin puhuttu! — Ed. Stenius-Kaukonen: Eikä ole, ei tarvita lakeja Helsingille!) Minusta se keskustelu on täysin farisealaista tässä salissa tässä asiassa ja monessa muussakin asiassa, (Ed. Ala-Nissilä: Pekkarisen aikana kunnat voivat hyvin!) jossa kunnat ja valtio siirtävät vastuuta toisilleen.

Tämä ei koske pelkästään tietysti palvelujen järjestämistä. Me voisimme myös, jos hallitus niin tahtoi ja eduskunta olisi suopea, edelleen tätä vastuuta selventää siinä mielessä, että taloudellinen vastuu selkeämmin erotettaisiin. Olen itse monta kertaa puhunut siitä, miten kunnan tu-

lonlähteet eli verotus pitäisi järjestää siten kuin se muuallakin maailmassa yleensä on, jolloin ei voida aina vierittää vastuuta ja syytä kunnissa valtiolle ja täällä eduskunnassa kunnille. Pitäisi olla selkeät pelisäännöt siitä, kuka verottaa mitään tuloja, ja tietysti myös sellainen tasausjärjestelmä kuntien välillä, jonka kunnat itse päättävät. Semmoisia järjestelmiä vain ei syystä tai toisesta haluta luoda, vaikka sikäli kun itse tiedän, niissä maissa, joissa semmoinen käytäntö on, on saatu hyviä kokemuksia. Muutama vuosi sitten esimerkiksi Ruotsissahan toteutettiin tällainen verotuksen vastuujaako. En ole kuullut mitään huonoja kokemuksia siitä.

Kansalaisten kannalta olisi erittäin tärkeää todella se, että jos julkiset palvelut tai julkisen sektorin toiminta on hyvää, siitä voi antaa palautetta oikeaan paikkaan, ja myös, jos se on huonoa. Myös on tärkeää, että kansalainen voi todella ajatella, jos on tyytymätön, onko vika kunnanvaltuustossa vai eduskunnassa vai missä se vastuullinen päättäjä niin viranomaisena kuin henkilönä on.

Meillä on myös ongelma, niin kuin alussa sanoin, että kun me teimme säästöjä palveluista, lähinnä henkilöstömenoi-
sta, ne olivat näennäisiä säästöjä eivätkä oikeastaan mitään säästöjä. Sitä perua, vaikka pakottava säästötarve on jo häipynyt, asenteet ovat edelleen jääneet. Sen sijaan erinäisistä syistä säästöjä ei ole voitu tehdä tulonsiirroista. Itse olen sitä mieltä, että jos julkista taloutta pitää supistaa tai säästöjä tehdä, niin tulonsiirroista niitä voidaan paljon helpommin tai oikeudenmukaisemmin tehdä.

Tulonsiirrothan ovat tietysti täysin välttämättömiä siltä osin, kun puhutaan esimerkiksi toimeentulosta tai eläkkeestä tai työttömyyskorvauksista. Ne ovat siitä 100 miljardin markan potista vain hyvin pieni osa. Valtaosa meidän tulonsiirroistamme menee keski- ja hyvätuloisille. Me siirrämme rahaa kansalaisten taskusta toiseen siten, että melkoinen osa siitä menee välistä byrokraatiaan tai miksi sitä nimitetään. Me myös makamme noin 15 miljardia markkaa yritystukia. Esimerkiksi sitä kohdetta voisi harkita säästökohteeksi. Jos on pakko säästää ja jos on lama, niin kuin 90-luvun alussa ehkä oli pakko säästää, kyllä ne säästöt olisi pitänyt suunnata muihin kuin hyvinvointipalveluihin. Silloin säästöt olisivat olleet todellisempia ja oikeudenmukaisempia. Tulonsiirroissa ne on helppo suunnata oikeisiin kohteisiin, niin kuin nimi sanoo: tulonsiirrot.

Tulojen mukaanhan niitä saa, tai niissä tapauksissa, kun tuloja ei vielä oteta huomioon, mielestäni olisi syytä ottaa huomioon, jos rahasta on niukkuutta.

Jos ajatellaan, että palvelut ovat tärkein ja julkisen sektorin luonteeseen kuuluva normaali meno, tulonsiirrot taas ovat pienituloisten kannalta välttämättömiä ja yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden kannalta välttämättömiä, niin kolmas julkisen sektorin meno ovat investoinnit. Tässä suhteessa voi kyllä sanoa, että kulttuuri monissa kunnissa on mennyt valitettavasti kerskarakentamiseen. Tarvitaanhan kunnassa urheilupaikkoja ja kirjastoja jne., mutta ei niitä tarvitse aina viimeisen päälle rakentaa. Moni rakennushanke olisi ihan yhtä hyvä, kirjasto tai urheilukenttä, vaikka miljoonia menisi puolet siitä kuin nyt käytetään. Loput rahat voitaisiin käyttää järkevämpiin tarkoituksiin, tai jos järkevämpiä tarkoituksia ei ole, ehkä ei pakolla tarvitsisi kerätä niin suurta verotaakkaa kunnan asukkailta. Tässä suhteessa, miten säästäväisesti kunnat hoitavat talouttaan, on suuria eroja. En tiedä, johtuvatko ne poliittisista voimasuhteista tai mistä hyvänsä, mutta siinä kunnilla tietysti oman talutensa puitteissa on melkoinen päätösvalta.

Vanhusten osalta ehkä on hyvä, että tämä asia on noussut näin paljon keskusteluun sen takia, että vanhemmassa sukupolvessa on vielä valtaosaltaan ihmisiä, joille on erittäin vaikea tuoda itsensä esiin. Siellä ei ole sitä röyhkeyttä käyttää yhteiskunnan palveluita ja etuja hyväkseen, joka valitettavasti on nuoremmissa sukupolvesta Suomessakin jonkin verran yleistynyt. Katsotaan, että on oikeus saada jotain yhteiskunnalta, eikä ajatella sitä, että jokainen markka, jonka valtio tai kunta maksaa, otetaan pakolla joltain toiselta kansalaiselta. Monta kertaa se markka otetaan köyhemmältä ja siltä, joka enemmän sitä tarvitsee kuin se henkilö tai yritys, joka sen markan saa. Tämän takia ehkä vanhusten kohdalla huono hoito tai arvostus on tullut myöhään esiin. Näin ongelmat ovat kehittyneet ehkä liiankin pitkälle.

Vanhustenhoidossahan ei ole kysymys tietysti pelkästään rahasta, vaan kysymys on myös siitä, että meidän pitäisi todella pyrkiä poliittisilla päätöksillään luomaan sellaisia olosuhteita, joissa vanhukset voisivat elää mahdollisimman pitkään perheissä tai omissa rakkaassa asunnossaan. Siihen tarvittaisiin monta kertaa joitain palveluja, joita meillä olisi mahdollisuus järjestää,

koska ne eivät ole kovin monimutkaisia: pientä lumityötä, talon kunnostusta, katsomista, siinä ei kummoista ammattitaitoa tarvita. Mutta senkin järjestäminen tuntuu olevan ylivoimaista, vaikka todella työvoimasta sinänsä ei ole pulaa.

Myös yksi huolestuttava piirre, jota tässä keskustelussa ei ole tuotu esiin, on se, että meillähän sairaanhoitokulut ovat kovasti kasvaneet. Taitaa olla niin lähes joka kunnassa, että kunnan talousarvio sairaanhoidon osalta ylittyy. Kun katsotaan, mistä se johtuu, poikkeuksesta se on erikoissairaanhoito, joka on kallistunut kovasti. Mutta sellainen käsitys on, että monissa kunnissa erikoissairaanhoitoa hoitavat kuntainliitot, ja niihin kunnat eivät voi suoraan vaikuttaa. Kuntayhtymät ovat taas sellainen elin, joka olisi ihan toisen puheen aihe. Valitettavasti monessa kunnassa sitten pyritään saamaan säästöjä perusterveydenhuollosta, jotta budjetti olisi tasapainossa. Sieltähän säästöjen saaminen on paljon vaikeampaa. Tätä yritetään, ja tämä on merkinnyt sitä, että perusterveydenhuollosta tingitään. Silloin siellä monta kertaa vanhukset, jotka ovat samalla pitkäaikaissairaita, kärsivät siitä. Tämä on järkyttävää siinä mielessä, että sinne, missä on heikot resurssit, vähän työvoimaa, kunnanjohto asettaa säästötavoitteita. Monet ihmiset, jotka hoitavat vanhuksia, ovat sellaisessa asemassa, että he kuitenkin pyrkivät, vaikka resursseja jatkuvasti heikennetään, saamaan säästöjä aikaan, ja tilanteet ovat todella tukialia.

Myös itselleni on kerrottua useankin kertaan — en voi sanoa, miten paljon niissä on perää — vähän samanlaisista tapauksista kuin mistä ed. Räsänen puhui, että kenties ajatellaan, että tällaisten iäkkäiden henkilöiden tehokas hoitaminen ei ole järkevää, ja annetaan heidän jäädä oman onnensa nojaan, jolloin kallis hoitopaikka vapautuu. Minusta on täysin käsittämätöntä, jos tällaista tapahtuu. Minusta se pitäisi tutkia. Siinä on todella kysymys ihmisarvon loukkauksista. Minulle ovat läheiset soitelleet tai puhuneet, ja kun kertoja on useita, niin varmasti niissä jotain perää on. En usko, että ihan tyhjästä nämä epäilyt ovat syntyneet.

Kyllä tällä maalla on niin paljon varallisuutta, että tällä maalla on varaa hoitaa omat vanhuksemme niin kuin aikaisemminkin. Kysymyshän ei ole pelkästään rahasta eikä pelkästään yhteiskunnasta, vaan viime kädessä jokainen ihminen on vastuussa toisesta. Itse olemme vastuussa omista vanhemmistamme, isovanhemmistamme

ja läheisimmistämme. Sitä vastuuta me emme koskaan voi siirtää eduskunnalle emmekä kunnanvaltuustolle. Mutta jos me olemme kansanedustajia tai kunnanvaltuutettuja, niin ihan sama inhimillinen vastuu meitä kohtaa siinäkin tehtävässä. Emme voi silloinkaan sanoa, että kyllähän minä tai että se on sen pahan hallituksen syy tai eduskunta ei anna meidän kunnallemme rahaa. Ei ole muita päättäjiä kuin poliittiset päättäjät.

Toivon, että tämäkin keskustelu pieneltä osin herättää ajattelemaan vanhusten ja yleensä vähäosaisten palveluja.

Toinen varapuhemies: Nyt on ryhmäpuheen vuorot pidetty. Tämän jälkeen tulee ministeri Soininvaaran 5 minuutin puheenvuoro ja sen jälkeen vastauspuheenvuorokeskustelu, jossa kaikki puheenvuorot, sekä ministereiden että edustajien puheenvuorot, ovat korkeintaan 1 minuutin mittaisia.

¹² **Peruspalveluministeri Osmo Soininvaara:** Arvoisa puhemies! Tämän keskustelun jälkeen on ehkä hieman syytä kaivella menneitä ja katsoa, miten tähän tilanteeseen on tultu.

Monet puutteet kuntataloudessamme juontavat siitä taloudellisesta romahduksesta, jonka kansakunta koki 90-luvun alussa. Sen seurauksena kolmessa vuodessa vuoteen 93 mennessä kuntasektorilta oli poistunut 50 000 työpaikkaa. Ymmärrän sen taloudellisen hädän, joka johti tähän toimintaan, mutta jälkepäin voi tietysti jälki- viisaana katsoa, että tässä säästämisessä ei ollut paljon järkeä, koska jos hoitaja otetaan vanhuksen sängyn äärestä ja sysätään ansiosidonnaiselle työttömyysturvalle, ei tapahdu juuri lainkaan säästöä. Vanhustenhoito vain heikkenee ja hoitajien ammattitaito alkaa rapistua. Voidaan sanoa, että suomalainen yhteiskunta ei pelannut hyvin yhteen tällaisessa yllättävässä tilanteessa.

Vuonna 94 kuntien käytettävissä olevat rahamäärät, valtionosuudet ja verotulot yhteensä, olivat vielä 90 miljardia markkaa. Vuonna 95 — sattui olemaan vaalivuosi — niitä nostettiin 5 miljardilla markalla. Sen jälkeen Lipposen ykköshallitus piti kuntien käytössä olevan rahamäärän neljä vuotta suurin piirtein vakiona. Sitä mukaa kuin kuntien verotulot kasvoivat, valtionosuudet pienenivät. Tuona aikana pantiin Suomen julkinen talous kuntoon. Se nostettiin voimakkaasta alijäämäisyydestä tasapainoon. Satiin aikaan voimakas taloudellinen kasvu, ennen

näkemätön talouden toipuminen. Sitten Lipposen kakkoshallitus — sitä ei ole ehkä täällä oikein huomattu ja ymmärretty — lopetti tämän säästämisen. Vuonna 2000, siis tänä vuonna ... (Ed. Pekkarinen: Vanhat säästöt ovat edelleen voimassa, ei ole palautettu penniäkään!) — Kuunnelkaa nyt. (Naurua) Tänä vuonna kuntien käytössä oleva rahamäärä, kun lasketaan verotulot ja valtionosuudet yhteen — sehän on se, mikä on käytettävissä — nousi 7 miljardilla markalla, joka on olennaisen paljon. Vuonna 2001, ensi vuonna, sen ennakoidaan nousevan vielä 5 miljardia markkaa, eli yhtäkkiä on tullut 12 miljardia markkaa lisää, noin 12 prosenttia kuntasektoriin. Se, mikä tässä on mielenkiintoista, on, että silloin, kun kunnat eivät saaneet lisää rahaa, ne palkkasivat 20 000 henkeä lisää, ja nyt, kun kunnat ovat saaneet lisää rahaa, ne eivät ole palkanneet yhtään ihmistä lisää. Sen takia tavallaan palvelutasossa ei näy se, että kuntien väljyys on suuresti lisääntynyt.

Sitten mennään kuntien taloudelliseen eriarvoisuuteen. On myönnettävä, että se on meillä suuri ongelma. (Välihuutoja) — Tässä palvelutuotannossa selvästi hirtti jarru päälle ja se näkyy eräissä kunta- ja sairaalatyöntantajissa edelleen, että ne eivät ymmärrä, että niukat ajat ovat ohitse.

Sitten mennään taloudelliseen eriarvoisuuteen. On totta, että meillä on kriisikuntia, joilta ei voi vaatia kovin paljon, kun niiden taloudellinen tilanne on heikko. Niissä asuu noin 500 000 ihmistä. 4,5 miljoonaa ihmistä asuu kunnissa, joiden taloudellinen tilanne on jokseenkin hyvä ja joilta voi vaatia jotakin. Myönnetään, että palvelujen näiden 500 000 ihmisen osalta voidaan katsoa epäonnistuneen valtion politiikan suhteen ja se 4,5 miljoonaa ihmistä menee kuntasektorin piikkiin. Tämän jälkeen aletaan keskustella siitä, onko oikein, että kunnat saavat tehdä päätöksiä, joita täällä arvostellaan. Ja kysymys, pitäisikö kuntia ohjata normeilla, ei näyttänyt olevan aivan jakamaton välikysymyksen allekirjoittajien keskuudessa, kun täällä sekä vaadittiin normeja että vastustettiin. Tosin ed. Pekkarinen onnistui hurraamaan sekä sille, että normeja ei pidä olla, että ed. Kuisman äskeiselle puheenvuorolle, jossa taas voimakkaasti vaadittiin normeja. (Ed. Pekkarinen: Odottaapa ministeri vähän aikaa!)

Mutta ehkä kysymys omaishoidon tuesta, jota täällä on hyvin yksimielisesti tuettu, on hyvä esimerkki normiongelmasta. Kaikki ovat sitä miel-

tä, että se on kuntien kannalta ehdottoman kannattavaa. Minkä ihmeen takia kuntia pitää pakottaa käyttämään omaa järkeään? Miksi kunnat eivät osaa itse käyttää omaishoidon tukea, vaan vaaditaan normia siitä, että kuntien on käytettävä tätä? Edelleen on kysymys omaishoitajien vapaasta. Nythän STM on antanut ohjeen näistä vapaista, joka on hyvin väljä. Me oletamme, että kunnat osaavat vähintään yhtä hyvin kohdella omaishoitajia kuin maanviljelijät omia lehmäänsä, eli ei nyt sentään näännyttää heitä aivan loppuun. Luulisi järkevän kunnan pitävän huolta siitä, että omaishoitajat ovat tyytyväisiä, jotta heitä saisi lisää. Mutta ei, tähänkin näytetään vaadittavan normeja. Jopa ed. Manninen, joka tunnetusti ei ole kovin suurten normien kannattaja, vaati, että tässä valtio käskee kuntia sen sijaan, että se neuvoisi niitä.

Arvoisa puhemies! Yhdestä asiasta olen hyvin iloinen, ja se on se, että täällä on ollut suuri yksimielisyys siitä, että hoitohenkilökuntaa pitäisi kohdella paremmin. Kun me melkein kaikki täällä olemme myös kuntapäätäjiä tai ainakin asumme jokainen jossakin kunnassa, niin ehkä me menemme täältä koteihimme ja lopetamme tämän hoitohenkilökunnan hyppyyttämisen näillä järjettömillä tilapäisillä työsuhteilla, koska tällä tavalla kuin me nyt toimimme kunnissa ja sairaaloissa, me voimakkaasti pahennamme edessä olevaa hoitajapulaa. Tällainen hoitohenkilökunnan kohtelu, joka sekä rikkaissa että köyhissä kunnissa on meneillä, karkottaa hoitajia alalta.

Toinen varapuhemies: Nyt menemme minuutin puheenvuoroihin ja pyydän, että käytätte vastauspuhepainiketta puheenvuoropyyntöihin.

¹³ **Jouko Jääskeläinen /skl** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Emme ole ministerin vastaukseen aivan tyytyväisiä, mutta jatkaisin siitä, mitä hän äsken totesi.

Vanhustenhuolto on ehkä juuri akuutein tai todellisin kysymys kuntatasolla. Meidän on kuitenkin myönnettävä, että kunnilla on selkeitä eroja taloudellisissa mahdollisuuksissaan. Myöskin alueet ovat eriytyneet. Sanoisin ministeri Soininvaaralle, että kun kunnissa mietitään, mihin rahaa käytetään, niin on myös kuntia, jotka joutuvat moneen muuhun asiaan laittamaan paljon, koska meidän maatamme jossakin määrin rakennetaan nyt toiseen tai kolmanteen kertaan. Myös-

kin alueellinen eriytyminen aiheuttaa tässä selviä ongelmia.

Mutta kyselin sikäli hallituksen perään tässä edelleen, että kristillisen liiton eduskuntaryhmä esitti budjettivaihtoehdossaan mielestämme sosiaalisempaa vaihtoehtoa. Veronkevennyksiä olisi toteutettu eri tavalla, joitakin verorakenteen muutoksiakin. Sillä tavalla olisi saatu tilaa mielestämme sosiaalisesti oikeudenmukaisemmalle näkökulmalle valtiontalouden hoidossa. Se olisi antanut myöskin vähän lisää rahaa kunnille. Myönnän, että muutos ei ole nopea, mutta sitä muutosta tarvitaan kunnissa ja myös rahaa ja ohjeita riittävästi.

¹⁴ **Mauri Pekkarinen /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kansantulon kakku, se, mitä me kaikki yhteisesti jaamme, on tänään noin 150 miljardia markkaa suurempi kuin syvän laman vuosina. Silti ja ensimmäisen kerran moniin moniin vuosikymmeniin tutkijat Suomessa huutavat tähän tapaan: tuhannet laitoshuukset näkevät nälkää Suomessa. Lisäksi tutkimuksen mukaan riskirajalla on puolet laitoshuoksista. Näin sanovat tutkijat ensimmäisen kerran vuosikymmeniin. Näin käy, koska kunnat ovat joutuneet leikkaamaan. Hallitus on ottanut kunnilta kymmeniä miljardeja markkoja tilanteesta, jossa se kakku, josta olisi voitu ottaa, on kasvanut todella reipasta vauhtia näiden vuosien aikaan.

Arvoisa puhemies! Ministeri Soininvaara, te ette kerta kaikkiaan voi vetäytyä vastuusta. Kakku on kasvanut, siitä huolimatta te olette pienentäneet siitä siivuja, joilla keskeisistä kunnallisista palveluista vastataan. Päävastuu on hallituksen.

¹⁵ **Virpa Puisto /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Soininvaara kuvasi hyvin sen, kun palveluja ajettiin alas tervehdyttäksemme taloutta. Silloin kysymys oli rahasta, mutta myös asenteista. Sellaisetkin kunnat, joilla ei ollut taloudellisia vaikeuksia, käyttivät tilanetta hyväksi ja alasajoivat rakenteen. Palauttamisessa, laman vaurioitten korjaamisessa, kysymys on samasta asiasta.

Esitän, että valtio kantaa vastuun kuntien taloudesta, jotta kunnat pystyvät noudattamaan lakisääteisiä tehtäviään, mutta asettaa myös normit ja velvoitteet, että kunnat noudattavat lakia. Kunnat tietoisesti laiminlyövät lakia, oli rahaa tai ei.

¹⁶ **Peruspalveluministeri Osmo Soininvaara** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! To-dellakin, ensinnäkin me olemme varmasti kaikki vastuussa tästä sekä kuntapäätäjänä että valtioliisina päätäjänä. Tämän hallituksen aikana, kuten sanottu, kuntien taloudellista tilannetta on olen- naisesti helpotettu.

Meillä on tässä maassa nyt erittäin raskas aluepoliittinen ongelma. Se, että täällä ei muita ministereitä ole, johtuu siitä, että hallitus iltakou- lussaan käsittelee juuri aluekysymyksiä. Koko sen järjestelmän, jolla kuntataloutta rahoitetaan, hieman yllätti se, että uuden talouden nousu on niin voimakkaasti alueellisesti keskittynyt, että ne jakotavat, joilla rahaa siirretään ... (Välihuu- to) — Se on aivan uusi ilmiö Suomessa, että vain muutamalla kunnalla syntyy sitä. — Meidän on kovasti pohdittava tapaa, jolla nimenomaan alu- eellista hyvää julkisessa taloudessa voidaan jakaa paremmin. (Ed. Pekkarinen: Olisi pitänyt jo!) — Sitä asiaa tässä nyt sitten, kuten tiedätte, selvitysmies Pekkarinen — siis eri Pekkarinen tällä kertaa — selvittää paraikaa. — Tarkoitus on nopeasti ryhtyä päätöksiin. Sinä aikana, kun näi- tä päätöksiä odotetaan, meidän olemme nostaneet kuntien harkinnanvaraisen rahoituksen suoras- taan sairaan korkealle tasolle.

¹⁷ **Irja Tulonen /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olisin ministeriä kannusta- nut siinä, että mahdollisimman nopeasti olisi vanhustenhuoltoon tullut kunnille ihan selkeää ohjeistusta. Niin kuin täällä on todettu, eivät kaikki kunnat ajattele yksinkertaisesti — onko se sitten rahan puutetta, mitä epäilen, vaan yleensä- kään — että voidaan kehittää erilaisia vaihtoehtoja. Mielestäni esimerkiksi henkilöstön määräs- tä laitoksiin täytyisi tulla selkeät ohjeet.

Mitä sitten tulee omaishoitajien asemaan, mi- nusta se, että omaishoitajat lain nojalla tulevai- suudessa saisivat pitää 2 päivää kuukaudessa va- paata, on oikeutettua. Toivoisin, että tämäntai- paista lakia ministeriössä ruvettaisiin valmistele- maan.

Samaa mieltä olen ministerin kanssa, että pä- täktyöt pannaan. Ne eivät sovi sosiaali- ja tervey- denhuoltoon eivätkä vanhustenhuoltoon.

¹⁸ **Marjatta Stenius-Kaukonen /vas** (vastaus- puheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Soi- ninvaara veti keskustelun yhteen toteamalla, että ongelman ydin on henkilöstön riittämättömyys.

Me kaikki olemme tästä yhtä mieltä, olemme tä- män ongelman tunnistanee. Kyllä jo hallitusoh- jelmassa todettiin, että hallitus pyrkii siihen, että kunnat palkkaavat pysyvään työsuhteeseen hen- kilökuntaa sosiaali- ja terveydenhuoltoon.

Informaatio-ohjauskeinoja, ohjausta hyvällä, totta kai pitää ensin yrittää käyttää. Kun meillä on kaupunkeja, Helsinki, Tampere ja monet muut kunnat, joissa kysymys ei ole rahan, vaan tahdon puutteesta, niin ei ensimmäisenä tietysti ole tarvinnut lähteä normeja tekemään. Mutta jos se ei todellakaan auta, sitten ei muuta vaihtoehtoa ole. Mutta kun tässä salissa istuu keskeisiä päättäjiä molemmista näistä mainitsemistanikin kaupunkeista ja monista muista kaupunkeista, niin totta kai on meidän tehtävämme yrittää saa- da nämä asiat kuntoon. Olen todella pahoillani, että voimat eivät ole riittäneet siihen, mutta in- formaatio-ohjaus, jota tämänkin keskustelu edus- taan, toivottavasti edesauttaa sitä, että pakkoa ei tarvitse käyttää.

¹⁹ **Ismo Seivästä /skl** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri vastauksessaan an- toi ymmärtää, että hyvin merkittävä joukko sosi- aali- ja terveydenhuollon ammattilaisia siirtyy lä- hiviuosina eläkkeelle. Jäin vähän kaipaamaan kuitenkin ministeriltä vastausta siihen, miten hal- litus aikoo tähän ongelmaan nyt reagoida. Tupo- neuvottelut ovat kohta käynnistymässä.

Onko nyt sitten tulossa jotain hyvin selvää porkkanaa, jotta ensinnäkin saataisiin työttömät sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset töi- hin ja saataisiin tuo ala pysymään niin houkutte- levana tulevaisuudessa, että opiskelijat ja nuoret olisivat tästä palvelutyöstä jatkossakin kiinnostu- neita?

²⁰ **Hannes Manninen /kesk** (vastauspuheen- vuoro): Arvoisa puhemies! Hallituksen vastauk- sessa todetaan, että kuntaleikkaukset ovat loppu- neet. Haluan todeta, että näin ei ole tapahtunut. Ensi vuonna ja tänäkin vuonna leikataan 28 kun- nalta edelleen 350 markkaa asukasta kohden. Ensi vuodelle indeksitarkistukset puolitetaan, kun kunnat maksavat kustannukset kokonaisuudes- saan. Yksikköhintatarkistuksia leikataan lailla 1,2 miljardia ja perustamiskustannusten valtion- osuutta sosiaali- ja terveydenhuoltoon alenne- taan 100 miljoonalla markalla vuoteen 99 men- nessä. Myöskin totean, että heikoimpien kuntien ongelma on se, että kunta syyllistyy lainvastai-

seen tekoon, jos se ei kolmessa vuodessa tasapainota budjettiaan. Haluan todeta, että ministeri Soininvaaran vapaa vastaus, jossa hän myönsi puutteet ja epäonnistumiset, oli paljon parempi kuin hallituksen, ilmeisesti jonkun muun kirjoittama, varsinainen vastaus.

21 Marjatta Vehkaoja /sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Haluan korjata sitä väittämää, että terveydenhuollon menot eivät olisi pysyneet tahdissa mukana. Viimeisten 2—3 vuoden aikana bkt-osuus on lisääntynyt, mikä tarkoittaa, että rahaa on pantu tälle alalle selkeästi lisää.

Kysymys kuuluu vain sitten, mitä niillä rahoilla on tehty. Kun täällä on puhuttu sanktioista taikka normeista, niin haluan muistuttaa, että olemme kauan sitten valinneet puitelakirakennelman sosiaali- ja terveydenhuollon alueelle, ja se rakenne on kokonaan muutettava, mikäli halutaan palata normeihin ja niistä lähteviin sanktioihin. Siitä en usko, että tässä salissa nyt tänään on ollenkaan tarkoitus puhua, elikkä tämä sanktiokeskustelu ei, hyvät ystävät, eikä oikeastaan normikeskustelukaan, sovellu tähän puitelainsäädännön rakennelmaan, jonka olemme valinneet. Mutta asia on vakava ja jotenkin valvontaa pitää lisätä. Haluan lopuksi sanoa, että vanhukset, jotka näkevät nälkää, ei tässä maassa saa olla. Sitä ei pidä hyväksyä. Meillä on koulujen ja kirkkojen antama opetus tässä asiassa.

22 Peruspalveluministeri Osmo Soininvaara (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ehkä terveydenhuollon menoista, joista puhuttiin yhtä sun toista ryhmäpuheenvuoroissa: Kun 94 terveydenhuollon kokonaismenot olivat 40,5 miljardia markkaa, se oli 7,8 prosenttia bkt:stä. Nyt se on enää 7,0 prosenttia bkt:stä mutta 52,7 miljardia. Se on noussut 30 prosenttia, ja jos siitä otetaan 5 tai 6 prosenttia inflaatiota, se on joka tapauksessa erittäin paljon noussut. Kuitenkin bruttokansantuote on noussut vielä paljon nopeammin. Verrattuna esimerkiksi Ruotsin terveydenhuoltomenoista, jotka ovat 8,4 prosenttia bkt:stä, valitettavasti on todettava, että erotus selittyy enemmän kuin kokonaan henkilökunnan palkkatasolla. Se muodostaa tietysti tietyn uhan, kuinka pitkään voimme näin halvalla tulla toimeen, ja kun meillä on tarvetta lisätä terveydenhuollon volyyymiä selvästi, muita maita selvästi alempi palkkataso ei ehkä myöskään vapaitten työmarkkinoitten aikana kovin kestävä tilanne ole.

23 Anne Huotari /vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kysymys pitää asettaa niin, miksi ne kunnat, joilla on rahaa, eivät hoida kunnolla vanhuksiaan ja sairaita lapsiaan. Vastaus on: siksi, että poliittiselle keskustalle ja oikeistolalle se on ideologinen valinta. (Hälinää) Ajamalla julkisia palveluja alas tehdään tilaa yksityisille palveluille. Näin tapahtuu myös keskustavaltasilla alueilla. Tässä on todellinen syy, miksi niissä kunnissa, joissa on rahaa, asioita ei hoideta.

24 Eero Akaan-Penttilä /kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Eläkeläiset eivät ole mikään homogeeninen ryhmittymä vaan hyvin heterogeeninen ryhmä ihmisiä. 75 ikävuotta on ainoastaan yksi mittari ajatella heitä. Samaten kunnat ovat keskenään eriarvoisessa asemassa, ei ole vain yhdenlaista tyypikuntaa. Vaikka ministeri tarkastelikin kuntien toiminnan puutteita tällä alalla, jään kaipaamaan hänen vastauksessaan syvempää analyysiä, mitkä ovat valtion keinot tässä tilanteessa, josta tässä salissa ollaan aika paljon samaa mieltä, miten pitäisi mahdollisesti jonkin työryhmän toimesta ryhtyä myöskin tekoihin tämän asian kanssa. Minusta vanhusten ja eläkeläisväestön arvostus ei näy ministerin vastauksessa niin kuin sen olisi pitänyt näkyä.

Esimerkiksi kun ministeri on täällä monta kertaa kyselytunnilla sanonut, että hoitajat valuvat Suomesta Norjaan töihin, ja tiedot väittävät, että he aikovat viihtyä loppuikänsä siellä, minusta se nyt on semmoinen sauma, jossa peruspalveluministerin täytyisi tosiaan ryhtyä toimiin ja kääntää tämä virta toisin päin.

25 Eero Lämsä /kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Hallituksen vastauksessa opposition välikysymykseen todetaan, että välikysymys on tehty tärkeästä asiasta ja juuri oikeaan aikaan, kolme viikkoa ennen kunnallisvaaleja, sillä kunnissahan nämä asiat ratkaistaan. Näin hallituksen puheenvuorossa sanotaan. Hallituksen mielestä kysymyksen paikka on vain väärä. Välikysymystä ei olisikaan pitänyt esittää eduskunnassa vaan jokaisessa 452 kunnassa. Tämä näkemys osoittaa sen, että hallituspuolueitten mielestä vanhushoidon ongelmien syy on yksistään kunnissa. Onko todella asia näin?

Ed. Rajamäki merkitään läsnä olevaksi.

26 Jouko Jääskeläinen /skl (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Useassakin puheenvuorossa on todettu, että on kysymys niistä arvoista, joita me noudatamme. Muistuttaisin ministeri Soininvaaraa meidän väestökehitykseltämme, joka on hyvin ongelmallinen tällä hetkellä. Siinäkin on tehty aikanaan tiettyjä arvovalintoja, ja olemme tässä tilanteessa, missä olemme. Mielestäni ministeri ei tähän kysymykseen oikein kunnolla vastannut.

Aivan oikein totesitte, että kehitys, joka on tahtonut kuntien erilaistumisessa ja uuden talouden myötä, on ollut yllätys. Haluaisin kysyä ministeriltä: Onko yllätys teille, jos tämä veroratkaisu, joka on nyt tehty ja ehdotettu, ei ole sillä tavalla sosiaalinen, sosiaalisesti oikeudenmukainen kuin pitäisi olla ajatellen sitä, että ihmisten välinen eriarvoisuus sekä kuntien ja alueiden välinen eriarvoisuus ei lisääntyisi vaan mieluummin vähenisi?

27 Peruspalveluministeri Osmo Soininvaara (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin vihjattiin jotakin tämän puheen kirjoittajasta. Maassa vallitsevasta tavasta poiketen olen kirjoittanut sen itse.

Sitten kysymykseen siitä, mitkä ovat valtion keinot, voitaisiin hieman paneutua, mitkä ne ovat ja mitä niiden pitäisi olla, koska tällä hetkellä valtiolla ei juuri ole keinoja. Meillä on tehty terveydenhuollossa erityisesti hajautuksen maailmanennätys. Missään muualla maailmassa ei ole niin hajautunutta terveydenhuoltojärjestelmää. Toivoisin, että lukisitte huolella sen kohdan siitä puheesta, jossa sanottiin, että tästä järjestelmästä ei koskaan tule alueellisesti oikeudenmukaista.

28 Jouko Skinnari /sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tärkeintähän vanhukselle on se, että sosiaali- ja terveyspalvelut tulevat hoideiksi. Siinä on varmasti vastuuta erilaisilla elimillä mutta poliittisesti myös oppositiolla. Siitä ei päästä yhtään mihinkään. Sen takia tämä on yhteinen asia. Jos tässä halutaan tätä asiaa arvoistaa, se on yhteinen asia, joka pitää tehdä. Siinä mielessä myös keskustalaisissa kunnissa on paljon toivomisen varaa.

Täällä ei ole käsitelty esimerkiksi sitä, että sosiaali- ja terveysministeriössä on perusturvalautakunta, jonka tehtävänä on seurata, miten lainsäädäntö toteutuu. Sitten on Kansaneläkelaitos, on Euroopan investointipankki, josta saadaan luototusta, on EU-rahastot, joista myös voi saada näihin projekteihin rahaa. Loppujen lopuksi minusta on tärkeää se, että henkilöstön asia tulee hoidetuksi. Siinä varmasti naispalkkalisä tulopoliittisissa neuvotteluissa on paikallaan.

29 Liisa Hyssälä /kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Soininvaaralle toteaisin, että meillä on viimeisimmän tilaston mukaan alan ammattilaisia työttöminä 30 911. Te esitte paljon erilaisia rakenteellisia uudistuksia työttömien palauttamiseksi työelämään ennen ministeriksi tuloanne. Missä ne työelämään kohdistuvat rakenteelliset uudistukset nyt ovat, kun olette vallan kahvassa?

Mitä tulee bruttokansantuoteosuuteen, te totesitte, että suurin syy siihen, että Suomessa se on niin alhainen, 7 tai 6,9, on se, että työntekijöitten palkat ovat niin alhaiset. Jos terveysalan työntekijöitten palkkoja nostettaisiin 20 prosenttia, silti pääsisimme vasta 7,7:ään tai 7,8 prosenttiin bruttokansantuoteosuudesta. Tämä kertoo siitä, että Suomessa yksinkertaisesti tähän laitetaan liian vähän rahaa muihin sivistysmaihiin verrattuna.

Sitten ainakin joissakin puheenvuoroissa todettiin, että kunnat rakentavat jäähalleja ja musiikkihalleja. Mielestäni mitä enemmän kunnassa luistellaan, soitetaan ja lauletaan, sitä terveempää se väki on. (Naurua)

30 Pertti Mäki-Hakola /kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ensiksikin täytyy sanoa, että täytyy muistaa, että peruspalveluministeri Soininvaara joutui hyppäämään suhteellisen äkkiä liikkuvaan junaan ja mielestäni on erittäin hyvin jo tähän asti perehtynyt asioihin. Uskon, että niitä uudistuksia tulee, jos aika riittää.

Väläkysymyksessä on kysymys välittämisestä ja kysymys on arvovalinnoista. Siihen, mitä ed. Hyssälä äsken totesi: se kuitenkin on näin, että kunnassa tehdään arvovalintoja, pannaanko rahat vanhustenhoitoon vai pannaanko ne jäähalliin taikka johonkin muualle. Siellä myöskin on käymättä läpi rakenteita vielä. Puhutaan jostakin sairaanhoidosta. Minkä takia jokaisessa terveys-

keskuksessa pitää olla samanlaiset laitteet kuin keskussairaalassa? Miksi niitä asioita ei voida keskittää? Siellä on vielä katsomisen paikkaa kovastikin.

Nyt pitäisi löytyä luovuutta tässä tapauksessa. Meidän pitää muistaa, että järjestelmiä on monenlaisia. Ei ole pelkästään laitoshoidtoa. Meillä on perhehoitomahdollisuuksia, perhehoitokoteja, omaishoitoa, yksityistämistä, ulkoistamista, palveluasuntoja jne. Kaikkia näitä konsteja pitäisi pystyä käyttämään ja hakea sieltä kuhunkin tapaukseen sopivat vaihtoehdot.

Lähden siitä, että Neuvostoliitossa romahti yksipuoluejärjestelmä. Täytyy toivoa, että kunnallisvaaleissa kuntalaiset huolehtivat siitä, että kunnissa ei ole enää yksipuoluejärjestelmiä jatkossa.

³¹ **Peruspalveluministeri Osmo Soininvaara** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Hyssälän kysymys siitä, miten työttömät hoitajat saataisiin töihin, on mielenkiintoinen, ja sitä on paljon pohdittu. Siinä vaiheessa, kun meillä vielä oli sellainen käsitys, että meillä olisi paljon työttömiä hoitajia, oli suunnitteilla sellaista, että ehkä sellaista nelikymppistä hoitajaa sieltä välittä pantaisiin jatkokoulutukseen ja tällä tavalla avattaisiin työpaikkoja työttömille hoitajille. Nyt kuitenkin on käynyt ilmi, ettei meillä ole sellaista henkilökuntareserviviä kuin työttömyystilasto osoittaa ja että itse asiassa työvoimapula näyttää olevan jo ovelta. Viime kesänä monin paikoin, myös maaseudulla, oli vaikeata saada lomittajia kesäloman aikana.

³² **Marjaana Koskinen /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Olisin kysynyt ministeri Soininvaaran puheesta. Täällä on yksi lause, joka on mielestäni mielenkiintoinen. Tässä todetaan: "Moni kunta on varannut omaishoitajien tukeen liian vähän määrärahoja siten, että rahat loppuvat säännöllisesti kesken vuotta." Kun tiedetään, että yli 65-vuotiaita vanhuksia on hoidettu omaishoidon tuella vuonna 94 noin 10 600 ja vuonna 98 noin 12 700 ja vuosina 97—98 vanhusten määrä lisääntyi ainoastaan 71 hoidettavalla, kysyisinkin ministeri Soininvaaralta: Olisiko tämän lainsäädännön kohdalla mahdollisuus tehdä asiasta subjektiivinen oikeus eli sitova lainsäädäntö kuntiin päin?

³³ **Peruspalveluministeri Osmo Soininvaara** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tiettyssä mielessä se tuntuisi suorastaan järkevältä, ja varmaan voisimme tämän valtionosuuslain-säädännön perusteella sen jälkeen alentaa kuntien valtionosuuksia, koska sehän merkitsisi kunnille pakkosäästöä, ne pakotettaisiin käyttämään omia rahojaan järkevämmin. Mutta kaiken teorian vastaistahan on se, että kuntia mahtikäskyllä Helsingistä käsin käsketään tekemään järkeviä asioita. Seuraavassa virkkeessä muistaakseni sanotaan, että säästämisen logiikkaa on erittäin vaikea ymmärtää. Tässä suhteessa meillä kunnissa selvästikään ei oikein ole taitoa optimoida asioita. Ehkä meillä peruskunnat ovat joskus liian pieniä.

³⁴ **Mikko Kuoppa /vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Soininvaara totesi, ettei hallitus ole kiirehtimässä menojen paisuttamista. Vanhustenhoidossa ei vain ole vanhusten kannalta aikaa odottaa tai muuten aika hoitaa asian yksilön kannalta lopullisesti. Vanhustenhoidolaitoksiin ja avopalveluihin on saatava lisää pysyvästi palkattua henkilökuntaa. Tässä kai kaikkein suurin ongelma on ja tietenkin se, että palikan on oltava sellainen, että sillä tulee toimeen. Tähän tarvitaan poliittista tahtoa mutta myös rahaa, ja tähän rahamäärään voi myös valtio vaikuttaa. Onko valtiolla todella tarkoitus, että varoja kuntien sosiaalitoimeen lisätään, jotta tämä ongelma todella voidaan poistaa, sillä ihmisiä tarvitaan? Tämä ei hoidu tietokoneella eikä laskimella.

³⁵ **Olavi Ala-Nissilä /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kuntien eriarvoistuminen on lisääntymässä varsin voimakkaasti, mikäli — kun on valtiovarainvaliokunnassa kuultu asiantuntijoita — erityisesti yhteisöveron tuoton epätasainen jakaantuminen, mihin ministerikin vähän viittasi, johtaa siihen. Kuitenkin vastauksessanne viittaatte kuntien verojen tasausjärjestelmään, että tämä kahden vuoden päästä korjaantuu. Nyt pitäisi välttämättä toimia nopeammin. Keskustahan esitti aikanaan, että yhteisöveron tuotosta olisi jaettu esimerkiksi puolet markkaa per asukas -pohjalta. Joitakin nopeita toimia, ministeri Soininvaara, tarvitaan nyt, koska monet kunnat ovat joutumassa todellisiin vaikeuksiin eivätkä pysty hoitamaan peruspalveluja, mikäli ette hallituksessa ryhdy asioita tasoittamaan.

³⁶ **Raimo Vistbacka /ps** (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Puisto otti mielestäni esille oikean asian, johon olisi mielestäni pitänyt enemmänkin kiinnittää huomiota, eli sen, että kunnat yrittävät säästää ja lyövät laimin voimassa olevaa lainsäädäntöä esimerkiksi vanhustenhuollossa, vammaispalvelulain osalta jne., jota lääninhallitusten tulisi valvoa. Puheista on käynyt ilmi, että Länsi-Suomen lääninhallitus on ottanut jonkinlaisen otteen. Mutta kun jotakin tapahtuu, sen jälkeen lääninhallitus tutkii ikään kuin omia laiminlyöntejä.

Tiedustelisin, onko ministeriö kiinnittänyt huomiota siihen, että teidän pitäisi patistaa lääninhallituksia hoitamaan velvoitteitaan, jotka heille on määrätty.

³⁷ **Peruspalveluministeri Osmo Soininvaara** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Lääninhallitusten sosiaali- ja terveysosastot ovat sisäasiainministeriön alaisia, mitä pidän itse vähän outona järjestelynä. Jos ne olisivat sosiaali- ja terveysministeriön alaisina, varmaan valvontajärjestelmä saataisiin toimimaan hieman toisella tavalla. Voisimme myös käyttää siinä ministeriön resursseja enemmän hyväksi. Mutta olen keskustellut useinkin maaherran kanssa valvonnan tehostamisesta, ja lääninhallituksissa näyttää olevan siihen selvää valmiutta muutaman kanveissaolovuoden jälkeen, jolloin joittenkin uudistusten jälkeen ehkä vähän lääninhallitukset lauantuivat. STM:ssä on pohdintoja siitä, että valvonta organisoitaisiin kokonaan toisella tavalla.

³⁸ **Juha Korkea-aho /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Keskustelussa on lähes joka kerta tullut esille, että vanhusten hoidossa on puutteita. Nyt täällä vain mietitään, onko kysymys siitä, että kunnissa ei ole halua tai kunnissa ei pidetä tätä sektoria arvokkaana tai tärkeänä hoitaa. Toisena on nostettu esille, että ei ole osaamista eikä ymmärrystä. Ei osata optimoida, niin kuin ministeri äskettäin totesi, resursseja kunnissa oikein. Kolmas vaihtoehto olisi se, että ei ole rahaa.

Kun on todettu, että samat ihmiset, jotka istumme täällä, olemme myös kunnissa, on aika tavalla outoa ajatella, että syy olisi siinä, ettei ole osaamista tai halua. Jos tässä salissa on halua, miten se halu sitten häviäisi, kun samat poliitikot menevät kuntiin tekemään päätöksiä? Kysymys,

herra ministeri, on siitä, että ei ole rahaa käytettävissä riittävästi tähän asiaan.

³⁹ **Tuula Haatainen /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! 80-luvulla tein sairaanhoitajana töitä vanhustenhuollossa yöstä päivää niin kepukunnissa kuin kokoomusjohtoisissa kunnissa ja niissä molemmissa meno oli samanlaista. Silloin oli henkilökuntapula. Tallinnasta esitettiin kuljetettavaksi ilmasiltaa tai ties mitä siltaa pitkin Helsinkiin hoitajia. Nyt sitten kuntien tiukan talouden vuoksi näyttää siltä, että tämä sama meno jatkuu.

Olen tehnyt puitelakiesityksen vanhustensuojelulaiksi ja kysyisin ministeriltä: Mihin toimiin nyt aiottaisiin ryhtyä tämän kaltaisen lainsäädännön aikaansaamiseksi, kun ilmiselvästi koko yhteiskunta puhuu sen puolesta ja ihmiset ovat vanhustenhuollon kuntoonsaattamisen puolella? Kysyisin myös, kun Ahon hallituksen aikana perusturvalautakunta heikennettiin ihan minimiin, sillä ei tee mitään: Mitä ministeri aikoo tehdä perusturvalautakunnan mahdollisuuksien nostamiseksi entiselle tasolle?

⁴⁰ **Leea Hiltunen /skl** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kysymys ministeri Soininvaaralle, kun puheenvuorossanne viittaatte siihen, että jos nyt välikysymyksen tekijät esittivät lisää rahaa kotihoidon tukeen ja jos tämä toteutuu, se vähentää luonnollisesti kuntien kykyä huolehtia muiden väestöryhmien, esimerkiksi vanhusten, tarpeista: Kuinka voi olla, että näin tärkeitä peruspalvelutehtäviä voidaan asettaa vastakkain eli kilpailemaan? Onko mahdollista löytää jotain muita keinoja, että huolehditaan perusasioista, niin kotona tapahtuvasta työstä lasten kohdalla kuin myös vanhusten tuomista tehtävistä?

Otitte puheenvuorossanne esille myös sen, että ongelmissa, jotka on nostettu esille, kyse ei ole kuntien kyvystä järjestää palveluja vaan siitä vaikeudesta, joka on terveydenhuoltomenojen hallinnassa. Kysyisin, miten se voi olla mahdollista. Kuitenkin eri puheenvuoroissa viitataan osaamattomuuteen ja siihen, että ei ole normiohjausta. Näihin haluaisin tarkemman vastauksen.

⁴¹ **Mirja Ryynänen /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On todella masentavaa todeta, että näin vakavassa asiassa hallitus vastauksessaan vain menee kuntien järjestämisvas-

tuun ja toisaalta näitten keskimääräisten lukujen taakse, joita täällä on toisteltu. Sinänsä oli hyvä, että ministeri Soininvaara puheenvuorossaan myönsi tämän, että on pakko kohdata tämä syvä eriarvoisuus, joka erilaisten kuntien mahdollisuuksissa on, joita valtion toimin on heikennetty, ja myös erilaisuus väestörakenteessa.

Tässä tilanteessa minusta on ihan pakko kysyä ministeriltä, miten esimerkiksi negatiivisen käyttökäteen kunnissa, jotka ovat hyvin vanhusvoittoisia ikärakenteeltaan, väestörakenteeltaan, voitaisiin turvata hyvä vanhustenhoito. Vaikka sitä tahtoa olisi — arvot siellä useimmiten ovat kohdallaan — rahaa todella puuttuu. Rahaa tarvitaan moneen muuhunkin, että tästä kielteisestä kierteestä, mikä kunnissa on, päästäisiin myönteiselle kehitysuralle, voitaisiin muitakin palveluja turvata. Kuitenkin mielestäni vanhustenhoidossa on kyse meillä myöskin perustuslain tasolla turvatuista ihmisen sosiaalisista perusoikeuksista. Eikö niistä vastuu ole valtiovallalla ja hallituksella aika yksiselitteisesti?

⁴² **Peruspalveluministeri Osmo Soininvaara** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan toistaa sen, että kun kaikki myöntävät, että nykyinen laman oloissa tehty valtionosuusjärjestelmä ei toimi hyvin, niin sitä ollaan nyt uudistamassa. Se uudistustoiminta ei ole kovin nopeata, koska se on todella vaikea asia. Sen takia on nyt varattu 320 miljoonaa markkaa kuntien harkinnanvaraiseen tukeen. Jos ajatellaan, että 350 000 asukasta asuu niissä kunnissa, joilla on negatiivinen väestökate, se tarkoittaa, että jos tämä 320 miljoonaa markkaa laitettaisiin tälle joukolle, siitä tulisi noin 1 000 markkaa asukasta kohti. Sitä ei nyt kokonaan sille joukolle tehdä, mutta suurin piirtein tämä kertoo, mistä suuruusluokasta on kysymys.

Sitten on tarkoitus uudistaa tätä järjestelmää kokonaisuudessaan, enkä usko, että paljastan mitään salaisuutta, jos sanon, että selvitysmies Jukka Pekkarinen pohtii järjestelmää, jossa ei ainoastaan kuntien yhteisöverotuotto vaan kaikki verotuotot jaetaan tasan kahteen osaan. Toinen puoli pannaan yhteiseen kassaan ja jaetaan markkaa per asukas kaikille, ja toisen puolen kunta saa pitää.

⁴³ **Erkki Pulliainen /vihr** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tähän tulokseen saatettaisiin päästä myöskin sellaisella mallilla, että

siirryttäisiin nyt edes joltakin osin takaisin korvamerkintään. Tarkoitin tällä sitä, että esimerkiksi yli 70-vuotiaitten asukkaitten osalta se, mikä on valtiolta valtionosuuksina tulossa, korvamerkittäisiin, jolloinka se kanavoituisi aivan oikein sen mukaan, mikä on tämän väestönosan suhde kokonaisväestöstä. Viittaan ed. Ryynäsen äsken käyttämään puheenvuoroon. Tässä mallissa olisi vastaus tähän, mitä ed. Ryynänen äsken juuri kaipasi.

⁴⁴ **Pekka Kuosmanen /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Kysymys ministeri Soininvaaralle: Kun hallitusohjelmassa on luvattu, että seuraavan kolmen vuoden aikana kasvatetaan sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuuksia, niin pitääkö se paikkansa? Mikäli näin meneteltäisiin, se auttaisi vahvasti kuntien taloudellista asemaa, ja tällä tavalla vanhustenhuolto voitaisiin hoitaa hyvin ja palkata niitä terveydenhoitajia ja sairaanhoitajia kuntiin.

Toinen asia, mikä minua kiinnostaa: Lainsäädäntöä tulisi kehittää siten, että viranomaisille asetettaisiin velvoitteet kehittää ja suunnitella asuntoja, maankäyttöä, liikennettä ja rakennettua ympäristöä koskevia osa-alueita niin, että ikääntyvän väestön tarpeet otettaisiin huomioon kaikessa suunnittelussa.

⁴⁵ **Peruspalveluministeri Osmo Soininvaara** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tuo jälkimmäinen asia suurin piirtein nykyisissä ympäristöministeriön suunnitteluohjeissa onkin, että se asia on kunnossa. (Ed. Tiusanen: Rakennuslaissa!) — Rakennuslaki on siinä puitelaki, ja siitä on annettu vielä täsmällisempiä ohjeita.

Haluan muistuttaa siitä, että meidän valtionosuusjärjestelmämme on laskennallinen eikä se sido kuntia ollenkaan. On aivan sama, minkä hallintokunnan kautta kunta saa rahat, koska ne pannaan kuitenkin yhteen, nämä valtionosuudet. Siinä mielessä tietysti tässä nykyisessä raamibudjetoinnissa sosiaali- ja terveysministeriö toivoo kovasti, että kuntien rahat menisivät sisäministeriön kautta, jotta me voimme käyttää oman raamimme johonkin muuhun, koska joka tapauksessa se menee siihen yhteiseen laariin.

Hallituksen tarkoituksena on keventää kuntataloutta. Mutta kuten täällä on sanottu, meillä on tulossa suuri vanhusbuumi. Sen takia koko julkista taloutta tällä hetkellä ajetaan voimakkaalla ylijäämällä, jotta sitten, ehkä viiden—kymme-

nen vuoden kuluttua, kun tilanne on olennaisesti epäedullisempi, olisi kanssa vähän puskuria olemassa.

⁴⁶ **Veijo Puhjo /vas** (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ministeri Soininvaara sanoi, että terveysmenot olivat 44 miljardia markkaa vuonna 94. Meidän pitäisi kuntien moittimisen sijasta enempi miettiä, mitä me täällä voimme päättää, kun siitä me vastaamme. Perustuslain 22 § sanoo, että julkisen vallan on turvattava kansalaisten perusoikeudet. Me päätämme näillä rahoilla, budjettirahoilla, mitä voidaan maassa paremmin tehdä.

Vuonna 94 sosiaali- ja terveysmenot tämän kirjan mukaan olivat 54 miljardia markkaa ja viime vuonna 42 miljardia markkaa. Eli lasku on suunnilleen sama, se 12 miljardia markkaa, mikä koko valtion kokonaisbudjetin loppusumma on pienentynyt. Eli viidesosa on häipynyt varmastikin kuntien terveydenhuollon mahdollisuuksista. Tähän budjettikirjaan meidän pitäisi saada muutoksia.

⁴⁷ **Reijo Laitinen /sd** (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Keskustan eduskuntaryhmän puheenvuoro oli osittain järkyttävä siihen nähden, kuinka vakavaa ja vanhusten kannalta merkittävää asiaa nyt käsitellään.

Ed. Manninen, kyllä tästä voisi itse asiassa kuka tahansa luetella myöskin hallituspuolueiden osalta niitä päätöksiä, joita Ahon hallitus teki heikentäen vanhusten palveluita ja lisäämällä heidän menojaan sekä alentamalla vanhusten tuloja. Mutta tosiasia on se, että se ei vain tippaakaan auta vanhuksia siinä hädässä, missä monet ovat.

Tosiasia on kuitenkin se, että kuntien väliset erot vanhusten palvelujen määrässä ja laadussa eivät johdu vain kunnan taloudellisesta asemasta. Kyse on myös priorisoinnista, arvoista ja arvoalinnoista kuntien päätöksenteossa. Kunnat ovat näissä asioissa, kaikki tiedämme sen, avainasemassa. Rehellisesti sanoen minä tunnen itse piston sydämessäni siitä, onko esimerkiksi Jyväskylässä riittävän hyvin hoidettu vanhustenhuolto ja onko siihen satsattu, niin kuin pitää. Vastaus on: Ei varmasti ole! Vai mitä, ed. Pekkarinen?

⁴⁸ **Tytti Isohookana-Asunmaa /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minua jäi äsken hiukan vaivaamaan, kun ministeri Soininvaara ensin totesi sen, että meillä on hoitohenkilökuntaa liian vähän, ja se on varmasti myös taloudellinen kysymys, mutta samaan hengenveetoon hän sanoi, että meillä alkaa olla jo työvoimapula. Kuitenkin viimeisimmät tilastot kertovat sen, että meillä on sosiaali- ja terveysalan työttömiä elokuussa ollut liki 31 000. Sen lisäksi meillä on tällä hetkellä ulkomailla noin 4 000—7 000 terveydenhuoltoalan ihmistä. On aika vaikea uskoa, että meillä olisi työvoimapula esteenä sille, että kuntiin voisi palkata hoitohenkilökuntaa. Kyllä se varmaan aika paljon johtuu tekijöistä, joihin täällä on puututtu, eli jos on miinusmerkkinen budjetti kunnassa, on vaikea palkata henkilökuntaa. Siihen pitäisi löytää ratkaisu.

Ministeri Soininvaara, haluaisin myös todeta pettymykseni siitä, että ette ollenkaan hallituksen puolelta tuoneet esille myös muita vaihtoehtoja, joita pitäisi nopeasti löytyä vanhustenhoitoon. Esimerkiksi kotihoidon kehittäminen ja omaishoitolaki kaipaivat uudistusta, ja siihen olisin odottanut hallitukselta jonkinlaisia esityksiä.

⁴⁹ **Jouko Jääskeläinen /skl** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Todellakaan, niin kuin ed. L. Hiltunen totesi, ei ole syytä asettaa vastakkain palvelujen kehittämistä ja kotihoidon tukea, erilaisia järjestelmiä. Toteaisin ministeri Soininvaaralle, kun hän ehkä vähän retorisesti totesi, että omaishoidon tuen lisääminen, jota muun muassa mekin varjobudjetissamme halusimme myös valtion rahojen osalta, säästäisi kuntien rahaa ja voitaisiin antaa vähemmän valtionosuuksia kunnille, että kyllä kai kuitenkin on niin, että laitoshoidon tarve on niin polttava ja todellinen, että tuskin sieltä voidaan vähentää. Omaishoidon tuen lisäämisellä voidaan helpottaa useamman perheen ja hoidettavan asemaa, useamman kuin tähän asti. Näin kuitenkin tuon asian uskaltaisin väittää taloudellisesti olevan.

⁵⁰ **Peruspalveluministeri Osmo Soininvaara** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin siitä, että sosiaalimenot ovat alentuneet, hallitus kantaa täyden vastuun. Se johtuu työttömyyden alentumisesta.

Mutta tämä keskustelu veloo nyt itse asiassa sen kysymyksen äärellä, pitäisikö hallituksen

kantaa suurempi vastuu siitä, mitä päätöksiä kunnissa tehdään, jolloin tietysti hallituksella täytyisi olla siihen myös keinot. (Ed. Pekkarinen: Rahaa, se on rahaa!) — Nyt saanen huomauttaa, että meillä 4,5 miljoonaa ihmistä asuu kunnissa, joiden taloudellinen tilanne on tyydyttävä, ja näiden kuntien kesken on erittäin suuria eroja siinä, minkälaisia palveluja ne omilla päätöksillään tarjoavat.

Olisi kiva tietää, mikä on keskustapuolueen ja kokoomuksen kanta siihen, tulisiko hallituksella olla enemmän vastuuta siitä, mitä päätöksiä kunnat tekevät, vai pitäisikö jatkaa sitä, että kunnat tekevät juuri niin kuin itse parhaaksi näkevät. Tämä on nimittäin peruskysymys, joka määrää sen, mitä politiikkaa tästä eteenpäin ryhdytään harjoittamaan. Olen ollut kuulevinani, että sekä kokoomuksesta että keskustasta on tullut sekä normiohjausta voimakkaasti vaativia että sitä vastustavia kannanottoja. Olisi kiva tietää, mikä näiden puolueitten kanta asiaan on.

⁵¹ **Oikeusministeri Johannes Koskinen** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ikään kuin jatkoksi tuohon. Täällä todettu Etelä-Suomen lääninhallituksen kannanotto Hämeenlinnan Vuorentaan vanhainkodin henkilöstöpuutteisiin on seuraavanlainen: "Tämän vuoksi lääninhallitus kiinnittää Hämeenlinnan perusturvalautakunnan huomiota vastaisen varalle sen velvollisuudesta huolehtia Vuorentaan vanhainkodin riittävästä resursoinnista ja muista toimintaedellytyksistä asianmukaisen vanhainkotitoiminnan turvaamiseksi." Samanlaisen lausuman saa lähes kaikista nykyisistä vanhainkodeista. Siellähän perusteena, johon tässä vedottiin, oli se, että on keskimääräistä vähemmän henkilökuntaa hoitopaikkoihin nähden. Se on luonnollisesti myös vanha, 50-luvulla rakennettu laitos.

Ihan vertailun vuoksi, kun ed. Manninen keskustan ryhmäpuheenvuorossa hyökkäsi aika vahvasti, että tässä nyt kaksi hämeenlinnalaisista ministeri-kansanedustajaa on ollut tämän päättämässä, niin Torniossa, jossa kaupunginjohtajakaudella ed. Mannisella on varmaan ollut hyvät mahdollisuudet vaikuttaa vanhainkodin resursointiin, on 67-paikkaisessa vanhainkodissa 36 henkilökuntaan kuuluvaa eli tämä suhde on 0,54. Meillä Vuorentaan vanhainkodissa vastaava suhde oli 0,52 hoitohenkilökuntaan kuuluvaa hoidettavaa kohti eli noin 0,02:n takia näin runsas ja voimakas kritisointi. Molemmat alittavat valta-

kunnalliset keskiarvot. Tämä vain osoittaa sitä, että pitää miettiä joka kunnassa oloista ja edellytyksistä lähtien, miten voidaan parantaa vanhus-tenhuoltoa.

⁵² **Inkeri Kerola /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri on viitannut toistamiseen kuntien kokoon ja siellä hoidon tasoon. Kuitenkin itse ottaisin esille sen asian, että eri kunnissa vaikeasti ja helpommin hoidettavat ovat jääneet erittäin vähälle tarkastelulle tässä keskustelussa. Kysyisinkin ministeriltä: Millä tavalla kertoimia aiotaan tarkistaa tulevaisuudessa, niin että huomioitaisiin paremmin vaikeasti ja helpommin hoidettavat tapaukset?

Lisäksi kysyisin ministeriltä vielä: Onko tulevaisuuden suunnitelmia sen suhteen, että kun Suomessa on eri paikoissa kuntoutuslaitoksia, niin millä tavalla niitä aiotaan hyödyntää tulevaisuudessa vanhusten kuntoutuspalvelujen järjestämisessä?

⁵³ **Susanna Rahkonen /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Haatainen kyseli perusturvalautakunnan perään. Itsekin kaipaisin tähän kommenttia, koska minustakin tuntuu, että se on jätetty aika hampaattomaksi. Täällä on myös peräänkuulutettu arviointikriteereitä. Minustakin tarvitaan arviointikriteereitä, läpinäkyviä ja yhdenmukaisia arviointikriteereitä palveluista, jotta nähdään, onko rahat todella käytetty oikein. Nähdään myös sitten, onko resursseista todella pulaa.

Kun yksi arviointikriteeri on nimenomaan kuntalaisten näkemykset ja kuntalaisten omat tarpeet ja palaute, kysyisin: Onko ajateltavissa sellaisia palvelusitoumusjärjestelmiä ja niiden käyttöönottoa, joissa arviointikriteerit ja palvelusitoumusjärjestelmät toimisivat yhdessä?

⁵⁴ **Peruspalveluministeri Osmo Soininvaara** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun Hämeenlinnaa on tässä kovasti mollattu, siellähän on aika hyvä palvelusitoumusjärjestelmä, joka on erittäin edistysellinen.

Perusturvalautakunnan aseman pönkittäminen on hallitusohjelmassa, ja sain siitä pari kuukautta sitten arvion, mitä asialle kuuluu. Silloin ei kuulunut kovin hyvää, koska on hyvin hankalaa tehdä sillä konseptilla oikein mitään, ellei sille anneta aivan olennaisesti enemmän määräysvaltaa, mikä muuttaa tilannetta kovin paljon. Sen

takia STM:ssä pohditaan kokonaan toisenlaisia ratkaisuja.

Mutta se, mitä olen sanonut pienistä kunnista, ei suinkaan ole, että ne eivät pystyisi järjestämään palveluja, vaan että ne eivät pysty toimimaan sairausvakuutusyhtiöinä, minkä tehtävän nykyinen järjestelmä niille asettaa. Yksikään sellainen sairausvakuutusyhtiö, jolla olisi niin vähän asiakkaita kuin pienissä kunnissa on asukkaita, ei koskaan saisi STM:ltä toimilupaa, koska se sisältää liian paljon riskejä, se ei pysty taasaamaan niitä riskejä, joita tässä on. Tämä pakottaa meidät pohtimaan sitä tapaa, jolla terveydenhuoltoa on järjestetty, ja siitä, mikä pienten kuntien vastuu siinä asiassa on. On erittäin ikävää, että pienet kunnat purkavat terveyskeskuskuntainliittoja, mikä saattaa ne aivan tuuliajolle tässä asiassa.

⁵⁵ **Petri Salo /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministerin viimeinen puheenvuoro oli mielenkiintoinen, koska sairastavuus vaihtelee tietenkin pienessä kunnassa vuodesta toiseen. Yksi kolarikin voi aiheuttaa sen, että erikoissairaanhoidon menot ylitetään miljoonilla markoilla.

Miten te ajattelette, herra ministeri, miten tulevaisuudessa tulevat toimeen tällaiset pienet kunnat, 2 000—3 000 asukkaan kunnat, joissa sairastavuus vaihtelee? Näemme väestökartoista, että vanhusten määrä edelleen nousee, nuoret lähtevät kunnasta pois ja elinkeinorakenne muuttuu ja kunnan tulot pienenevät. Joudummeko tässä tekemään kuntaremontin ennen pitkää?

⁵⁶ **Peruspalveluministeri Osmo Soininvaara** (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Me joudumme joko tekemään kuntaremontin tai pohtimaan tasausrahastojen sääntöjä kovin eri tavalla, koska tasausrahastohan on tällä hetkellä henkilökohmainen eli toimii siis vain jos tietyn potilaan kustannus on kovin korkea, mutta se ei tasaa sitä, jos kunnassa sairastavuus on kovin suurta. Sairastavuuden huomioon ottaminen laskennallisilla perusteilla on hyvin hankalaa sanotaan nyt kuolleisuuden kautta, mutta kaikki sairastavat eivät ymmärrä kuolla, ja sen takia se ei oikeastaan näy kuolleisuuden kautta ollenkaan.

Sitten on sellainen vaihtoehto, jota esimerkiksi Oulunsalossa on käytetty. Oulunsalon kunta on ostanut koko terveydenhuollon sairaanhoitopiiriltä. Yksi vaihtoehto voisi olla, että edistettäi-

siin sitä, että kunta voisi aina halutessaan päästä eroon koko tehtävästä ja ostaa sen kiinteällä hinnalla sairaanhoitopiiriltä, jolloin pienen kunnan turvallisuus paranisi. Olen myös sitä mieltä, että terveyskeskuksissa ei koskaan saisi olla alle kahdeksaa lääkäriä, koska alle kahdeksan lääkärin terveyskeskus ei toimi kunnolla eikä ennen pitkää saa sitä pientäkään määrää lääkäreitä.

⁵⁷ **Marja-Leena Kemppainen /skl** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Soininvaara, te olette aikaisemmin julkisuudessaakin ollut huolissanne terveydenhuollon henkilöstön jaksamisesta, ja tässä käydyssä keskustelun ja puheiden aikana tämä on mielestäni vain vahvistunut. Kuitenkin nyt puheenvuorossanne, jos oikein ymmärsin, ilmaisitte, että asia korjaantuisi sillä, kun me kaikki menisimme kuntiin ja hoitaisimme asian loppuun. Onko niin, että tämä on se teidän ainoa keinonne, jota terveydenhuollon henkilöstö teiltä odottaa, vai onko mahdollisesti jotakin muutakin?

⁵⁸ **Peruspalveluministeri Osmo Soininvaara** (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Sanon viidenentoista kerran, että sillä lainsäädännöllä, joka meillä tällä hetkellä on voimassa ja joka antaa kunnille täyden päätösvalan, muuta keinoa ei ole. Jos halutaan lainsäädäntöä muuttaa, niin toivoisin poliittisilta ryhmiltä selkeitä viestejä.

⁵⁹ **Hannu Aho /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täällä on kuullut monenlaisia näkemyksiä ja väitteitä, mutta vähän ihmetytti ministerinkin vastaus, että pienessä kunnassa ei olisi päätöksentekotaitoa tai -haluja, vaan halu ja taito tulisivat sitten, kun kunnat tulevat suuremmiksi. Toisaalta taas väitetään, että oppositio ei halua kantaa vastuuta. Satun olemaan pienestä kunnasta, keskustaenemmistöisestä, mutta meillä on todella kuntapuolue, jossa kaikki vasemmistoa myöten ovat sitä mieltä, että asiat halutaan hoitaa hyvin, mutta rahat loppuvat. Kohtuullisesti on pystytty hoitamaan, se ei ole tahtotilasta kiinni, vaan yksistään rahasta kiinni. Mitä muita keinoja kuin kuntien yhdistämisen ministeri näkee?

⁶⁰ **Kari Rajamäki /sd** (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kyllähän uuden valtionosuusjärjestelmän sisäänajo syöksyvän laman kierteessä näkyy. Edelleenkin sosiaali- ja terveydenhuol-

lon valtionosuus on vuoden 93 tilanteesta alle 70 prosentin tason. Tämä on lähtökohta, joka täytyy tunnustaa, ja myös se, että kunnissa ei arvokeskustelu ole kieltämättä onnistunut. Se näkyy erilaisissa sosiaali- ja terveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon tilanteissa. Eduskuntakin on joutunut lastensuojelurahaston ja lastenpsykiatrian osalta siihen reagoimaan juuri tästä syystä.

Tältä osin niin Hämeenlinnat kuin Torniotkin saavat kumppaneita, kun ruvetaan tutkimaan tarkemmin. Henkilöstö on mitoitettu erittäin tiukoilla säästöillä ja yö-, lääke- ym. turvallisuus potilaspuolella on selkeä ongelma. Kun ihmisarvo ja kunnallinen itsehallinto törmäävät vastakkain, niin kyllä valtion täytyy ihmisarvon puolesta lähteä liikkeelle. Kyllä tätä asiaa on pakko selvittää.

Olin tiedustellut, onko ikääntymiseen liittyvää vaikutusten selvittämistä, jota valtiovarainvaliokunta tiedonantomietinnössään edellytti, millään tavalla poikkihallinnollisesti arvioiden, niin kuin täällä välihuudoissakin kaivattiin, lähdetty lähestymään.

⁶¹ **Riitta Korhonen /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen täsmälleen samaa mieltä siitä, mitä ministeri Soininvaara on puheenvuoroissaan ilmaissut, ja myös siitä, mitä ed. Tulonen sanoi. Meillä on lapsilla subjektiivisia oikeuksia, mutta elinkaaren toisessa päässä vanhuksilta puuttuu subjektiivisia oikeuksia. Laitoksissa, kun paljon vanhuksia hoidetaan kotona, on ikääntynyttä väkeä, jonka keski-ikä on yli 80, mutta hoitajien ja hoitotyön mitoitus on perustunut liikkuviin potilaisiin. Nyt kun vanhukset ovatkin vuoteissa käänneltäviä, niin onko nyt mitään tehtävissä ministeriön jatkotyöryhmässä tämän asian suhteen? Toinen on se, että kun yli 85-vuotiaista puolet ennusteiden mukaan tulee dementoitumaan, niin miten me aiomme panostaa tähän tulevaisuudessa ja miten me varaudumme sen väestöosan hoitoon?

⁶² **Lauri Oinonen /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Peruspalveluministeri Soininvaara on täällä urhoollisesti omaa sektoriaan edustanut, mutta oikeastaan olisi perusteltua, että paikalla olisi myös valtiovarainministeri, koska kunnissa on tosiasia se, että eivät rahat riitä. Esimerkiksi 11 000 asukkaan Keuruulla noin viitisen miljoonaa ylittää terveydenhuollon

budjetti ja viitisen miljoonaa sosiaalsektorin budjetin toteutuma sen, mitä budjetti on ollut tälle vuodelle. Tilanne on, että rahat eivät riitä. Tästä on kysymys.

Onko valtiolla missään määrin kokonaisnäkemystä asiassa, kun työttömyys maksaa? Työttömän kustannus on ehkä 80 prosenttia terveydenhuollon työn alle nääntyvän henkilön kustannuksista. Eikö kannattaisi saada työttömiä töihin, koska kuluja tulee sairauslomista hyvin paljon, kun työssäolevat nääntyvät? Tämä oli yksi merkittävä syy, miksi meillä kulut noin paljon nousivat, kun sairauslomat aiheuttivat kulut.

⁶³ **Pentti Tiusanen /vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. R. Korhonen huomautti, että vanhustentalot ja vanhainkodit ovat pian samassa tilanteessa kuin ennen olivat terveyskeskuksen vuodeosastot. Siinä on ihan selvästi saman tyyppinen tilanne ja henkilöstö joutuu sen kanssa tappelemaan. Mutta yhtä aikaa voidaan todeta myös vanhusten kannalta se ongelma, joka on tulossa sairaaloiden ongelmaksi, eli työvoiman romahtaminen siellä. Turun esimerkki on aika kova. Luulen, että ministeri Soininvaara joutuu näitä asioita kohta myöskin täällä selvittämään.

Mutta edelleen toteaisin, että Kotkan kaupungissa tapellaan nyt 8 miljoonasta markasta 1 600 miljoonan markan budjetin sisällä. Tämä 8 miljoonaa tarkoittaa muutamaa virkaa plus apua kipukohtiin vanhustenhoitoon. Silloin voidaan sanoa, että se asia on levällään kaupungissa, jossa on yksi kepulainen ja yksi kristillinen valtuutettu. Ei se kyllä heidän vikansa ole, enemmänkin se on virkamieskysymys.

⁶⁴ **Tarja Kautto /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen ministeri kanssa samaa mieltä siitä, että asuminen on erittäin tärkeää vanhuksille. Hän otti esille, että peruskorjauksen ja liikuntaesteiden, kuten hissien, korjaukseen ei haeta riittävästi rahoja asian hoitamiseksi. Hänellä oli hieman vanhentunutta tietoa. Tosiasia on se, että molempiin yhteenlaskettuna on tällä hetkellä sisällä 40 miljoonalla markalla hakemuksia, joihin ei ole rahoitusta. Tilanne ensi vuoden budjetin osalta on se, että ellei eduskunnan toimesta muuteta tilannetta, niin kun nyt on tullut runsain määrin hissihakemuksia sisään, ne eivät toteudu.

⁶⁵ **Niilo Keränen /kesk** (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ministeri totesi vastauksessaan aivan oikein, että tulevaisuudessa palvelutarve ei lisäännä samassa suhteessa kuin eläkeläisten määrä. Eläkeläisten määrästä ei välikysymyksessä ollutkaan kysymys, vaan vanhuksista, eli niistä ikääntyneistä, jotka eivät tule toimeen yksikseen. Erityisesti heidän määränsä lisääntyy tulevina vuosina hyvin runsaasti. Minulla on tässä Kansanterveyslaitoksen viimevuotinen laskelma, jossa todetaan, että tämänpäiväiseen verrattuna esimerkiksi palveluasumisen tarve lisääntyy hyvin nopeasti kaksinkertaiseksi 30 vuoden kuluessa ja myös pitkäaikaispaikkojen määrä. Millä heidät aiotaan hoitaa, jos rahamäärä ei merkittävästi nouse? Viittaen ed. Puhjon äskeiseen puheenvuoroon.

Edelleen ed. Vehkaoja totesi tähän liittyen puheenvuorossaan henkilöstöpolusta. Miten kunnat aikovat houkutella nuoria työntekijöitä? Eivät mitenkään, jos siihen ei ole rahaa. Kyllä kai tästä lisääntyneestä hyvinvoinnista jotakin pitäisi vanhuksillekin riittää.

⁶⁶ **Matti Kangas /vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Siitä mennään yli, missä aita on matalin, tuli mieleen, kun luin tiedon, että vanhukset näkevät nälkää. Joka neljäs laitosvanhus kärsii aliravitsemuksesta, ja tämä on tutkimuksella jo todettu. Nyt pitäisi kyllä kunnissa hälytyskellojen soida. Tässä jos missä pitäisi normien olla hyvin tiukat. Varmaan eduskunnassa tällaista tahtoa löytyy.

Ministerin tulisi puuttua pikaisesti tällaisiin tapauksiin. Tämä on paha riman alitus. Vai onko niin kuin täällä joku edustaja aikaisemmin kertoi, että kuollut vanhus on paras vanhus kunnassaan?

Toinen varapuhemies: Nyt ovat laskujeni mukaan kaikki, jotka ovat pyytäneet, saaneet käyttää yhden vastauspuheenvuoron. (Eduskunnasta: Ei, ei!) — Täällä ei ole ainakaan pyydetty painikkeella. Käsitykseni mukaan kaikki ovat saaneet yhden vastauspuheenvuoron. Täällä ei ed. Vehviläisen puheenvuoroa näy. (Ed. Vehviläinen: Minä olen painanut, mutta ei näy!) — Sitten ed. Vehviläinen.

⁶⁷ **Anu Vehviläinen /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta on ollut kyllä surullista kuunnella sitä, että hallituspuolueet,

erityisesti päähallituspuolue sosialidemokraatit, ovat pesseet käsiään vastuusta tässä keskustelussa. En voi ymmärtää, että näin yksiselitteisesti kuin viime tuntien aikana on kuultu kuntapäättäjiä syyllistetään ja vastuuta vieritetään yksinomaan heidän päälleen.

Minulla on semmoinen tuntuma, kun viime vuosina on kunnissa jouduttu tekemään peruspalveluihin leikkauksia, että se on kirpaissut niitä henkilöitä huomattavasti enemmän kuin tässä salissa on kansanedustajia kirpaissut tehdä valtion- osuusleikkauksia. Luulen, että jos Suomi olisi ollut viime kesänä julkaistussa kansainvälisessä sosiaali- ja terveysalan tasoa mittaavassa vertailussa aivan kärjessä, täällä hallituspuolueitten taholta olisi se tuotu esille ja otettu kunnia siitä, eikä sitä kunniaa olisi kyllä tarjottu kuntapäättäjille.

Toinen varapuhemies: Nyt kaikki, jotka ovat pyytäneet vastauspuheenvuoron, ovat saaneet vähintään yhden puheenvuoron. Vielä menen kierroksen niin, että annan vastauspuheenvuoron välikysymyksen ensimmäiselle allekirjoittajalle sekä niille, jotka käyttivät ryhmäpuheenvuoron suurista puolueista.

⁶⁸ **Jouko Jääskeläinen /skl** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Jotenkin tuntuu, että emme sittenkään ole käyneet keskustelua turhaan, ja jatkuuhan tämä vielä. Analyysisäkin on ollut paljon yhteistä: vakavia puutteita, selviä puutteita, tarkasteltava kriittisesti jne., jne. Sitten teot ja tapahtumat jatkossa kertovat enemmän.

Ministeri Soininvaara ei nyt varsinaisesti kysynyt meiltä, mutta rohkenen yrittää vastata kysymykseen ohjannasta. Ed. Räsänen ryhmäpuheenvuorossamme totesi, että monet päätökset tehdään myös kunnanvaltuustojen takana. Eivät vain valtuustot tee päätöksiä, vaan niitä tehdään myös kuntainliitoissa jne., jne. Kaikki me toki tiedämme, että on paljon sellaista päätöksentekoa, jossa ei kaikkeen ehditä paneutua. Uskaltaisinkin väittää, että laadullista ohjantaa, laadullisia kriteereitä tarvitaan. Näin uskaltaisinkin väittää meidän ryhmämme kannan olevan. Sen nimen ei tarvitse olla normiohjaus, mutta on tehtävä laadullista ohjantaa. Se antaa kyllä kuitenkin paremman tuloksen.

⁶⁹ **Marjatta Vehkaoja /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Haluan todeta, että kuntien lainmukaisuusvalvonta ei kuulu lääninhallituksille nykyisen lainsäädännön mukaan muuten kuin yksittäisten kantelujen kautta. Tästä näyttää olevan kollegoilla aivan väärä käsitys. Hämeenlinnan tapauskin oli yksittäisestä kantelusta lähtenyt. Tämä on ollut eduskunnan tahto vuonna 95. Tässä ministeri oli aivan oikeassa. Jos tähän halutaan muutos, sitten pitää virittää keskustelu aivan toisesta näkökulmasta liikkeelle. (Ed. Puisto: Niin pitää!) — Olenkin henkilökohtaisesti tulossa siihen, että tätä pitäisikin harkita. On nimittäin näytetty, etteivät olot kohene, vaikka valtio jakaa kuinka paljon rahaa. Mutta silloin ei voida pitäytyä vain valtion normikeskustelussa, vaan siihen pitää sitten sitoa myöskin kuntien normikeskustelu, koska vain nämä kaksi normia yhdessä voivat ikään kuin viedä perille.

Vielä haluaisin sanoa, että säästötoimia pitää etsiä lisää ja jatkaa, niitä on. Viittaan tässä esimerkiksi terveyskeskuspäivystysten rationalisointiin. Tänä päivänä on meillä aivan liian tiheä terveyskeskuspäivystysverkosto. Vielä lopuksi sanoisin, että laskennallinen valtionosuus on, ja siellä on kyllä hyvät vinkit kunnille, miten pitäisi rahat jakaa. Jos nämä ohjeet todellakaan eivät riitä, niin jatketaan normikeskustelua.

⁷⁰ **Hannes Manninen /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Aluksi totean ministeri Koskisen puheenvuoron osalta, että sen lehtitiedon mukaan, joka Helsingin Sanomissa oli, Hämeenlinnan päiväkodissa suhdeluku oli 0,49 eikä 52. Keskiarvo on tietysti sikäli veikeä luku, että täytyy olla jotain yläpuolella ja alapuolella, jotta syntyy keskiarvo. Tämäkin tietysti täytyy ottaa huomioon.

Minusta tämä on ollut hyvä keskustelu ja myönteistä, että ministeri on myöntänyt, että ainakin 500 000 henkeä asuu sellaisissa kunnissa, joilla ei ole taloudellisia mahdollisuuksia tarjota näitä palveluja. Kysynkin hyvin yksinkertaisesti: Aiotteko te tai aikooko hallitus antaa rahaa näille kunnille niin, että ne todella voivat panna palvelut kuntoon?

⁷¹ **Irja Tulonen /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On kyllä jossain määrin tunnut oikeastaan aika ahdistavalta se, että täällä on syyllistetty joitakin kuntia, nostettu kolme kuntaa esille huonosti hoidetuista palveluista.

Toteaisin vain, että harvoin kovin voimakkaasti oppositiota arvostelen, mutta kyllä tänään täytyy keskustaa arvostella, kun tiedetään, että ongelma on todella yhteinen. Varmasti me riemumielin tulisimme niihin keskustajohtoisii kuntiin ottamaan esimerkkiä vanhustenhuollosta, jos se on esimerkiksi hoidettu. Jokainen tuntee piston sydämessään, oma kunta ei välttämättä ole aina hoitanut asioita hyvin. Toteaisin vaan, että Espoo ja Vantaa eivät todellakaan ole saaneet mitään huomautusta lääniltä huonosta vanhusten hoidosta. Se on ollut väärä todistus.

Ministerille, kun hän toivoi hallituspuolueilta kantaa, onko normiohjaus tulossa uudelleen ja tarvitaanko sitä: Eduskunta tämän vuoden budjetissa edellytti esimerkiksi lasten psykiatrisen hoidon tilan parantamista. Uskoisin, että tämä on ohimenevä ilmiö, ja luulisin, että kunnat pystyvät pienen ohjeistuksen jälkeen myöskin hoitamaan palvelunsa itsenäisesti.

⁷² **Peruspalveluministeri Osmo Soininvaara** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mahdollista ohjausta on tulossa, ja uskon, että se on itse asiassa kohtalaisen tehokasta, koska se tekee kunnalle erittäin hankalaksi selittää julkisuudessa omille kuntalaisilleen, miksi meidän kunnassamme mennään alle sen suoritustason, joka on olemassa. Tässä suhteessa uskon tietynlaisen läpinäkyvyyden parantavan kuntien päätöksentekoa.

Sanotaan nyt, seitsemännen kerran, että näille noin 500 000 asukkaan asuttamille, kriisissä oleville kunnille annetaan 320 miljoonaa markkaa harkinnanvaraista valtionosuutta, joka nostaa ne selvästi plussan puolelle. Sen lisäksi ne ovat saamassa kahden vuoden viiveellä sitä verotulojen lisäystä, joka on tullut koko maahan. Espooseen tulevat Nokian optiot pikkuhiljaa jakautuvat siten koko maahan, mutta valitettavasti kahden vuoden viipeellä.

Valtionosuusjärjestelmää ollaan korjaamassa myös niin, että viipeestä on tarkoitus päästä eroon kokonaan, jos se teknisesti ja juridisesti on mahdollista. Yritetään myös etsiä terveydenhuollon ja sosiaalihuollon kertoimia, ja voi olla, että vanhusvaltaisia kuntia painotetaan enemmän tai jotain muuta. Mutta sen suhteen ihan tilastotieteilijänä olen sitä mieltä, että laskennallinen valtionosuusjärjestelmä terveydenhuollosta ja hyvin pienet peruskunnat on yhtälö, joka matemaattisesti ei voi toimia. Sen takia haluaisin

myös Kuntaliiton kanssa keskustella, miten tämä ongelma ratkaistaan, sen takia, että jotakin siinä järjestelmässä täytyy muuttaa, tämä järjestelmä ei tuota oikeudenmukaista tulosta.

Toinen varapuhemies: Tämä debattikeskustelu päättyy ja mennään nopeatahtiseen keskusteluun, jossa kaikki varsinaiset puheenvuorot ovat enintään 5 minuuttia. Jos vastauspuheenvuoro on, niin se on enintään 1 minuutti.

73 Tarja Kautto /sd: Arvoisa puhemies! Tehty välikysymys on mielestäni hyvä ja aiheellinen siltä osin, että eduskunta käy keskustelua nimenomaan ikääntyneen väestömme hoidosta ja hoidon laadusta. Toivon, että täten nousevat esille myös ikääntymiseen liittyvät myönteiset asiat ja mahdollisuudet. Tosiasiassa useimmilla meistä ei ole vastaavaa omakohtaista kokemuksellista tietoa vanhuudesta niin kuin meillä on lapsuudesta ja nuoruudesta.

Kunnissa on varauduttu ikääntyvän väestön tuomiin haasteisiin painottamalla avopalveluja. Ikääntyvän väestön palvelujen tarve nähdään vielä useimmiten eräänlaisena hoitosuhteena. Vanheneminen ei kuitenkaan ole sairaus, joten myös tarvittavien palvelujen järjestäminen olisi nähtävä ennemminkin yhteistyösuhteen näkökannalta ja paljon laajemmin kuin tänä päivänä ajatellaan.

Avopalvelujen on oltava kiinteästi osa elämää, osaamista, laatua ja uusia toimintamalleja. Jos erilaiset peruspalvelut eli järjestelmä kokonaisuudessaan ei toimi, niin avopalveluista tulee herkästi kallista päivystyshoitoa ruokkiva malli. Uskoisin, että yhtenä heikkoutena on myös se, että usein kotipalveluissa ja kotisairaanhoidossa ei ole huomioitu riittävää osaamista ja mahdollisuutta saada tarvittaessa suora yhteys lääkäriin. Mahdollisuudet kotona asumiseen voivat kariutua myös siihen, että hoitava omainen tai lähimäinen ei saa riittävää tietoa, tukea tai lomaa. Hyvinkin pienin keinoin voidaan estää pysyvän laitoshoidon tarvetta.

Tänä päivänä on myös valitettavan tavallista, että vanhukset kokevat turvattomuutta. Siihen voidaan tietysti etsiä toiminnallisia ratkaisuja aina lähipoliiseja myöten. Itse asiassa se on kuitenkin osaltaan osoitus myös siitä, että yhdyskuntasuunnittelussa ei ole varauduttu riittävästi eri ikäryhmien tarvitsemiin ratkaisuihin. Sitran viime vuonna julkaisemassa selvityksessä Senio-

ri 2000 on kirjattu muun muassa parikymmentä eri osa-aluetta siitä, keiden tulisi valmistautua senioriaaltoon. Lista sisältää muun muassa median, bioteknologian, vähittäiskauppa- ja rahoituspalvelut, kunto-, sosiaali- ja terveyspalvelut, turva-alan oppilaitokset, liikenteen, asunnot jne. Meidän olisikin syytä miettiä yhteiskuntamme kestävä kehityksen arvojen osana ikääntymisen mukanaan tuomia haasteita ja mahdollisuuksia.

Mutta paremman maailman rakentamisen voimme kuitenkin aloittaa jo käytännöllisemmin ja nopeammin puuttamalla ensi vuoden budjetissa vanhusten asumisen korjausmäärärahavarauksiin. Kuntiin on osoitettu tänä vuonna uutta määrärahaa 144 miljoonaa entisten 30 miljoonan lisäksi, mutta 20 miljoonaa on jäänyt puuttumaan tehdyistä hakemuksista. Liikuntaesteiden poistamiseen on myönnetty noin 30 miljoonaa, mutta 20 miljoonaa puuttuu näistäkin hakemuksista. Vuodelle 2001 on arvioitu siirtyvän vanhoja peruuntuneita määrärahoja sekä tältä vuodelta käytettävää jäävää osuutta noin 30–40 miljoonaa eli suurin piirtein tuo mainitsemieni hankkeiden puuttuva osa.

Monissa kunnissa onkin herätty ja halutaan suunnitelmallisesti toteuttaa vanhusten, vammaisten ja veteraanien asuntojen korjausrakentamista, vanhojen hissien korjaamista ja uusien rakentamista. Valtion viranomaisten viesti on mennyt perille kunnissa, mutta ei valtiovarainministeriössä eikä näköjään sosiaali- ja terveysministeriössäkään. Jos haluamme jatkaa ja lisätä kotona asumista helpottavaa toimintaa, on määrärahaa kasvatettava ja sisällytettävä siihen myös mahdollisuus hissiprojektien toteuttamiseen kasvukeskuksissa. Esitetty määrärahavaraus sulkisi käytännössä kasvukeskukset pois, vaikka suurin osa hissittömistä taloista sijaitsee niissä tai niiden vaikutusalueella.

Arvoisa puhemies! Haluan vielä puheeni loppuksi nostaa esille yhden usein vaietun asian eli vanhusten mielenterveysongelmat. Lasten ja nuorten osalta meidän on helpompi puhua psyykkisistä ongelmista ehkä jo senkin vuoksi, että olemme lainsäädännöllisestikin katsoen holhousvelvollisia. Vanhuspsykiatrian asiantuntemus puuttuu useimmista kunnista. Missä syy? Asenteissako? Ongelmana on ja tulee olemaan kuitenkin myös se, että alaan erikoistuneita lääkäreitä ei ole tarjolla eikä myöskään koulututtamassa riittävästi. Kuitenkin asiantuntijat ovat selkeästi varoittaneet myös siitä, että mielenter-

veysongelmat tulevat lisääntymään. Kuinkahan moni iäkkäämpi ihminen syö jo nyt tavallaan turhia lääkkeitä, kun kivut ja ahdistus saattaisivat hoitua vaikkapa niillä parjatuilla onnellisuuspilereillä?

⁷⁴ **Tanja Karpela /kesk:** Arvoisa puhemies! Toivoisin kovasti tälle välikysymykselle asian ansaitsemaa rakentavaa keskustelua. Esimerkiksi lama-aikaan vetoaminen nyt nousukautena ei voi olla ainut selitys asialle, kuten jotkut, eivät kaikki, mutta jotkut hallituspuolueiden edustajat ovat tänään vastauspuheenvuoroissa esittäneet. Siitä olen erittäin mielissäni, että ministerikin keskustelussa on tänään myöntänyt, että nykyinen järjestelmä ei toimi. Saman olemme myös todenneet keskustan ikääntymistyöryhmän ohjelmassa.

Yli 65-vuotiaiden määrä on kasvamassa erittäin nopeasti. Tänä vuonna eläkeikäisiä on noin 100 000 enemmän kuin oli kymmenen vuotta sitten. Kahdenkymmenen vuoden kuluttua määrä on noussut nykyisestä alle 800 000:sta 1,2 miljoonaan. Samalla eläkeikäisten suhteellinen osuus nousee nopeasti nykyisestä 15 prosentista lähes neljännekseen.

Vanhustenhoidossa on ongelmia jo nyt. Miten selvittää kasvavasta palvelutehtävästä, jos nyt jo mennään kipurajalle? Hämeenlinnassa oikeuden päätöksellä lisätään työntekijöitä vanhainkotiin. Tuore yliopistollinen tutkimus kertoo järkyttävällä tavalla, että neljäsosa laitoksissa hoidetuista vanhuksista kärsii aliravitsemuksesta. Voiko tämä olla totta Suomessa? Tutkimus koski vain yhden pienen paikkakunnan vanhustenhoidon, mutta oireena se vahvistaa muualta kuultua. Aliravitsemus ei varmastikaan johdu ruuan vähäisyydestä, vaan eri puolilta kantautuu tietoja siitä, että hoitajilla ei aika riitä auttaa vanhuksia ruokailussa. Omin avuin kaikki eivät saa riittävästi ravintoa.

Vierailin viikko sitten erään keskikokoisen kaupungin terveyskeskuksen vanhustenosastolla. Hoitajat olivat motivoituneita työhönsä, mutta oli kaksi puutetta: tilat loppuivat kesken ja työntekijöiden määrä oli liian pieni. Päätäjänä hävetti kävellä osaston yleisen vierailutilan ohi, johon oli tv- ja lehtipöytien lisäksi sijoitettu vanhusvuoteineen ilman minkäänlaista intimitetsuojaa. Eivät hoitajat tilanteelle mitään voineet. Kun ei ole tilaa, niin sitä ei ole. Yhdellä osastolla oli pienissä huoneissa kolme vuodetta. Huone oli

niin ahdas, että kun perimmäisiä vuoteita potilaineen liikutettiin, piti edessä olevat vuoteet ensin siirtää käytävälle odottamaan. Lisäksi valituksen aiheena oli se, että suuren osaston työntekijöistä suurin osa oli laitosavustajia. He osaavat kyllä oman työnsä, mutta selvästi toivottiin sitä, että aina olisi läsnä riittävästi sairaanhoidon koulutuksen saaneita, sillä laitokseen sijoitetut tarvitsevat jatkuvaa ammattihenkilökunnan tarkkailua ja apua. He ovat avun tarpeessa, sillä paremmin voivat vanhukset ovat kotioloissa.

Keskusta on laatinut oman ohjelmansa ikääntyvän väestön palvelutarpeen tyydyttämiseksi. Esitämme, että Suomeen tarvittaisiin laajapohjainen parlamentaarinen komitea linjaamaan sekä eläkeläisten toimeentulon parantamiseksi eläkepoliittisia linjauksia että palveluhaasteeseen vastaamista. Työn on oltava pitkäjänteistä ja ulotuttava monen vaalikauden yli. Siksi parlamentaarinen valmistelu olisi tarpeen. Työhön on kytkettävä paitsi nykyiset myös tulevat hallituspuolueet, jotta esityksen toteutuminen jatkuisi siten johdonmukaisesti.

Palvelujen suhteen viime vuosien perusteltuun kritiikkiin ei vastausta tarvitse hakea kaukaa. Suomen terveydenhuollon ja vanhustenhuollon henkeä kohden lasketut nettomenot olivat vuonna 98 noin 35 prosenttia alhaisemmat kuin vastaavat menot Norjassa ja Ruotsissa. Tanskaan ja Islantiin verrattuna menomme olivat noin 25 prosenttia alhaisemmat. Kyllähän tämän määrärahojen niukkuuden täytyy näkyä myös palveluissa. Se näkyy työvoiman vähäisenä määränä, tilojen puutteena ja tinkimisenä vaippojenkin määrästä.

Keskusta esittää ohjelmassaan sitä, että vanhusten palvelutarve kartoitettaisiin tarkkaan. Eri kunnissa olosuhteet poikkeavat huomattavasti toisistaan. Kartoituksen olisi oltava verraten yksilöllinen ja sitä on tehtävä jatkuvasti. Mielestämme vanhukset on itse saatava myös osallistumaan palvelujen suunnitteluun. Suuri huomio palveluissa on kiinnitettävä kotona tapahtuvan asumisen kaikenpuoliseen tukemiseen ja omaishoidon tukemiseen. Ennenne on se, että niin monet omaiset tekevät kaikkensa lähimmäistensä auttamiseksi. Siksi omaisistakin on jakettava pitää huolta. Noin 900 000 omaisten hoitamista vanhuksista on niin huonokuntoisia, että heidän hoidontarpeensa vastaa ympärivuorokautista laitoshoidon. Keskimäärin omaishoitajat saavat 1 727 markan kuukausittaisen verotettavan

omaishoidon tuen. Kun sillä on kyetty korvaamaan laitospaikka, ymmärtää jokainen, kuinka arvokasta omaishoitajien työ on myös taloudellisesti yhteiskunnan kannalta.

⁷⁵ **Pentti Tiusanen /vas:** Arvoisa puhemies! Todellakin, ihmisarvoinen vanhuus oli vahvasti esillä ennen maaliskuun 99 eduskuntavaaleja, ja nyt se on, kuten aivan oikein täällä on todettukin, unohdettu aika tavalla. Tässä mielessä on hyvä, että tästä asiasta keskustellaan. Ehkä ainoa ongelma on se, että tästä on turha tehdä välikysymystä, (Ed. Ala-Nissilä: Miten niin?) mutta keinoja tuoda asia keskusteluun se hyväksyttäneen.

Säästäminen vanhuuden kustannuksella alkoi kylläkin jo Esko Ahon hallituksen aikana. Valitettavasti kuntien eliitti tuolloin huomasi, että hyvinhän menee, vaikka säästöt pidetäänkin voimassa, siis eliitillä menee hyvin, ei kuitenkaan hoivaa ja hoitoa tarvitsevilla vanhuksilla. Kuntien johdon palkkoja, monia erilaisia etuja, erilaisia hyvinvämiehenlisiä on nostettu lukuisissa kunnissa samalla, kun vanhustenhoidossa on säästetty eikä säästöpäätöksiä ole purettu.

Erilaisia strategioita on toki valmisteltu yleensä kuitenkin niin, että ne vain näennäisesti ovat parantaneet vanhusten turvaa. Vanhusta ja autettavaa kohden tilanne on kuitenkin jatkuvasti heikentynyt ja turvattomuus lisääntynyt. Lähes kaikki kunnallisen sosiaalitoimen säästöratkaisut on tehty sillä lailla, että ne tavalla tai toisella heikentävät myös vanhusten asemaa.

Samaan aikaan sairaaloiden toiminnan vaikeuttaminen koski etenkin iäkkäitä potilaita. Tämä koskee niin leikkausjonoon ottamista, yleensäkin hoitoon pääsyä kuin myöskin ed. Karpelan puheenvuorossa kuultuja käytännön kokemuksia. Näin ollen nimenomaan hissiaula-asiakkaat ja -potilaat ovat useimmiten vanhuksia.

Sairaalat ovat myös kriisiytymässä laajemminkin. Sen olemme viime aikoina voineet Turun suunnasta huomata. Erityisen pahasti tauti on leviämässä jälleen Turussa, mutta uskon, että se on myös mahdollisesti tarttumassa muuhun maahan. Kysymys on jälleen kerran rahasta ja kohtuullisista palkoista ja siitä, että on kylliksi käsiä tekemään työtä. Se koskee niin anestesia- ja kirurgeja kuin sairaanhoitajia, lähihoitajia, avohoitoa ja kaikkea. Siis, aivan oikein, täällä on lukuisaan kertaan todettu, ilman työntekijöitä tämä asia ei ratkea.

Vaippasulkeisia on pidetty ja pidetään edelleenkin. Joku on saanut kolme vaippaa, kun on ollut aktiiviset omaiset, kuten muistaakseni ed. Räsänen totesi, mutta pohjatilanne ei tästä ole paljon helpottunut.

Yhä huonokuntoisempia vanhuksia hoidetaan yhä vaikeammissa olosuhteissa. Vanhainkodit ja vanhustentalot ovat todellakin yhä enemmän muuttuneet muistuttamaan entistä terveyskeskusten vuodeosastoa.

Arvoisa puhemies! Yhä pienemmällä henkilökunnalla siis hoidetaan yhä huonokuntoisempia potilaita, ja tällöin henkilöstön jaksaminen on vaikeutunut. Vastuuntuntoiset ihmiset todellakin kärsivät siitä, etteivät pysty täyttämään itselleen asettamiaan velvoitteita.

Aivan oikein on kiinnitetty huomiota myös omaishoidon tukiongelmaan. Aivan samalla tavalla omaisten paineet lisääntyvät, kun ei pysty auttamaan, vaikka tahtois. Tässä yhteiskunnan kädenojennus auttaisi. Nyt yhteiskunta menettää moraalista ryhtiään, kun näin tapahtuu, ja tämän tiedämme.

Ollaan siis unohtamassa ihmiset, jotka ovat tämän yhteiskunnan rakentaneet, eläneet sota-ajan, olleet rintamalla tai kotirintamalla, ovat jälleen rakentaneet maan, tehneet kovaa ja pitkää päivää pienellä palkalla ilman erityisiä yhteiskunnan apuja, ja heidät viime metreillä unohdetaan. On todella ongelmallista, jos ihminen elämän viime vaiheissa jätetään heitteille. Sitä on vaikea ja mahdoton koskaan enää korvata.

Kun täällä on puhuttu siitä, että eduskunnan pitäisi jalkautua valtuustoihin ja tehdä siellä päätöksiä, totean, että eikö vain se ole valtuustojen ongelma, kun valtuutetut sanovat, että heillä ei ole valtaa ja virkamiehet, toimialajohtajat, kaupunginjohtajat valmistelevat asioita. Kertomani esimerkki on Kotkasta, jossa kysymys on kahdeksan nimenomaan vanhustenhoitoon kipeästi tarvittavan miljoonan poistamisesta. Silloin voidaan sanoa, että myöskään siellä ei arvokeskustelua ole käyty. Kysymys on kaupunginjohtajan esityksestä.

⁷⁶ **Håkan Nordman /sv:** Arvoisa puhemies, värderade talman! De äldre är många och de blir flera. Men de skall inte framställas som ett stort problem och en börda med tanke på framtiden. Det finns tendenser till en sådan ton i debatten. De äldre är och skall ses som en resurs. Detta gäller speciellt nu, eftersom barnen och de unga är

för få med tanke på befolkningsutvecklingen under kommande decennier i vårt land.

Äldrepolitiken är inte en lösryckt del av samhällspolitiken, utan den skall vara en del av helheten. Om helheten, till exempel landets ekonomi, missköts är det svårt att sköta dess olika delar bra. Om ett delområde, exempelvis äldrepolitiken, sköts dåligt har det negativa återverkningar på arbetsmarknaden, på social- och hälsovården, utbildningssektorn och andra områden.

Olemme toisin sanoen samassa veneessä. Jokaisen sukupolven tulee kantaa vastuuta itsensä ja muista. Tällaiseen näkemykseen meidän on syytä rohkaista. Eläkepolitiikasta käytävässä keskustelussa tuntuu välillä siltä, kuin sukupolvet eivät ymmärtäisi toisiaan ja sitä, että he tarvitsevat toisiaan.

Rkp haluaa ottaa esiin kysymyksen sukupolvien kohtaamisesta. Tiedämme, ettei nykyisiä rakenteita voida muuttaa nopeasti, mutta vähitellen on päästävä pois tilanteesta, jossa sukupolvet elävät omissa elinympäristöissään kohtaamatta toisiaan luonnollisella tavalla. Onko rajojen oltava niin jyrkkiä lasten päivähoiton, koulun, työn ja eläkeläiskerhojen välillä? Tarvitaan yhteisiä kohtaamispaikkoja, taloja, joissa koululaiset, päivähoitolapset ja eläkeläiset voivat seurustella.

Ikärakenne aiheuttaa lisää menoja. Sitä emme voi kieltää, emme varsinkaan eläkkeiden ollessa kyseessä. Mutta kuntien ylläpitämien hoitopalvelujen osalta menojen ei välttämättä tarvitse lisääntyä niin paljon, koska rakenne tulee muuttamaan. Tämä optimistinen arvio perustuu muun muassa siihen, että vanhukset voivat paremmin yhä pidempään.

Hela 93 procent av de 65 år fyllda finländarna bor hemma. Två procent bor i någon form av servicehem och fem procent i institutionsvård. För dem som bor i sitt hem måste det naturligtvis finnas hjälp att få, men märk väl att av 65—75 år gamla personer klarar sig t.o.m. 95 procent utan hemhjälp. Från 75 års ålder börjar behovet av stödtjänster öka, och av dem som är 85 år och äldre utnyttjar ungefär en tredjedel hemvården. Närståendevårdens betydelse är icke heller att förglömma i det här sammanhanget.

Det är alldeles uppenbart att satsningen på den öppna vården och på tjänsterna i hemmen bör utökas. Vi vet att de äldre vill och också kan leva allt längre i sin hemmiljö.

Ekonomiska svårigheter har lett till att många kommuner inte har utökat hemservicen, en del har rentav minskat utbudet samtidigt som de även försöker pressa ner kostnaderna för institutionerna. En sådan äldrepolitik håller inte. Den öppna vården måste byggas ut och institutionsvården måste få kosta.

Laitoshoidon tarve jää väistämättä suureksi, ja se maksaa suhteellisen paljon, koska se vaatii paljon henkilökuntaa. On todisteita ja tutkimuksia, jotka vahvistavat, että hoivassa ja hoidossa tarvitaan enemmän henkilökuntaa. Henkilökunta ei aina riitä huolehtimaan asiakkaan ansaitsemasta hoidosta, vaikka se työskentelee ahkerasti uupumiseen asti. Poissaolot sairauden takia ja stressi lisääntyvät eniten juuri hoitoalalla ja sosiaalitoimissa julkisen sektorin naisten joukossa.

Oikeastaan ainoastaan henkilökunta tietää, mikä tilanne hoitoalalla itse asiassa on, miten se pystyy tarjoamaan inhimillistä ja arvokasta hoitoa. Hoitajia on suorastaan kannustettava protestoimaan itsensä ja vanhusten puolesta, kun tehtävät käyvät ylivoimaisiksi ja aika ei riitä vanhusten hoitamiseen. Vanhukset eivät kerta kaikkiaan itse kykene puolustamaan oikeuksiaan, kunnalliset päätöksentekijät taas eivät tiedä tarpeeksi tilanteista, ja viranomaiset eivät saa puuttua asioihin.

Anslaget för små byggnadsprojekt inom social- och hälsovården minskas kraftigt under kommande år, trots att riksdagen framsköt regeringens förslag om en radikal ändring av statsandelsystemet. Detta kommer att försvåra byggandet av lokaler för äldreomsorgen, nödvändiga reparationer och dylikt i många kommuner.

Arvoisa puhemies! Kunnallisvaalien kynnyksellä on syytä korostaa, että vanhustenhuolto, jos mikä, on tärkeä osa peruspalveluja, ja syytä näyttää se vaalien jälkeen. Kuntien rahojen on riitettävä inhimillisen vanhushuollon tarjoamiseen kaikille.

Det är alltså skäl att inför kommunalvalet betona att äldreomsorgen om något är en viktig del av samhälls- och basservicen. Kommunens pengar måste helt enkelt räcka till för en mänsklig och värdig omsorg åt alla.

77 Leea Hiltunen /skl: Arvoisa puhemies! On oikeutettua kysyä, mitä tarkoittaa hallituksen sosiaalipolitiikan lähtökohtana oleva tavoite: pohjoismaisen hyvinvointiyhteiskunnan säilyttäminen ja se, että sosiaali- ja terveyspalvelujen laatu ja saatavuus turvataan koko maassa. Keskustelu tänään on osoittanut sen, että yhteiskunnassamme on kipeitä kysymyksiä, joihin ei ole vastauksia valmiina. Ministerinkin vastauksista huolimatta jäi vielä moni kysymys vaille vastausta, ja odotukset ovat merkittävät.

Kysytään: Miten vanhusten ihmisarvo ja ihmisoikeudet toteutuvat tämän päivän taloudellisen hyvinvoinnin keskellä? Missä toteutuu se välittämisen henki ja ikääntyneiden vanhusten kunnioitus ja arvostus, jonka he todella tänä päivänä ansaitsevat ottaen huomioon kaiken sen työn, mitä he ovat tehneet yhteiskunnan rakentamiseksi? Miksi hallituksen toimenpiteet eivät ole kohdanneet vielä arkea, sitä todellista elämäntasoa, missä ikääntyvä väestö sairauksineen, vammaisuksineen ja yksinäisinä väkivallan uhan ja pelonkin keskellä sekä myöskin toimeentulonsa äärrajoilla elää ja pyrkii selviytymään päivittäisistä toiminnoistaan? Tämä kysymys herää, kun tiedämme, että elämme seitsemättä taloudellisen kasvun vuotta.

Tilastot, tutkimukset ja selvitykset, erityisesti Stakesin tutkimukset, toistuvasti osoittavat puutteet, joita vanhustenhuollossa on tänä päivänä. Myöskin erilaiset järjestöt, jotka toimivat vanhustyössä, sekä terveydenhuoltohenkilöstö ja omaiset, erityisenä esimerkkinä Omaishoitajat ry, ovat julkittuoneet konkreettisia tilanteita, joissa vanhuksemme joutuvat kohtaamaan tämän päivän sekä elämään viimeiset elinvuotensa. Tärkeä huomio mielestäni on myöskin se, että epäkohdat eivät suinkaan ole nousseet vain tässä ja nyt lokakuussa 2000. Ei ole kysymys siitä, vaan epäkohdat olivat esillä ja tiedossa jo silloin, kun hallitusohjelmaa tälle eduskuntakaudelle laadittiin. Vanhuksia on jätetty heitteille. Yksinäisyys, syrjäytyneisyys on monen vanhuksen arkea. Ei ole kysymys vain siitä, että hoitolaitoksissa on voitu osoittaa puutteita kohtelussa ja hoidon määrässä, laadussa. Myöskin kotona tapahtuvassa hoidossa, erityisesti omaishoidossa, on voitu osoittaa puutteellisuuksia ja epäinhimillisyyksiä. Kotiin ohjattuja, tarpeellisia tukipalveluja on karsittu, ja ennen kaikkea monien palvelujen maksulliseksi saattaminen on aiheuttanut suuria vaikeuksia pienituloisille eläkeläisille. Näitä tar-

peellisia palveluja he eivät voi edes hankkia. Samoin asiantuntijoina itse hoitohenkilöstö ahdistukseen asti on esittänyt, että henkilöstöä tarvitaan lisää. Me tiedämme, mitä merkitsee, kun henkilöstöä ei ole riittävästi, mitä se merkitsee vanhusten, potilaiden, asiakkaiden kohdalla ja mitä se merkitsee henkilöstön kohdalla.

Maassamme mielestäni toteutetaan myöskin tänään jo priorisointia, jossa ikä on merkittävä tekijä, eli korkea ikä saattaa olla esteenä leikkauksille ja ylipäänsä hoidon saannille. Terveydenhuollon asiantuntijat ovat pakotettuja arvioimaan, ketä hoidetaan ja ketä ei ja millä aikataululla, missä hoitolaitoksessa, kotona vai laitoksessa. Määrärahat ovat rajalliset.

Miksi vanhustenhuollossa ollaan nykyisen kaltaisessa vakavassa tilanteessa? Yksi arvio mielestäni on se, että lapsi on kadonnut pesuveden mukana terveydenhuollossa tapahtuneen rakennemuutoskehityksen myötä. Ihmisarvo, inhimillisyys ja välittäminen, henkilöstön voimavarojen vahvistaminen työ-toimintoihin ja henkilöstön valmiuksien lisääminen jäivät tavoitteina ja arvoina asettamatta. Tehokkuus, taloudellisuus ja muutos jo sinänsä, esimerkiksi laitospaikkojen vähentäminen, olivat tavoitteina tärkeimpiä. Näin ollen kysynkin, miksi ei ole järjestetty esimerkiksi sosiaalisten ja taloudellisten seurausvaikutusten seurantajärjestelmää, vastaavasti kuin yva-järjestelmä erilaisten hankkeiden kohdalla, jossa edellytetään selkeää seurantajärjestelmää siitä, mitä päätösten vaikutukset aiheuttavat vanhuksille.

Kun laitosrakenteita lähdettiin purkamaan, muistaakseni silloin oli hyvä ajatus siitä, että kahta laitospaikkaa kohden lisätään esimerkiksi yksi työntekijä avohoitoon. Näin ei ole kuitenkaan tapahtunut. Seurantajärjestelmiä ei ole toteutettu rakennemuutosten yhteydessä. Siksi olemme esimerkiksi tässä tilanteessa, mikä meillä nyt avo- ja laitoshoitossa on. Lääninhallinto suorittaa tarkastuksia laitoksiin, niin yksityisiin kuin julkisiin, mutta kotona tapahtuvan hoidon lisääntyä on avoin kysymys, miten hoidetaan aktiivisesti, valvotaan hoidon tasoa ja laatua kodeissa.

78 Marjaana Koskinen /sd: Arvoisa herra puhemies! Välikysymyksen aihe on ajankohtainen ja perusteltu sekä keskustelun herättäjänä vastaa tarkoitustaan. Vanhustenhuollossa on puutteita ja ongelmia. Maanantaisin varsinaissuomalaiset

soittavat sosiaalipuhelimeeni. Vanhusten asiat ovat vahvasti esillä, ja varsinkin seuraaviin kysymyksiin saa vastata. Kysytään omaishoidon tuen saantikriteereistä ja vaikeuksista saada omaishoidon tukea. Vanhainkotipaikkoja on liian vähän. Vanhusten terveydenhuollosta kysytään ja varsinkin tuodaan esille korkeat lääkekulut, ja myös muista eläkeasioista ylipäättään tiedustellaan.

Omaishoidon tuen kohdalla ainut ratkaisu, millä taataan omaishoidon tuen saanti, olisi säättää tuesta subjektiivinen oikeus. Kun kunnat myöntävät omien budjettiansa kautta tukea, yleensä käy niin, että loppuvuodesta tukea ei enää myönnetä, koska rahaa kyseisellä momentilla ei ole, eli järjestelmä ei toimi kunnolla.

Vanhushuollon palvelurakenne on muuttunut 90-luvulla avohoidon suuntaan. Tämä kehitys on myös luonut tarpeen säätää omaishoidon tuesta sitovana lainsäädäntönä. Yli 65-vuotiaita omaishoidon tuella hoidettavia vanhuksia on ollut vuonna 1994 noin 10 600, ja vuonna 1998 luku oli noin 12 700, mutta hämmästyttävänä kohtana on se, että vuoden 1997—98 lisäys oli ainoastaan 71 vanhusta. Kunnilla on erilaisia käytäntöjä liittyen omaishoidon tuen myöntämiseen. Esimerkiksi Raisiossa vanhuspoliittisessa ohjelmassa lähdetään siitä, että omaishoidon tukea myönnettäisiin laitospaikan sijaan.

Kuntalaiset ovat tuoneet ongelmana esiin myös sen, että viranomaiset eivät helposti kerro, miten tukea haetaan tai millä perusteella sitä myönnetään. Monasti myös hakupapereiden täyttäminen tuottaa vaikeutta. Näihin asioihin voidaan puuttua sillä, että kyseiset viranomaiset tekevät työtään asiakasystävällisemmällä työmoraalilla, ja tämä ei maksa mitään.

Vanhainkotipaikkojen riittämättömyys on tullut esiin myös kuntalaiskontaktien yhteydessä. Sosiaali- ja terveysministeriössä on muistaakseni vuonna 96 tehty tavoite, että yli 75-vuotiaiden vanhusten laitospaikkoja laskettaisiin 8 prosenttiin ikäluokasta. Raisiossakin virkamiehet ovat esittäneet vanhainkotipaikkojen määrän vähentämistä STM:n tavoitteiden mukaiseksi. Tämä mielestäni ei ole perusteltua, koska perheissä on erilaisia tilanteita eikä kaikilla vanhuksilla ole toista vanhusta hoitamassa kotona tai omat lapset eivät pysty jäämään työelämästä pois hoitamaan huonokuntoista vanhusta.

Olen saanut useamman yhteydenoton, jossa vanhuksen omainen ottaa yhteyttä ja kertoo, että

vanhusta pidetään esimerkiksi sairaalan vuodeosastolla viikosta tai kuukaudesta toiseen eikä vanhuksen tai omaisen pyynnöstä huolimatta järjestetä vanhainkotipaikkaa. Yleensä viranomaisyhteydenotto on auttanut vanhainkotipaikan saannissa, mutta näidenkin esimerkkien valossa ei ole perusteltua, että kunnat lähtevät nykyisestä entisestään vähentämään vanhainkotipaikkoja. Esimerkiksi vuodesta 90 vuoteen 98 vanhainkotipaikkojen määrä on laskenut yli 26 000 paikasta 21 000 paikkaan. Paikkojen määrä on vähentynyt noin 18 prosenttia.

Avohoito voi toimia hyvänä apuna, ja joidenkin vanhusten kohdalla avohoidossa pärjätään pitkään, mutta laitospaikkojen tarve on edelleenkin olemassa. Yhdeksällä kymmenestä 75 vuotta täyttäneestä suomalaisesta on jokin pitkäaikainen sairaus. Lääkekulut muodostavat vanhusväestön menoista suuren osan, koska keskieläke on 5 440 markkaa kuukaudessa. Suomi ei pärjää hyvin lääkekorvauksjärjestelmän kansainvälisessä vertailussa. Sinikka Rajaniemen ja Jaana Martikaisen selvityksessä tulee esille, että julkisen rahoituksen osuus lääkemenoista oli vuonna 97 Suomessa 48 prosenttia, joka on neljänneksi pienin EU-maiden, Islannin ja Norjan joukossa. Pienemmät osuudet olivat Kreikassa, Italiassa ja Belgiassa. Suurin julkisen rahoituksen osuus oli Irlannissa. Lääkkeiden hinnanmuodostus ja kalleus on eräs eduskunnan ja sosiaali- ja terveysministeriön hoidettavista työtehtävistä.

Miten kuntien palvelutarjontaa vanhuksille voidaan edelleen parantaa? Vanhusneuvostojen perustaminen on tärkeää. Vanhusneuvostot voivat toimia poikkihallinnollisesti ottaen kantaa vanhusten kannalta merkittäviin kysymyksiin niin sosiaali-, terveys-, sivistys-, kulttuuri-, vapaa-aika-, liikenne- kuin kaavoitussektorilla. Monissa varsinaissuomalaisissa kunnissa vanhusneuvosto on perustettu tai perusteilla.

Tärkeän lisänsä kunnallispolitiikkaan tuo myös se, että eläkeläisjärjestöjen aktiivit ovat ehdokkaina. Esimerkiksi Raisiossa he ovat olleet myös pitkään valtuutettuina ja lautakuntien jäseninä. Kuntien päätöksenteolla, siis kunnallispolitiikalla, ratkaistaan suurin osa vanhuksien palvelutarjontaan liittyvistä kysymyksistä, eikä tule myöskään vähätellä kunnanvaltuustojen voimasuhteita, kun arvioidaan, missä kunnissa asiat hoidetaan hyvin. Yhtenä perusteena yleensä on poliittinen voimasuhde.

⁷⁹ **Juha Rehula /kesk:** Arvoisa herra puhemies! Kun oppositio välikysymyksessään kysyy, mitä hallitus aikoo tehdä vanhenevan väestön tarvitsemien peruspalvelujen puutteiden poistamiseksi sekä palveluiden määrän ja laadun turvaamiseksi tasapuolisesti eri puolilla maata, saimme vastaukseksi ennakoitavissa olevan määrän selityksiä, joitakin epäkohtia tunnistaen, kuitenkin lopputulemana se, että kaikki hyvin. Ainakaan minä en vielä tähän mennessä ole hallituksen suunnalta kuullut yhtään konkreettista korjaustoimenpidettä, jolla saisimme lehtiotsikot esimerkiksi nälkää näkeivistä vanhuksista pois.

Ministeri Soininvaara toki myönsi sen verran, että huoli vanhenevan väestön tulevaisuudesta on oikeutettu. Tämän toteamuksen jälkeen kuulijan käteen jäikin tosiaan lähinnä selittelyjen luettelo siitä, millaisia heikkouksia nykyjärjestelmäsämme, nykyisissä malleissamme on, eikä sitten juuri muuta. Totta on, että rintamavastuu palvelujen järjestämisestä on kunnilla, niin kuin ministerikin hallituksen puolesta totesi. Mutta eikö kuitenkin viimekätinen vastuu siitä, että kunnilla on riittävät resurssit perustehtäviensä hoitamiseen, ole valtiovallalla?

Lähtökohtanahan ei voi olla pelkästään keskiarvoihin tuijottaminen, vaan on huomioitava ne todelliset mahdollisuudet vastata niistä tehtävistä, jotka kunnille kuuluvat. Valtiovalta vastaa laeista ja niiden sisällöstä. Ja vaikei köyhyyttä ja muitakaan ongelmia välttämättä lailla voidakaan poistaa, niin valtiovalta on vastuussa siitä, että kunnat pystyvät ennakoimaan niin palvelutuantonsa järjestämisessä kuin taloutensa vakaudenkin suhteen tulevaisuuttaan. Miten valtio—kunta-suhde, jolla on välitön vaikutus siihen, miten palveluja toimeenpannaan käytännössä, tänä päivänä toimii? Vastaan, että menneet ajat, viimeisimmäksi tulevan vuoden budjetin käsittelyn yhteydessä, eivät ainakaan nykytilaa näytä parantavan.

Tänään on jo useammalla suulla viitattu valtionneuvoston hyväksymään sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelmaan vuosille 2000—2003, johon on siis kirjattu periaatteet tulevaisuuteen varautumiseksi. Samoin jo Lipposen toisen hallituksen ohjelmasta on löydettävissä kirjaus siitä, miten ja millä eväillä ikääntyvän väestön palvelutarpeisiin varaudutaan. Kysyn uudemman kerran: Missä ovat käytännön toimenpiteet? Missä ovat edes ne orastavat liikut

siihen suuntaan, että myös jotain käytännössä tapahtuu? Semminkin, kun vielä ministeri Soininvaarakin tänäänkin ensin totesi, että on hyvä kantaa huolta ikääntymisen tuomista uusista menoneristä ja hoidon tarpeen lisääntymisestä, jatkaen kuitenkin: "Juuri tämän takia hallitus ei ole kiirehtimässä menojen paisuttamista väestön ikäjakautaman ollessa vielä edullinen." Eikö kuitenkin juuri nyt olisi aika varautua näköpiirissä olevaan tulevaisuuteen? Ennen kaikkea keskeisin syy, miksi tämän tärkeän asian kanssa kannattaa olla liikkeellä juuri nyt, on se, että me kuitenkin joudumme tänä päivänä lukemaan otsikoita palvelurakenteesta olevista ongelmista ja ihmisarvoisen elämän kyseenalaisuudesta varsinkin aikana, jolloin muutoin näyttää menevän todella kovaa. Tätä ei voi ymmärtää sellaisen vanhuksen näkökulmasta, joka on tottunut itse huolehtimaan asioistaan tai sellaisen omaisen näkökulmasta, joka kantaa huolta oman läheisensä hyvinvoinnista. Syyttelemällä ei tietenkään mitään voiteta eikä mitään saavuteta, mutta käytännön toimenpiteitä me siis odotamme. Sen on tämänpäiväisenkin keskustelu osoittanut.

Toisaalta jo tähän mennessä käytettyjen puheenvuorojen jälkeenkin voi todeta myös sen, että olisipa vaaleja hieman useammin, niin paljaiden lupausten lisäksi jouduttaisiin myös vastuuseen pidetyistä puheista ja voitaisiin aika ajoin kysyä, mitä kauniiden puheiden jälkeen on käytännössä tehty.

Arvoisa herra puhemies! Vanhus saa olla yksin, muttei yksinäinen. Turvallinen, inhimillinen ja laadultaan ihmisarvoinen arkipäivä ei liene kohtuuton vaatimus yhdellekään ihmiselle. Kyse on arvoista ja arvostuksista, niin kuin täällä tänäänkin on useamman kerran todettu, niistä asioista, jotka ovat meille itse kullekin tärkeitä. Sadtuhannet ihmiset odottavat. Viime kädessä kaikesta on vastuussa Lipposen hallitus, joka siis tänäänkin ilmoittaa, että kaikki hyvin.

⁸⁰ **Eero Akaan-Penttilä /kok:** Arvoisa puhemies! Välikysymys vanhenevan väestön palvelujen turvaamisesta on ilman muuta aiheellinen, hyvinkin tärkeä keskustelunaihe. Kun meillä parhaillaan tällä viikolla vietetään myös vanhusten viikkoa, tähän on luonteva tapa osoittaa arvostusta heille, varsinkin jos kaiken keskustelun jälkeen saadaan tekoja aikaan, joita onneksi tässä salissa on jo useamman kerran tivattu.

Vuonna 96 perustettiin Suomeen ensimmäinen vanhusneuvosto. Niitä on käsittäakseni tällä hetkellä noin sata kappaletta eri puolilla Suomea eli sadassa eri kunnassa. Näin ollen voisi ajatella, että alku ainakin hyvätasoiselle vanhusten palvelulle olisi jo olemassa. Käänteisenä seikkana voi aivan hyvin sanoa sen, että varsinaisia palvelusuunnitelmia, siis henkilökohtaisia suunnitelmia tiettävästi on tehty erittäin vähän. Vaikeavammaisten kohdallakin niitä tehdään noin 20 prosenttia osuvuudella. Pelkäänpä, että vanhusten osalla yleensä se on vielä vähäisempää. Sillä lailla tämä välikysymys siis tosiaan on hyvä, mutta ministerin vastauksessa siitä osasta, että tätä kysytään väärässä paikassa, olen sikäli eri mieltä, että tätä kysytään oikeassa paikassa, mutta minusta meidän edustajien pitäisi välittää tämä kysymys myös kaikkiin omiin valtuustoihimme. Tämä on kuitenkin Suomen yhteinen asia. Tämä ei ole pelkästään hallituksen asia tai pelkästään opposition asia vaan molempien yhteinen asia.

Pelkästään sana vanhuus on aika lailla epätarkka tässä yhteydessä. Sehän on hyvin heterogeeninen ryhmittymä ihmisiä. Ikääntyvä työikäinen ei ole vanhus, hän on 45 vuotta täyttänyt ihminen, monelle muuten yllätys. Ikääntynyt työikäinen ihminen on 55-vuotias. Oikeastaan nykyisin ei ole enää trendikästä tai modernia puhua vanhuksista sen jälkeenkään, vaan sen jälkeen tulee niin sanottu kolmas ikä. Se on kuulemma EU:ssa jo aivan tavallinen termi. Minä olen oppinut sen vasta tällä viikolla.

Näyttää siltä, että tällainen neljäs ikä on se, josta me tänään itse asiassa kai puhumme, kun puhumme vanhusten varsinaisesta laitoshoidosta ja muusta. Neljäs ikä alkaa ihmisellä todennäköisimmin jossain 80—85-vuotiaana. Kolmatta ikää on kaikki 75—80:een, ja siinä iässähän tietysti palvelutarpeet ovat aika lailla mielenkiintoiset. Ne ovat perusrakenteeltaan nimittäin saman kaltaisia kuin muullakin väestöllä. Suurin osa tässä kolmannessa iässä olevista eläkeläisistä selviytyy itsenäisesti tavanomaisten koko väestön käyttämien kauppa-, pankki-, posti-, kulttuuri-, sosiaali-, terveys- ja muiden palvelujen turvin. Ikääntyminen tuo sitten vähitellen palvelutarpeisiin erityispiirteitä, ja avun ja tuen tarve kasvaa, tihenee, säännöllistyy ja monipuolistuu.

Korkea ikä aiheuttaa usein palvelujen järjestämistapaan erityisvaatimuksia, jotka — huom! — ovat aina henkilökohtaisuuksia. Toimintakyvyn säilymisessä ikääntyvät ihmiset erityisesti ovat

yksilöitä. Toimintakyvyn säilyminen ei ole pelkästään riippuvainen fyysisestä kunnosta vaan myös henkilön psykososiaalisesta tilanteesta. Läkään ihmisen toimintakykyyn vaikuttavat paitsi elämän varrella koetut asiat myös kaikki ne tekijät, jotka vaikuttavat tähänhetkiseen elämään, kuten yhteiskunnan asenteet vanhoihin ihmisiin, siis esimerkiksi se, miten eduskunta on tänään täällä puhunut tästä asiasta, miten vanhusväestö, kolmas ikä, on kokenut tämän keskustelun, kun on sitä televisiosta katsonut, ja kunkin ihmisen persoonallinen tapa kohdata vanhuuden muutokset ja ajankohtaiset ongelmat.

Vuonna 94 tehdyn tutkimuksen mukaan 30 prosenttia yli 65-vuotiaista kotona asuvista eli semmoisessa tilanteessa, että heillä oli ainakin yksi toiminnallinen vaikeus aivan tavanomaisissa asioissa, pukeutumisessa, riisuutumisessa, peseytymisessä, elintarvikeostoksissa, ruoanlaitossa, pyykissä, siivouksessa. Siis, arvoisa puhemies, ei ole läheskään aina kysymys sairauksien hoidosta, terveydenhoidosta, laitospaikoista, vaan kysymys on siitä, että tämän organisaation, on se sitten kunta tai valtio, täytyy, jos halutaan asiat tehdä hyvin, tehdä kartoitus jokaisen vanhuksen luona, mennä vanhuksen luokse ja katsoa, mikä on hänen palvelutarpeensa, ja toimia sen mukaisesti.

81 Anne Huotari /vas: Arvoisa puhemies! Välikysymys on tärkeästä aiheesta, mutta minunkin mielestäni ajankohtaiskeskustelu olisi ollut ehkä sopivampi keino. Niin kuin ministeri Soininvaara on useampaan kertaan todennut, valtio ei voi kovinkaan paljon tehdä määrätäkseen kuntia hoitamaan asioita.

Mutta miten vanhukset voivat? Väitän, että eri kunnissa eri tavalla. Oman kokemuksen mukaan pieni kunta hoiti vanhusta paremmin kuin iso kunta, vaikka rahavarat pienessä kunnassa olivatkin vaatimattomat. Kun omaishoidon tuen budjetti loppui, pienessä kunnassa järki voitti ja omaishoidon tuki myönnettiin. Samaan aikaan suuremmassa kunnassa omaishoitajille jaettiin tulosjohtamisen nimissä eioota jo alkusyksystä ja, kas kummaa, maksettiin — minun mielestäni turhana — vuodeosastohoitona moninkertainen hinta. Kyse ei siis aina ole rahan puutteesta vaan oikeasta organisoinnista. Väitän, että oikea-aikaisilla hoitotarpeen arvioinnilla ja toimenpiteillä säästettäisiin huomattavasti ja näin saataisiin varoja sinne, missä käsiä ja sydäntä tarvitaan.

Nostaisin esille muutamia asioita, jotka kahden viime vuoden aikana olen huomannut puutteina tässä järjestelmässä.

Ensinnäkin omaisten vastuu ja mahdollisuus vastuun kantamiseen. Muuttoliike on ajanut nuoremman väen kauas vanhuksista. Omaisen vastuun kantaminen kännykällä on vaikeaa. Esitin omassa tilanteessamme, että vanhus olisi voitu siirtää omaisten paikkakunnalle terveyskeskushoittoon. Mutta miten kävi? Pieni lähettävä paikkakunta ei todennäköisesti halunnut maksaa kallista laitospaikkaa vieraalle paikkakunnalle. Isompi vastaanottava kunta taas ei ottanut vieraspaikkakuntalaisia vastaan, koska ei ole tilaa. Vain siinä tapauksessa näin olisi voitu tehdä, että tilaa olisi ollut. Siispä omaiset ottivat vapaata omista työpaikoistaan, ajoivat satoja kilometrejä kantaakseen oman vastuunsa viikoittain ja viikonloppuisin.

Meidän tilanteessamme hoitomaksu ei ehtinyt muuttua pitkäaikaishoidon maksuksi, koska silloin äidin asunnosta olisi pitänyt luopua eikä omaisilla olisi ollut enää paikkaa, missä yöpyä hoitovastuun aikana. Voisin kertoa lukuisia esimerkkejä tilanteista, milloin SAS-hoito ei toiminut tai milloin se toimi ja milloin se toimi erittäin hyvin, miten 100 kilometrin päässä olleessa lääkäripäivystyksessä pätkätyölääkäri antoi väärän diagnoosin, jota omaiset eivät saaneet mitenkään oikaistua.

Täällä on esitetty tilastoja siitä, kuinka monta vanhusta ei saa riittävästi ruokaa. En sitä yhtään ihmettele, sillä vanhuksen syöttäminen voi kestää 40 minuuttia. Kun suurin osa vanhuksista vuodeosastoilla on syötettäviä, on aivan selvää, että kerralla tuleva ruoka on viimeisille kylmää ja siksi mautonta. Jos omaiset eivät olisi olleet esimerkiksi meidän tapauksessamme koko ajan läsnä, työntekijät eivät millään olisi ehtineet syöttää äitiämme. Silti laitoin kuolinilmoituksen: "Kiitos terveyskeskuksen vuodeosastolle hyvästä hoidosta." Nimittäin henkilökunta oli ammattitaitoista ja sydämellistä. Suuri ongelma olivat kuitenkin yhtä aikaa tapahtuvat toiminnot. Miksi ruoka pitää tuoda kaikille yhtä aikaa? Eikö voisi olla lämpökaappia, jossa ruoka odottaisi syöttäjää? Joskus ratkaisut ovat yksinkertaisia, mutta onko henkilökunnalla aikaa yhdessä pohdita parannuksia systeemeihin?

Tässä keskustelussa aiemmin väitin, että niissä kunnissa, joissa on rahaa, kyse on keskustan ja oikeiston poliittisesta valinnasta, ideologisesta

valinnasta, jos vanhuksia ja sairaita lapsia ei hoideta hyvin. Väitin näiden tahojen ajavan julkisia palveluja alas tehdäkseen tilaa yksityisille palveluille. Kyse on siis kunnista, joilla on rahaa. Toki on niitäkin keskustalaisia kuntia, esimerkiksi Suomussalmi, joissa vanhustenhoidon organisoitiin on panostettu. Mutta siellä onkin sosiaalijohtaja, jolla on sydän ja järki paikallaan. Olen nähnyt niin läheltä, miten tärkeää ed. Akaan-Penttilän mainitsemassa kolmannessa iässä, siis vielä kotona asuvalle, on se, että sukulaiset, erityisesti lapset ja lapsenlapset, vierailevat, lähettävät kortteja ja soittavat. Monet kunnat tarvitsevat lisää rahaa vanhusten hyvään hoitoon, mutta ennen kaikkea sinne tarvitaan hyvää asennetta ja organisoitua.

⁸² **Tytti Isohookana-Asunmaa /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pyysin vastauspuheenvuoron sen takia, että ed. Huotari tämän keskustelun yhteydessä on kaksi kertaa aika vahvasti — voisin sanoa suorastaan loukkaavasti — maininnut, että ideologisista syistä keskusta ei olisi vanhustenhoidon kehittämisen ja huolehtimisen kannalla. Väite on niin kova, että itse asiassa se ei ansaitsisi edes vastausta. Haluan kuitenkin todeta, että näkemykset, jotka ed. Huotari äsken esitti, ovat sellaisia, että jokainen meistä voisi eduskunnassa kertoa omien vanhempien ja isovanhempien hoidosta ja syöttämisistä, mutta katson, että ne eivät kuulu nimenomaan eduskuntaan vaan paikalliselle tasolle. Eduskunnassa keskustellaan suuremmista kysymyksistä, esimerkiksi lainsäädännön kehittamisestä ja valtionosuuksien ja rahojen kanavoimisesta niin, että ne perusoikeudet, jotka meille on taattu lailla, toteutuisivat jokaisen kohdalla.

Totean, arvoisa puhemies, aivan lyhyesti lopuksi vain, että jos katsoo keskustan historiaa tässä talossa, voi nähdä ja helposti löytää lukuisia esimerkkejä siitä, miten vanhusten ja ikääntyvien asemaa on lainsäädännöllä nimenomaan keskustankin myötävaikutuksella hoidettu vuosikymmenten aikana.

⁸³ **Anne Huotari /vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Niin minunkin mielestäni aikaisemmin tapahtui, mutta nyt olen seurannut niin läheltä hyvin liberalistisia näkemyksiä eräissä keskustan valtuustoryhmissä, että olen ihmetellyt sitä, miten keskusta on lähtenyt näin oikeistolaiselle linjalle. Kun ed. Isohookana-Asunmaa

kuvasi väitettäni törkeäksi, yhtä törkeäksi hän voi väittää opposition välikysymystä, jossa väitetään, että hallitus ei piittaa ollenkaan vanhustenhoidosta.

⁸⁴ **Christina Gestrin /r:** Värderade talman! Enligt en åldringsbarometer som Stakes publicerade i fjol mår de äldre i medeltal bra, de är relativt friska, klarar sig ekonomiskt och lever ett mera aktivt liv än sina europeiska jämnåriga. Den grupp av äldre, som på grund av sjukdom eller nedsatt funktionsförmåga behöver mycken hjälp, kan dock trots det hamna i en situation, där tillräcklig hjälp inte finns att få. Servicens nivå varierar mycket i olika kommuner och det är viktigt att notera att de rikaste kommunerna inte alltid är de som sköter dessa frågor bäst, de fattigaste kommunerna inte heller sämst.

Arvoisa puhemies! Tosiasia on, että tulevina vuosina vanhustenhueltoon kohdistuvien varojen tarve tulee kasvamaan ja että yhteiskunnan jo nyt tulee varautua tuleviin tarpeisiin. Erityisen tärkeää on sairauksien ennalta ehkäiseminen sekä kansanterveyttä parantavan työn tukeminen. On tärkeää, että vanhuksille turvataan toimeentulo ja palvelut. Parhaat edellytykset meillä on tähän silloin, kun talous toimii hyvin. Tasapainoinen talous, hyvä työllisyys ja mahdollisuudet valtion velan vähentämiseen ovat edellytyksiä taloudelle, joka pitkällä tähtäimellä kestää. 90-luvun välttämättömistä leikkauksista kärsivät monet yhteiskuntaryhmät. Kaikkea ei vielä ole pystytty korjaamaan. Puutteet vanhustenhuollossa, joita yhä esiintyy erityisesti pitkäaikaishoidon puolella, on korjattava. Se tosiasia, että taloutemme on toipunut määrätietoisesta politiikan ansiosta, antaa pitkällä tähtäimellä parhaat mahdollisuudet hyvinvointipalvelujen ylläpitämiseen.

I interpellationen sägs det att regeringen saknar en linje i äldreomsorgen och att förändringar i befolkningsstrukturen inte beaktas i tillräckligt hög grad. Till detta påstående bör det genast konstateras att regeringen i oktober 99 godkände ett mål- och åtgärdsprogram för social- och hälsovården. I programmet ingår totalt drygt 80 rekommendationer, av vilka hälften direkt berör den åldrande befolkningen.

Grovt taget kan rekommendationerna indelas i fyra grupper: beaktande av äldre personer vid

planeringen av boende, livsmiljö och byggande, stödande av hemmaboende samt servicen inom den öppna vården, åtgärder i anslutning till kontroll och utveckling av kvaliteten och säkerställande av finansieringen för servicen och utvecklingsverksamheten. I planeringen och uppföljandet av mål- och åtgärdsprogrammet deltar alla centrala organ som handhar social- och hälsovården i vårt land. Programmet har en bred förankring, vilket förbättrar dess genomslagskraft.

Förra våren startade ett projekt i samarbete mellan Stakes och Kommunförbundet för att utveckla kvaliteten på långvarig institutionsvård och kvaliteten på intensivvård. Syftet är också att göra serviceutbudet mångsidigare och förbättra personalens kompetens, särskilt då det gäller dementa patienter. Nästa år planeras ett projekt för att utveckla den öppna vården. I detta projekt kommer man att betona hemvårdens förutsättningar genom att förbättra bostäder och utveckla socialteknologin, öka hemservicen för personer som fyllt 80 genom hembesök i förebyggande syfte, förbättra närstående vårdarnas arbetssituation, förstärka socialarbetet inom äldre vården, skapa obrutna servicekedjor utgående från klientens behov, ordna eftervården i samband med sjukdomar och öka motions- och rehabiliteringstjänsterna för äldre personer.

En förutsättning för att åldringsvården sköts bra är att personalen som tar hand om klienterna är tillräcklig och har goda arbetsförhållanden. Också på denna punkt innehar kommunerna en central roll. Det är nu hög tid för kommunerna att fast anställa social- och hälsovårdspersonal och att också annars se över personalens situation. Personalens status kan också på detta sätt förbättras.

Värderade talman! Alla människor har rätt att åldras på ett människovärdigt sätt. Åldringarna är en grupp som inte alltid själv kan få sin röst hörd i samhället. Därför har politikerna ett särskilt ansvar för dem, liksom för andra svaga grupper i samhället. Det är också därför önskvärt att kommunerna under de närmaste åren kanalisera en del av tilläggsresurserna som kommunerna nu kommer att få, då de tidigare statsandelarna korrigeras, till åldringsvården.

⁸⁵ **Sakari Smeds /skl:** Arvoisa puhemies! Nasdaqit, optiot ja nettimiljonäärien lamborghinit ovat aikamme trendi-ilmiöitä, joiden taakse kätkeytyy kuva kansalaisten kohtaamasta elämän

todellisesta arjesta. Koen, että jollakin tapaa hallitus on jäänyt kauniit ja rohkeat -filosofian vangiksi. Poliitiikan painopiste on hyväosaissa, ja muun väestön, kuten työttömien, eläkeläisten ja vanhusten, ajatellaan seuraavan tätä näytelmää passiivisina. Veroratkaisuissa hallitus on kantanut lujasti huolta siitä, että hyväosaaiset saavat kunnan kevennykset, eikä aikaa ja vaivaa ole haluttu uhrata sen pohdintaan, kuinka eri kansalaisryhmät, vaikkapa juuri vanheneva väestö, saisivat oikeudenmukaisemman osuuden yhteisestä hyvästä. Oppositio on esittänyt tasapuolisempia vaihtoehtoja. Omat palkat ovat olleet edustajien sydäntä lähellä.

Hallitus vaikenee työttömyydestä, vaikka vuosi toisensa jälkeen työttömyyden lasku on jäänyt hitaammaksi kuin hallitus on budjeteissaan ennustanut. Kuntien eriarvoistumiskehitykseen ei ole riittävässä määrin puututtu edes uusimmassa budjettiesityksessä. Kuntien valtionosuuksien indeksikorotuksista toteutetaan vain puolet, ja kaikkein vaikeimmassa asemassa oleville kunnille tarkoitettua harkinnanvaraista tukea vähennetään. Monien kansalaisten kannalta vaikeiden vuosien jälkeen valtiontaloudessa olisi nyt liikkumavaraa ja mahdollisuus uusiin painopistevalintoihin. Hallitus on oman valintansa tehnyt. Se on hyväosaisten, kauniiden ja rohkeiden, puolella.

Mielestäni nähtyä paremmin meidän tulisi havaita päätöstemme kohteena olevat kasvot, tukea tarvitseva kanssaihminen, ja huomioida hänen tarpeensa. Ansiotulojen verotuksen kevennykset hymyilyttävät pääosin niitä ihmisiä, joilla jo nyt menee oikeastaan aika hyvin. Työttömien, eläkeläisten ja ikäihmisten kasvot on mielestäni unohdettu.

Selvitysten mukaan vanhusten hoivapalveluiden kattavuus on viime vuosien aikana vähentynyt palveluasumista lukuun ottamatta. Erityisesti kotiin annetut palvelut ovat vähentyneet hyvinkin voimakkaasti. Liian monet viestit kertovat kasvavasta hädästä. Kuntien henkilöstö on joutunut monin paikoin venymään liiallisuuteenkin, eivätkä vanhukset saa riittävästi hoivaa. Kuntien kesken erot ovat toki merkittävät, mutta perusviesti on mielestäni selvä: vanhenevan väestön palvelut ovat alimitoitettut ja ongelmat kasautumassa. Kuinka aiomme jatkossa hoitaa kasvavan vanhusväestön perustellut ja välttämättömät tarpeet, jos palveluiden määrää ja laatua ei edes nyt saada asialliselle tasolle?

Ministeri Soininvaara vastauksessaan ei kiihtenyt tarvittaviakaan menonlisäyksiä, koska väestön ikäjakautuma on vielä edullinen. Ministerin mielestä on kaukonäköistä ylläpitää julkisen talouden 4 prosentin ylijäämää, jotta sitten joskus tulevaisuudessa pystymme vastaamaan eläkeläisten määrän kasvuun. Mitähän mieltä ministerin ajatuksista mahtavat olla tämän päivän tukea ja hoivaa tarvitsevat vanhuksemme?

Hallituksen edustajat ovat siinä oikeassa, että osavastuuta ikäihmisten palveluista ilman muuta joudutaan kantamaan kunnissa. Kuntapäätäjätkin voivat tehdä oikeita tai vääriä arvovalintoja. Voi olla niinkin, että joissakin taloudellisesti vauraissa kunnissa panostus peruspalveluihin on liian vähäistä. Hallituksen pitää mielestäni kuitenkin nähdä oma vastuunsa kuntien rahoituspohjan heikkenemisessä. Tehtyjä leikkauksia ei ole osaksikaan purettu, eikä hallitus vastauksessaan luvannut mitään konkreettista uutta toimenpidettä, jolla kuntia edesautettaisiin tuottamaan parempia palveluja ja hoitoa ikäihmisille.

Sosialidemokraatit kehottavat vaalilauseessaan Suomen kansaa valitsemaan palvelut. Miksi SDP hallituksessa on toiminut toisin? Kansalaisten hyvässä muistissa ovat ne yksimieliset lupaukset kansaneläkkeen pohjaosan leikkausten pysäyttämistä, joita ennen eduskuntavaaleja annettiin niin SDP:n kuin muidenkin hallitusryhmien toimesta. Tämä lupaus unohdettiin. Toivon, että kansalaiset nyt aidosti valitsevat palvelut näkemällä, kenen sanat ja teot ovat sopusoinnussa, kenen eivät. Muutos on mahdollista perjantaina kello 13.

⁸⁶ **Pirkko Peltomo /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Smeds ja monet muut ovat ottaneet esille nimenomaan kuntien vastuun kontra valtion vastuun ja painottavat rahakysymystä. Haluaisin tässä yhteydessä tuoda esille sen, miten valtio laskennallisia valtionosuuksia suuntaa kuntiin päin ensi vuonna.

Otan vaikka esimerkkinä 85 vuotta täyttäneen. Hän tulee saamaan sosiaalihuollon valtionosuutta 49 511 markkaa, terveydenhuollon valtionosuutta 25 444 markkaa eli lähes 75 000 markkaa. Jos sitä verrataan muihin asukaskohtaisiin osuuksiin ikäryhmittäin, otetaan vaikka 7—64-vuotiaat, jotka ovat suurin ryhmä, niin siellä sosiaalihuollon valtionosuus on 1 673 markkaa ja terveydenhuollon 3 361 markkaa. Mielestäni varmaan me kaikki voisimme omissa kunnissam-

me pyytää selvitykset siitä, miten näitä valtion-osuuksia käytetään.

⁸⁷ **Sakari Smeds /skl** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Peltomo unohtaa sen, että myös kuntien kustannukset ovat lisääntyneet ja hän unohtaa sen, että hallitus ei kuntien kustannusten todettua nousua ole suinkaan ensi vuoden budjetissa täysimääräisesti korvaamassa. Te itse asiassa leikkaatte valtionosuuksien indeksikorotuksia puolella. Minusta on aika käsittämätöntä, miten tässä tilanteessa, kun inflaatiopaineet yhteiskunnassa ovat selkeästi havaittavissa ja perusteltuja toiveita julkisen sektorin työntekijöillä on omien palkkojensa tarkistusten suhteen, te olette ajamassa sen kaltaista linjaa, että indeksikorotuksia ei toteuteta täysimääräisesti. Tämä on minusta huonoa politiikkaa.

⁸⁸ **Tuula Haatainen /sd**: Arvoisa puhemies! Ed. Smedsille haluan sanoa, että kuntien veropohja on kuitenkin vahvistunut. Asia on kyllä sillä tavalla, että minun mielestäni kunnat pitää velvoittaa valtion taholta laittamaan asia kuntoon. Kyseessä ei ole pelkästään raha vaan arvovalinnat, ja se koskee myös keskustajohtoisia kuntia.

Eräs ikääntynyt tuttavani valitti, että hän ei enää pääse yksin ulos asunnostaan. Kerrostalossa on hissi, mutta ulos mennessä on portaat, josta ei selviydy rollaattorin kanssa. Näin pienikin askelma vanhukselle voi merkitä valtavaa säästöä yhteiskunnalle. Onhan päätöntä, että me tällä hetkellä joudumme rakentamaan vanhusten palvelutaloja siksi, että vanhukset eivät selviydy enää liikuntarajoitteiden vuoksi vanhoissa kerrostaloissa. Näin ollen vanhusten kotona selviytymistä onkin tuettava kehittämällä kaupunkisuunnittelua esteettömän rakentamisen pohjalta, investoimalla vanhusten kotien perusparannukseen sekä vauhdittamalla hissien rakentamista hissittömiin vanhoihin taloihin.

Arvoisa puhemies! Alan asiantuntijat ovat jo vuosien ajan kiinnittäneet huomiota siihen, että vanhustenhoito on puutteellista ja että vanhuksia jätetään tarpeettomasti yksin ja myös että vanhuksia makuutetaan määriä vaipoissa eikä edes heidän kaikkia toiveitaan pystytä ottamaan huomioon. Jopa viidennes vanhusten omaisista on havainnut vanhuksen hoidossa jotain huonon kohtelun muotoa päivittäin tai viikoittain. Tämä ei voi tietenkään näin jatkua.

Kun muu ei näytä auttavan, minusta me tarvitsemme vanhusten suojaksi lainsäädäntöä. Jo edellisellä eduskuntakaudella tein lakiesityksen vanhustensuojelulaista ja olen jättänyt tällä eduskuntakaudella myös tämän lakialoitteen toistamiseen.

Kun vanhustenhuollon tilanne monin paikoin on jopa häpeällinen, asiassa on päästävä nopeasti eteenpäin. Vanhusten hoitajia on turha syyttää osaamattomuudesta. Laitoksissa on yksinkertaisesti liian vähän henkilökuntaa. Kireiksi laadittuja henkilömitoituksia alitetaan, sijaisia ei aina palkata, ja niin ollaan kierteessä, että työhönsä uupuva henkilökunta joutuu yhä useammin opastamaan uusia sijaisia työtehtäviin. Yksi lääke vanhustenhuollon kriisiin on, että on saatava lisää pysyviä työntekijöitä hoitolaitoksiin.

Viime vuosina on ollut kovasti muutia rakentaa palvelutaloja. Usein jään kysymään, onko näissä palveluasunnoissa kyse vanhustenhuollon laadun kohentamisesta, säästötoimenpiteistä vai vain kunnan halusta lykätä asumisen menoja ja lääkekustannuksia Kansaneläkelaitoksen harteille.

Yksi lääke nykytilanteeseen on, että asiat tiedostetaan ja niistä aletaan puhua avoimesti sen sijaan, että päätökset hukutetaan erilaisten hyvännäköisten julkisivujen taakse.

Entä sitten hoidon laatu? Kotipalveluista tiedämme, että korostetaan avopalveluja, mutta toisaalta siellä palveluja on supistettu ja keskitetty huonokuntoisista huonokuntoisimmille. Näin ollen kun puhutaan avohoidosta, pitää kysyä, kuka hoitaa ja miten hoitaa. Pystytäänkö palvelutalojen kevennetyssä laitoshoidossa hoitamaan huonokuntoisia vanhuksia? Yksi lääke vanhuksen turvaksi näin ollen onkin, että vanhusten on saatava hoitoisuuden mukaista, ammattitaidolla annettua apua ja hoitoa. Avohoitoon on satsattava riittävästi. Ei riitä, että todetaan vain, että sitä on jossain tarjolla tai ostettavissa.

Vanhusten pitkäaikaishoito on siirtynyt perustason laitoksiin ja palvelutaloihin. Pitkäaikaisen laitoshoidon porrastus on pääosin toimiva, mutta henkilöstön mitoituksessa on edelleen ongelmia. Hoidon laatu vaihtelee, ja laitosten taso on kirjava. Näin ei voi olla. Laitoshoidon kehittämiseen on määrätietoisesti satsattava, ja siitä on tehtävä myös vertailukelpoisia tutkimuksia.

Tuoreen selvityksen mukaan lama muutti kuntien päätöksentekotapaa. Reippaita ja pysyviä sosiaalimenojen leikkauksia tehtiin nopein virka-

miespäätöksiin. Valtuutettujen tehtäväksi jäi kiipeiden päätösten nuijuminen ja kansalaisten rauhoittelu. Monissa kunnissa talouden tervehdyttämishjelmat ovat edelleen käynnissä, vaikka siellä varoja olisi jo investoida palveluihin. Vanhustenhuollon alasajoa ei voi enää jatkaa. Ihmisten hyvä hoito ja hoidon turvallisuus ovat asioita, joihin pitää löytyä riittävästi voimavaroja. Tätä mieltä on suuri osa Suomen kansasta, ja tämän puolesta sosialidemokraatit myös työskentelevät.

Omaishoidon tukea kysytään yhä enemmän. Sitä kysytään alati enemmän kuin myönnetään. Omaishoitajia ei kohdella tällä hetkellä yhdenvertaisesti. Kunnasta riippuen he saavat erisuuruisia palkkioita eivätkä aina saa palkkiota lainkaan. Tähän asiaan on kiinnitettävä vakavaa huomiota. Muussa tapauksessa meillä on yhden hoitettavan asemesta kaksi hoidettavaa.

⁸⁹ **Anu Vehviläinen /kesk:** Arvoisa puemies! Ensinnäkin haluan kommentoida hieman käytyä keskustelua.

Kuten sanoin vastauspuheenvuorossani, minua harmittaa se, että sosialidemokraatit eivät ole ollenkaan halukkaita ottamaan vastuuta vanhusten hoidon huonosta tilasta. Kuitenkin kun ajatellaan kuntapäätäjiä, kyllä siellä myös sosialidemokraatteja ja vasemmistoliittolaisiakin on ollut tekemässä sellaisia säästöpäätöksiä, jotka ovat väistämättä heikentäneet vanhusten tilannetta. Toivoisin kyllä tietynlaista rehellisyyttä. Esimerkiksi ed. Huotari käytti hetki sitten puheenvuorossaan esimerkkinä keskustalaisia kuntia jättäen tyystin mainitsematta Haukiputaan, joka käsitteäkseni on erittäin vasemmistolainen kunta, ja siellä myös vanhustenhoitopalveluissa on kovasti ongelmia.

Itse ajattelin puheenvuorossani puhua omaishoidosta, ja siitä puhun kyllä oikein mielelläni. Kun olen kuunnellut nämä kaikki ryhmäpuheenvuorot, tuntuu, että tässä salissa ainakin omaishoidon kehittämisestä vallitsee kohtalaisen yhteneväinen käsitys ainakin periaatteellisella tasolla. Tosin ministeri Soininvaara sitä ironisoi, nykyä täällä haetaan omaishoitoonkin normeja ylhäältä käsin. Minun mielestäni siitä ei kyllä ole kysymys, vaan kysymys on siitä, että omaishoittoa on virallisesti kehitetty vasta vajaa kymmenkunta vuotta. Siinä riittää kehittämistä niin valtiovalle kuin myös kunnille. Hyvänä apuna, totta kai, käytännön asiantuntijoina ovat

omaishoitajat itse, joita arvioidaan todellakin olevan yli 300 000 koko Suomessa. Minun mielestäni vähän oudoksuttavat ne puheenvuorot, joissa sanottiin, että omaishoidon kiireellisin asia on lisätä vapaapäiväjärjestelyt kahteen, kun luku on nyt yksi. Minusta kyllä kiireellisintä on, että edes se yksi vapaapäivä saadaan käytännössä toteutettua. Ne, jotka enemmän sitä asiaa tuntevat, tietävät, että se ei tällä hetkellä kovinkaan monissa kunnissa hyvällä tavalla toteudu.

Ed. M. Koskinen hetki sitten esitti, että omaishoidosta pitäisi tehdä subjektiivinen oikeus. Minä itse kyllä katson niin, että olisi hyvä, että tässä talossa tutkittaisiin vähän tarkemmin sitä kantaa, mitä mieltä ollaan omaishoidosta, halutaanko siitä jopa tehdä tulevaisuudessa sellainen hoitomuoto, että siihen olisi subjektiivinen oikeus. Siitä ei ole kannanottoja tehty.

Miten omaishoito tällä hetkellä on järjestetty kunnissa? Kyllähän se kulminoituu enemmän tai vähemmän nimenomaan rahaan. Vanhustenhoidobudjetit liittyen näihin suuriin valtionosuusleikkauksiin ovat kunnissa olleet niin tiukoilla, että omaishoidon kehittäminen on jäänyt sivuun. Poikkeavia kuntia tässäkin asiassa on. Ainakin tiedän, että Rääkkylä ja Ruukki ovat omalta osaltaan hoitaneet asiaa oikein hyvin, mutta puolestaan Helsinki taas ei ole. Luulen, että omaishoidon arvoa ei vielä tänä päivänä täysin ymmärretä. Aika paljon on ilmassa ajattelua, että kyllä läheiset hoitavat omaisensa ilmaiseksikin. Miksi siitä tukea erikseen maksamaan? Omaishoittoa ikään kuin syrjitään tai laiminlyödään sekä kunnissa että valtiovallan puolella luottaen läheisten rakkauden- ja velvollisuudentuntoon.

Täällä on jo omaishoidon ongelmia käsitelty. Eräs on omaishoidon taso. Se on 1 700 markkaa kuukaudessa. Tuki on veronalaista tuloa. Usein tukea saava on itsekin eläkeläinen, ja eläketulo yhdistettynä omaishoidon tukeen on hoitajalle taloudellisesti erittäin kannattamatonta, joten itse kyllä olisin patistelemassa hallitusta myös selvittämään sitä, voitaisiinko verotusta omaishoitajien osalta oikaista oikeudenmukaisemmalle tasolle.

Omaishoidon kehittäminen on tulevaisuuteen varautumista. Omaishoidon tukea ja oheispalveluita pitäisi kehittää nimenomaan yhdessä valtiovallan, kunnan ja omaisten kanssa. Totta kai on niin, että kunnat sen käytännössä organisoivat, mitkä omaishoidon käytännön järjestelyt ovat osana vanhustenhoitopalveluita. Mutta minun

mielestäni valtiovallan on tarkistettava kantaansa omaishoitoon osana vanhustenhoitokokonaisuutta.

⁹⁰ **Pertti Hemmälä /kok:** Herra puhemies! Kuntalaki antaa kunnille mahdollisuuden järjestää palvelunsa niin kuin ne itse haluavat. Se on ehdottomasti hyvä asia. Emme kai me halua kuitenkaan nytkään palata aikaan, jolloin valtio korva-merkitsi kunnille ohjautuvat rahat? (Ed. Aittoniemi: Se oli hyvää aikaa!) Kunnallisilla luottamushenkilöillä on valtaa. Heillä on myös vastuu- (Ed. Jääskeläinen: Onko rahaa?) Niin pitääkin olla. Kuntalaisilla on vaaleissa sanansa sanottavana siitä, kenen he haluavat kuntansa asioita hoitavan.

Tässä välikysymyksessä on kyse siitä, miten vanhenevan väestön palvelut turvataan. Tämänkin, jos mikä, on kuntien luottamushenkilöiden käsissä oleva asia. Kunnat priorisoivat varojen käyttöä eri tavoin. Hallitus ei nykyisen lainsäädännön mukaan voi puuttua siihen, jos kaupungintalo tai jäähalli menevät joissain kunnissa vanhusten palvelutarpeiden edelle.

Arvoisa puhemies! Kunnissa ja kuntayhtymissä olisi myös jo nyt ennakoitava tulevaisuuden työvoimatarve. Vielä tällä vuosikymmenellä lähtee eläkkeelle jopa 70 000 sosiaali- ja terveysalan ammattilaista. Meillä on nyt jo pulaa pätevistä sijaisista, mutta toisaalta työtäkään ei ole kaikille tarjolla. Vielä viime vuonna työttömyyskortistoon kirjattiin 15 000 hoitoalan ihmistä, jotkut toki vain muutamaksi päiväksi pätkätoiden välissä. Siksi meiltä rekrytoidaan ammattitaitoista hoitotyövoimaa ulkomaille. Houkuttimena ovat nimenomaan pysyvät työsuhteet eikä niinkään välttämättä parempi palkka. Palaavatko nämä ihmiset takaisin sitten, kun meillä joskus on huutava pula hoitajista? Epäilen, että monilla on silloin jo uusi elämä uudessa kotimaassa. Puuttuu motivaatio palata hyödyttämään suomalaista yhteiskuntaa, joka on hänen koulutuksensa kustantanut.

Herra puhemies! Avainsanana tulevaisuuden palvelutarjonnassa on yhteistyö ja perinteisesti kunnan tuottamien palvelujen ulkoistaminen. Kunnan on nyt osattava järjestää palvelunsa niin, ettei niiden tuottaminen johda velkakierteeseen. Itsepäisellä yksityisrittämisellä voidaan joutua taloudellisesti jopa kestävämmäänkin tilanteeseen. On turha vedota maan hallitukseen asiassa, jossa päätösvalta on viime kädessä kuntien val-

tuustoilla. Erityisesti vanhenevan väestön palveluissa on mahdollista hyödyntää kunnan alueella toimivia yksityisiä yrityksiä ja yrittäjiä, jotka samalla tuovat kuntaan verotuloja. Palvelujen laatua voidaan valvoa aivan yhtä lailla, vaikkei kunta olisikaan palvelujen tuottaja. Päinvastoin palvelut saattavat jopa parantua.

Kuntien välillä on toki suuria eroja, ja erityisesti yhteisöverotuotot aiheuttavat yllätyksiä suuntaan jos toiseenkin. Valtionosuusjärjestelmä ja kuntien harkinnanvaraiset avustukset ovat kuitenkin vastauksia näihin ongelmiin. Kuntien on toki hyväksyttävä se, ettei valtio ole mikään pankkiautomaatti, joka vähentää valtuutettujen vastuuta päätöksistään. Tämä koskee myös nyt välikysymyskeskustelussa olevaa vanhenevan väestön palvelujen turvaamista.

Arvoisa herra puhemies! Vastuu on kaikilla kuntalaisilla, jotka äänestävät itselleen edustajat kunnallisiksi luottamushenkilöiksi. Nämä päättäjät ratkaisevat, miten voimavarat priorisoidaan ja palvelut järjestetään. Kansakunnan sivistyksen taso näkyy edelleen siitä, miten hyvin se huolehtii lapsista, vanhuksista ja vähempiosaisista.

⁹¹ **Matti Kangas /vas:** Arvoisa puhemies! Eilissä numerossaan *Kansan Uutiset* otsikoi seuraavanlaisesti: "Suomalaisen miehen kohtalo: Euroopan ennätysverot ja ennen aikojaan haetaan". Näin varmasti on, mutta paljon voi itsekin vaikuttaa omaan elämänsä ja sen pituuteen elämäntavoillaan. Toisin on vanhenevan väestön palvelujen saatavuuden kanssa. Vanhukset ovat kovan ja laskelmoivan yhteiskunnan uhreja. Eilisen Aamulehden mukaan tuhannet laitosvanhukset näkevät nälkää Suomessa. Järisyttävää on se, että joka neljäs laitosvanhus kärsii aliravitsemuksesta. Myönteistä on se, että näistä asioista puhutaan ja kirjoitetaan avoimesti poliittisen kentän molemmilla laidoilla.

Välikysymyksessä aivan oikein todetaan, että kansalaiset ovat kokeneet, että ero hyvin menestyvien ja syrjäytyneiden välillä on kasvanut eikä peruspalveluista ole kyetty riittävästi huolehtimaan. On ensiarvoisen tärkeää, että kansalaisten peruspalveluista pystytään huolehtimaan. Sen sijaan väite, että kuntien valtionosuuksia on järjestelmällisesti pienennetty ja ettei valtio anna rahaa peruspalvelujen tuottamiseen, on väärä. Ongelmana on se, että monissa kunnissa sosiaali- ja terveys- sekä koulutusmenoihin tarkoitetuilla rahoilla rakennetaan moottoriratoja tai korjataan

kunnantaloja. Vastaus tähän ongelmaan on rahojen korvamerkitseminen.

On totta, että väestörakenteen muutos tulee lisäämään palveluitten tarvetta. Erityisesti vanhusväestön määrä on voimakkaassa kasvussa. Tämän seikan on heijastuttava poliittisiin valintoihin ja rahoituksen ohjaamiseen. Sosiaali- ja terveydenhuollon tason nostaminen on tämän hallituksen haaste. Valitettavasti vanhukset ovat yhä turvattomampia sekä laitoshoidossa että kodeissaan. Laitoksissa hoitohenkilökunnan riittämättömyys on lisännyt vanhusten yksinäisyyttä ja turvattomuutta. Lähivuosina hoitopaikkoja vapautuu kasvavassa määrin sotainvalidien ja rintamaveteraanien kuntoutusluonteisten paikkojen poistuttua. Näitten voimavarojen käytöstä on tehty vähän selvityksiä tähän mennessä. On tärkeää, että nämä voimavarat hyödynnetään vanhusten kuntoutuksessa ja laitoshoidossa, niin ettei tarvitse tehdä uusia investointeja laitosten perustamiseksi. Hallitus voisi aktiivisemmin alkaa suunnitella näitten hoitolaitosten, veljeskotien ja sairauskotien käyttöönottoa vanhustenhuollon tarpeisiin.

Sairasta, vammaista tai vanhusta hoitavalle maksettava omaishoidon tuki ja tukipalvelujen kehittäminen ovat nopeimpia keinoja reagoida vaikeaan tilanteeseen, joka entisestään vaikeutuu lähivuosina. Toisin kuin välikysymyksessä väitetään, olen sitä mieltä, että hallituksella on olemassa linja vanhusten ongelmien hoitamiseksi, mutta keinot eivät tehoa riittävän nopeasti kasvavan ongelman edessä. Pitkällä aikavälillä toimenpiteitä pitää tehostaa huomattavasti.

Suomen bruttokansantuote on tällä hetkellä korkeampi kuin koskaan. Ihmettelen, ettei rahaa riitä tämän enempää hyvinvoinnin rakentamiseen. Nimittäin terveydenhuoltomenojen osuus bruttokansantuotteesta on Suomessa Euroopan häntäpäätä. Perinteisesti hyvinvointivaltion merkki on se, että yhteiskunta panostaa voimakkaasti terveydenhuoltoon ja vanhusten palveluihin, mutta Suomessa kotitalouksille on säilytetty terveydenhuoltomenoista keskimäärin 20 prosenttia. Ilmeisesti Suomea ei enää voida laskea hyvinvointivaltioksi.

⁹² **Ismo Seivästä /skl:** Arvoisa puhemies! Käydystä keskustelussa on ilmennyt aika selvästi se, että ongelmia kunnissa vanhustenhuollossa on siitä riippumatta, mikä kolmesta suuresta puolueesta missäkin on suurin. Eli kunnilla on liian vä-

hän resursseja, ja sitä saadaan kysyä hallitukselta, minkä takia näin on.

Ed. Jääskeläinen kristillisen liiton ensimmäisenä puhujana tänään totesi hyvin sen, miten arvokasta työtä meidän eläkeläisemme ovat tehneet tämän maan vapauden säilyttämisessä ja jälleenrakennuksessa. Siksi he ansaitsevat todellakin hieman toisenlaisen kohtelun kuin tällä hetkellä tietyillä paikkakunnilla osakseen saavat. Tätä arvokasta työtä, jota he ovat tehneet meidän hyvinvointimme eteen, emme saa unohtaa varsinkaan tilanteessa, jossa kansantalouden kasvu on huimaa vauhtia tällä hetkellä menossa eteenpäin.

Keskellämme elää toki myös hyvin paljon aktiivisia ja vireitä eläkeläisiä tai kolmannessa tai neljännessä elämänvaiheessa olevia ihmisiä, jotka saavat nauttia kohtuullisesta terveydestä ja antaa vielä paljon läheisilleen, lapsilleen ja lastenlapsilleen. Mutta näidenkin ihmisten huominen saattaa pitää sisällään kasvavaa palvelujen ja hoidon tarvetta. Tästä hoidon tarpeen toteutumisesta olemme varmaan kaikki täällä huolissamme.

Julkisuuteen on saatettu erilaisia arvioita siitä, miten eri kuntalaisten samanarvoisuus tai tasa-puolinen kohtelu toteutuu maassamme. Puhutaan noin 300 000—500 000 ihmisestä, joiden kohdalla asiat eivät tässä suhteessa ole kunnossa, eli hyvin suuresta joukosta suomalaisia. Kunnissa tehdään toki päätöksiä tärkeysjärjestyksestä, mutta kädestä suuhun -tilanteessa priorisoinnilta putoaa osa pohjasta pois. Harkinnanvaraisista täsmäohjattua valtionapua kaivattaisiinkin selvästi enemmän kuin hallituksen ensi vuodelle esittämät 320 miljoonaa; mieluummin vähintään 500 tai vähän enemmän. Se yhdessä virkojen vakinaistamisen kanssa lievittäisi sitä hätää, joka vallitsee hoivatyössä monin paikoin. Tarvitsemme lisää palvelevia käsiä, ruohonjuuren työntekijöitä, jotta monen vanhuksen kohdalla ei nälkä olisi jokapäiväinen vieras maassa, jossa ruokaa sentään on yllin kyllin.

Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilökunnan hätähuudot eri puolilta Suomea eivät ole vain kylmää työmarkkinapolitiikkaa, vaan suurimalta osalta huolta palvelutyössä jaksamisesta ja autettavien eläkeläisten, potilaiden ja lasten hyvinvoinnista. Huutoon on vastattava ja tarvittaessa saatettava budjetti uuteen tarkasteluun. Tässä taloudellisessa tilanteessa meillä on mahdollisuus nostaa köyhät syrjäytyneestä asemastaan, huolehtia siitä, etteivät perheen molemmat huol-

tajat ole työttömiä sekä tasata tuloerojen kasvua suorilla tulonsiirroilla pienituloisten eläkeläisten ja lapsiperheiden hyväksi. Tupopöydässä on myös havahduttava ratkaisemaan työssä jaksamisen ja viihtymisen kysymykset erityisesti sosi-
aali-, terveys- ja opetusaloilla.

⁹³ **Rakel Hiltunen /sd:** Arvoisa puhemies! Kun tätä iltapäivän keskustelua olen kuunnellut, niin olen vakuuttunut siitä, että suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan moraalinen pohja pitää, niin vankasti tässä salissa on kannettu sekä oikealta että vasemmalta reunalta ja keskeltä huolta siitä, että yhteiskunnan tulee sekä valtion että kuntien yhteisin veromarkoin pitää huolta niistä ihmisistä, jotka tarvitsevat yhteistä huolenpitoamme. Mielestäni tämä aihe, niin kuin monen muunkin mielestä, on erittäin tärkeä ja aina ajankohtainen, mutta välikysymysmuoto rajoittaa keskustelun avoimuutta, se on ihan selvästi tullut esille.

Minua hiukan hätkähdytti, arvoisa ed. Jääskeläinen, kun puheessanne mainitsitte, että vanhusten asiasta puhuminen on puhe heikkojen puolesta. Hyvin helposti meillä vallitsee käsitys, että vanhuus on aina heikkoutta. Eikö voida ajatella niin, että vanhuus on vahvuutta? Se on vahvan elämän vahva huipentuma, ikääntyminen ylipäättään. Kun vanhuksista ja vanhustenhoidosta puhutaan, niin puhutaan myös niistä eettisistä arvoista ja niistä elämäntapa- ja elämäntapa-
arvoista, jotka meillä itse kullakin on. Se, että uskalletaan puhua vanhenemisesta ja myös heikkoudesta vanhuuden tullen, osoittaa sitä, että meillä sisällämme on ulottuvuus nähdä, että myös minä olen se tulevaisuuden vanhus, eivätkä ainoastaan ne menneet ikäpolvet ja meidän vanhempamme, jotka nyt ovat vanhuksia. Saattaa olla, että käsitin ed. Jääskeläisen väärin. Joka tapauksessa tämä asia painoi mieltäni.

Kun puhutaan maan hallituksen vastuusta vanhustenhoidossa, minä koen hyvin voimakkaasti siten, että kun ihmiset asuvat kunnissa, niin kunnilla on vastuu siitä, miten asukkaiden palvelut järjestetään. Kunnilla on vastuu priorisoinnista. Ei ole yhtään kuntaa, jonka kassassa ei ole yhtään veromarkkaa. On toki erilaisia kuntia. On kuntia, joissa tänä päivänä verotulot vähenevät ja joudutaan ehkä muita voimakkaammin odottamaan valtion tukia myös perusturvan järjestämiseen. Kun itse olen Helsingistä, niin haluan kertoa tässä yhteydessä, että Helsingin ensi vuoden budjetissa valtionosuudet ovat miinus

240 miljoonaa, mutta siitä huolimatta minä en syytä hallitusta. Minä sanon, että Helsingin kaupungilla on vastuu omista vanhuksistaan.

Keskustelu on avannut uudelleen mielipiteitä myös siihen suuntaan, tulisiko valtion normiohjata peruspalveluiden sisältöä. Minä haluan suhtautua aika varauksellisesti siihen. Mutta jos näyttää siltä ja Stakesin ja muut STM:n tutkimukset osoittavat, että on todella olemassa hyvin selkeitä merkkejä vanhusten, avuttomien ja täydellisesti toisen ihmisen tukea, hoivaa tarvitsevan ihmisen kaltoinkohtelusta, niin silloin on kyllä syytä, että valtakunnallisesti muodostetaan käsitys vaikka hallituksen ja eduskunnan toimesta siitä, mitkä ovat esimerkiksi henkilömitoituksen minimi hoidettavaa vanhusta kohden.

Viime vuosina, täytyy myöntää myös hallituspuolueen kansanedustajana, pääpaino keskusteluissa on ollut valtiontalouden ja kuntien talouden tasapainottamisessa ja inhimilliset arvot ovat saaneet olla taka-alalla. Mielestäni hallituksen esitys ensi vuoden talousarvioksi on nyt kuitenkin jonkinlainen käänne palveluiden suuntaan satsaamiseen. Toki meillä kunnallispolitiikoilla on omalta osaltamme vastuu.

Vähän iltamyöhään filosofisesti haluaisin lopuksi todeta Sitran erään raportin ajatuksen: On varmasti niin, että eheä ja vahva valtio, yhteiskunta, syntyy siitä, että talouden ja inhimillisen ja sosiaalisen elämän välillä vallitsee avoin siltä.

⁹⁴ **Jouko Jääskeläinen /skl** (vastauspuheen-
vuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Rakel Hiltusen sympaattisen puheenvuoron vuoksi haluan vastata hänen huoleensa. Uskon, että huolenaihe on tarpeeton. Toki hän voi vanhentua, olla eläkkeellä, olla ikäihminen terveenä, reippaana. Tätähän me kaikki toivomme nimenomaan itsellemme ja läheisillemme kovin paljon. Mutta kun halusin puhua heikkojen puolesta, puhuin niistä vanhuksista, miksei vammaisista, monista muista, jotka eivät pysty ehkä edes päättään nostamaan sängystään. Silloin on kysymys siitä ihmisen aateluudesta hänen heikkoudestaan, kun mitataan se arvo, jonka lähellä olevat hänelle antavat. Tätä ajatusta halusin tässä tuoda esille.

⁹⁵ **Petri Salo /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Lähdin oikein työhuoneestani käyttämään tämän vastauspuheenvuoron, oli niin rohkaisevaa kuulla ed. Rakel Hiltusen puheenvuoro. Kun hän kertoi, että siitä huolimatta, että

valtionosuusjärjestelmä ei kohtelee pääkaupunkia hyvin ja tulonvajausta on tullut verrattuna moneen muuhun kuntaan, hän sanoi yhden lauseen, joka oikein lämmitti. Hän sanoi, että Helsingin kaupunki vastaa itse omasta vanhustenhuollostaan.

Juuri tällaista asennetta meidän kuntapäättäjiin pitäisi lisääntyvästi ottaa, kun muistetaan, että ed. Rakel Hiltunen on hallituksen puheenjohtaja tässä kaupungissa. Sanoisin näin, että itse koen olevani ensisijaisesti vastuussa valtuutettuna oman kuntani vanhustenhuollosta, enkä syyttele siitä liiemmin valtiota, koska meille annetaan nyt raamit, millä me voimme asioita hoitaa. Hyvä puheenvuoro!

⁹⁶ **Leea Hiltunen /skl** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiinnitin huomiota siihen, kun ed. Rakel Hiltunen totesi, että jos on avuttomia, kaltoin kohdeltuja ja henkilöitä, jotka eivät saa tarvittavaa hoivaa ja hoitoa, niin sitten lähdetäisiin normiohjaukseen ja mahdolliseen henkilömitoitukseen.

Tämän keskustelun perusteella, mitä täällä nyt tähän asti on jo kuultu, hyvin monissa puheenvuoroissa on kuitenkin voitu osoittaa, että nyt on jo sellaisia tilanteita eri kunnissa, riippumatta kuntien taloudellisesta tilanteesta, että erityisesti kotona hoidettavat vanhukset ja myöskin laitoshoidossa olevat vanhukset ovat vailla riittävää hoivaa, hoitoa ja palveluissa on selkeästi vajetta. Myöskin henkilömitoitus on voitu osoittaa riittämättömäksi. Eilisten uutistenkin mukaan osoitettiin, että ei todella ole oikein, että yksi hoitaja yöllä valvoo ihan useita kymmeniä henkilöitä.

Siinä mielessä näkisin, että henkilömitoituksen ja normiohjauksen täytyy olla täsmäsuunniteltua.

⁹⁷ **Liisa Hyssälä /kesk:** Arvoisa puhemies! Täällä on puhuttu nyt aika paljon laitostuvien ongelmista, mutta ne ongelmat ovat ihan saman suuntaiset avopuolella. Nimittäin vanhusten mahdollisuudet käyttää avopalveluja ovat hyvin rajalliset, koska palvelujen hinnat ovat karanneet pilviin ja vanhusten tulotaso taas on laskeumaan päin. Esitän seuraavat dokumentit:

Stakesin tutkimuksessa on Jan Klavus osoittanut, että köyhimpien maksuosuus on kasvanut ja pienituloiset rahoittavat palveluista suhteellisesti isomman osan kuin suurituloiset. Terveyspalvelujen käyttäminen on köyhille ja sairaille vä-

hemmän edullista kuin yleisesti uskotaan, toteaa Klavus Stakesin tutkimuksessa. Hyöty jakautuu tasaisesti kaikille eikä suinkaan erityisesti sairaille ja köyhimmille ja paljon palveluja tarvitseville. Kuntien maksuosuus on kasvanut. Nyt kuntien maksuosuus on jo kaksi kertaa niin suuri kuin valtion. Yksityisten kansalaistenkin maksuosuus on isompi kuin valtion. Tämä kertoo siitä, että kyllä valtio on vetäytynyt vastuusta tykkänään. Yksityiset kansalaisethan tietenkin maksavat ensin veroja ja sen jälkeen he maksavat korkeita terveyspalvelumaksuja.

Se, että vanhukset eivät kykene näitä palveluja ostamaan, on tosiasia. Jos katsotaan ensi vuoden budjettia tässä valossa, voi todeta, että budjettiesitys ei paranna kaikkein heikoimmassa asemassa olevien eli täyden kansaneläkkeen saajien asemaa, joita on 118 000, tai pientä työeläkettä saavien asemaa, eivätkä siitä hyödy myöskään keskieläkkeen saajat. Eläkeläisten tuloerot kasvavat entisestään, mitä ei voi pitää sosiaalipoliittisesti oikeudenmukaisena. Sen takia kansaneläkkeen pohjaosan leikkaus, jota nyt taas on 92 markkaa, pitää pysäyttää, koska se kohdistuu juuri tällaisiin keskieläkkeisiin, jotka ovat noin 4 600—5 400 markkaa.

Kansaneläkkeitä pitäisi korottaa enemmän kuin 50 markkaa, koska indeksikorotus kansaneläkkeisiin arvioidaan jo nyt noin 3,7 prosentiksi. Se merkitsee, että pelkkä indeksikorotus on 80—100 markkaa, joten kyllähän täytyy jo tässä myöntää, että se 50 markkaa, joka tulee kansaneläkkeisiin 1.6., on täysin riittämätön ja jälkijätöinen eikä tuo eläkeläisille ostovoimaa eli sitä voimaa, jolla he voisivat näitä palveluja käyttää ja ostaa. Tämän vuoden alustahan annettiin asetus, jolla palvelumaksuja sai edelleen nostaa 10 prosenttia. Se tuli maksukaton kylkiäisenä, kuten hyvin muistamme.

Kun täällä on moneen kertaan vedottu siihen, että meillä on niin huonot palkat, että meidän alhainen 7 prosentin bruttokansantuoteosuutemme johtuu juuri palkkatasosta, korjattakoon se vielä. Vaikka terveydenhuollon työntekijöiden palkkoja nostettaisiin 20 prosenttia, bruttokansantuoteosuus nousisi 7,7 prosenttiin. Vika on meillä aivan muualla kuin palkoissa, jotka toki ovat jälkeen jääneitä ja ansaitsevat nostamisen. Meillä yksinkertaisesti käytetään liian vähän rahaa terveydenhuoltoon verrattuna muihin sivistysmaihiin. Juuri terveyspalveluista ovat vanhukset erittäin riippuvaisia avohoidossa. Avohoidossa pal-

velut eivät ole kehittyneet myöskään siinä suhteessa kuin odotettiin, kun palvelurakennetta muutettiin avohoitopainotteiseksi. Esimerkiksi vanhusten mielenterveyspalvelujen käyttämisessä on tapahtunut dramaattinen lasku. Mielenterveyden ongelmat eivät varmaankaan ole poistuneet.

Arvoisa puhemies! Toivon, että tämäkin keskustelu hyödyttää sitä, että vanhusväestön asiat nostetaan agendalle ykkösiksi. Kun täällä äänestetään eläkeläiskysymyksistä tänä syksynä budjetin yhteydessä, toivomme tukea myöskin vasemmalta, esimerkiksi juuri eläkeläisten vanhusväestön ostovoiman lisäämiseksi eläkeäänestyksissä.

⁹⁸ **Marja-Leena Kemppainen /skl:** Arvoisa puhemies! Viime sunnuntaina vietettiin vanhusten päivää, ja nyt parastaikaa vietämme vanhusten viikkoa. Vanhusten viikon teema on Enemmän laatua elämään. Nyt käytävä keskustelu ajoittui juuri oikeaan aikaan, vaikkakin väläkysymyksen ajankohdasta on julkisuudessa esitetty hieman erilaisia näkemyksiä.

Kristillisen liiton eduskuntaryhmä on hyvin usein tuonut esille vanhenevan väestön palvelujen riittämättömyyden samoin kuin muutkin kuntien palvelut ja niihin liittyvät ongelmat. Maamme vanhustenhoito kangertelee. Tilastojen mukaan kuntien tarjoamat palvelut ovat romahtaneet 10 vuodessa rajusti. Huolimatta siitä, että vanhusväestön määrä on lisääntynyt, on yli 65-vuotiaiden osuus kodinhoitoavun saajista pudonnut peräti 42 prosenttia. Tässä suurin tekijä on palvelujen määrän vähentäminen. Avohoidon suosimisella on vähennetty runsaasti pitkäaikaissairaanhoidon hoitopaikkoja. Kun tämä vaihe ajoittui juuri siihen aikaan, jolloin myös avohoitopalveluita vähennettiin, eikä avohoidon siten pystynyt vastaamaan kysyntään, oli seurauksena tilanne, jota ei ole pystytty korjaamaan vielä. Tilanne ei ole muuttunut, päinvastoin jopa pahentunut. Yhä huonompikuntoiset vanhuksat ovat kotihoidossa, mutta myös laitospaikoille pyrkivien vanhusten määrät ovat lisääntyneet.

Ajatus, että vanhuksat hoidetaan mahdollisimman pitkään kotona, on toki monessa suhteessa hyvä asia. Usein se on myös asianomaiselle mielekäs ja oman tahdon mukainen vaihtoehto. Onko se kuitenkaan aina asiakkaan hoidon kannalta järkevää ja mielekästä? Jos esimerkiksi kotihoidossa on vanhus, joka tarvitsee ulkopuolista

apua lähes joka päivä kaikissa toiminnoissaan, ollaan tilanteessa, jossa pari kertaa viikossa suoritettu lyhyt käynti kunnallisen kotiaavun taholta ei riitä alkuunkaan. Näitäkin tilanteita, ikävä kyllä, meillä on. Mielestäni aina potilaan hoidossa, myös kotona asuvan, tulee lähteä juuri yksilön tarpeesta ja rakentaa hänen kohdallaan sellainen hoito- ja palvelujärjestelmä, jolla turvataan hänen elämänsä laatua. Näinhän asiat hoidetaan bisnesmaailmassakin, miksei sitten sairaiden, vanhusten ja vammaisten kohdalla.

Tilastot kertovat, että yli 75-vuotiaiden vanhusten osalta kotihoitoa on vähennetty peräti 43 prosenttia 10 viime vuoden aikana. Käytännössä tämä on tiennyt heikentyneitä palveluja ja yhä huonompaa hoitoa entistä sairaammille ja huonokuntoisemmille vanhuksille. Yhtenä palvelujen heikentämisen syynä näen sen, että kunnissa on samaan aikaan vähennetty vakinaista henkilökuntaa ja juuri näitä palveluja hoidetaan puolen vuoden ja jopa lyhyemmälläkin määräaikailla hoitosuhteilla. Tämä on erittäin ikävää luottamuksellisten hoitosuhteiden syntymiselle, koska nimenomaan vanhuksille tuttu ja turvallinen työntekijä on tärkeä. Pitkäaikaiset työntekijät ovat myös yksi vanhusten puolestapuhujaryhmä. He ovat myös liian usein ainoa läheinen ihmissuhde vanhuksen kohdalla. Henkilöstön vähyys on yksi vanhusten, vammaisten ja sairaiden turvattomuuden syy. Laitoksissa vanhuksia joudutaan jättämään tarpeettomasti yksin heidän kaivatessaan seuraa ja turvaa. Liian usein on tuotu esille tilanteita, joissa potilaat joutuvat olemaan märissä vaipoissa turhan pitkää aikoa ja samoin heidän muut yksilölliset tarpeensa ovat jääneet huomioimatta.

Valtakunnallisen laitostutkimuksen mukaan 4 000—7 000 pitkäaikaishoidossa olevaa vanhusta kokee viikoittain edellä kuvattuja laiminlyöntejä. Liian usein syytetään hoitajia juuri näistä laiminlyönneistä. Kysyn kuitenkin, ovatko hoitajat ja muu henkilöstö se oikea syyllistämisen kohde. Hoitajia syyllistetään näissä asioissa aivan liian herkästi. Rohkenen olla sitä mieltä, että jos meillä ei olisi niin eettisesti kuin ammatillisesti niin korkeatasoista henkilökuntaa kuin meillä tänä päivänä laitoksissa on, missä vanhus-tenhoidon tilanne tänä päivänä olisi. Aina sitä ei vain nähdä, vai olisiko parempi sanoa, ei haluta nähdä. Positiivista on viime aikoina ollut se, että omaiset ovat alkaneet puolustaa henkilökuntaa ja

puhua heidän puolestaan. Tämäkin on tärkeä viesti siitä, että tilanne on todella vakava.

Arvoisa rouva puhemies! Maamme väestö ikääntyy lähimmän kahden vuosikymmenen kuluessa huomattavasti. Selvää on myös, että eri taustoisten palvelujen tarve ja kysyntä lisääntyvät. Miten näihin ollaan valmiina, sitä on hallituksen, eduskunnan ja myös kuntien omalta osaltaan mietittävä. Valtion, kuntien ja esimerkiksi Kelan olisi kyettävä nykyistä paremmin kartoittamaan todellinen palvelujen tarve ja mitoittamaan investointien ja henkilökunnan resurssit tarpeita vastaavalle tasolle. Vanhenevan väestön määrä ja heidän tarvitsemiensa eri muotoisten palvelujen määrä eivät kohtaa tämän päivän Suomessa toisiaan. Nyt on kyseenalaistettu myös vanhenevan väestön palvelujen laatu, mistä päättäjien jo viimeistään pitäisi olla huolestuneita. Nyt ei enää riitä vastuun siirtäminen tuonemmaksi tai henkilökunnan osaamisen kyseenalaistaminen. Suomessa terveyden- ja sairaanhoidon pohjakoulutus on erittäin hyvä, mutta miten on ammattitaidon ja osaamisen kehittäminen työn vaativuuden ja muutosten kourissa?

Puhemies (koputtaa): Ed. Kemppainen, nyt on kulunut jo runsaasti yli viisi minuuttia!

Puhuja: Minusta on jo nyt viimeistään aika katsoa totuutta silmiin ja lähteä korjaamaan tätä tilannetta yhdessä.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan puhemies Uusukainen.

⁹⁹ **Säde Tahvanainen /sd:** Arvoisa puhemies! Tässä salissa on tänään käyty keskustelua, jossa osin on syyllistetty kuntapäättäjät, osin valtiovalta. Voisin sanoa, että yhteisvastuun me kannamme varmasti kaikki ja vastuu kuuluu meille jokaiselle, ei yksinomaan kuntapäättäjille, mutta ei myöskään valtiovalle.

Vanhuspolitiikassa keskeisin tekijä kuitenkin on kuntapäättöksentekijä siinä suhteessa, millä tavoin, missä määrin ja millä laatutasolla vanhuspalvelut yleensäkin ottaen taataan kuntalaisille. Resurssikysymyksistä osittain valtio vastaa, ja myös ohjaustoiminnasta. Tällä puolella myöskin

viime vuosina toki voidaan myöntää olleen aika lailla ongelmia. Nyt kuitenkin ensi vuonna ja tulevina vuosina kunnille on tulossa sosiaali- ja terveystoimen alueelle lisää valtionosuuksia, mikä osaltaan helpottaa ongelmaa. Kaikkien kuntien ongelmaa se ei kuitenkaan suoraan ratkaise.

Täällä on keskusteltu tänään siitä, millä tavoin kunnat järjestävät yleensäkin ottaen vanhushuoltoaan. Voisin kysyä täällä kaikilta keskusteluun osallistujilta että myös kaikilta kuntapäättäjiltä ja tulevilta valtuutetuilta, kuinka monessa kunnassa päättäjät oikeasti tietää, mikä on kunnan vanhushuollon tilanne, koulutuksen tilanne jne. Minä en tiennyt vielä vuosi sitten, mikä se meidän kunnassamme Joensuussa oli. Joensuussa käytiin laajaa vanhuspoliittista keskustelua koko viime vuosi johtuen siitä, että meillä lähtivät liikenteeseen kaikenlaiset huhut siitä, kuinka vanhuksia kuolee terveyskeskuksen vuodeosastolle ja kuinka siellä jätetään syöttämättä vanhukset jne. Näitä juttuja alkoi tulla niin paljon vastaan, että päätimme päättäjinä, että tähän täytyy jollain tavalla puuttua.

Tein aloitteen valtuustossamme siitä, että meillä tehdään laaja-alainen vanhuspoliittinen selvitys siitä, minkälainen tilanne meillä on vanhushuollon osalta Joensuussa. Halusin, että selvitykseen osallistuvat kuntapäättäjät omine mielipiteineen, käyttäjät omine mielipiteineen että myöskin omaiset ja läheiset, jotka hoitavat vanhuksia. Me saimme selvityksestä hyvin paljon arvokasta tietoa ja pystyimme laittamaan osittain vaillinaisia palveluitamme kuntoon ja lisäsimme myöskin määrärahoja viime vuonna. Mutta niin surkea tilanne ei kuitenkaan ollut, kuin kaduilla huhut kertoivat. Tässä suhteessa peräänkuuluttaisin kuntapäättäjiltä sitä rohkeutta, että mennään ja todellakin tehdään aloite valtuustossa, että saadaan laaja-alaisia linjauksia ja todellista tietoa, missä tilanteessa ollaan.

Viimeisten viikkojen aikana minulla on ollut mahdollisuus, ikävä mahdollisuus, voisiko sanoa näin, olla kyseisellä vuodeosastolla seuramassa, miten siellä vanhuksia hoidetaan. Siellä oli eräs läheinen sukulainen hoidossa, saattohoidossa. Voin sen perusteella sanoa, kun siellä seurasin, että siellä pyritään hyvin laadukkaaseen hoitoon. Toki laatuaikaa tarvittaisiin lisää. Nämä ovat sitten niitä satsauksia ja arvovalintoja, joita me voimme kunnissa tehdä päättäjinä, kun otamme ohjat omiin käsiimme.

Kyse on myös paljon hoitokäytännöistä ja siitä, mitä omaisille ja läheisille kerrotaan. Kuinka moni meistä tietää oikeasti, kuinka vanhusta hoidetaan päiväsaikaan, silloin kun me olemme poissa? Jos vanhus on sekava ja on vain satunnaista käyntiä, hyvin hatara kuva siitä jää. Myös hoitokäytännössä tältä osin olisi paljon parantamisen varaa. Läheisille pitäisi kertoa kaikki käytännön toimenpiteet ja se, kuinka vanhusta tullaan hoitamaan, ja laatia jokaiselle ohjelma. Tässä mielessä varmasti olisi koulutuksella ja hoitajien valistamisella ja kokonaisuudessaan myöskin kuntien vanhuspolitiikassa paljon tekemistä.

Arvoisa puhemies! Tämä on yhteinen asia, ja varmasti kaikki olemme oikealla asialla, joskin nyt pitää todella ottaa ohjat käsiin kunnissa. Valtiovallan täytyy omalta osaltaan ohjastaa tätä kovin paljon nykyistä voimakkaammin, esimerkiksi sillä, että kunnille luodaan velvollisuus tehdä arviointeja ja tuoda ne julki kuluttajien ja päättäjien tietoisuuteen.

¹⁰⁰ **Inkeri Kerola /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Ihmisellä tulee olla oikeus arvokkaaseen vanhuuteen. Yhteiskunnan on vastattava kysymykseen, kuinka tärkeäksi koemme iäkkäiden ihmisten hoidon. Meidän tulee huolehtia sekä terveistä että sairaista vanhuksista. Kilpailuaselman luomisen näiden välille tulee olla kiellettyä.

Tänä päivänä sairastava vanhus jää liian usein yhteiskunnallisten turvaverkkojen ulkopuolelle. Samaan aikaan pienenevä omaisverkosto jättää jälkeensä yhä kasvavan määrän laitoshoitoon ohjautuvia vanhuksia, vaikka kuntonsa puolesta heillä olisi myös muita vaihtoehtoja.

Laitosohjautumista voitaisiin vähentää muun muassa asunto-olosuhteiden, kotisairaanhoidon ja erilaisten kotipalveluverkostojen kehittämisellä. Myös kolmannen sektorin palveluja vanhukseille tulisi lisätä. Palveluasuntojen ja ammattitaitoisen vakinaisen henkilökunnan määrää valtionosuuskertoimien avulla on lisättävä. Laitoshoitoon tulee ohjata vasta silloin, kun vanhuksen heikentynyt terveydentila tekee kotihoiton käytännössä mahdottomaksi.

Itse kannan eniten huolta siitä vanhusväestöstä, joka syystä tai toisesta on kykenemätön huolehtimaan itsestään. Nämä vanhukset ovat täysin toisten ihmisten armoilla toiveenaan saada läheltä löytyvää ja turvallista apua, toiveenaan elää ihmisarvoista vanhuutta. Siksi omaishoito on kyt-

kettävä taloudellisesti kannattavaksi tukihoitomuodoksi vapaaehtoistoiminnan rinnalle.

Hoitohenkilökunta on keskeisessä asemassa vanhusten hoidossa. Ammattihenkilökunnan resurssipula on liian yleistä. Määrällisellä työnteijävajeella on yleensä välittömät vaikutuksensa hoidon tasoon. Auttamishalu ja vanhuksen aseman huomioiminen eivät aina valitettavasti näy vanhustyössä. Suomessa vanhuspotilaiden hoito on laitoskeskeistä. Pelkkä avo- ja kotihoiton määrällinen lisääminen ei kuitenkaan yksin poista tätä ongelmaa. Yksi suurimmista kotisairaanhoidon pulmista on sen piiriin kuuluvien palveluiden rajoittuminen monella paikkakunnalla arkipäivään ja päiväsaikaan. Toimiakseen tehokkaasti kotihoiton tulisi kaikkialla olla ympärivuorokautista.

Vanhusten hoitomuotojen sisällöllinen kehittäminen vaatii kuntien sisällä tapahtuvaa tiivistettyä yhteistyötä sosiaali- ja terveystoimen sisällä. Valtionosuuskertoimien tarkistus, myös muu kuin iän perusteella tapahtuva, auttaisi osaltaan kuntia järjestämään sekä laitoshoidossa olevien että kotona sairastavien vanhusten hoitoa. Lisäksi kuntiin tulisi perustaa vanhusneuvostot, kuten keskusta on esittänyt. Nämä toimisivat linkkeinä omaisten, vanhusten, päättäjien ja viranomaisten välillä. Näiden tehtäväkenttä eliminoisi myös normiohjauksesta puhumisen.

Vanhustenhoidon kehittämisestä puhuttaessa on syytä huomioida myös hoitoajat eri laitosten välillä. Keskimääräinen hoitoaika vanhainkodissa on 3,4 vuotta, terveyskeskuksen vuodeosastolla 2,6 vuotta ja psykiatrisissa laitoksissa 7,9 vuotta.

Vanhusten sairaanhoidossa kilpailevat tärkeät ja välttämättömät tarpeet. Rajallisten resurssien takia moni keskenään vaikeasti rinnastettava asia joutuu kilpailuasetelmaan. Tämän päivän tilanetta Suomessa kuvastanee varsin hyvin sekin, että vanhusten sairaanhoito on tällä hetkellä selkeässä kilpailuasetelmassa lasten päivähoidon järjestämisen kanssa. Yhteisin päätöksin terveet lapset laitostetaan nuorimmasta päästä ja sairaat vanhukset pyritään siirtämään usein vajaakuntoisina avohoitoon.

Arvoisa puhemies! Lopuksi totean, että kuntatyönantajan kansaneläkemaksujen alentaminen tukee osaltaan kuntatyöllistämisen kilpailukykyisyyttä. Tässäkin nimenomaan valtiolla on tehtävänsä vanhustenhoidon turvaamisessa.

¹⁰¹ **Susanna Rahkonen /sd:** Arvoisa puhemies! Suomen Gallupin tuoreen tutkimuksen mukaan peräti neljä viidestä kansalaisesta katsoo, että kuntien toiminta on ollut viime vuosina liiallisen karsinnan ja leikkausten kohteena. Neljä vuotta sitten tätä mieltä oli vain kaksi kolmesta. Pakkovalintatilanteessa seitsemän kymmenestä kansalaisesta korottaisi mieluummin kunnallisveroa kuin karsisi kunnallisia palveluita.

Palveluita puolustava kanta on voimistunut asteittain vuodesta 92 lähtien. Vallitseva ajattelutapa on, että kunta kaitsee, huoltaa ja hoivaa kansalaiset kehdestä hautaan. Ja totta on, että kunnan tehtävä on nimenomaan palvelujen tarjoaminen kuntalaisilleen, ei esimerkiksi suhdannepoliittikka verovaroja rahastoinnalla.

Näin kunnallisvaalien alla kaikki puolueet haluavat vaalimainoksista ja täälläkin pidetyistä puheista päätellen olla palveluiden puolella. Jos asiasta ollaan näin liikuttavan yksimielisiä, voi aiheellisesti kysyä, kuka palveluita sitten uhkaa. Kuka on alimitoitannut resurssit? Paha valtio, kunnanvaltuutetut vai virkamiehet? Eroja puolueiden välillä kuitenkin on.

Tutkimuksessa, jonka Suomen Gallup on juuri tehnyt, kokoomuslaiset valtuutetut erosivat selvästi muista siinä, että heistä kolme neljästä yhtyi väitteeseen, jonka mukaan palvelut kaipaavat perusteellista karsintaa ja keventämistä. Kokoomuksen puheenjohtaja Sauli Niinistö puhui kokoomuksen kunnallisvaalivaikauksessa palveluista tiedotusvälineiden mukaan yllättävän lämpimästi. Samalla hän totesi kuitenkin jotenkin siihen tapaan, että kuntien on myös laitettava verovaroja sivuun pajojen päivien varalle, toisin sanoen jätettävä palvelutarpeita tyydyttämättä ja jatkettava säästölinjaa, vaikka lama onkin jo ohitse.

Arvoisa puhemies! Kunnalliset palvelut ovat tärkeitä kaikille kuntalaisille. Erityisen tärkeitä ne ovat lapsille, vanhuksille ja vammaisille, toisin sanoen kaikille niille, jotka eivät pysty itse vastaamaan omasta hyvinvoinnistaan. Eläkkeelle siirtyneet kansalaiset ovat jo oman päivätyönsä tehneet ja rakentaneet yhteiskuntaamme. Velvollisuutemme on pitää heistä hyvää huolta.

Arvoisa puhemies! Jos kunnat eivät pysty tai halua huolehtia kaikkein heikoimmassa asemassa olevista kuntalaisistaan, emme me voi täällä eduskunnassa katsoa toimettomina vierestä. Tarvitaan yhteisiä laatukriteereitä, jotta voidaan avoimesti arvioida ja vertailla palvelujen toimi-

vuutta eri kunnissa. Jos pelkät suositukset eivät auta, tarvitaan kuntaa sitovampia säännöksiä kuntalaisten suojaksi. Kunnallinen itsehallinto ei saa syrjäyttää vanhuksen oikeutta hyvään hoitoon. Kyse on myös perusoikeuksista.

Kunnat voivat myös itse kehittää toimintaansa asukaslähtöisempään suuntaan. Kunta voi antaa palvelusitoumuksia eli juridisesti sitovan lupauksen kuntalaisilleen halutuista palveluista ja sen suuruusina kuin asukkaat kunnassa haluavat. Kyse on siis eräänlaisista paikallisista subjektiivisista oikeuksista palveluihin. Tätä varten on kehitettävä palautejärjestelmää, jossa kuntalaisilta kysytään suoraan, mitä he haluavat. Sama koskee myös vanhempia kuntalaisia.

Arvoisa puhemies! Kaikista naistyöntekijöistä lähes 40 prosenttia työskentelee kunnissa, ja kuntien työntekijöistä naisia on kahdeksan kymmenestä. Entä keitä ovat hoidossa olevat vanhukset tai terveydenhuollon palveluita eniten käyttävät kuntalaiset? Mitä vanhemmista potilaista on kyse, sitä suuremmalla todennäköisyydellä myös he ovat naisia. Ihmiset tuottavat kuntien palvelut, ja kun puhutaan vanhustenpalveluista, puhutaan erityisesti naisista niin palveluiden tuottajina kuin niiden käyttäjinäkin. Naisten palkkaus hoiva-alalla ei kuitenkaan vastaa heidän koulutustaan ja heidän työnsä tärkeyttä. Oma yli 80-vuotias isoäitini esitti aiheellisen kysymyksen: "Miksi koneiden hoitamisesta maksetaan enemmän kuin ihmisten hoitamisesta?"

On havaittu, että 90-luvun lopulla palkkaerot naisten ja miesten välillä ovat kasvaneet. Sama palkkaisuus on perustuslain 6 §:n mukaan perusoikeus. Tasa-arvoa 90-luvun alussa kuntasektorilla tasoitti naisten ja miesten palkkaeroja. Se toimi, koska siihen suunnattiin resursseja vakavasti. Naisten palkkahaitari lähestyi sen ansiosta miesten palkkahaitaria.

Kunnissa päättäjät voivat vaikuttaa siihen, että vanhusten palveluilla on myös riittävästi tekijöitä ja heille maksetaan kunnollista palkkaa. Kunnissa onkin herättävä. On laadittava kunnan tasa-arvosuunnitelma ja palkkaselvitys sekä päätettävä niistä toimenpiteistä, miten mahdollista palkkakulua kavennetaan. Myös seurannasta on huolehdittava.

Puhemies: Olemme edelleen nopeatahtisessa keskustelussa. Toivon, ettei viittä minuuttia ylitetä.

¹⁰² **Nillo Keränen /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Kun keskustellaan vanhustenhuollosta, merkitystä ei ole niinkään esimerkiksi 65 vuotta täyttäneitten kokonaislukumäärällä, vaan sillä, kuinka moni ikääntynyt ei selviä itsenäisesti jokapäiväisestä elämästään.

Kansanterveyslaitoksen viimevuotisen laskelman mukaan 75 vuotta täyttäneitten palveluasumisen tarve kaksinkertaistuu Suomessa seuraavan 30 vuoden kuluessa, samoin laitospaikkojen tarve, jos nimittäin laitoshoidtoa ja palveluasumista käytetään suurin piirtein samalla tavalla kuin tänään. Tämä on tietenkin pitkän tähtäyksen uhakuva. Siihen ei vastausta näytä vielä kukaan miettineen. Kuitenkin vanhustenhuollon puutteet ovat jo tätä päivää, kuten tässä keskustelussa on jo hyvinkin käynyt ilmi. Hoitajia puuttuu. Ne, jotka työskentelevät terveydenhuollossa, ovat stressaantuneita. Tästäkin on näyttöä. Stakesin selvitys pari viikkoa sitten osoitti, että työpaineet muilla työpaikoilla ovat laman jäljiltä jo helpottuneet, terveydenhuollossa eivät. Siellä ne ovat vain lisääntyneet. Korostan, että tunnen myös asian henkilökohtaisesti. Viimeksi elokuussa olen ollut työssä terveyskeskuksessa, kun siellä kotikunnassa on lääkärripula.

Kunnat eivät juurikaan ole palkanneet vakiuista lisätyövoimaa sosiaali- ja terveydenhuoltoon. Syykin on yksinkertainen: rahapula. Kuntien toimintamenoista käyttötalouksien valtionosuus oli vuonna 91 noin 37 prosenttia ja vielä vuonna 95:kin 33 prosenttia, mutta tänä vuonna enää vain 22 prosenttia. Kuntien toinen tulolähde, verotulot, ovat kunnissa kasvaneet niin, että keskimäärin kuntien tulot ovat hieman nousseet viimeisten viiden vuoden aikana. Samanaikaisesti maa on kuitenkin vaurastunut ja bkt on noussut hurjasti. Tätä taustaa vasten on kyllä ihan käsittämätöntä, että ikäihmisille ei tästä vauraudesta ole riittänyt juuri mitään. Vastuu tästä on kuntien ohella myös ja erityisesti valtiovalan, koska valtion tulot ovat nousseet aivan eri tavalla kuin kuntien.

Korjattakoon tässä välissä myöskin noin tunti sitten debatissa todettu virheellinen tieto siitä, paljonko valtio ensi vuonna maksaa valtionosuutta 65-vuotiaalle. Olin työhuoneessa enkä ole varma, oliko ed. Peltomo se, joka nämä luvut esitti. Edustajan luettelemat luvut olivat hoitoon tarvittavat laskennalliset kustannukset, joista kuitenkin vähennetään ensin omavastuuosuus 8 985 markkaa per asukas, ja vasta loppuun mak-

setaan valtionosuus eikä edes sitä makseta kokonaan. Tuon keltaisen kirjan mukaan laskennallisissa kustannuksissa on 85 vuotta täyttäneiden kohdalla 6,9 prosentin nousu edellisvuoteen, mutta valtionosuuksien kustannustason tarkistus jaetaan kolmelle vuodelle. Tästä ei tämän enempää.

Arvoisa puhemies! Väitän, että kunnissa on löysät vedetty sosiaali- ja terveydenhuollossa pois jo aikaa sitten. Uusia työtapoja on kehitelty ja kokeiltu niin, että niistä on seurannut muun muassa niitä ylilyöntejä, joita tässä keskustelussa on puitu. Tilanne ei taatusti korjaannu sillä, että alamme taas lisätä normeja ja määräyksiä siitä, miten vanhuksia pitää hoitaa. Eivät määräykset korvaa rahaa. Sitä tarvitaan, jotta ikääntyneille voitaisiin turvata inhimillinen vanhuus. Kysymys on arvostuksesta. Jotta ikäihmisille turvataisiin inhimillinen vanhuus, tarvitaan ammattitaitoisia, koskettavaa kättä, tarvitaan sitä aikaa vanhukseksi ja sairaalle, tarvitaan erilaisia kuntoutustoimia. Näitä ei kerta kaikkiaan voida toteuttaa ilman että yhteiskunta satsaa niihin lisää rahaa ja lisää työvoimaa. Niinpä oikeastaan se kysymys kuuluukin: maltammeko me antaa tästä yhteisestä hyvinvoinnista mitään vanhuksille?

¹⁰³ **Antti Rantakangas /kesk:** Arvoisa puhemies! Tällä hetkellä joka seitsemäs suomalainen on 65-vuotias tai sitä vanhempi. Vuonna 2030 jo joka neljäs on yli 65-vuotias. Kasvun taustalla on kaksoisikäntyminen, jolla tarkoitetaan suurten ikäluokkien ikääntymistä ja korkean iän saavuttamista. Ikääntymiseen ei ole meillä Suomessa varauduttu riittävästi. Esimerkiksi kunnallista sosiaalipalvelua, kotipalvelua ja kotisairaanhoidtoa on vähennetty viime vuosina valtion vähentäessä kuntien valtionosuuksia merkittäväällä tavalla. Vanhuspalveluissa myös kuntakohtaiset erot ovat lisääntyneet huolestuttavasti.

Väestön ikääntymisestä aiheutuva sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarve tulee ennusteiden mukaan kolminkertaistumaan 2010–2030-luvuilla. Suurin huolenaihe on yli 75-vuotiaiden kansalaisten terveyspalvelut. Heistä kolme neljäsosa elää kotiloissa käyttäen palveluita ainoastaan satunnaisesti. Ongelmina yli 75-vuotiailla ovat monet samanaikaiset sairaudet, toimintakyvyn heikentyminen ja usein niukka toimeentulo. Yksin asuvien ikäihmisten määrän kasvu on Suomessa erityispiirre. Muissa EU-maissa ei ole havaittavissa vastaavaa kehitystä.

Vanhuksilla tarkoitetaan iäkkäitä henkilöitä, jotka eivät selviydy omin avuin arkisista toiminnoista, vaan tarvitsevat jatkuvaa apua. Yhtenä osaryhmänä vanhuksiin kuuluvat sotaveteraanit. Vanhuuteen liittyvät ensinnäkin arvokysymykset, toisaalta henkinen ja fyysinen turvallisuus, kolmantena turvattu toimeentulo, neljäntenä oikeudet laadukkaaseen hoitoon ja palveluihin ja viidentenä oikeus osallistua yhteiskunnalliseen päätöksentekoon.

Jokaisella tulisi olla oikeus arvokkaaseen vanhuuteen ja vanhenemiseen. Toisaalta turvallisuutta lisäävien sosiaalisten verkostojen luominen ja ylläpitäminen on tärkeää. Sitä pitäisi tukea eri tavoin. Asuntotuotannossa on käytettävä ennakkoluulottomasti uutta teknologiaa hyväksi turvallisen asuinympäristön luomiseksi. Myös kuntien käyttämien ostopalvelujen laatua ja turvallisuutta tulisi seurata tarkoin.

Eläkejärjestelmien kokonaisuutta olisi kehitettävä yksinkertaisempaan ja selkeämpään suuntaan. Tavoitteena on kehittää yhtenäinen eläkeindeksi. Mielestäni kansaneläkkeen tasoa tulisi myöskin korottaa tuntuvasti, paljon enemmän kuin hallitus ensi vuodelle esittää. Myös korotettu sairausvakuutusmaksu tulisi poistaa seuraavien kahden vuoden aikana. Kansaneläkkeen lapsikorotukset tulisi myös palauttaa.

Arvoisa puhemies! On kehitettävä myös erilaisia yhteistyömalleja eri toimijoiden kesken ja pohdittava, miten vastuu ikäihmisten hyvinvoinnista jaetaan. Kunnilla on lakisääteinen velvollisuus palvelujen järjestämiseen, mutta ne tarvitsevat riittävät voimavarat, valtionosuudet. Toisaalta kuntien välisiä eroja pitäisi tasata nykyistä paremmin, jotta kaikilla kunnilla olisi mahdollisuudet näitten palveluitten järjestämiseen. Hoidon painopisteen tulee olla ennalta ehkäisevässä terveydenhuollossa ja toimintakyvyn ylläpitämisessä. Esimerkiksi äkillisen sairauden vuoksi sairaalahoitoon joutuneista vanhuksista kuntouttaminen parantaa toimintakykyä parhaimmillaan jopa 70 prosentilla. Omaishoidosta tulisi kehittää vaihtoehto vanhuspalveluihin. Tällä hetkellä 93 prosenttia asuu omassa kodissa. On myös turvattava mahdollisuus sijaishoitopalveluihin. Vanhemmat ikäluokat tulisi myös saattaa kiireellisesti järjestelmällisen ja kohtuuhintaisen hammashoidon piiriin.

Arvoisa puhemies! Ikäihmisille on taattava tasavertaiset mahdollisuudet yhteiskunnalliseen osallisuuteen ja osallistumiseen. Ikäihmisellä on

oikeus tulla kuulluksi erityisesti kuntatasolla. Joka kerta kuntaan tulisi saada vanhusneuvosto, joka tarjoaisi mahdollisuuden vaikuttaa ikääntyneitä ihmisiä koskeviin asioihin kuntatasolla.

Puhemies! Työvoimatilanteen osalta totean vain sen, mikä on jo monta kertaa esiin tullut, että meillä on tällä hetkellä noin 30 000 sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaista työttöminä ja toisaalta valtava pula henkilöstöstä erityisesti vanhainkodeissa ja terveyskeskuksissa. Tämän ongelman ratkaiseminen on poliittisen päätöksenteon tahdosta kiinni.

¹⁰⁴ **Katri Komi /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! "Mummoja sanotaan isoäideiksi, kun niillä on niin suuri syli." Valitettavasti vain mummot ja lapset saatikka lapsenlapset eivät asu enää useinkaan kovin lähellä toisiaan ja vastavuoroinen hoitosuhde ei ole käytännössä edes mahdollinen.

Läkkään väestömäärän huomattava lisääntyminen on yksi tulevaisuuden suurimmista haasteista suomalaiselle yhteiskunnalle. Vuonna 2030 jo joka neljäs suomalainen on yli 65-vuotias. Yksi välittömimmistä vaikutuksista on työvoiman tarjonnan supistuminen. Esimerkkinä voidaan mainita, että pelkästään kuntasektorilta on laskettu poistuvan kolmasosa työvoimasta vuoteen 2010 mennessä. Lääketieteen huima kehitys pidentää osaltaan kansalaisten keskimääräistä elinikää koko ajan, ja kun tähän lisätään väestön rakenteellinen vanheneminen, palvelutarpeet lisääntyvät. Muun muassa palvelualalta jää työntekijöitä eläkkeelle kiihtyvällä tahdilla ja elatussuhde työväestön ja eläkeläisten välillä kasvaa.

Muuttoliike kaupunkeihin vaikuttaa yhteiskunnan koko rakenteeseen. Kuntien sosiaaliset vastuut kasvavat, osa maaseutukuntien veronmaksuikäisestä väestöstä lähtee töiden perässä kaupunkeihin. Kasvukeskusten palvelutarpeet lisääntyvät väestömäärän kasvaessa joka vuosi, ja samalla muuttotappioalueiden taloudellinen noidankehä heikentää sinne jäävien asemaa.

Arvoisa rouva puhemies! Sosiaali- ja terveyspalvelujen tarve ja kulut kasvavat radikaalisti jo yli 75-vuotiailla. Terveydenhuollon kustannustasoja mitattaessa on havaittu, että siihen asti, kun vanhus selviää kotona päivittäisellä kotisairaanhoidolla, kotona olo on paitsi mieluisin myös edullisin vaihtoehto. Vasta sen jälkeen tulevat palvelutalo, vanhain- tai pienryhmäkoti, hoiva-

koti ja kalleimpina tietenkin eri tasoiset sairaalat. Inhimillisen elämän ja kustannustehokkuudenkin parantamiseksi tulee myös omaishoito ottaa paremmin huomioon vaihtoehtona iäkkään perheenjäsenen hoitoa järjestettäessä.

Palvelujen kysyntä lisääntyy voimakkaasti väestön ikääntyessä, ja varsinaisten vanhuspalvelujen ohella vanhusten osuus sairaalahoitoa saavista on likimain puolet. Ikäihmisten kuntoutus on Suomessa vielä sattumanvaraista ja sisällöltään kehittymätöntä, vaikka se on osoittautunut tulokselliseksi, tehokkaaksi ja vaikuttavaksi.

Ikääntyvien oikeus laadukkaisiin ja riittäviin palveluihin on turvattava asuinpaikasta riippumatta, ja hoidon painopisteen tulee olla ennalta ehkäisevässä terveydenhuollossa ja toimintakyvyn ylläpitämisessä. Vanhusten hoidon perusta lähtee jatkossakin julkisin verovaroin kustannetuista sosiaali- ja terveystalouksista. Mutta näyttää siltä, että julkisen sektorin voimavarat eivät yksin riitä vastaamaan lisääntyvään palvelutarpeeseen. Siksi onkin kehitettävä yhteistyömalleja eri toimijoiden kesken ja pohdittava sitä, miten vastuu ikäihmisten hyvinvoinnista jaetaan. Ennaltaehkäisyä on myös ikäihmisten huomioon ottaminen suunnittelussa, olivatpa sitten kyseessä liikenne, rakentaminen tai turvallisuuspalvelut.

Arvoisa rouva puhemies! Kuten ministeri Soininvaara puheessaan totesi, kuntien välillä on kohtuuttoman suuria taloudellisia eroja. Kunnilla on toki lakisääteinen velvollisuus palveluiden järjestämiseen, mutta valtion olisi osallistuttava entistä merkittävämmiin palveluiden kustannuksiin. Valtionosuuksien kertoimissa tulee huomioida nykyistä paremmin kunnan asukkaiden ikärakenne. Palvelurakenne koostuu niin kuntien, yksityisten palveluiden tuottajien kuin järjestöjenkin tarjoamista palveluista. Näistä on luotava kattava palveluverkko joka puolelle maata. Julkisella sektorilla on myös iso haaste työnantajakuvasa parantamisessa. Kuka meitä tulevaisuudessa hoitaa, hoivaa ja opettaa?

¹⁰⁵ **Pirkko Peltomo /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Kymmenen seuraavan vuoden aikana yli 75-vuotiaitten määrä kasvaa yli 80 000 henkilöllä. Tottahan väestön ikääntyminen ja Suomen väkiluvun kääntyminen laskuun ovat olleet hyvin tiedossa. Vanhusten palvelujärjestelmä ohentui lamavuosina, mutta nyt on korkea aika tehdä tulevaisuuden arvovalintoja ja löytää yhteinen tah-

to, jotta vanhuspalvelut ja oikea hoidon porrastus saadaan kuntoon. Rakenteiden on kestävä myös tulevien suurien ikäluokkien paineet. Arvovalinnat palveluista tehdään kuntatasolla, sillä 90-luvun alussa valtionosuusjärjestelmää muutettiin niin, että kunnat saavat valtionosuutensa kättäsummana. Kunnilla on päävastuu yhteisten hyvinvointipalveluiden tuottamisesta valtionapujen, verotuksen ja palvelumaksujen turvin.

Selvitysmies Jukka Pekkarisen tehtävänä on tuoda uusia esityksiä keskusteluun kuntien tehtävien, velvoitteiden ja rahoituksen tasapainosta sekä valtionosuusjärjestelmästä. Selvästi tarvitaan järjestelmää, joka turvaa peruspalvelut maan eri osissa muuttoliikkeestä sekä väestön ikä- ja elinkeinorakenteesta riippumatta.

Rouva puhemies! Vanhojen ihmisten hoidosta on puhuttu paljon viime aikoina, ja erityisesti vanhusten laitoshoidon taso on noussut painokkaasti keskusteluun. Kysymys on välittämisestä. Tämän päivän vanhuksille ja meille huomisen ikäihmisille on turvattava ihmisarvoinen vanhuus, tuettava omatoimisuutta ja kunnioitettava vanhuksen yksilöllisyyttä eri hoitomuodoissa. Silloin ei saa myöskään unohtaa omassa kodissaan asuvia vanhuksia. Heitä kaikkia eivät välttämättä avohoidon toimenpiteet saavuta. Syitä on monia. Avohoitokaan ei aina pelaa niin kuin pitäisi. Keskeisimpänä ongelmana pidän sitä, että avohoidon resursseja ei ole kehitetty tarpeita vastaavasti. Tuettujen asumispalvelujen puuttuessa hyväkuntoisetkin vanhuksset voivat joutua ennenaikaisesti laitoshoitoon.

Lamavuosina henkilökuntaa vähennettiin ja kuluja karsittiin niin, että pitkäaikaishoidossa olevien henkilöiden perushoidon tasossa on tapahtunut heikennyksiä. Korostan kuitenkin, että pääosin vanhuksemme hoidetaan hyvin mutta parantamisen tarvetta on. Kun potilaiden ja asiakkaiden entistä huonompi kunto on samanaikaisesti lisännyt laitosten henkilöstön työ määrää, henkilökunnalle ei säästötoimenpiteiden seurauksena enää kaikissa laitoksissa ole riittävästi aikaa esimerkiksi potilaiden henkilökohtaisen hygienian hoitoon ja potilaiden syöttämiseen. Hoito- ja hoivahenkilökunta tekee arvokasta työtä. Heitä ei pidä syyllistää. Heistä on pidettävä kiinni. Uhkaava työvoimapula on lähellä. Henkilökunnan riittävydestä, koulutuksesta ja jaksamisesta on huolehdittava.

Sosiaali- ja terveydenhuolto on työvoimavaltaisen ala. Työvoiman tarve kasvaa koko ajan, ja

palveluksessa olevien keski-ikä nousee. Samanaikaisesti, kun maassamme on vielä runsaasti työttöminä sosiaali- ja terveysalan ammattikoulutettuja työntekijöitä, joille yhteiskunta maksaa työttömyyskorvauksia ja muita tukia, työssä oleva henkilöstö uupuu ja hoidon taso laskee. Työttömyydestä aiheutuvat välittömät kustannukset julkiselle sektorille ovat noin 80 prosenttia siitä, mitä olisivat työvoimakustannukset, jos henkilö olisi ansiotyössä. Kun tähän lisätään vielä työntekijöiden uupumisesta aiheutuvat sairauskulut, ei voitane puhua ainakaan säästöistä.

Rouva puhemies! Kuntien on siirrettävä yhä merkittävämpi osuus määrärahoistaan vanhempien ikäluokkien hoidon turvaamiseen. Sektori- ja kuntarajat ylittävää yhteistoimintaa on lisättävä. Kunnissa ja kuntayhtymissä on varauduttava siihen, että terveys-, kuntoutus- ja sosiaalipalvelujen tarve kasvaa voimakkaasti. Kuntien on kehitettävä palvelujensa arviointia ja laatua kuntalaismielipiteen pohjalta. Mielestäni kuntien on tulevaisuudessa turvattava ikäihmisille hoitopalvelut erityisellä palvelusitoumuksella, joka on samalla paikallinen lupaus ja takuu palvelujen saatavuudesta. On aivan paikallaan, että hallituksen taholta annetaan kunnille hyvän hoidon ohjeistusta sekä suosituksia henkilöstömitoituksesta sosiaali- ja terveydenhuollossa, sillä uutta henkilöstöä ja käsipareja on palkattava paitsi eläkkeelle siirtyvien tilalle myös palvelujen laadun ja saatavuuden parantamiseksi. Vastuu vanhuksista on meidän kaikkien yhteinen.

¹⁰⁶ **Seppo Lahtela /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Tänään on selvästi ollut nähtävissä hallituspuolueiden hermostumista ja hermostuneisuutta tulevien kunnallisvaalien johdosta. Selkeästi on ollut nähtävissä se, kuinka kipeästi asiasta on välikysymyskeskustelu käyty ja kuinka vaikeita ovat olleet hallituspuolueiden edustajien vastaukset, pitkän harkinnan jälkeen joissakin toimistoissa valmisteltuja puheita, jotka ulkoluonomaaisesti enemmän ymmärtämättä, sisäistämättä — tai sanoisinko niin, että enemmän tunnetta tuntematta — on täällä esitetty ja painokkaasti koetettu julki tuoda. Tästä parhaan esimerkin tavallaan tuo ministeri Soininvaaran vastaus tähän asiaan, jossa todetaan, että välikysymys on esitetty oikeaan oikeaan, oikeasta asiasta, mutta kohdistettu väärään lähtökohtaan, väärään paikkaan ja osoitteeseen. En ole vielä kuullut ed. Karpion puhetta, mutta toivon mukaan se poikkeaa

yleisestä kokoomuslaisesta puhelinjasta, mistä tässä asiassa on ollut kysymys. Tässä on nähtävissä selkeästi se, että hallituspuolueitten edustajat, jotka edustavat Lipposen niin ensimmäistä kuin toistakin hallitusta, eivät ole sisäistäneet eivätkä nähneet asian tärkeyttä, ankeutta ja tiukuutta, mistä tämä johtuu nimenomaan kuntatalouden kannalta.

Esimerkkinä näkisin tässä asiassa parhaimmillaan kotikuntani Vehkalahden aseman, sen mahdollisuudet ja selviytymismahdollisuudet niistä ongelmista, jotka valtiovalta Vehkalahden kunnalle on asettanut. On nähtävissä tunnuslukuja katsottaessa, verrattaessa vuotta 99 vuoteen 95, että valtionosuudet, valtionavustukset ovat pienentyneet sinä aikana 52,9 miljoonaa. Kun 82:sta on tultu 29:ään, se tarkoittaa sitä, että taloudellinen elin- ja liikkumavara on tavallaan hävinnyt. Vastaavasti kunnan verotulot ovat sinä aikana kasvaneet 23 miljoonaa ja sosiaali- ja sivistystoimen kulut ja kustannukset 17,7 miljoonaa. Tässä on nähtävissä se kupla ja aukko, joka useimmissa suomalaisissa kunnissa tällä hetkellä vallitsee. Tähän on Lipposen hallituksella, niin nykyisellä kuin aikaisemmalla, selvä syy ja yhteys siihen, minkä takia monessa kunnassa talous on perimmiltään epätasapainossa, vaikka vanhusväestön hoitoasiat olisikin saatettu vielä perimmäiseen järjestykseen. Tämä vie pohjan keskeiseltä ajattelutavalta, asioiden kehittelyltä ja erityisesti siltä taloudellisen liikkumavaran antamalta mahdollisuudelta, että myös vanhusväestön hoidossa, heidän asemansa ja elinmahdollisuuksiensa järjestelyissä olisi enemmän sydämellä liikkumavaraa, elin- ja toimeentulon mahdollisuutta.

Kun me katsomme tätä asiaa vanhalta aikakaudelta, menneistä ajoista, perheeseen kuului äiti, isä, lapset, isoäiti, isoisa jne. Kotihoito toimi silloin. Yhteiskunnalla ei ollut kovin suurta osaa muuten kuin niiden vanhusten osalta, joilla ei ollut ketään omaisia, jotka olisivat hoitaneet heitä loppuun saakka elon viimeiset vuodet. Tässä asiassa nykyinen muuttunut kiivas perhekokonaisuus, jota valitettavasti monien edustajien ajatusmaailman mukaan pitäisi vielä nykyisestäänkin paljon hajottaa, on tuonut semmoisen järjestelmän, että kotihoitoa, siihen liittyvää tukea ja vapaaehtoistyötä ei ymmärretä, ei nähdä eikä pidetä monessakaan tapauksessa edes tarpeellisena. Tältä osin on löydettävä kuntatalouteen liikkumavaraa ja mahdollisuuksia, millä mahdollistetaan se, että voidaan tarjota kodinomaisia, laa-

dukkaita palveluita palvelutaloissa, palveluasunnoissa, joissa ikääntyvä väki, jota mekin kohta, useimmat meistä, edustamme, tulee kohtaamaan parhaat päivänsä elon loppupuolelta.

Rouva puhemies! Me olemme velkaa sille veteraanisukupolvelle, joka tämän maan pelasti kurjuudelta, sille sukupolvelle, joka rakensi tämän maan hyvinvoinnin, josta me nyt parhailaan nautimme. Ellemme näitä asioita saa kuntoon, emme todella kehtaa ryhdikkäinä enää tässä vapaassa Suomenmaassa kohta kulkea.

¹⁰⁷ **Pekka Nousiainen /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! En puutu tässä vanhenevan väestön palvelujen turvaamisesta käytävässä välikysymyskeskustelussa vanhustenhoidon sisältöihin enkä hoitovalintoihin — niistä on keskusteltu täällä tänä päivänä hyvin paljon — vaan pyrin tarkastelemaan niitä syitä, jotka tähän tilanteeseen ovat johtaneet.

Olemme julkisuudessa saaneet seurata hyvin paljon uutisia, jotka kertovat vanhustenhoidon tilasta: Laitosvanhukset ovat aliravittuja. Laitokset toimivat liian vähällä henkilöstöllä. Laitospaikkoja on vähennetty eikä avohuollon hoitomahdollisuuksia ole lisätty. Vanhusten kotipalveluja on supistettu. Suomessa terveydenhuollon menot vanhusten osalta ovat Pohjoismaiden alhaisimmat ja vanhusten hoitopaikat on valittu monessa tapauksessa väärin. Tämä on se tilanne, joka julkisuuteen on välittynyt.

Välikysymyksen tarpeellisuutta osoittaa myöskin se, että kaikki suuret puolueet ovat kunnallisvaliteemoissaan vaatimassa kansalaisille ja kuntalaisille riittäviä ja laadukkaita peruspalveluja. Hallituspuolueiden osalta asia on hämmästyttävä, sillä heillähän olisi ollut mahdollisuus hoitaa asiat kuntoon minkä hyvänsä vuoden talousarvion yhteydessä, mutta hallitus on päinvastoin jatkanut kuntien rahoitusaseman heikentämistä milloin leikkaamalla valtionosuuksia, milloin muuttamalla yhteisöveron jako-osuuksia. Tutkimukset puolestaan osoittavat myöskin sen, että sosiaali- ja terveyspalvelut eivät ole riittäviä tai laadukkaita kaikissa kunnissa.

Kansantalouden kehityksen perusteella Suomi on nyt vauraimmillaan. Bruttokansantuote on kasvanut ennätysvauhtia jo seitsemän vuoden ajan, ja tästä huolimatta kansalaisilta puuttuvat perustuslain edellyttämät riittävät ja laadukkaat peruspalvelut. Väitän, että syy ei ole yksinomaan kunnissa tai kuntapäätäjissä, mutta

myönnän, että kunnilla on vastuu valtion ohella hoitaa peruspalvelut kansalaisille kuntoon.

Minusta perussyy syntyneeseen tilanteeseen on se, että kuntien valtionosuuksia on leikattu koko 90-luvun ajan kaikkiaan ilman vastuiden lisäyksiä noin 16 miljardia markkaa. Valtion rahoitusosuus kuntien toimintamenoista on laskenut 36 prosentista 22 prosenttiin. Vastaavasti verotulot ovat kasvaneet samana aikana vain noin 12 miljardia markkaa.

Lisäksi valtionosuuksia leikattaessa ja yhteisöveron jako-osuuksia muutettaessa on saatettu alkuun kuntien tulopohjan erilaistumiskehitys, joka on tiedostettu, mutta jota ei ole oikaistu. Tämän johdosta kunnilla, niiden tulopohjasta riippuen, on erilaiset taloudelliset mahdollisuudet huolehtia palvelutuotannostaan. Erityisen heikkoon asemaan ovat joutuneet maaseutumaiset alle 6 000 asukkaan kunnat Itä- ja Pohjois-Suomessa. Nämä kunnat olivat myöskin maksumiehiä silloin, kun yhteisöveron jako-osuus uudistettiin suosimaan Vantaata ja keskisuuria kaupunkeja.

Toisaalta syy syntyneeseen tilanteeseen on se, että kunnat ovat menettäneet luottamuksensa valtiovaltaan ja sen tahtoon turvata kuntien vakaa rahoitusasema. Vuodesta toiseen valtio on käynyt kuntien kukkarolla valtiontalouden tasapainottamiseksi. Kunnat eivät yksinkertaisesti rohkene tehdä muutoksia palvelutuotantoon myönteisessä mielessä, jotta eivät mahdollisten valtion leikkaustoimenpiteiden johdosta joutuisi uudelleen ja uudelleen palvelujen supistus- ja leikkauslinjalle.

Valtiovalta ei ole myöskään antanut myönteistä signaalia kunnille peruspalvelujen laadun ja riittävyyden tärkeydestä ja niiden parantamisesta, mitä mielestäni osoittavat hallituksen linjaukset muun muassa ensi vuoden talousarvion valmistelussa. Valtionosuuksien lakisääteiset taso- ja indeksitarkistukset on puolitettu ja toinen puoli siirretty maksettavaksi kahtena seuraavana vuonna. Tulonhankkimis- ja ansiotulovähennyksen korotuksen aiheuttama verotulojen menetys on jäänyt kompensoimatta. Harkinnanvaraisia rahoitusavustuksia on leikattu 100 miljoonaa markkaa. Tämä linja on pitänyt kunnat epävarmuudessa.

Arvoisa rouva puhemies! Mikäli eduskunta haluaa saattaa, kuten täällä käytetyissä puheenvuoroissa on todettu, kuntien palvelutuotannon kuntoon niin vanhusten kuin muiden kuntalais-

ten osalta, on kunnille annettava selvä viesti siitä, että se on eduskunnan tahto, ja samalla kuntien, myös pienten kuntien, tulopohja on saatettava kuntoon pysyvällä tavalla. Uskon ja tiedän, että kunnat kantavat vastuun omalta osaltaan, kunhan hallitus ja valtiovalta kantavat oman vastuunsa ja osoittavat riittävät resurssit.

Arvoisa rouva puhemies! Normiohjausta tai tiukentavia korvamerkintöjä ei tähän toimenpiteeseen tarvita.

¹⁰⁸ **Osmo Puhakka /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Kun viime vuosikymmenellä yli 70-vuotiaitten lukumäärä kasvoi 50 000:lla, katosi samanaikaisesti vanhainkotipaikoista kaksi kolmasosaa. Edelleen kotipalvelujen suhteellinen kattavuus putosi puoleen eli ainoastaan joka kymmenes vanhus oli palvelujen piirissä.

Kaikki edellä sanottu merkitsee käytännössä sitä, että kymmeniätuhansia vanhuksia on pudonnut palveluiden ulkopuolelle eikä läheskään kaikkien kohdalla tiedetä edes, minne. Omaisten mukaan 5—20 prosenttia vanhuksista jää hoidotta ja peräti 5:tä prosenttia kohdellaan tutkimusten mukaan viikoittain kaltoin. Ei siis olekaan ihmettelemistä siinä, että tuoreen tutkimuksen mukaan 43 prosenttia kansalaisista pitää vanhusten palveluiden nykytasoa riittämättömänä.

Kun jo nykyisellään vajaamittaiseen palvelutasoon liitetään suurten ikäluokkien ikääntyminen sekä kansalaisten keski-ikä jatkuva kohoaminen, tuntuukin todella hedelmättömältä tänään täälläkin koettu vastuun pallottelu kunnan ja valtion välillä. Paljon hedelmällisempää olisi myöntää, ettemme ratkaise ongelmaa laitospeskeisellä vanhustenhoidolla, olletikin kun 93 prosenttia ikäihmisistä asuu ja haluaa viimeiseen asti asua omassa kodissaan.

Ydinkysymys onkin omaishoidossa ja sen tulevaisuudessa. Vaikka kuntakohtaiset erotkin otetaan huomioon, siitä huolimatta omaishoitajien viikkovapaan järjestäminen, kesälomasta puhumattakaan, on käytännössä täysin laiminlyöty. Nimittäin eihän kukaan vastuuntuntoinen omaishoitaja voi jättää hoidettavaansa yksin, jos kunnalla ei ole osoittaa sijaista tilalle. Jos ympärivuorokautista työstä ja alituisesta vastuusta uupunut omaishoitaja kuitenkin vapaansa haluaa, käytännössä se maksaa hänelle koko kuukauden omaishoidon tukea vastaavan summan, jos se edes riittääkään. Tarkasti rajatun kotihoidon lisäksi hän joutuu järjestämään viikkovapaalleen

kotisairaanhoidon sekä omakotitalon kohdalla vielä kiinteistöpäivystyksenkin.

Ei siis olekaan ihmettelemistä siinä fyysisessä ja henkisessä loppuunpalamisessa, jonka kohteena lukemattomat omaishoitajat parhaillaan ovat. Tiedot itsessään yllättävänkin sattumanvaraisesti järjestetyistä virkistysviikonlopuista kertovat omaishoitajista, jotka nukkuvat koko leirin ajan jaksamatta osallistua mihinkään muuhun toimintaan.

Haluankin korostaa sitä, että jo itsessään yhteiskunnalle halvan, käytännössä puoli-ilmaisen, omaishoidon kuntoon saattamiseksi ei tarvita suuria rahoja vaan hyvää tahtoa. En uskoisi olevan taloudellisesti ylivoimaista vapauttaa tuki verotuksesta tai mahdollistaa tuen siirto suoraan, sellaisenaan, hoidettavan omaan kotihoidon tukeen. Ei myöskään palvelusetelijärjestelmän luominen omaishoittoon olisi kustannuksiltaan merkittävä. Sitä vastoin se toisi valinnan mahdollisuuksia niin omaishoidon toteuttajalle kuin sen kohteellekin. Vieläkin yksinkertaisempaa luulisi olevan sen paperiviidakon yksinkertaistaminen, joka liittyy omaishoitotuen hakemisvaiheessa lääkäri, sosiaalitoimen sekä muiden tahojen asiantuntijalausuntoihin, puhumattakaan niiden julkisaattamisesta myös asianomaisille.

Arvoisa puhemies! Omaishoitajien työsuojelu edellyttää selkeitä parannuksia, koska hoitajien ikärakenne huomioiden vaarana onkin hoitajan muuntuminen hoidettavaksi. Mutta yhtä lailla voidaan kysyä, olemmeko tarvitsemassa jo nykyisellään vanhustensuojelulakia lastensuojelulain tapaan, näin siittäkin huolimatta, että monet vanhukset ovat joutuneet jo nyt turvautumaan toinen toisiinsa esimerkiksi sotaveteraanien keskuudessa viritellyn parivartiojärjestelmän tapaan.

¹⁰⁹ **Paula Lehtomäki /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Ministeri Soininvaara välikysymysvastauksessaan korosti, että tulevaisuudessa yhä suurempi osa eläkeläisistä on hyväkuntoisia ja aktiivisia ihmisiä. Kun tänä iltana on puhuttu paljon varsinkin vanhusten hoitopuolesta, niin keskityn tähän toiseen porukkaan eli näihin, jotka ovat fyysisesti hyväkuntoisia, mutta jotka erittäin usein kärsivät yksinäisyydestä. Tämä yksinäisyyden lisääntyminenhan johtuu siitä, että vanhusväestöstäkin yhä suurempi osuus elää yksinään ja toisekseen hyvin vilkkaana jatkunut muuttoliike on hyvin monien perheiden kohdalla

katkaissut sukuyhteyden. Varsinkin omalla kotiseudullani se tarkoittaa yleensä sitä, että meillä asuvien vanhusten lapset ja lapsenlapset ja nämä perheet ovat jossain muuallapäin Suomea, Etelä-Suomessa.

Täällä keskustelussa on todettu, että olot vaihtelevat hyvin paljon kunnittain ja eri yksilöidenkin välillä. Sen takia näihin erilaisiin ongelmiin tarvitaankin uusia, yksilöllisiä ratkaisumalleja. Vaikka tässä on palloeltu sitä, onko vastuu valtiolla vai kunnilla, niin varmasti me jatkossa tarvitsemme yhä enemmän vanhustenhoitoon ja yksinäisyydenkin lievittämiseen kolmatta sektoria.

Keskellä Kainuuta, Ristijärven kunnassa onkin tähän ongelmakenttään lähdetty kehittämään täysin uudenlaisia ratkaisuja. Ristijärvellä on toiminut jonkin aikaa sijaisomaishanke, jonka ideana on kiteytetysti se, että jossain muuallapäin Suomea asuvan vanhuksen omaiset voivat paikan päällä asuvalle mummille, äidille tai isälle palkata paikallisen sijaisomaisen, joka sopimuksen mukaan käy vierailemassa vanhuksen luona. Sijaisomaisen tärkeimpiä tai keskeisimpiä tehtäviä on esimerkiksi lehtien lukeminen, laulaminen, keskustelu vanhuksen kanssa, hänen kanssaan ulkoilu. Kuvaan kuuluu myös pienimuotoinen kotiapu, perushoivan antaminen ja kaupassakäynti eli tällaiset erilaiset pienimuotoiset tehtävät, jotka määräytyvät aivan sen perusteella, mitä asiakas eli yksinäinen vanhus haluaa tai mitä palvelun tilaajat eli omaiset mahdollisesti haluavat. Nämä sijaisomaiset toimivat osuuskunnissa, ja koko toiminnan ideana on juuri asiakaslähtöisyys ja henkilökohtaisen palvelun tarjoaminen.

Tässä projektissa tehdään tiivistä yhteistyötä kunnan kotipalvelun kanssa, jonka tehtävänä on muun muassa valvoa, että laatuksiteerit pysyvät korkealla tasolla. Sijaisomaishankkeen tärkein tavoite on lievittää yksinäisyydestä johtuvia ongelmia, ja me kaikkihan tiedämme, että yksinäisyydestä johtuvat monet sairaudet tai ainakin psykosomaattiset oireet saattavat siitä lisääntyä.

On selvää, että aitoa välittämistä ei voi ostaa rahalla, mutta minusta tämä projekti ennakkoloolottomalla ja modernilla tavalla kuvaa sitä, että kaukana asuvat omaiset voivat tällaisista hoivaa ja seuraa omille vanhuksilleen tai sukulaisilleen hankkia.

Arvoisa puhemies! Keskustelussa päivällä aikaisemmin puhuttiin paljon kuntien erilaisista tehtävistä ja molempien suurten hallituspuolueitten ryhmäpuheenvuoroissa väitettiin muun mu-

assa, että vanhustenhuolto on hävinnyt teollisuus- ja jäähallihankkeille, ja vaadittiin, että kuntien on hoidettava peruspalvelut ennen kuin ryhdytään mihinkään muihin tehtäviin. Minusta näistä lausunnoista kuultaa tarpeettoman jyrkkä kritiikki sitä kohtaan, että ikään kuin satsaukset esimerkiksi elinkeinopalveluihin olisivat kunnassa täysin toissijaisia, vailla merkitystä ja jopa jotenkin tuomittavia. Minä muistuttaisin näiden puheenvuorojen käyttäjiä siitä, että monissa kunnissa on yksinkertaisesti pakko satsata yritysten houkuttelemiseen kunnan alueelle, kun sijaintitehtävistä johtuvat seikat ovat sellaisia, että luontaista vetovoimaa yritysten suhteen ei ole. Näiden syrjäkuntien tehtävänä on totta kai huolehtia hyvin omien kuntalaistensa peruspalveluista ja sitä kautta hyvinvoinnista, mutta on hyvin tärkeää huolehtia myös pitemmällä tähtäimellä siitä, että on verotuloja ja sitä kautta mahdollisuutta tulevaisuudessakin hoitaa peruspalveluita.

Arvoisa puhemies! Mielestäni hallitus on ylimalkaisesti ja liikaa vastuuta kuntasektorille siirtäen vastannut tähän välikysymykseen, joten kannatan epäluottamuslauseen antamista.

¹¹⁰ **Lauri Oinonen /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Käytävä välikysymyskeskustelu osuu hyvin tärkeään aihepiiriin, kysymykseen vanhustenhoidosta ja -hoivasta, jota yhteiskunta heille haluaa antaa.

Minulla on mukanani lehtileike kotiseudulta tänä päivänä paikallislehdestä Suur-Keuruusta, pääuutinen pääuutissivulta, jossa sanotaan: "Loppuvuosi kuluu säästellen. Keuruun talouden alijäämä 10 miljoonaa." Todetaan tämä ja sitten jatketaan: "Pohjaa taloudelta nakertaa muun muassa verotulokertymän selvä pieneminen. Verohallinnon antaman ennusteen mukaan Keuruun koko vuoden verotulot jäävät noin 150,5 miljoonaan markkaan, kun budjetin pohjana oli optimistinen oletus 152 miljoonan markan kertymästä." Sitten ylityksistä: "Ylityksistä noin puolet koostuu erikoissairaanhoidon kuluista. Muut ylitykset johtuvat palkkaylityksistä muun muassa päivähoidossa ja vanhustyössä. Palkkappottia kasvattaa näillä aloilla muun muassa sairasmien lisääntyminen. Alat eivät voi liioin kasvattaa tulojaan, sillä niin päivähoitomaksuja kuin vanhustenhoitomaksuja säätelee valtion säätämä maksukatto. Säästöihin patistetaan nyt niin terveyskeskusta kuin sairaanhoitopiiriäkin. Säästövetoisuus on esitetty myös suurimmille

hallintokunnille, erityisesti sosiaali-, sivistys- ja tekniselle toimelle. Säästöehdotukset on puserrettava tämän kuun loppuun mennessä." — Näin paikallislehti uutisoi toissailtaista kaupunginhallituksen kokousta. Tämä kertoo 11 000 asukkaan keskisuomalaisen kaupunkikunnan, silti tyypillistä maaseutua olevan kuntayksikön, elämän todellisuutta. Tässä elämän todellisuudessa rahat eivät riitä. Se on todettu. Tämä tilanne on varmasti useimmilla muillakin kunnilla kovaa todellisuutta.

Se, että valtionosuudet ovat 90-luvun aikana puolittuneet siitä, mitä ne olivat 90-luvulle käydessä, on perussy siihen, että kunnissa talous on tiukoilla. Rohkenen uskoa, että ainakin pääosin kunnissa tiedetään, mihin varat käytetään. Uskon, että kunnallisvaltuutetut, hallitusten jäsenet, haluavat olla niin vastuullisia, että hoitavat vastuun ihmisten perustarpeista. Tietysti voi sattua joitakin ylilyöntejäkin joihinkin erikoishankkeisiin, mutta niitä ei ainakaan kovin monia pääse tapahtumaan. Kuntalaisilla on siihen vaaleissa tilaisuus vaikuttaa, että kunnan vastuunkantajat pitävät huolta ihmisten perusasioista.

Todellisuus on kuitenkin tämä, että kunnissa ovat rahat tiukoilla. Ne henkilöt, jotka työskentelevät sairaanhoidon parissa, vanhustenhoitotyössä, niin laitostyön kuin kotihoitotyön parissa, ottavat jatkuvasti minuun yhteyttä, eivätkä vain nämä henkilöt itse vaan myös heidän puolisonsa ottavat yhteyttä siitä, kuinka aviopuolisot väsyvät työssä ja rasittuvat ja sanovat, että kovin kauan ei näin jakseta. Samoin ne ihmiset, joitten parissa hoito- ja hoivatyötä tehdään, esittävät myös omia kommenttejaan. Tämä on kovaa todellisuutta, joka kunnissa vallitsee. Vastuun siirtäminen valtiolta kunnille ei ole oikea ratkaisu. Kunnat toteuttavat tätä paikallista vastuuta, mutta siihen tarvitaan myöskin resurssit. Kyllä kunnallisella veroprosentilla on omat rajansa, samoin kiinteistöverolla ym. maksuilla, joita kunnat joutuvat keräämään.

Arvoisa rouva puhemies! Toivon, että valtio kiireesti tarkistaa niitä voimavaroja, joilla kunnat voivat vastata ihmisten perustarpeisiin liittyen niin sosiaalitoimeen, terveydenhuoltoon kuin sivistystoimeen ja kaikkeen muuhunkin.

Puhemies: Ohitamme nyt nopeatahtisen keskustelun rajan, mutta mikään ei estä pitämästä edelleen napakoita, hyviä puheenvuoroja.

¹¹¹ **Juha Karpio /kok:** Arvoisa rouva puhemies! Rouva puhemiehen esittämä vetoamus tuo allekirjoittaneelle paineita, mutta yritän pysyä viiden minuutin määräajassa edelleen.

Välikysymyksessähän on kiinnitetty huomiota varsin tärkeään asiaan, ja se perustuu myöskin tosiasioille, joskaan käytännössä asioita ei voida katsoa niin yksisilmäisesti kuin siinä väitetään. On myös totta, että kuntien saamat valtionosuudet ovat viime vuosina laskeneet huomattavasti, samoin kunnat voivat entistä vapaammin kohdentaa osuutensa nyt siihen, minkä katsovat tärkeäksi. Tämän vuoksi on toki kunnissa käyty ja on käytävä arvokeskustelua siitä, mikä on kunnan tehtävä, mihin rahavarat on sijoitettava ja mistä kunnan on vastattava, sillä tämä keskustelu on aivan välttämätöntä kunnallisille päättäjille, nykyisille valtuustoille, mutta ennen kaikkea valtuustoille, jotka muutaman kuukauden päästä aloittavat työskentelynsä.

On aivan selvää, että sivistyneessä yhteiskunnassa on ennen kaikkea huolehdittava vanhuksista. Kuinka tämä sitten tapahtuu, siitä minulla on myös omakohtaisia kokemuksia, kun yli 90-vuotias äitini on Jyväskylässä vanhainkodissa nyt eläkepäivinään. On myönnettävä, että hoitohenkilökuntaresurssit ovat selvästi puutteelliset niin Jyväskylässä kuin varmasti muuallakin ja tilanne tulee entisestään huonontumaan, jos asialle ei jotain tehdä. Henkilökunnan resurssit ovat nyt aivan liian alhaiset olemassa olevaan työmäärään nähden.

On kuitenkin kiinnitettävä huomiota myös siihen, millä tavoin vanhustenhuolto on järjestetty. Tärkeitä tekijöitä henkilökunnan määrän, motivaation ja koulutuksen lisäksi ovat myös yksiköiden koko ja toimintatavat. Kuinka sitten näitä osastoja voidaan pienentää, se on tietysti toinen kysymys, missä kunnallisilla päättäjillä on todellakin harkitsemista, kuinka he ohjaavat rahavaroja.

Julkisella hoitosektorilla siis peräänkuulutaan laatua, mikä on luonnollisesti hyvä. On huomattava kuitenkin, että laatuprojektien merkitys jää olemattomaksi, jos henkilökunnalla ei ole minkäänlaisia mahdollisuuksia toteuttaa tavoitteitaan käytännössä. Laatuprojektien tulokset on vietävä henkilökunnalle siten, että sillä on todelliset mahdollisuudet sisäistää tavoitteet ja saada ne toimimaan myös käytännössä. Siksi riittävien taloudellisten resurssien takaamisen lisäksi on työ järjestettävä siten, että tarpeelliset palvelut

voidaan riittävän laadukkaasti hoitaa. Nyt kuitenkin hoito henkilökunta ei voi vähäisillä resursseillaan mitenkään selviytyä työstään ja huomioida vanhuksia haluamallaan tavalla. Myös hoitavan henkilökunnan uupuminen, loppuun palaminen, on seurausta monissa kunnissa liian vähäisistä resursseista. Näin ollen kunnilla itsellään on suuri vastuu vanhusten hoidon järjestämisestä ja siitä, että myös rahavarat käytetään eduskunnan tarkoittamalla tavalla, rahavarat, joita ei enää ole niinkään korvamerkitty.

Valtio ei voi kuitenkaan osaltaan vetäytyä vastuustaan, vaan sen on kiinnitettävä huomiota siihen, miten vanhusten hoito myös lainsäädännöllisesti järjestetään. Uusien toimintatapojen ja myös yrittäjävetoisten palvelumallien kehittämisellä voidaan ainakin osittain vastata tähän haasteeseen. Kiistatta vanhusväestön suhteellisen ja absoluuttisen lukumäärän kasvu tuo valtavia haasteita myös taloudellisessa mielessä. Esimerkiksi tällä hetkellä suurimmissa kaupungeissa terveydenhuoltoon ja vanhustenhuoltoon käytettävä markkamäärä 85 vuotta täyttäneitä kohti on luonnollisesti lähes kymmenkertainen siihen verrattuna, mitä terveydenhuoltoon käytetään muiden ikäluokkien asukasta kohti. Valistuneen yhteiskunnan on kuitenkin huolehdittava myös näistä vanhuksista.

Hallituksen taholta on tuotu esiin lukuisia suunnitelmia, ja samoin hallitusohjelmassakin edellytetään vanhuspalvelujen parantamista. Lisäksi on asetettu työryhmiä selvittämään sosiaali- ja terveysalan työvoiman tarvetta ja sitä, mitä parannuksia voitaisiin tehdä. Tärkeää kuitenkin on, etteivät nämä toimenpiteet jää vain pelkiksi suunnitelmiksi, vaan myös todellisia tuloksia nähdään pian.

Arvoisa puhemies! Tehty välikysymys on aiheeltaan mitä tärkein. Sitä osoittavat myös tämän keskustelun aikana esitetyt mielipiteet, ja yhteenvetona onkin todettava, ettei kaikki ole aina vain rahassa mitattavissa, vaan erilaisin tavoin voidaan myös toimia. Tässä kunnilla piilee tällä hetkellä myös pelivaraa.

julkinen sektori ei ole osuuttanut riittävästi hoitanut, kuten olemme tämän keskustelun aikana hyvin selkeästi jo kuulleet. Haluaisin eräitä näkökohtia painottaa.

Pari vuosikymmentä sitten painopiste vanhus-tenhuollossa oli vanhainkotien rakentamisessa. Vanhainkodit ottivat kokonaisvaltaisen vastuun vanhuksen hoidosta. Niissä vanhainkodeissa vanhuksilla oli omat huoneensa, ateriat olivat tarkkaan ravinto-opillisesti oikein suunniteltuja, ammattihenkilöt olivat päteviä ja vanhustenhuolto kehittyi nimenomaan heidän osaamisensa varassa. Saattaa kuitenkin olla, että itse vanhus jäi subjektina vähemmälle huomiolle. Sittenkin ei ehkä ole niinkään painotettu kokonaisvaltaisuutta, vaan on huomattu, että vain harva vanhus tarvitsee ylipäänsä apua tai hoitoa ikänsä vuoksi. Sen sijaan hän saattaa tarvita apua ja hoitoa sairauden, vamman, huonojen asumisolosuhteiden ja riittämättömien tulojen vuoksi.

Tähän muuttuneeseen yksilön subjektiviteettia korostavaan ajattelutapaan kiinnittyy koko avohuoltopainotteinen sosiaali- ja terveydenhuollon korostaminen. Vauhtia kehitykselle ovat antaneet talouden voimakkaat käänneet 90-luvulla. Laitosten purkaminen on vauhdittunut, mutta ongelmaksi on muodostunut se, että sama kehitys, joka on vauhdittanut laitosten purkamista, jarruttaa avohuoltopalvelujen kehittymistä. Tämä on valitettava tosiasia.

Arvoisa puhemies! Lamavuosien jälkeen Suomessa menee taas suhteellisen hyvin. Tähän myönteiseen kehitykseen liittyy kuitenkin yksi huolestuttava piirre, jota on tänään jo täällä pohdittu. Kun lama iski maahamme, suomalaiset alkoivat kantaa huolta huonompiaisista. Yhteisöllisyyden tunne oli hyvin voimakas. Mutta nyt, kun meillä menee paremmin, huolenpito ja vastuuntunto läheisistä, erityisesti vanhuksista ja vammaisista, on selvästi vähentynyt.

Tehdyt tutkimukset kertovat kehityksen suunnasta. Yhteiskunnallinen ilmapiiri huonompiaisista ja erilaisuutta kohtaan on selvästi viilentynyt. Kunnat karsivat sosiaali- ja terveystalujaan, ja osa kansalaisista on sitä mieltä, että apua tarvitsevat ihmiset ovat yhteiskunnan vapaamatkalaisia. Jos putoat kelkasta, sinun on omin neuvoin yritettävä nousta siitä. Jos sairastut, sinun on itse enemmän vastattava hoitokuluista. Tämä edellyttää tietenkin hyvää taloudellista asemaa. Valitettavasti kaikilla ikäihmisillä

¹¹² **Jukka Vihriälä /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Vanhenevan väestön palvelujen turvaamisesta tehty välikysymys on ajankohtainen ja perusteltu, onhan ikääntyvien ihmisten peruspalveluiden tyydyttäminen yhteiskunnallisesti erittäin suuri tehtävä. Tässä on tehtävää valtiolle, kunnille ja myös kolmannelle sektorille. Valitettavasti

tätä hyvää taloudellista asemaa ei tänä päivänä ole.

Arvoisa rouva puhemies! Viime vuosi oli YK:n kansainvälinen ikäihmisten vuosi. Vuoden tavoitteena oli osoittaa kunnioitusta maamme ikäihmisille, lähentää eri sukupolvia toisiinsa ja käydä avointa keskustelua vanhustenhoidosta ja myös vanhushpalveluista. Suurena haasteena sosiaali- ja terveydenhuollossa ovat tämän päivän ikääntyneet, heidän palvelutarpeensa sekä me suurat ikäluokat ja myös meidän pysymisemme työelämässä ja meidän tulevat palvelutarpeemme.

Ikääntymistä tarkastellaan aivan liian usein ongelmana, eläkekulujen ja terveydenhuoltopalvelujen tarpeen kasvuna. Väestön vanhenemisesta keskustellaan parhaillaan monissa muissakin Euroopan maissa ja myös Japanissa hyvin voimakkaasti. Japanissa eläkeläisistä on löydetty yksi syy Japanin tämän hetken talousongelmiin, koska vanheneva väestö tämän selvityksen mukaan säästää enemmän kuin kuluttaa.

Ikärakenteen muutoksen vaikutukset kansantalouteen eivät välttämättä ole niin yksiselitteisiä kuin me juuri tänään ehkä uskomme. Emme osaa tarkkaan varmasti arvioida, miten nopeasti ihmisen elämän ympäristöt, asunnot kehittyvät sellaisiksi, että niissä pärjää myös ikääntyvä ja toimintaltaan heikkenevä ihminen. Miten vuosikymmeniä jatkunut terveysvalistus ja kuntoutus vaikuttavat ihmisten fyysiseen kuntoon, tai minkälaisen oivalluksen kautta päästään nykyistä tehokkaampaan, mutta silti inhimillisempään vanhustenhoitoon?

Arvoisa rouva puhemies! Ikäihmisten kotona asumisen tukemiseksi kotiin annettavia palveluja on syytä lisätä. Täällä on puhuttu jo erittäin lämpimästi omaishoitajista ja heidän tärkeästä työstään. Ikäihmisten selviytyminen kotona edellyttää säännöllistä ja turvattua palvelun saantia myös iltaisin ja yöaikaan. Avosairaalan lisäksi ehkä uusia toimintamuotoja voisivat laajemmalla määrällä olla ikäihmisten perhepäivähoito, päiväkeskustoiminta, kyläavustajatoiminta sekä syrjäseutujen ikäihmisten hoidon tehpartiot. Kunnat voivat myös vaikuttaa ikäihmisten jokapäiväisen elämän kannalta välttämättömien lähipalvelujen olemassaoloon ja sijaintiin. Kuntien tulisi edelleen aktivoida ikäihmisten asuntojen peruskorjaustoimintaa sekä edistää esteettömien asuin- ja elinympäristöjen syntymistä.

Mutta kaikki nämä toimenpiteet, kuten olemme tänään monta kertaa kuulleet, tarvitsevat rahaa. Kyllä nyt olisi aika panostaa taloudellisia voimavaroja ennen kaikkea ikääntyneitten ihmisten palvelutarpeiden tyydyttämiseen.

¹¹³ **Mari Kiviniemi /kesk:** Arvoisa puhemies! Välikysymys vanhenevan väestön palvelujen turvaamisesta on erittäin tarpeellinen ja ajankohtainen. Kyse ei ole kunnallisvaalitempusta, niin kuin täällä on epäilty ja väitetty, vaan vakavasta, perusteellista pohdintaa vaativasta asiasta. Väestömme ikääntyy hurjaa vauhtia. Jos emme nyt puutu palvelujen tasoon ja laatuun, myöhemmin se voi olla ratkaisevasti vaikeampaa. Ennusteiden mukaan nimittäin väestön ikääntymisestä aiheutuva sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarve kolminkertaistuu 2010–2030-luvuilla.

On turha käydä keskustelun tässä vaiheessa enää läpi niitä monia esimerkkejä räikeistä puutteista, joita vanhustenhoidossa muutamissa kunnissa, ja voi sanoa, että valitettavan monissa kunnissa on. Mutta on hämmästyttävää, että hallitus täällä ministeri Soininvaaran suulla vastauksessaan haluaa kuitenkin paeta vastuutaan, vaikkakin sitten ministeri Soininvaara toisessa puheenvuorossaan oli kuitenkin hallituksenkin vastuun tunnustamassa. Ikään kuin ikääntyvän väestön palvelut eivät kuuluisi hallitukselle ollenkaan. Tämä on tietenkin aivan väärä asenne. Kyllä asioiden kuntoon saattaminen on paitsi kuntien, myös valtion tehtävä.

Ministeri Soininvaaran ja hallituspuolueiden taholta on myös yritetty väittää, ettei vanhusten palvelujen turvaamisessa olisi ollenkaan kyse rahasta. Esimerkkinä on käytetty sitä, että niissä kunnissa, joissa taloudellinen tilanne on hyvä, välttämättä vanhustenhoito ei ole hyvin hoidettu, ja taas niissä, joissa taloudellinen tilanne on huono, vanhustenhoito on oikein hyvin hoidettu. Mutta on kyllä todellakin niin, että kyllä nämä hallituksen lyhytjänteiset kuntaleikkaukset ovat vaikuttaneet myöskin vanhusten palveluiden tasoon. Totta kai näillä kuntaleikkauksilla, velvoitteiden lisäyksillä sekä valtionosuuksien ja yhteisöverojakoperusteiden muuttamisella on ollut merkitystä.

Lipposen hallitusten päätöksenteossa suurin puute on ollut se, että hallitus suuremmaksi osaksi vain hallinnoi. Sillä ei ole oikeastaan monestakaan asiasta perusteellisen keskustelun kautta syntyviä poliittisia linjauksia. Päätöksiä tehdään

virkamiestyylisiin taskulaskin kädessä kyseenalaisella arvopohjalla. Tätä ovat monet hallituksen ministeritkin moneen otteeseen valitelleet, että hallituksessa ei riittävästi keskustella. Tällaisen toimintatavan vuoksi markkinavoimat saavat temmeltää melkoisen vapaasti. Vanhustenhoidon tila on vain yksi esimerkki siitä, millaisia tuloksia tällainen päätöksenteko saa aikaan. Vasta kun todellisia ongelmia huomataan, kuten Hämeenlinnan tapauksessa, hallituskin alkaa toimia. Omaehtoinen tulevaisuuden visiointi puuttuu kokonaan. Kyllä nyt tarvittaisiin paljon järeämpiä keinoja kuin vain normiohjauksen kanssa näpértelyä.

Arvoisa puhemies! Mitä tälle tilanteelle sitten pitäisi tehdä? Tässä keskustelussa tämän iltapäivän ja illan aikana on oikeastaan kaikki olennaiset keinot jo otettu esiin. Mutta yksi tärkeimmistä on se, että kuntien edellytykset hoitaa lakisääteiset tehtävänsä ovat kunnossa. Siksi niitä onkin parannettava. Kuntien on pystyttävä ennustamaan taloudellinen tilanteensa pidemmällä tähtäimellä kuin nyt. Valtion taholta vuosittain vaihtuvat velvoitteet ja valtionosuuksien leikkaukset ovat olleet huono tapa. Kyllä nyt tarvittaisiin sitä monesti peräänkuulutettua kuntasopimusta, jossa useammaksi vuodeksi kerrallaan tiedettäisiin kuntien tulot.

Toinen keskeinen asia on se, että kaikissa kunnissa, mutta erityisesti niissä, joissa ongelmia on, pitäisi valtuuston toimesta tehdä selkeä suunnitelma, miten asiat jatkossa hoidetaan, niin kutsuttu vanhustyön strategia, kuten keskustan juuri työnsä päättänyt vanhustyöryhmä esittää. Kyllä vanhenevan väestön palveluista on jokaisessa kunnassa oltava selkeä suunnitelma.

Kolmas tärkeä näkökohta on valinnanmahdollisuudet palveluissa. Omaishoito on yksi tällainen valinnanmahdollisuus. Sen on oltava selkeä, taloudellisesti mahdollinen vaihtoehto. Korvauksen on oltava kunnollinen ja hoitajien jaksamista on tuettava muun muassa vapaapäiväoikeutta lisäämällä ja tarjoamalla mahdollisuus kuntoutukseen sekä sijaishoitoon. Nythän tilanne ei ole paras mahdollinen ja hallituksen linja näyttää siinä mielessä jatkuvan, että kun tämä hallitus ei ole kotona tehtävää työtä juuri missään määrin arvostanut, omaishoitajien osalta linja on siinä mielessä ollut monessa suhteessa yhteneväinen.

Avohoito on myöskin laitoshoidoa halvempaa ja hyvinkin paljon inhimillisempää. Kun hallituksenkin taholta on avohoitoa ja sen merkitystä

ja tärkeyttä korostettu, pitäisi päätöksissä olla myöskin johdonmukainen. Tänä vuonna terveydenhuollossa käyttöön otettu maksukatto ei ole ollut avohoitoa tukeva ratkaisu, vaan päinvastoin se on ollut laitoshoitoon työntävä ratkaisu.

Arvoisa puhemies! Vielä yksi näkökohta, jonka lyhyesti haluaisin mainita, on se, josta olemme olleet täällä hyvinkin yksimielisiä. Se on se, että sosiaali- ja terveysalan henkilöstö on tällä hetkellä hyvinkin ylityöllistettyä samaan aikaan, kun useita tuhansia, laskelmien mukaan jopa yli 30 000 alalle koulutettua on työttöminä. Nykyisen työvoiman ikääntyessä lisäksi tulevaisuudessa on uhkana myös henkilöstöpula. Kyllä sosiaali- ja terveysalan henkilöstöresurssit pitäisi pystyä turvaamaan nykyistä paremmin ja vanhustyöhön on palkattava riittävästi osaavaa ja alan koulutuksen saanutta työvoimaa, sillä hoitotyö kärsii liian vähäisestä ja kouluttamattomasta henkilökunnasta.

Arvoisa puhemies! Hallitus ei vastauksessaan suhtaudu mielestäni väläkysymykseen riittävällä vakavuudella eikä se siksi ansaitse eduskunnan luottamusta.

¹¹⁴ **Jaana Ylä-Mononen /kesk:** Arvoisa puhemies! Kun ilta joutuu, puhutaan lyhykäisesti. Aluksi kommentoin lyhyesti ed. Rakel Hiltusen puheenvuoroa. Hän mainitsi valtionosuuksien laskevan 240 miljoonaa ensi vuonna Helsingissä. Hän totesi, että hän silti kantaa vastuun ja Helsinki panostaa vanhustenholtoon. Tämän tyyppisiä lukemia kuulin ainakin tuonne takapenkkiin. Hän jätti kyllä mainitsematta, kuinka valtava potti rahaa tulee Helsinkiin muista verolähteistä. Helsinkiläisiltä kuntapäätäjiltä tuleekin vaatia vanhustenholtoon panostamista. Pääkaupunkimme mainio taloudentila edellyttää sitä. Muu vaihtoehto ei kestäisikään tarkastelua.

Arvoisa puhemies! On erinomainen asia, että Who:n tilastoissa Suomen sijaluku terveydenhuollon tilasta oli vasta 31., koska jo pitkään on siltä tuntunutkin. Se on herätellyt niin poliitikkoja kuin viranhaltijoita, ja voi sanoa, että onneksi ja viime hetkellä. Vanhusten asema Suomessa on tärkeä asia. Nyt käyty keskustelu on ollut lähinnä tavanomaista, eikä uusia tuulia ole tullut puolin eikä toisin, eikä sellaisia asioita, jotka eivät jo olisi esimerkiksi kuntakentällä tiedossa, ole juuri ole tullut esiin.

Sellaiset otsikot kuin nälkä laitospotilailla, hoidon puute tai normiohjaus ovat nyt pinnalla.

Nuo otsikot ovat varsin negatiivissävyisiä, ja voisi sanoa, että väistämättä viime tunnit tässä on joutunut miettimään, miltähän nämä käydyt puheenvuorot ja ryhmäpuheenvuorot ovat kuulostaneet ikääntyvien suomalaisten korvissa. Eihän ikääntyminen ole ongelma, sehän on meidän kaiken toimintamme tavoite, sanoi Tapani Piha, terveydenhuoltomme asiantuntija. Mielestäni asenteen pitäisi olla tuollainen eikä niin kielteinen kuin nyt on.

Kukaan ei puhu ikääntymisen ongelmien enaltaehkäisystä. Liikunnan merkitys ja ikääntyville räätälöidyt harrastusmahdollisuudet ovat yksi esimerkki positiivisista puheenaiheista. Niistä vain ei haluta puhua. Yhä useampi ikääntyvä on tosiasiaa yhä terveempi. Inhimillinen ja laadukas vanhuus ei voi yksinkertaisesti olla mahdollon tavoite. Kiistely siitä, mikä on kunnan tai Lipposen toisen hallituksen osuutta ongelmis- sa, on repivää ja osin turhaa. Miten se on auttanut tänä iltana Suomen vanhustenhuollon tilaa?

Valveutuneet kuntapäätteät eivät jätä vanhukseen heitteille. Valveutuneet ja tunnolliset luotamushenkilöt seuraavat palveluiden tarpeessa tapahtuvaa muutosta ja reagoivat siihen. Tätä odottaa myös ministereiltä. Valveutuneet luotamushenkilöt osoittavat voimavaroja niihin kipupisteisiin, joita havaitsevat. Kuitenkin monin paikoin menojen lisäys näyttää nyt karkaavan kaikenlaisesta hallinnasta kunnissa. Myös niissä kunnissa, joissa kaikki mahdollinen on tehty, näyttää tilanne kriittisesti hankaloituvan. Tämä on mielestäni se pihvi, se suurempi kysymys, johon nyt ei ole oikein tullut vastausta. Jossain selviytymisen raja tulee, rahan puute tulee vastaan.

Ministeri Soininvaara lukuisissa puheenvuoroissaan tänään esitteli runsaasti lukuja ja prosentteja sekä tilastollisia totuuksia — ja voi, kun syntyisi enemmän viisaita esityksiä. Ministerillä on arvovaltaa, valtaa ja takanaan rahaa. Soisi hänen käyttävän arvovaltaansa myös kannustamiseen kuntiin päin eikä vain moittimiseen.

Arvoisa puhemies! Tässä näkemykseni.

¹¹⁵ **Ulla Juurola /sd:** Arvoisa puhemies! Tämä oli erittäin hyvin ajoitettu saapuminen, kun on parinsadan kilometrin ajomatka takana, että osuin näin sopivaan aikaan.

Arvoisa puhemies! Haluaisin vanhustenhuol- losta todeta ensimmäiseksi, että mielestäni sen laatuista hysteriaa tai pelottelua pitäisi välttää, että puhutaan vanhusten hoitamattomuudesta,

vanhusten huonosta hoidosta tai siitä, että vanhukset, ikääntyneet ihmiset, eivät tulisi hoide- tuiksi lähivuosina. Vanhustenhoito on vuosi- en saatossa erittäin vahvasti muuttunut, ja minun mielestäni parempaan suuntaan. Itse olin 80-lu- vulla Lahden terveydenhuollon suunnittelijana. Siihen aikaan hoito oli sitä, että lapset olivat tyy- tyväisiä, jos äidit, mummot ja vaarit saatiin hoi- toon Lahden kaupunginsairaalaan. Se oli ainoa hoitomuoto, joka hyväksyttiin hyväksi hoidoksi. Hoitoajat olivat erittäin pitkiä, ja siellä vanhuk- set sitten laitostuivat hyvin nopeasti, mutta ih- misten asenteissa vain tämä hoito oli hyvää. Samoin oli vanhainkodeissa erittäin pitkät hoito- ajat. Sinne otettiin asuntojen puutteesta ja sosiaa- listen olojen vuoksi. Joskus vanhainkoti aika- saattoi olla yli kymmenen vuotta.

Nyt mielestäni onneksi hoito- ja hoivakäytän- nöt ovat muuttuneet erittäin paljon. On hyvä, jos hoiva- ja sairaan laitoshoido jäävät mahdollisim- man lyhyeksi kaikissakin tapauksissa. Myös sil- loin, kun on kysymys akuutista sairaudesta, on hyvä, että pystytään kotiuttamaan nopeasti. Se- kin on hyvä, että loppuhoito, saattohoito ja lop- puihin hoito laitoksessa, on erittäin lyhyttä. Se on meille jokaiselle ihmiselle toivottava tilanne.

80-luvun jälkeen avohoito ja monipuolistu- neet asumispalvelut, palvelukotipalvelut ja muut, ovat todellakin helpottaneet ihmisten oloa. Us- kon, että tässä suhteessa todellakin olemme men- neet hyvään suuntaan. Lähiaikoina tietysti väes- tön ikääntyminen aiheuttaa sen, että parisataatu- hatta ihmistä kohta siirtyy työelämästä sen rajan yli, missä päästään, joudutaan jäämään tai halu- taan jäädä eläkkeelle. 65 vuoden ikäraja ei mis- sään tapauksessa mielestäni ole mikään raja, jol- loin voidaan puhua vanhuksista, vaan silloin jää- dään työelämästä pois. On ihan selvää, että nyky- ajan ihmiset, joiden elinikä on koko ajan nous- sut, ovat vielä siinä iässä erittäin hyväkuntoisia ja hyvävoimaisia. Heidän osaamistaan pitäisi vielä yhteiskunnan kaikilla tavoilla hyödyksi käyttää siten, että kaikki tuntisivat itsensä tarpeellisiksi.

Siinä vaiheessa kuitenkin, kun yhä suurempi osa väestöstä on yli 65-vuotiaista ja sitä iäkkääm- pää, on ihan selvää, että alkuvaiheessa tulee lä- hinnä erikoissairaanhoidon palvelujen tarve kas- vamaan, koska silloin tulee monia sairauksia, muun muassa monia syöpälajeja, jotka varmasti yleistyvät. Sairaanhoidon palveluja tarvitaan sil- loin paljon.

Mutta miten sitten siinä vaiheessa, kun suuret ikäluokat alkavat olla todella vanhushoivan tarpeessa? Silloin meillä pitää olla nykyjastakin huomattavasti monipuolisempi palvelutarjonta. On selvää, että uudet vanhukset ovat yhä vaativampia myös palveluiden suhteen.

Luettelen tässä — taitaa jo kohta olla aikani-kin täynnä — muutamia lähitulevaisuudessa kehitettäviä asioita.

Täällä on alkuillasta puhuttu jo paljon omaishoidon tuesta. On selvää, että tämä hoitomuoto on erittäin hyvä. Se on yhteiskunnalle halpa. Se on vain siinä mielessä raskas, että jos omainen kauan hoitaa, niin hänelle todellakin pitää antaa myös vapaapäiviä ja tätä asiaa kaikella tavalla tukea ja hoitaa.

Lähitulevaisuudessa pitäisi myös kotisairaanhoidoa ja kotipalvelua huomattavasti yhdistää ja antaa uutta koulutusta, lähihoitajakoulutusta kaikille kotiavun piirissä toimiville ihmisille. Siinäkin koko ajan vaatimustaso nousee.

Samalla lailla minusta on selvää, että koko ajan meillä pitää olla järjestelmät, joilla tutkitaan palvelujen laatua. On tietysti hyvä, jos tällainen palautejärjestelmä kansalaisilta on systemaattinen. Silloin voidaan kansalaisten toiveisiin paremmin vastata.

Vielä kuitenkin ottaisin esille sen, että vanhushoidossa on hyvä olla myöskin erilaisia palvelujen tarjoajia. Esimerkiksi meillä Lahdessa on tällä hetkellä ihan uusia ja hyviä osuuskuntia, jotka antavat täydentäviä palveluita vanhushoidossa. Samoin siinä vaiheessa, kun pitäisi laitoksesta kotiuttaa ja potilas ei oikein uskaltaisi kotiin lähteä, on hyvä, että on mahdollisimman turvallinen hoitotapa ja että yksi ihminen tavallaan vastaa potilaan hoidosta.

On myöskin selvää, että jatkuvasti tarvitaan huomattavaa tekniikan kehittämistä nimenomaan sitä ajatellen, miten jatkossa myöskin tekniikkaa hyväksi käyttäen myöhemmin voimme olla kotioiloissa. Kaiken kaikkiaan todellakin uskon, että tämäkään kysymys ei ole mikään ratkaisematon kysymys, vaan näistäkin pulmista myöskin seuraavien vuosikymmenien aikana selvittää.

¹¹⁶ **Leena Rauhala /skl:** Arvoisa rouva puemies! Monissa kunnissa on varmasti käyty ja käydään arvokeskustelua vanhushoidosta, niin kuin ed. Karpiokin sanoi. Mielestäni on myös tärkeää, että keskustelemme eduskunnassa

vanhuksista, vanhustyöstä, ja näin eduskunnan työstä kiinnostuneet voivat arvioida, millä tavalla me olemme kiinnostuneita meidän ikääntyvästä väestöstämme.

Me tiedämme, että vanhusten kohdalla on yhä erittäin vakavaa turvattomuutta ja pelkoa aiheuttavia tekijöitä. Tutkimuksissa puhutaan jopa vanhusten kaltoinkoittelusta. Tiedotusvälineet ovat täynnä hälyttäviä uutisia vanhusten turvattomuuden lisääntymisestä. Vanhuksia ja omaisia kohdatessa nousee vakava huoli siitä, miten meillä hyvinvointiyhteiskunnassa nimenomaan arvostetaan ja kunnioitetaan ikääntyviä. Vanhukset ovat turvattomia niin kodeissa kuin laitoksissa, niin kuin täällä on moneen kertaan jo sanottu. Näin ollen vanhusten ihmisarvo- ja palvelujen laatu-kysymykset eivät ole populismia eivätkä — ainakin itse ymmärrän näin — vaalitemppuja nyt, kun tästä keskustelemme, koska näin hyvän taloudellisen kehityksen aikana meidän on etsittävä selkeitä ratkaisuja kipeitten puutteitten hoitamiseksi. Ratkaisuja ei voi enää siirtää. Mielestäni vanhusten kohteluun ja palvelujen laatuun liittyvät kysymykset eivät myöskään ole nousseet olemattomista asioista.

Hallitusohjelman mukaan vanhustenhuollon palvelujen kehittämisessä painopiste on muun muassa kotisairaanhoidon, kotona asumisen tuen ja kuntoutusmahdollisuuksien parantaminen. Me tiedämme, että erityisesti kasvava tarve on dementoituneiden ja muiden paljon apua tarvitsevien ikäihmisten hoidossa. Kunnissa tarvitaan siis nopeasti lisää erityisesti tehostetun palveluasumisen paikkoja, koska vanhenevan väestön palveluissa tarvitaan turvallisia ja kattavia palveluita. Palvelujen saatavuuden varmistaminen onkin sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelman yksi tavoitealue. Tavoitteet tulee nyt konkretisoida. Ei riitä, että ne on kirjattu lauseiksi. Vanhustenhuoltoa koskeva väläkysymys korostaa tavoitteiden saavuttamista ja varmistamista.

Vanhustenhuollon keskeisiä kulmia, niin kuin täällä on jo tuotu esille moneen kertaan, työvoiman riittävyys ja pysyvyyden turvaaminen. Tarvitaan saumattomia, asiakaslähtöisiä hoito- ja palveluketjuja. Nyt on todella kiire aika tuottaa hyvän hoidon suositus, josta muun muassa ministeri Soininvaara on puhunut. Se tulee tuottaa käytäntöön toimivaksi työvälineeksi, jota ei voida ohittaa päätöksissä. Tavoitteena sosiaali- ja terveydenhuollon tavoitetoimintaohjelmassa on

myös hyvin, että vanhuksen tarvitessa pidempi-aikaisia palveluja ja useita palvelumuotoja kunnan tulisi osoittaa hänelle palveluohjaaja. Kunnissa tarvitaan vanhustenhuollon asiantuntijoita, ei pelkästään laitoksiin ja koteihin hoitamaan vanhuksia, vaan ennen kaikkea strategiatyöryhmiin, suunnitteluryhmiin, jotka asettavat kunnissa painopistealueita ja näin ollen vaikuttavat arvovalintoihin. Tavoite palveluohjaajasta ei saa jäädä vain lauseeksi.

Ei ole hyvinvointiyhteiskunnan laatua se, että kantelujen ja oikeusprosessien kautta havahdutaan hoidon puutteisiin ja epäoikeudenmukaiseen kohteluun. Sivistysvaltiossa hyvä hoito ja vanhusten kunnioittaminen ovat eettisiä arvovalintoja. Palvelujen laatua ja riittävyyttä tulee arvioida jatkuvasti. Kunnissa tulee myös olla selkeä suunnitelma toiminnan arviointiin. Jälkikäiteisarvioinnit eivät riitä. Viestit vanhusten aliravitsemuksesta laitoksissa ja hoidon puutteista eivät saa johtaa nyt hoitajien syyllistämiseen, vaan kokonaisarviointiin asiaan vaikuttavista tekijöistä.

Olen ymmärtänyt, että jo usean vuoden ajan hoitopalvelujen sisällä, niin kuin myös hoitotyöntekijöiden koulutuksessa, on korostettu laatuksia, hoitomittareita, joiden avulla voidaan arvioida hoidon toteutusta tai enemmänkin varmistaa hyvän hoidon toteutuminen. Tietotaitoa on siis korostettu ja vahvistettu. Joka tapauksessa selkeästi on tullut esille, että henkilökunnan aika ei riitä, henkilökuntaa ei ole riittävästi ja henkilökunta uupuu. Henkilökunnan jaksamistakaan huolehtiminen ei riitä, jos henkilökuntaa ei ole riittävästi. Tässä yhteydessä jää myös kysymään, mikä merkitys on potilaan asemasta ja oikeuksista annettulla lailla tai omaishoidon lailla tai mahdollisesti vielä uusilla laeilla, jos ne kukaan eivät takaa hyvää hoitoa eli julkisessa päätöksenteossa voidaan ohittaa lakiteksti, tehdä päätöksiä, jotka osin vastaavat lakia, koska laki antaa väljyyden.

Noin kaksi vuotta sitten jätettiin yli 150 000 allekirjoittajan adressi, jossa vaadittiin vanhuk-
sille ihmisarvoista elämää. Nyt on arvioita siitä, onko vanhusten ihmisarvoinen elämä toteutunut. Tiedämme, että näin ei ole. Asian julkisuus varmasti oli ja on edelleen tarpeellinen. Näyttää siltä, että yleistä tahtoa asian hoitamiseen on, mutta konkreettisesti varoja ja uusien toimenpiteitten suuntaamista vanhustenhuoltoon ei riittävästi ole. Tampereella toimivan

Mummon Kammarin arkipäivää ovat vuosittain tuhannet soitot, joissa kysytään ihmistä yksinäisyyteen laitoksessa ja kotona. Jopa laitoksessa kuoleva potilas on ilman hoitavia käsiä tai lähiomaisia.

Lähiomaisten puuttuminen liittyy mielestäni myös maassamme tapahtuvaan muuttoliikkeeseen, rakennekehitykseen. Omaisten on ollut lähdeittävä työn perään kauas synnyinseudulta ja suvun keskeltä. Perheet elävät hajallaan. Näin ei ole mahdollisuutta huolehtia lähiomaisista, ei taloudellisesti eikä omaa aikaa antaen. Suuressa työpaineessa uupuvat niin hoitajat kuin omaiset. Suomalaisessa yhteiskuntamallissa olemme mielestäni menettämässä luonnollisia sosiaalisia verkkoja, auttavia käsiä ja sydämiä.

Yhteiskuntakehityksemme on mielestäni tältä osin huolestuttava, koska julkinen valta on entistä kovemman politiikan edustaja, rahavallan edustaja, ei pienen yksittäisen ihmisen rinnalla kulkija. Yhteiskunnan kehityksessä tavoitteena on talouskehitys. Se ohittaa inhimillisen kysymyksen siitä, kuinka ihmisen käy. Sosiaalinen kuilu eri ihmisten välillä kasvaa. Tulevaisuudessa ne, joilla on varaa, pystyvät ostamaan varmasti myös vanhuudenturvan, mutta kuka huolehtii niistä, jotka eivät itse siihen kykene? Tämän kysymyksen vuoksi on välikyky tehty, ja siihen etsitään nyt ratkaisua myös valtion ja hallituksen suunnalta, ja kunnat on myös saatava tähän vastuunkantoon.

Tässä puheenvuorossani haluan vielä tuoda esille hoitohenkilökunnan merkityksen. Ministeri Soininvaara on esittänyt, että vanhustenhoidossa on kysymys myös osaamattomuudesta eli vanhuksia saatetaan pitää nälässä, koska hoitajat mahdollisesti eivät tiedä, miten heitä syötetään jne. Monenlaisia vakavia viestejä hoidon puutteesta alkaa ilmetä yhä enemmän. Nyt mielestäni on korkea aika arvioida analyttisemmin, mistä tällöin on kysymys. Sosiaali- ja terveydenhoidon alalla tarvitsemme erityisesti eettistä osaamista. Suomessa korostetaan korkean tason osaamista, teknologista osaamista ja tutkimusta. Sosiaali- ja terveydenhuollon koulutus on ollut muutosprosessissa niin rakenneuudistusten kuin sisällöllisten uudistusten myötä. Koulutusohjelmien ja tukintojen tavoitteet ovat varmasti hyvät. Tietenkin tässä yhteydessä on nostettava esille koulutuksen perusvoimavarojen puute. Hoitoalan koulutus on vaativaa ja edellyttää persoonallista antautumista alalle sekä vahvaa tiedollista ja

taidollista osaamista. Ihmisen hoitamisessa tarvitaan kykyä asettua toisen rinnalle ja lähelle ja suurta vastuullisuutta. Vanhustenhuollossa siis tarvitaan asiantuntijoita ja tämän koulutuksen nostamisen aika on nyt myös. Tiedämme, että Suomessa on pitkään puhuttu vanhustyönkoulutuksen asiantuntijakoulutuksesta, mutta se ei ole saanut sitä asemaa, mikä sillä tulisi olla. Ongelmana on ollut koko vanhustyön koulutusohjelmien jatkuvaus ja opiskelijoiden sijoittuminen. Kunnissa tulisi nyt nähdä näiden hyvinkoulutettujen ihmisten tarve ja arvostaa heitä, perustaa riittävästi toimia ja virkoja. Vanhustyön koulutusohjelman käyneet geronomit voisivat olla yksi uusi tekijä mahdollistamassa kunnissa niin suunnittelun kuin palvelujen kehittämisen asiantunte-
mista.

Mielestäni valtiolla tulee olla nykyistä selkeämpiä ja vahvemmat keinot ohjata kuntien toimintaa. Tehokas puuttuminen vanhustenhuollon epäkohtiin edellyttää kunnallisten palvelujen tasoon määrittävää ohjeistusta. Tarvitsemme myös koko yhteiskunnan arvoilmastossa tapahtuvaa muutosta eli vanhusmyönteisyyttä.

¹¹⁷ **Hannu Aho /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Minusta kyseessä oleva keskustelun aihe, vanhenevan väestön palvelutason turvaaminen, on kysymys, jossa joudutaan pohtimaan arvoja hyvin pitkälle, arvojärjestystä kunnissa, mutta näkisin, että ei tätä voi kaataa aivan kuntapäätäjien harteille, niin kuin tässä aika pitkälle on tehty, vaan kyllä sen pitää olla arvostuskysymys myöskin tässä salissa. Täällä päätetään, minkälainen laki tarvitaan, päätetään niistä rahoista, voimavaroista, mitkä annetaan kunnille näistä asioista päätettäessä. Näkisin, että tässä meillä kaikilla pitää olla yhteinen tavoite, mihin pyritään. On tullut vähän sellainen kuva monista puheenvuoroista, ikään kuin vanheneva väestö olisi taakka yhteiskunnalle. Oma näkemykseni on, että näin emme voi asioita katsella missään vaiheessa. Tämä on normaali kehitys ihmisen kehityskaareissa, ja tulee aina muistaa, että mitä parempi palvelutaso on, sitä enempi se antaa nuoremmille myöskin työtä. Tästä lähtökohdasta meidän tulisi tätä asiaa tarkastella.

Ei myöskään tulisi ajatella sillä tavalla, kun puhutaan ikääntyvästä väestöstä, että aina tarkoitetaan laitoshoidoa, raskasta hoitoa. Meillä ihmisten ikä nousee, ollaan eläkkeellä entistä pitempään ja silloin myöskin tarvitaan palveluita, mo-

nen tason palveluita. Siihen meillä tulisi antaa myöskin mahdollisuuksia.

Vakavaa pohdintaa aiheuttaa varmaan monessa kunnassa kuntien väestörakenne, joka on vinnoutumassa hyvin nopeassa aikataulussa, aina mitä kauemmaksi suurista keskuksista mennään. Väittäisin, että palvelutason turvaamisen hoito ei ole kiinni monessakaan kunnassa puolueesta, ovat siellä hallituspuolueet tai oppositiopuolueet edustettuina. Kyllä monessa pienessä kunnassa asioita pohditaan todella yhdessä ja rakentavassa hengessä.

Minusta täällä annettiin hyvä synninpäästö oppositiolle eräistä kaupungeista, joista todettiin, että vain yksi kristillinen ja yksi keskustalainen on kaupunginvaltuustossa, mutta siitä huolimatta parantamisen varaa on myöskin niissä kaupungeissa. (Ed. Jääskeläinen: Se oli Kotkassa!) — Niin, taisi olla Kotkassa. — Näinkin asioita voidaan katsoa. Itse en usko, että millään pakotteilla tai normeilla välttämättä asioita hoidetaan, ellei kunnallispolitiikassa ole arvot kohdallaan ja niitä haluta oikealla tavalla hoitaa. Väittäisin, että monesti vanhushuolto ja palvelutason turvaaminen pienissä kunnissa koetaan paljon läheisemmäksi kuin suurissa yksiköissä. Siellä tunnetaan ihmiset, siellä on inhimillisyyttä, ja siellä halutaan tuntea todella vastuuta ja, niin kuin välillä puhuttiin pienemmissä porukoissa, jopa niin, että jos naapurissa eivät valot syty tai sammuu, siihen puututaan aika nopeassa aikataulussa. Minusta se on todella sitä, mitä meidän kaikkien tulisi itse kunkin omalla kohdallamme ajatella.

Näitä kysymyksiä ei ratkaista myöskään sillä, että täällä vähän haukkua naputamme toisiamme tai sätimme oppositiota oikein olan takaa. Minusta tänä päivänä niin kuin aikaisemminkin vastuu on ja tulee olemaan hallituksella valtakunnan tasolla ja vastuu myös jakautuu hallituspuolueiden edustajille, kunnallisvaltuutetuille siellä peruskunnissa. Ei sitä vastuuta voi paeta siihen, että eduskunta on tehnyt näin ja näin ja sitten teen toisin siellä omassa kotikunnassani.

Tulee myös muistaa, että ikääntyvä väestö on tehnyt oman osansa yhteiskuntamme kehittämiseksi. Nyt on se aika meillä, meidän vuoromme vastata siitä, että hyvä hoito- ja palvelutaso pystytään turvaamaan peruskunnissa. Tulisi muistaa, että myöskin pienten eläkkeiden korottaminen on yksi vaihtoehto, jolla pyritään ja pystytään paljon parantamaan palveluja ja mahdollisuutta ostaa ja kehittää niitä.

Arvoisa puhemies! Rahaa kunnille lisää — siinä ovat avainsanat, joilla me kaikki kaikissa kunnissa, niissäkin, joissa rahat tahtovat loppua myös muiden perustarpeiden tyydyttämisessä, saisimme näitä asioita paremmin kuntoon, yhteisvastuuta, läheisyyttä, ihmistuntemusta ja todella vastuuta kaikista kansalaisista ja läheisistämme. Se on asia, jolla ratkaistaan monia muita. Kaikkia ei mitata rahassa, mutta sitä kyllä tarvitaan.

¹¹⁸ **Mauri Pekkarinen /kesk:** Arvoisa puhemies! Käyty keskustelu välikysymyksestä osoittaa, että kysymyksen tekeminen oli hyvin perusteltu, se oli aiheellinen. Kysymys on aihepiiristä, josta erittäin monet suomalaiset kantavat tänään huolta, niin itse vanhukset, joita tämä kysely koskee, kuin myös heidän omaisensa laajalti eri puolilla Suomea.

Asian tärkeiden huomioon ottaen joutuu jälleen kuitenkin toteamaan, että menettelytavat, joilla välikysymys eduskunnassa läpi viedään, eivät ole tässä talossa kehittyneet, niin kuin pitäisi. Kyllä silloin ministerit istuvat aitiassa, kun heistä yksi puhuu ja yhdeksän kuuntelee, ja vielä joku saattaa istua silloin niin ja niin kauan, kun ryhmäpuheenvuoroja pidetään. Sitten alkaa debattiossa. Miten se käydään? Siten tänä iltana, että siinä ministeri suurin piirtein joka toisen kerran tai vähintäänkin joka kolmannen puheenvuoron käytti. Perinteinen idea siitä, että oppositio ja hallitus saisivat edes kutakuinkin tasavertaiset edellytykset debatin käymiseen, ei tällä kaavalla toteudu. Halusin sanoa tämän ääneen, en arvostelakseni puhemiehiä, en tietystikään, vaan todetakseni sen, että jos me aiomme pyrkiä aitoon debattiin opposition ja hallituksen välillä, ei se niin voi tapahtua, että ensiksi on sinänsä puheenvuoroja oikeassa suhteessa edustajien kesken, mutta sitten joka toiseen tai joka kolmanteen väliin aina pääsee ministeri, niin kauan kuin haluaa, ja sen jälkeen poistuu näyttämöltä ja jättää eduskunnan täällä yksin käymään keskustelua, niin kuin tämän illan aikaan on tässä asiassa tapahtunut. Ei tämä ole oikea tapa käydä välikysymyskeskustelua. Ei tämä ole sitä kehittämistyötä, josta puhemies on minusta aivan oikein ja perustellusti kantanut huolta. Minä toivon, että tähän aihepiiriin, menettelytapaan, jolla tätä keskustelua käydään, kiinnitetään jatkossa puhemiesneuvostossa ja eduskunnan puhemieshistössä painavaa huomiota.

Välikysymys, jos se on sitä, mitä sillä on haettu, aito opposition haastamisfoorumi, jolla se haastaa hallituksen, sille debatille, sille keskustelulle, mikä eduskunnassa käydään, pitää eduskunnan menettelyjen, tapojen kautta löytyä sellaiset edellytykset, joita välikysymysinstituutiolla takaa ajetaan ja peräänkuulutetaan.

Arvoisa puhemies! Alkuillasta käydyssä keskustelussa ministeri Soininvaara totesi suurin piirtein siihen tapaan, että valtionosuusjärjestelmän pulmat ja ongelmat, jotka hän tunnusti, ovat sitä perua, kun pohjalainsäädäntö viime vuosikymmenen alkuvuosina, laman oloissa säädettiin.

Arvoisa puhemies! Haluan näiltä osin oikaista sitä viestiä ja väitettä, jonka ministeri esitti debattiosassa, jolloin hän vielä oli paikalla — hän on sen jälkeen tietysti poistunut. Valtionosuusjärjestelmän pohja todellakin uudistettiin 93, mutta ei tällä hetkellä eletä sitä valtionosuusjärjestelmää. Kun Lipposen hallitus lähti liikkeelle, Lipposen hallitus pani selvitysmiehen tai valmistelutyön liikkeelle, jota johti nykyinen maaherra Heikki Koski. Tämän valmistelutyön tuloksena uudistettiin valtionosuusjärjestelmää, jonka uudistuksen viimeiset, sanoisinko, perät ovat vieläkin tavallaan toteutuksen alla. Niin kuin ed. Hannes Manninen tänä päivänä kertoi, vielä tänä vuonnakin tuon uudistuksen pohjalta 28 kuntaa menettää valtionosuuksia.

Toinen merkittävä muutos, joka tapahtui 90-luvun alun valtionosuus- ja kuntien kannalta verorajärjestelmissä, liittyi yhteisöverouudistukseen vuonna 1998. Se korjasi monia pahoja ongelmia, jotka sitä ennen voimassa olleessa yhteisöverolainsäädännössä olivat. Vanhakaan yhteisöverolainsäädäntö ei ollut kaikin osin kohdallaan ollenkaan, mutta samalla uudistus aiheutti kuntien kesken uutta eriarvoisuutta monelta eri kohdaltaan. Halusin nämä sanoa, koska näiden äsken sanottujen uudistusten, vielä kertaalleen, sekä Lipposen hallituksen valtionosuuksien uudistuksen, perua paljolti on se, minkä minusta ministeri aika analyyttisesti tunnusti ja sanoi, että kuntien väliset aineelliset erot selviytyä tehtävistään ovat tavattoman nopeasti ja kovasti eriytyneet ja erilaistuneet. On hyvä, ja tunnustus siitä ministerille, että hän tunnistaa sen tosiasian, että jopa nämä erot ovat kasvaneet vielä enemmän kuin pahimmillaan kyettiin ennakoimaan ja oletamaan. Näin luin tai kuuntelin ministeri Soininvaaran kommentin debattiosassa, ja

näiltä osin kommentti kertoo, että ainakin tämä ministeri oli ajan tasalla siitä, mitä tässä suhteessa tapahtuu.

Iltapäivän keskustelussa oli kovasti esillä myös se kysymys, kenellä ylipäättään on vastuu siitä, josko kunnissa on ongelmia esimerkiksi vanhustenhuollon osalta, niin kuin taatusti on. Eivät ne tutkimustulokset, joita täällä on moneen kertaan siteerattu, tuulesta temmattuja ole. Sekä laitoshoidossa on ongelmia että myöskin omaisten järjestämässä ja toteuttamassa hoidossa on sen sortin ongelmia, että kun yhteiskunta siihen hoitomuotoon ei tule riittävästi mukaan ja vastaan, aineellisesti monesti taakka käy liian raskaaksi monille perheille, monille omaisille. Missä syy? En käy enää enempää syytä pallotelemaan sinne tai tänne. Oikeastaan haluan sanoa vain yhden asian, yhden lukusarjan, joka kertoo paljon siitä, mitä on tapahtunut viime vuosien aikaan.

Vuonna 94 kuntasektorin osuus kansantuotteesta oli 19,2 prosenttia. Tänä vuonna tarkkaa lukua ei kukaan vielä tiedä, mutta veikkaan, että tänä vuonna tuo kansantuoteosuus on noin 15 prosentin paikkeilla, veikkaan, että ensi vuonna se alkaa 14 prosentilla, alle 15, yli 14 ensi vuonna, tänä vuonna ehkä täpäristi yli 15 prosenttia. Joku voi yhtäkkiä miettiä, että 19,2:sta tippuminen 15 prosenttiin, eihän se ole paljon mitään. Mutta se on tavattoman paljon. Yksi prosenttiyksikkö on aina 8 miljardia, niin kuin kaikki me hyvin tiedämme. On ollut tietty arvoratkaisu se, että siitä kansantulon kakusta, josta eri tarpeisiin siivuja liikenee, sen siivun, joka tulee kuntien tehtävien hoitoon, suhteellinen osuus on tavattoman paljon supistunut viime vuosien aikaan. On tosiaan asia, että kun on taloudellinen kasvu voimakas, silloin sen pitääkin jonkin verran supistua. Ei voi väittää, että sen olisi pitänyt pysyä 19,2 prosentissa edelleenkin, mutta sen voi väittää, että sen alastulo on ollut aivan liian nopea. 70-luvun alun jälkeen kertaakaan Suomessa 30 vuoden aikaan ei kuntasektorin kansantuoteosuus ole ollut niin alhaisella tasolla kuin se on juuri tällä hetkellä; 70-luvun alussa, 60—70-luvun vaihteessa näin on käynyt. Kun vielä tästä yleiskuvasta otetaan erilleen kuntien eriytyminen, ollaan lähempänä sitä totuutta, jonka totuuden kanssa monet kunnat painiskelevat, kun ne yrittävät järjestää näitä palveluitaan.

Täällä on syyllistetty kuntia ja yritetty sanoa, että kunnissa päättäjät hoitakoot homman, että

siellä on vika, jos homma ei kulje. Minulla on luvut Pihtiputaan kunnasta. Vuodesta 95 Pihtiputaan kunnan valtionosuudet ovat supistuneet 20 miljoonalla markalla, aika tarkasti 20 miljoonalla markalla. Samasta ajasta, 95:stä tähän vuoteen, Pihtiputaan kunnan verotulot ovat kasvaneet 10 miljoonalla markalla. Onhan se totta, että verotulot ovat kasvaneet. Jos haluaa vain sillä briljeerata, voi sanoa, että verotulot ovat kasvaneet, mutta jos sen sanoo, sitten pitää sanoa myöskin tämä kohta b: valtionosuudet ovat leikkautuneet Pihtiputaan kunnan kohdalla 20 miljoonaa markkaa. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että Pihtiputaan kunnan käytettävissä olevat tulot eivät vain reaalisesti vaan myös markkamääräisesti ovat alentuneet, eivät näin paljon alentuneet, koska erilaisilla maksuilla kunta toki kerää rahaa paljon enemmän nyt kuin se keräsi vuonna 95. Kun näistä resursseista kunta järjestää palveluita, on ilman muuta selvä, että se joutuu tinkimään sieltä ja täältä ja tekemään miinusmerkiksiä tilinpäätöksiä.

Ministeri sanoi päivällä, että pitää kerta kaikkiaan vain käyttää rahoja niihin tarkoituksiin. Joku sanoi, että ei ole laissa mitenkään kielletty sitä, että voi tehdä miinusmerkiksiä tilinpäätöksiä. Kyllä se muuten on kielletty. Kuntalain henki on selvästi sellainen, että kunta ei voi tehdä monta vuotta peräkkäin tietoisesti miinusmerkiksiä tilinpäätöksiä. Ei voi, ei voi. (Ed. Pulliainen: Kolme vuotta!) — Kolme vuotta. Ei sitä ole tarkkaan sanottu sillä tavalla, mutta käytännössä tulkinta on se, ed. Pulliainen on aivan oikeassa tässä.

Nyt monet kunnat ovat faktisesti siinä tilanteessa, että niiden nappulat eivät riitä niihin palveluihin, joista täällä sanotaan monien hallitusministereiden toimesta, että käyttää rahoja niihin asioihin. Mistä ne käyttävät, mistä ne ottavat, jos ne velaksi ottavat? Ne ovat siinä kiikissä, johon ed. Pulliainen oivallisella tavalla kiinnitti huomiota. Jos kolme vuotta tekee perä perää sitä samaa, alijäämäisiä tilinpäätöksiä, vähintäänkin silloin ne lain henkeä rikkovat ja vähitellen alkavat rikkoa myöskin lain kirjainta. Tässä tilanteessa on tavattoman moni kunta. Tämän tilanteen korjaamiseen tarvitaan nimenomaan hallitukselta toimia.

Nyt minä myönnän yhden asian. Keskimäärin Suomen kunnilla menee tällä hetkellä selvästi paremmin kuin meni joitakin aikoja sitten. Tässä mielessä tilanne on korjaantumassa, mutta sen

keskimääräisen kuvan takaa löytyy näitä pihtipuita. Niitä on kaupunkikuntia. Niitä on maalaiskuntia. Niitä on erilaisia kuntia. Tämän totuuden tunnustaminen olisi se viisauden alku, jolla päästäisiin ainakin jollakin tavalla tasavertaisiin edellytyksiin erityyppisissä kunnissa. Oma lukunsa on se, että voi löytyä kuntia, kaupunkikuntia, joilla menee tosi hyvin ja kovaa mutta jotka sitten ovat tehneet omia arvoarvostelmiaan ja huolimatta siitä, että rahaa tulee joka nurkasta, eivät ole hoitaneet välttämättömyyspalveluita. Siellä on paikallaan katsoa kunnallisia päättäjiä ja osoitella heidän vastuutaan asioissa. Mutta niissä tapauksissa, joita tapauksia on tavattoman paljon, joissa kerta kaikkiaan nappulat, edellytykset kunnilta ovat menneet hoitaa kunnolla palveluitaan, on turha syyttää niitä kuntia, niiden kuntien päättäjiä, niin kun eräissä puheenvuoroissa on tehty.

Arvoisa puhemies! Suomalaiset vanhuksat ovat tämän isänmaan rakentaneet sille tolalle, siihen tilaan, missä tämä maa tällä hetkellä on. Suomalaisilla vanhuksilla, jotka ovat eläkeikään ennättäneet tai ovat muutoin jo vanhusikäisiä, on moraalinen oikeus siihen, että jos kansantulon kakku kerran kasvaa, siitä kasvaneesta kakusta täytyy liietä myöskin heille. Elleivät he olisi aikanaan tehneet työtä ja muutoinkin pelastaneet tätä maata, emme me kykenisi sitä kakkua kasvattamaan niin kuin nyt teemme. Nyt me sen kykenemme tekemään kaikki yhdessä. Siitä kasvaneesta kakusta on siivu liietävä myös tämän välikysymyksen ydinväestöryhmille elikkä vanhuksille heidän välttämättömien palveluidensa kunnolliseen hoitamiseen.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Mikkola.

¹¹⁹ **Marjatta Stenius-Kaukonen /vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Pekkarinen myönsi, että kunnilla menee keskimäärin hyvin, mutta siitä huolimatta hän vaati toimia kaikille kunnille samalla tavalla ilman erottelua, kaikille kunnille lisää rahaa. Juuri tämä on mielestäni nimenomaan keskustan esittämien puheenvuorojen ongelma, että keskustasta arvioi tätä asiaa niin kuin yhtenä kokonaisuutena. Meillä on

kuntia, joissa menee huonosti ja jotka tarvitsevat lisää tukea valtiolta, jotta peruspalvelut, perusolikeudet voidaan turvata. Mutta yhtä lailla meillä on kuntia, jotka eivät sitä tarvitse. Yhtä lailla hallituksella on vastuu. Hallituksen pitää toimia paremmin, mutta yhtä lailla meillä on lukemattomia kuntia, joissa kunnat eivät selvästikään halua kantaa sitä vastuuta, joka niille kuuluu. Rahaa voidaan säästää, jos toimitaan niin kuin esitin, monia asioita, mutta sitä kunnat eivät vaivaudu tekemään.

¹²⁰ **Mauri Pekkarinen /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun ilman paperia puhuu ja retoriikan kyky on heikonlainen, voi ehkä tulla väärin ymmärretyksi. Ed. Stenius-Kaukonen, yritin sanoa monta kertaa, kuvata yhdellä esimerkillä sitä, kuinka todella kunnat ovat erilaisia ja kuinka se tehtävä, joka valtiolle kuuluu tässä tilanteessa, on niiden virheiden korjaaminen, joita se itse on tehnyt valtionosuusudistusten ja yhteisöveroratkaisujen kautta. Ed. Stenius-Kaukonen, ette te voinut olla ymmärtämättä sitä, mitä minä äsken sanoin. Ehkä kerroinkin asian vähän huonosti. Olisitte ollut vähän parempitahtoinen ja ymmärtänyt sen, mitä minä halusin sanoa. Erot kuntien kesken ovat suuret. Niihin valtion pitää tarttua, niiden erojen tasoittamiseen ja sitä kautta hakea ponnistus pohja tasavertaiselle kuntalaisten kohtelulle. Jos kutakuinkin tasavertaisista edellytyksistä kunnat tekevät väärää ratkaisuja niin kuin joissakin kunnissa tekevät, silloin on aihetta syyttää heitä. Senkin muuten äsken sanoin.

¹²¹ **Seppo Lahtela /kesk**: Arvoisa herra puhemies! Selkeästi on nähtävissä, että asiat ovat niin kuin ne halutaan kuulla ja nähdä. Hyvin ed. Stenius-Kaukonen käsitystavasta tulee ilmi tämä asia. Hallituspuolueen edustajana vasemmistoliitto on hirttänyt hallituksen kovaan politiikkaan niin, että asiat halutaan nähdä niin, että oppositio olisi väärässä ja vain hallituspuolueet oikeassa. Käytännössä on kuitenkin niin, että nykyisessä Suomessa, kun hyvinvointi etenee ja kansantulo kasvaa, toiset tulevat entistä rikkaammiksi ja vauraammiksi ja toiset vielä entistä köyhemmiksi, kun he putoavat tästä kerkasta pois. Se on totuus käytännössä, että eduskunnasta ei tätä asiaa pystytä ohjaamaan eikä tekemään. Se on kansalaisten omasta tahdosta, omasta halusta kiinni. Eduskunta voi luoda kuitenkin pohjat ja

lähtökohdat sille, että tätä hyvinvointia voitaisiin näille vähäosaisillekin taata niin, ettei kukaan nälkää näkisi tässä asiassa.

Kun nähdään kunnallisen hoidon riittämättömyys, sellainen riittämättömyys, että joku putoaa syrjään, näkee nälkää, tähän asiaan on löydetävä ratkaisu ja hoito. (Ed. Stenius-Kaukonen: Siitä olemme samaa mieltä!) — On hyvä nähdä, että jostain asiasta olemme samaa mieltä. — Selaisenaan — mistä äsken keskustelitte tässä asiassa — on tärkeätä kunnallisen hyvinvoinnin jakaminen ja niitten kuntien, jotka todella tarvitsevat, huomioon ottaminen. Tässä mielestäni se, mitä on keskusteltu ja väläytetty kuntasopimuksesta, takaisi parhaat mahdollisuudet siihen, että kunnissakin tiedettäisiin, mihin mennään, mitä on tulossa ja mitkä ovat ne mahdollisuudet, jotka valtio takaa ja antaa tai jättää antamatta.

¹²² **Marjatta Stenius-Kaukonen /vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ei tarvitse viitata kuin ed. Pekkarisen jälkeen kuultuun puheenvuoroon, että ymmärtää, mitä tarkoitin. Tarkoitin juuri sitä, että ymmärretään tahallaan väärin ja asiaa katsotaan vain yhdeltä kannalta. Näin teki ed. S. Lahtela. Hän syytti, että vasemmistoliitto on hirttänyt hallituksen naruun ja että hallitus ei näe kuntien erilaisuutta. En tiedä ketään muuta kuin ministeri Korhosen, joka niin paljon on puhunut kuntien eriytyvästä kehityksestä ja kantanut siitä huolta. Mutta sitä, ed. Pekkarinen, että me yhdessä yrittäisimme löytää ratkaisuja näihin ongelmiin, jotka me kaikki tiedämme, ei tällä keskustelutavalla, mitä täällä on käytetty, edistetä yhtään. Tunnustetaan pois, että niin kunnissa kuin hallituksessa on vikaa, ja yritetään yhdessä löytää ne ratkaisut, niin että niitä, jotka ovat heikoilla, tuetaan.

¹²³ **Lauri Oinonen /kesk:** Arvoisa herra puhemies! Kun on hirvenmetsästysaika, niin: Oli kolme tilastotieteilijää hirvimetsällä. Kaikilla oli pyssyt, oikein lailliset, niin että patruunat olivat paikallaan. Sitten tuli hirvi oikein sopivasti esille. Ensimmäinen ampuu, ampuu metrin ohi. Toinen otti, ampuu toiselta puolen metrin ohi, jolloin kolmas otti ja heitti kiväärin pellolle, kädet ylhäällä riemuiten huusi: "Me saimme sen, me saimme sen." Keskiarvo olisi ollut, kun oli metri vasemmalta ja metri oikealta ohi, että olisi ollut täysosuma matemaattisesti tässä. Tämä on esi-

merkki siitä, mitä tilastollinen täysosuma saattaa olla.

Kun puhutaan kuntien hyvistä tuloista, tulokehityksen voimakkaasta noususta, siinä on juuri tilastotieteilijöitten hirvenmetsästysreissu, valitettavasti. Eli Suomessa on paljon kuntia ja niissä paljon enemmän kuntalaisia kuin päivällä sanottiin, enemmän kuin 500 000, joiden kohdalla on totta tämä, että kunnilla ei mene hyvin ja sitä kautta kuntalaiset joutuvat kokemaan tämän paineena verorasituksen nousuun, paineena kiinteistöveron nousuun, paineena maksujen korotuksiin ja ennen kaikkea paineena palvelujen heikentämiseen. Nimenomaan tämä kohtaa sitä perustehtävää, joka kunnilla on: pitää huolta sosiaali- ja terveystoimen sektorista ja siellä nimenomaan vanhuksista.

Tämä tietysti on hyvin laaja kysymys, kun pohdimme vanhusten hoitoa ja huoltoa. Tämä liittyy osaltaan yhteiskunnassa tapahtuneisiin muutoksiin, yhdyskunta- ja yhteiskuntarakenteen muutoksiin, perheiden muutoksiin, joista täällä on päivän mittaan puhuttu hyvin paljon. Mutta toisaalta tämä ei poista sitä, etteikö yhteiskunnalla ole myöskin moraalinen ja eettinen vastuu jäsenistään ja nimenomaan niistä, jotka ovat avun ja hoidon ja hoivan tarpeessa tämän päivän aiheen eli vanhustenhoidon osalta, kuten myös hiljakkoin esillä olleeseen toiseen aiheeseen, heidän toimeentulemiseensa liittyvissä asioissa. Tämä kysymys liittyy myöskin siihen, millä tavalla Suomi ja yhteiskunta kohtelee vanhuksiaan, millä tavalla se on sivistysvaltio ja minkälaisen maineen se myös tässä kansainvälisesti saa.

Kun meillä yhteiskunta on muuttunut näin paljon, monet vanhukset kokevat yksinäisyyttä. Tämä osaltaan tietää sitä, että kyliltä, mistä ovat kaupat loppuneet, linja-autovuorot vähentyneet, myymäläautot loppuneet, on ollut pakko lähteä vieraisiin oloihin kirkolle, vaikkakin lämpimiin taloihin, joissa vedet tulevat ja menevät, mutta henkisesti ihmiset kokevat suurtakin yksinäisyyttä.

Nämä kaikki vaikuttavat siihen, että kun oma-toimisesti selvinnyt ihminen, joka on kotonaan ehkä vielä hakenut kaivosta veden ja lämmittänyt puilla talon, muuttaa voimien jo heikettyä taa-jamaan, siellä hyvin nopeasti vointi saattaa edelleen heiketä eri syistä, fyysisistä syistä, mutta ihan siitä syystä, että sosiaaliset kontaktit puuttuvat ja elämästä katoaa jollakin tavalla mielek-

kyys. Lapset ovat kaukana, sukulaiset ja tutut ihmiset ovat kaukana.

Avohoito, josta niin paljon on puhuttu ja jonka varaan on laskettu, on monessa suhteessa varsin hyvä ja kannatettava asia, mutta toisaalta me tiedämme, ettei se ihmisten ikääntyessä ja yhä enemmän sairastaessa korkeassa iässä voi toimia. Meidän on muistettava se vastuu, joka on hoidossa, hoivassa ja huolenpidossa. Meillä ei voida jättää vanhuksia heitteille. Monet ihmiset ovat nyt jo huolissaan siitä, että puuttuvat erilaiset yöpäivystykset tai yövarallaolot. Näistä ovat monet omaiset läheistensä kohdalta osaltaan huolissaan.

Kyllä meillä paineita on hyvin monella tavalla ja yhä lisääntyvästi vanhustenhoitoon. Se meidän on tiedostettava. Nämä vanhukset itse, jotka ovat hoidon ja hoivan tarpeessa, eivät enää jaksa olla kansanedustajina tai kunnallispäättäjinä tai vaikuttajina, eli meidän muiden on yritettävä tämä vastuu ottaa ja näytettävä siinä esimerkkiä myöskin tuleville polville, että joku aikanaan meistäkin vastuun kantaisi.

Monilla pienillä asioilla voidaan tietysti edesauttaa paljon. Uskon, että paljon on jo tehty. Kunnat ovat jo pitkään korjanneet vanhusten taloja, veteraanien taloja. On tehty pieniä remontteja, poistettu kynnyksiä, liikkumista helpotettu, vammaisten liikkumista autettu, tehty kylpyhuoneremontteja jne. Mutta kaikilla tällaisilla kenties vieläkin voidaan tehdä hyvää ja nimenomaan niiden ihmisten kohdalla, jotka ovat nyt tulossa avun tarpeeseen. Tämä on sellaista jatkuvaa työtä, jossa aina on kohdattava uuden ihmispolven tulo avun ja hoidon ja hoivan tarpeeseen.

Aiemmassa puheenvuorossa jo toin esille hoito- ja hoivatyössä olevan henkilöstön jaksamisen. Tämä on asia, johon on kiinnitettävä huomiota, sillä siitä me myös maksamme, jos vähät voimavarat, ne vähät ihmiset, eivät jaksu työssä. Se jos mikä tulee kalliiksi, jos hoito- ja hoivatyötä tekevä ihminen uupuu, olkoon hän perheenjäsen tai laitoksessa työtä tekevä tai perheissä kiertävä kunnan tai kaupungin työntekijä. Jos hän väsyä ja uupuu, niin tämä myöskin tulee kalliiksi.

Arvoisa herra puhemies! Käsiteltävänä oleva aihe on erittäin vakava ja tärkeä. Siihen tarvitaan yhteiskunnan panostusta entistä enemmän.

¹²⁴ **Erkki Pulliainen /vihr:** Arvoisa puhemies! Ed. Oinosen puheen viimeiset pari kolme lausetta voisi allekirjoittaa aivan hyvin, asiathan

ovat juuri sillä tavalla. Nyt on kuitenkin syytä tarkastella tätä asiaa vähän toisella tavalla. Olen saanut sellaisen vaikutelman opposition edustajien puheista, että vain köyhät laiminlyövät ja rikkaus estää rakenteellisesti laiminlyönnin. Minä, arvoisa puhemies, olen toista mieltä. Tämä ei voi missään nimessä olla näin, että jos on paljon rahaa — tarkoitan tässä lähinnä kunnan kassaa — niin se automaattisesti merkitsee sitä, että kunta hoitaa kaikki ne velvollisuudet, jotka vanhus- huoltoon asiallisesti kuuluvat. Kun olisi aika helppo esittää jo tästä keskustelusta, joka täällä tämän iltapäivän ja illan aikana on käyty, runsaasti siteeraavia esimerkkejä, niin onkin syytä keskittyä pohdiskelemaan sitä, mistä löytyy se mekanismi, joka hoitaa tämän asian kaikissa olosuhteissa.

Olen hyvin tarkkaan kuunnellut kaikkia niitä puheenvuoroja, jotka olen ollut tilaisuudessa kuulla, siinä katsannossa, haluavatko edustajat luopua kunnallisesta itsehallinnosta. Olen tehnyt sen johtopäätöksen kuulemani perusteella, että ilmiselvästi eivät. Siitä siis pidetään edelleen kiinni. Sen jälkeen, kun tästä on tullut sellainen asia, joka on nyt niin kuin pois kuvasta, mitkä ovat ne keinot hoitaa tämä asia?

Nykyisessä järjestelmässä on olemassa se mahdollisuus, että joku tekee valituksen lääninhallituksen asianomaiseen osastoon siitä, että tehtävät on laiminlyöty, ja me, niin kuin täällä monta kertaa on siteerattu, olemme tietoisia siitä, että ainakin Hämeenlinnan esimerkki on olemassa, jossa siis lääninhallitus, valituksen käsitelijä, "tuomionsa" antoi ja Hämeenlinnan kaupunki joutuu asian hoitamaan paremmin tulevaisuudessa kuin on menneisyydessä hoitanut. Tässä on silloin yksi mahdollisuus. Se mahdollisuus on se, että lääninhallituksen valvontaoikeuksia lisätään ja taustaksi asetetaan normeja, jotta voidaan seurata niitten toteutumista. Tämä on siis aika yksinkertainen malli.

Arvoisa puhemies! Toinen malli löytyy siitä, millä tavalla rahavirtoja ohjailaan näitten tehtävien hoitamiseen. Minua kiusaa tässä niin kuin monessa muussa vastaavanlaisessa välikysymysasiassa tämä: Kun kunnilla on verotusoikeus ja kun sitä oikeutta ei ole käytetty edes kuntien keskimääräiseen veroprosenttiin saakka, saati yläkanttiin, lähelle 20 prosentin tasoa, niin kuin se nykyisin ilmaistaan, silloin on syytä etsittävä itsestä. Mutta jos kaikki on hoidettu asiallisesti ja on, sanotaanko, maksimiveroprosenttitasoon

jouduttu turvautumaan, sen jälkeen kannattaa miettiä, että entäs sitten. Nimittäin kunta ei voi tehdä konkurssia sen takia, että koko julkishallinnon reittausluokka siitä romahtaisi, se AA+, jonka Standard & Poor's on Suomelle asettanut, joka on se huonompi näistä kahdesta. Moody'shan on kolme A:tta. Se AA+ putoaisi alas päin, ja siihen ei yhteiskunnalla ole varaa. Siinä tulee Lex Karkkila ja sillä siisti.

Mutta mikä olisi helpompi tapa kuin Lex Karkkila? Helpompi tapa olisi ehkä se, että valti-onosuusjärjestelmän perusteita muokattaisiin sillä tavalla, että korvamerkintä tulisi selvemmin näkymään niissä kiperissä yhteiskunnallisissa kysymyksissä, joissa muutostrendi on selvästi näkyvissä. Muutostrendi tässä on se, että kansa keskimäärin ottaen ikääntyy eli yli seitsemänkymppisten osuus väestöstä voimakkaasti, nopeasti lisääntyy. Jos tämä osuus luokiteltaisiin riittävän painokkaasti ja korvamerkittäisiin, niin silloin ne kunnat, joissa paljon tätä väestöosuutta on, saisivat suhteellisesti enemmän ja sen jälkeen normeilla vain katsotaan, että homma on hanskassa.

¹²⁵ **Kari Myllyniemi /kesk:** Arvoisa puhemies! "Vanhuksia ei jätetä", kirjoitin muutama päivä sitten paikallisessa oululaisessa Kalevassa. Joskus on sanottu osuvasti, että sosiaali- ja terveyspalvelujen todellinen taso mitataan sillä, kuinka hyvin huolehdimme vanhuksistamme ja muista apua tarvitsevista. Tämä on sanottu myös täällä monta kertaa tänä päivänä. Tätä voisi vielä laajentaa siten, että oikeastaan koko todellinen siivistystasomme on mitattavissa kyvyillämme ja halullamme pitää huolta vanhuksista ja muista vähäväkisistä. Tämän ajatuksen totesi jo ainakin 75 vuotta sitten Santeri Alkio, joten emme tänään täälläkään ole kovin paljon päässeet eteenpäin. Esimerkiksi Oulun kaupungilla on syytä olla sekä tyytyväinen että katsoa peiliin. Parantamisen ja korjaamisen varaa on paljon, vaikka meillä olisi todellakin varoja tähän käyttää. Toivottavasti ensi vuonna myös käytämme enemmän varoja sosiaalipuoleen.

Kyse on viime kädessä siitä, pidämmekö huolta ihmisistä ja heidän hyvinvoinnistaan. Rahalliset uhraukset, niin tärkeitä kuin ne ovatkin, eivät sittenkään ole ratkaisevia. Tärkeintä on se, mitä todella saadaan aikaan ja kokevatko eläkeläiset, vanhukset ja veteraanit elämänsä turvatuksi.

Esimerkiksi Oulun kaupungissa on 8 000 työntekijää. Jos sinne nyt laitetaan 20, 30, 40 miljoonaa lisää rahaa, ei se asiaa varmasti pysty ratkaisemaan. Näistä 8 000 henkilöstä pitäisi saada ehkä enemmän irti kuin tähän saakka, ei ehkä välttämättä enempää työtä tekemällä, vaan tehdään työ paremmalla tavalla, jotta syntyisi parempaa jälkeä. Jos me työnämme rahaa toistuvasti vaan niin valtion puolelta kuin kunnankin puolelta virkamiesten käytettäväksi, he kyllä pystyvät käyttämään kaikkikin rahat. Saman se tekee, vaikka valtio antaisi kuinka paljon tukea kunnille, jos kunnat eivät sitä oikein hyvin osaa käyttää.

Kunnallisvaalit lähestyvät, ilmeisesti lähestyvät juuri, koska tämä välikysymyskin on tehty, mutta ei sitä ole tehty välttämättä ihan pelkäämään sen vuoksi. Kiihtyvän keskustelun myötä erilaisten palvelujen turvaamisesta ja kohdentamisesta on puhuttu. Useilla elämänalueilla eri henkilöiden edusmiehet näyttävät puolustavan asiaansa ja asemaansa. Koulupuoli on, opettajat, kovasti edustettuna, erinomaisen hyvin, niin valtuustoissa kuin kaupunginhallituksissakin. Se on kuitenkin hyvä, että puolletaan omia. Mutta keskustelua ja valitusta seurattaessa on käynyt mielessäni, ovatko vanhusten ja muiden todella apua tarvitsevien asiat tulleet yhtä hyvin esiin. Eivätpä ole tainneet. Olisin toivonut julkisuudessa paljon voimakkaampia äänenpainoja siitä, ettei vanhuksia jätetä.

Veteraanit ovat vanhaa väestöämme. Olen aina ihaillut heidän omaehtoista aktiivisuuttaan ja pyrkimyksiään parantaa omia elinolojaan. Lähes aina veteraanien toiveet ja aloitteet ovat olleet hyvin perusteltuja, ja siksi niihin on voinut mielellään yhtyä.

Täällä puhuttiin heti alkupäivästä muun muassa työllisyysasioista. En tiedä, jääkö tämä ajatus elämään vai eikö. Joka tapauksessa Oulun seudulla Muhoksella pidettiin hoitohenkilökunnalle niin sanotut jatkokoulutukset. Siellä oli noin 50 hoitohenkilökuntaan kuuluvaa, jotka olivat olleet työttöminä jo vuoden kaksi. Koulutus kesti noin puoli vuotta. Syystä taikka toisesta sain sen päätöstilaisuuteen kutsun. Kysyin heiltä ihan selkeällä suomen kielellä, olisiko tällainen ajatus mitenkään mahdollista: Tosiasia lienee, että hoitoalalla on edelleen vajaat 30 000 työtöntä. Olisiko siinä mitään ajatusta, että esimerkiksi kolme henkilöä ryhtyisi hoitamaan yhtä virkaa saaden siitä nykyisen työttömyyskorvauksen, tai

voisihan siitä maksaa vaikka tonnin enemmänkin extraa? Siis töissä viikon ja vapaana kaksi viikkoa. Kustannukset olisivat suunnilleen entiset, eli työttömyyskorvauksella korvattaisiin tämä koko asia. Tätä vastaan vaadittaisiin joka kolmas viikko töitä. Olisikohan se liikaa vaadittu ei pelkästään hoitohenkilökunnalta, vaan myöskin kaikilta, jotka ovat työttöminä? On helppo sanoa, että tämä vaadittaisiin työttömiltä, kun itse 43 vuotta työtä tehneenä koskaan on ole virkaani jättänyt. Voidaan sillä tavalla sanoa, että työttömyyden osan tuntee vain se, joka on ollut työttömänä, ja sitä minun ei onneksi ole tarvinnut olla.

Herra puhemies! Hyväksi tai huonoksi lopuksi, en erityisesti pitänyt niistä puheenvuoroista, muun muassa ed. Vehkaojan, jotka perustelemattomasti väittävät, että erityisesti keskustalaiset kunnat ovat laiminlyöneet vanhukset. Kun olisi edes yksikin kunta, jossa sosialidemokraatit ja kokoomuslaiset olisivat esittäneet lisää rahaa sosiaalipuoleen, jonka esityksen keskusta on jyrännyt, vaikka kunnalla olisi ollut varaa! Se on samanlaista heittämistä ja epämiellyttävää täällä suhteellisen aikuisten ihmisten kesken eduskunnassa. Täällä kuulee erityisesti kokoomuksen puolelta, että keskusta pettää aina. Se ei ole enää reilua, pitäisi näyttää toteen, koska ja missä, eikä vain sanoa, että keskusta pettää aina.

¹²⁶ **Mauri Salo /kesk:** Arvoisa herra puhemies! Vanhenevan väestön palveluiden turvaamisesta on oppositio tehnyt hallitukselle välikysymyksen. Välikysymys on perusteltu, mutta hallituksen vastaus tähän asiaan on hyvin välttelevä.

Ministeri Soininvaara hallituksen vastausta esittäessään syytti hyvin voimakkaasti kuntia, että kunnat eivät kanna vastuuta eivätkä hoida niille kuuluvia tehtäviä. Kuitenkin kysymys on paljon suuremmasta asiasta, kysymys on valtion ja kuntien välisestä suhteesta. Ilman rahaa kunnat eivät voi tuottaa palveluita. Tämä lienee kaikkien tiedossa, ja siksi on perin kummallista, että hallitus toistuvasti vierittää monessa muussakin asiassa vastuuta kunnille. Keskiarvoisesti kunnilla menee hyvin, mutta niin kuin ed. Oinonen hyvin kuvaavasti totesi, keskiarvoisuuteen vetoaminen on joskus ja hyvin usein harhaanjohtavaa.

Suuret kaupungit, kasvukeskukset, saavat hyvän taloudellisen tuloksen, esimerkiksi Oulun kaupunki, jossa rahaa on niin paljon, että ne ei-

vät tiedä, mihin sitä laittavat, ja toisaalta meillä Somerolla on rahaa niin vähän, ettei tiedä, mistä sitä löytäisi. Ongelmat ovat siis täysin erilaisia, ja kuitenkin meillä kaikilla on lain suoma ja säätämä velvoite hoitaa perusturva, peruspalvelut. Meillä on myös moraalinen vastuu kantaa huoli vanhusväestön palveluista.

Kysymyksessä onkin arvovalinta. Jos hallitus ei todellakaan halua nähdä kuntien ongelmakenttää, niin tässä joudutaan vain odottelemaan uusia eduskuntavaaleja. Toivottavasti kansalaisten kantti kestää niin pitkään, jotta valtasuhteita voidaan selkeästi muuttaa, jos ei sitten tämä hyvä välikysymys jo saa aikaan sitä, että hallitus joutuu jättämään paikkansa luottamuksen puutteessa. (Ed. P. Salo: Epäilettekö sitä?) — No, harras toive olisi, että niin kävisi, mutta sen tulemme aikaa myöten näkemään. — Tämä laajapohjainen hallitus, jossa on monta puoluetta, ja toisaalta hallitus, jossa on ministeriöitä vaikka kuinka paljon, näyttää hyvin toimimattomalta. Ministeri Soininvaara vastauksessaan totesi, että pitkäaikaistyöttömyys on suuri kuluerä, joka vie valtiolta rahaa, ja se raha on poissa mahdollisuuksista antaa kunnille, mikä sitten heijastuu peruspalvelukysymyksiinkin.

Olen monta kertaa esittänyt kyseenalaistettavaksi koko työministeriön roolin. Työministeriöllä on yli 12 miljardia markkaa budjettivaroja käytössään, ja näillä varoilla ylläpidetään 300000 ihmisen työttömyyttä. Miksi ei voida käydä avointa keskustelua yhteiskunnassa, kuinka rahoja uudelleen kohdennetaan ja millä tavalla aktivoidaan ihmiset uudelleen työelämään? Me emme saa hyväksyä syrjäytyneisyyttä ja työelämästä vetäytymistä, vaan kaikin keinoin on pyrittävä siihen, että ihmisillä on ilo lähteä aamulla töihin ja illalla sieltä palata. Tänä päivänä pitkäaikaistyöttömät eivät välttämättä enää nauti uudesta työkomennuksesta.

Arvoisa puhemies! Laitospaikat eivät ole yksistään se autuaaksi tekevä asia, vaan meidän on kyettävä turvaamaan myös vanhusten ja sairaiden kotihoito. Kotona ihminen on kuitenkin onnellisimmillaan, ja siellä myös yleiskunto useimmiten parhaiten säilyy. Tässä on yhteiskunnalla ja meillä eduskunnassa tietenkin haasteita, että kotihoidon tuki saadaan toimivammaksi ja kotihoitoa tekevät ihmiset pääsevät myös eläketurvan piiriin ja sitä kautta turvaavat oman elämänsä jatkossa.

Tämä kysymys on monelta eri kantilta nyt käännetty ja kaluttu. Toivottavasti hallitus on opposition puheenvuoroja tarkasti kuunnellut ja ottaa myös toimenpideohjelmiin tulevaisuudessa niiden epäkohtien korjaamisen, jotka tänä päivänä ovat tosiasioita. Meillä on aivan liian paljon murhenäytelmiä tänä päivänä. Ihmiset riutuvat ja omaiset kärsivät myös tuskaa nähdessään, että omaisia ei hoideta, kun toisaalta he ovat itse kykenemättömiä etäisyyksien ja muiden esteiden vuoksi osallistumaan aktiivisesti hoitotoimiin. Vastuu kokonaisuutena tässä asiassa kuuluu julkiselle puolelle silloin, kun on kysymys laitoshoidosta, ja muissakin hoitotoimenpiteissä yhteiskunnan on oltava aktiivinen, jotta ihminen voi viettää vanhuuden päivät arvokkaasti ja poistua täältä myös arvokkaasti.

¹²⁷ **Seppo Kääriäinen /kesk:** Herra puhemies! Tämä välikysymys on erittäin tarpeellinen keskustelun aihe. Totta kai hallitus virkansa puolesta vähättelee jokaista välikysymystä, mutta jo pelkästään vanhusten tilanteesta laitoksissa kertovat uutiset näiltä päiviltä ovat niin shokeeraavia, että kyllä niistä on käytävä keskustelua täällä eduskunnassakin. Toinen näkökulma on se, mistä ed. Håkan Nordman eilen viritti täällä keskustelun, kun hän löi pöytään sen tutun tosiasian, että yli 65-vuotiaita ihmisiä on 30 vuoden kulluttua kaksinkertainen määrä nykyiseen verrattuna eli 1 600 000 ihmistä. Se on aika ankara näköala. Jo tämän näköalan takia on välttämätöntä käydä keskustelua ikäihmisten ja vanhusten tulevaisuudesta, hoidosta ja muista heidän elämänehdoistaan.

Kolme lyhyttä teesiä: Ensinnäkään kuntien syyllistämässä ei ole minkäänlaista järkeä, kun vallitseva tosiasia on, että valtiovalta, hallitus, omalla rahanjaollaan hyvin pitkälle säätelee rikkaitten ja köyhien kuntien mahdollisuuksia järjestää peruspalvelut, muun muassa vanhustenhoitoon liittyvät kysymykset. Kyllä me kaikki tunnustamme, että kuntien välillä on voimakasta hajontaa, voimakasta eriytymistä, mutta siihen liittyen pitää myös lähteä siitä, että valtiovallan erityinen tehtävä on omalla politiikallaan huolehtia heikoimmassa asemassa olevien kuntien mahdollisuuksista hoitaa vanhusten asiat ja muut peruspalvelukysymykset. Kuntien syyllistämässä ei ole mitään järkeä. Täytyy katsoa, mikä on hallituksen politiikka suhteessa kuntiin.

Toisekseen, ei tarvita, ei kaivata normiohjausta vaan tarvitaan rahaa. Normien täytyy olla kuntapäätäjien päässä ja sydämissä. Jos ne eivät ole, heidät pitää vaihtaa. Siihen on olemassa vajaan kolmen viikon päästä, oikeastaan vajaan viikon päästä, aivan täydet mahdollisuudet. Pannaan sellaisia päättäjiä johtamaan, hallitsemaan ja päättämään, joilla on normit oikealla paikalla, mikä tarkoittaa sitä, että myös vanhusten asiat on hyvin hoidettu omassa kotikunnassani. Ei tarvita mitään ylhäältäpäin tulevia määräyksiä, normeja, vaan tarvitaan rahaa. Kunnissa kyllä on — siitä me lähdemme liikkeelle — riittävästi harkintaa, kykyä ja tahtoa panna asiat oikeaan tärkeysjärjestykseen. Ei palata tähän lisänormiohjaamiseen.

Kolmanneksi, tässä on kysymys myös hoito- ja hoiva-alan työntekijöitten arvostamisesta. Niin pitkään kun eletään tässä suhteessa matalasuhdannetta, joka on rakenteellista, ongelma säilyy. Myös vanhusten ongelma tulee säilymään. Nyt ollaan aloittelemassa työmarkkinaneuvotteluja, tulopoliittisten ratkaisujen tekemistä. Olisi hieno asia, jos tällä kierroksella osoitettaisiin nyt raskasta työtä tekeville hoiva-alan työntekijäryhmille heidän työnsä arvostusta merkitsevät korotukset ja muut työolosuhteiden parannukset. Sil-lähän se mitataan, mikä on heidän tekemänsä työn arvo. Täytyy toivoa, että näissä neuvotteluissa tämä asia nousee ihan uudella tavalla näkyville nykytilanteeseen verrattuna.

Lopuksi, herra puhemies, kaksi kotitekoista, osin lainattua yleistä ajatusta. Ensinnäkin näköala on se, jonka ed. Nordman eilen meille kertoi tosiasiana, että ikäihmiset on pakko ruveta näkemään voimavarana eikä taakkana ja kustannuseränä. On kysymys asennemuutoksesta ja sen mukaisesta politiikankin muutoksesta. He ovat voimavara, eivät kustannus ja taakka.

Toinen ajatus on se, että välittämällä voidaan voittaa hyvin paljon. Tämähän on kylmä ja kova yhteiskunta, jossa me tällä hetkellä elämme, hyvin oikeistohenkinen, kapitalistinen yhteiskunta, pahenee vain hengeltään ja ilmapiiriltään. Siinä nämä ongelmat pahenevat. Sen vaihtoehtona on välittäminen toisesta ihmisestä. Jos-pa se voittaisi.

¹²⁸ **Seppo Lahtela /kesk:** Arvoisa herra puhemies! Tässä pitkälti on myöskin hallituspuolueiden taholta annettu ymmärtää, että hallitus on tukemassa heikkoja kuntia ja myöskin näkemässä

niin, että heikkoja kuntia pitäisi aina erityisesti jollakin lailla harkinnanvaraisten avustusten kautta jakaa ja tukea enemmän. Näin väkisin jäi käsitys ja vaikutelma ed. Stenius-Kaukosen viimeisistä puheenvuoroista tässä asiassa. Käsittääkseni harkinnanvaraiset valtionavut ovat tarpeellisia tällä kertaa ja niitä myöskin opposition taholta on oltu vaatimassa, mutta rakenteet pitäisi saada niin selkeiksi ja terveiksi, että mitään tällaisista harkinnanvaraista ei missään tarvittaisi, koska se johtaa kuntataloudessa heikkojen kuntien osalta myöskin siihen, että pyritään näyttämään vielä kurjempaa tilannetta kuin se käytännössä onkaan, jolloin tässä asiassa ei kuitenkaan eletä terveellä pohjalla. Kuntarakenteet pitää saada valtionavuilla sellaisiksi, että ne ovat kestävä ja toimeentulo taattu kaikille kuntalaisille, niin vanhemmalle kuin nuoremmallekin ja niin, että harkinnanvaraisia ei tarvita edes siellä matkassa, jokainen pärjää oikein ja oikeaoppisesti ja vie kuntaansa tehokkaasti eteenpäin.

¹²⁹ **Leea Hiltunen /skl:** Arvoisa puhemies! Kun välikysymyksessä halutaan saada vastausta siihen, mitä hallitus aikoo tehdä vanhenevan väestön tarvitsevien peruspalveluiden puutteiden poistamiseksi sekä palveluiden määrän ja laadun turvaamiseksi tasapuolisesti eri puolilla maata, tietysti tässä olisi halunnut nähdä, että olisi konkreettisia ratkaisuvaihtoehtoja, vaikka useampiakin, tuotu tähän saliin ministeriön taholta, mutta niitä ei selkeästi tuotu.

Ilahdutti kovasti ed. Pulliaisen puheenvuoro, koska se oli erittäin looginen ja selvästi ratkaisuja etsivä ja ongelmat tiedostava. Hän kysyi, onko niin, että köyhät kunnat laiminlyövät palvelut ja velvoitteet ja rikkaat hoitavat. Näinhän se ei ole, ja se on täällä tullut jo moneen kertaan esille, vaan aivan rikkaissa kunnissakin puutteita on löytynyt. Mikä on se mekanismi, jolla todella kaikissa olosuhteissa vastataan vanhusten perustarpeisiin ja peruspalvelujen tuottamiseen niin, että hyvä hoito todella toteutuu?

Mielestäni on erittäin vakava kysymys se, miten me suhtaudumme ohjaukseen ja normitukseen. Täällä selkeästi ed. Kääriäinen ei näe normiohjausta ratkaisuna, mutta kuitenkin ed. Pulliaisen puheenvuorossa se oli yksi malli ja vaihtoehto. Itse näen niin, ettei missään tapauksessa voi ajatella, että kunnalliselle itsehallinnolle vastakaista olisi se, jos normiohjausta toteutettaisiin, koska onhan kysymys siitä, mikä sisältö nor-

miohjaukselle annetaan, mitä me tuolla käsitteellä ymmärrämme. Joka tapauksessa nyt tarvitaan jotain sellaista ohjausta, jolla minimitasot toteutetaan, eikä niin, että todella valitusten ja kanteluiden kautta etsitään sitä tasoa, jolla palveluja tuotetaan, ja sitten lääninhallitukset tekevät ratkaisujaan. Olen erittäin lämpimästi kannattamassa malleja, joita ed. Pulliainen toi, että lääninhallitukseen todella lisätään resursseja.

Vielä, arvoisa puhemies, haluaisin, kun en saanut vastauspuheenvuoroa, vielä kysyä sitä, mitä ministeri Soininvaara tarkoittaa sillä, kun hän sanoo puheessaan, että hallitus on valmis takaamaan erilaisten vähemmistöjen edut kunnallisessa päätöksenteossa tarvittaessa normein, jos näyttää siltä, että eriarvoisuus muuten kasvaa liian suureksi. Mitkä ovat ne kriteerit, joilla määritellään taso, milloin on menty rajan yli ja eriarvoisuus on liian suuri? Tähän haluaisin, että ministeriön taholta saataisiin vastausta.

¹³⁰ **Hannu Takkula /kesk:** Arvoisa puhemies! Opposition esittämä välikysymys hallitukselle näyttää olevan hallitukselle, niin kuin tänä päivänä nuoret sanovat kevyesti, yksi hailee. He eivät paljon piittaa sen päälle, mitä oppositio esittää eivätkä halua ottaa tähän keskusteluun osaa. Minusta tämä on vakava puute ja merkki.

Täällä on kaksi hallituksen edustajaa tällä hetkellä salissa, ed. P. Salo, jonka me tiedämme oikeuden mieheksi, poliisiksi, joka on varmasti siviilielämässään ennen edustajaksi tuloaan joutunut näkemään sen, minkälaisissa puutteellisissa olosuhteissa monet vanhukset elävät tällä hetkellä, kohtaamaan sen turvattomuuden, jota vanhukset kohtaavat tänä päivänä johtuen siitä, että niitä tuikitärkeitä peruspalveluja on karsittu, turvallisuudesta on karsittu. Ymmärrän, että hänellä on intressiä istua täällä ja kuunnella keskustelua. Hän varmasti on myös sydämeltään tässä asiassa täysin opposition linjoilla, vaikkakin joutuu toimimaan kenties hallituksen kovan kurin alla.

Toinen edustaja vasemmalla laidalla, joka on edustamassa täällä poliittista vasemmistoa, on meidän kaikkien hyvin tuntema lääkäri, ed. Puhjo, joka myös omassa elämässään, omassa siviiliammatissaan on joutunut tekemisiin vanhusten kanssa. Myös omassa vaalikampanjassaan ed. Puhjo hyvin voimakkaasti Satakunnan keskussairaalan edessä seisoen korosti sitä, että hän tietää, mitä tuolla talossa tapahtuu, ja sen vuoksi hän ei halua olla heikentämässä siellä olevien to-

vereiden ja myös muiden ihmisten asemaa eikä tilaa. Hän varmasti sydämessään on myöskin tämän välikysymyksen takana. Hän tietää, tuntee sen todellisuuden, missä tänä päivänä eletään. Sen vuoksi hän on tänään salissa edustamassa hallitusta.

Mutta, arvoisa puhemies, missä ovat ne hallituksen rikkaat ja mahtavat, ne, joille tämä arvokeskustelu, joille tämä välikysymys oli ennen kaikkea ohjattu, että he heräisivät, että he pysähtyisivät edes miettimään sitä, missä tässä yhteiskunnassa tällä hetkellä mennään? Tietenkin voi sanoa, että oppositio tekee hallitukselle välikysymyksiä. Mistä oppositio sitten saa nämä aiheet? Minulla on tässä muutama lehtileike. Voi sanoa, että julkisuus on hyvin ruokkinut oppositiota, julkisuus on pitänyt suurta huolta siitä, että miltei päivittäin viime vuosien aikana ovat lehdet kertoneet, kuinka tuhannet laitosvanhukset näkevät nälkää Suomessa, kuinka vanhustenhuolto on romahtanut, kuinka resurssit ovat siellä riittämättömiä. Ei tämä ole opposition keksimää, ei. Tämä on yhteiskunnallinen tuntemus. Tämä on suomalaisen vanhusväestön tuntemus. Tämä on asia, johon pitää puuttua, johon täytyy tarttua vakavasti, eikä tämä ole asia, joka sivuutetaan ja väistetään olan kohautuksella. Kun katsoin uutisia, olin hiukan yllätynyt, että tämän päivän muutamassa uutislähetyksessä myös tiedotusvälineet, jotka tästä ovat toittaneet hyvin voimakkaasti, kyselivät, onko tämä oikea välikysymyksen paikka, onko ylipäättään tällaiselle keskustelulle tarvetta, vaikka itse tätä aihetta ovat meille tuoneet jo vuosia kuin tarjottimella.

Arvoisa puhemies! Aika on oikea, aihe on oikea, mutta valitettavasti niitä oikeita ihmisiä, joiden tulisi olla täällä salissa vastaamassa hallituksen puolesta, ei ole kuin kaksi, ja ne, jotka valtioneuvostossa, hallituksen piirissä ovat päätöksiä tekemässä, katsovat paremmaksi tällä hetkellä olla joissakin muissa harrastuksissa. En tiedä, onko tälläkin hetkellä jokin poliittinen nimityspeli menossa, joka askarruttaa. Kun viimeksi täällä kävimme keskustelua välikysymyksen kohdalla kuntien taloudellisesta tilanteesta, huomasimme silloin valtiovarainministerin ja muutamien muiden olevan miettimässä, mistä löydetään asiantuntijapoliitikko ja nainen sisäasiainministeriön kansliapäälliköksi. En tiedä sitten, mitä paikkoja tänään ollaan jakamassa, koska nyt vaikuttaa siltä, että nämä asiat, jotka ovat poliit-

tisella esityslistalla, eivät hallituksen johtoa kiinnost.

Arvoisa puhemies! Ongelmia ei voida siis kieltää. Ongelmat ovat todellisuutta tämän päivän Suomessa. Arkikokemukset ja tutkimukset puhuvat samaa kieltä ja sen vuoksi me tässä tilanteessa olemme. Niin kuin toivoin ja sanoin, tämän olisi uskonut herättävän myös hallituksen miettimään sitä todellisuutta ja hakemaan ratkaisuja siihen, mitä oppositio on välikysymyksessään kysynyt.

Välikysymyksen lopputiivistelmään on, ehkä se on vielä sanatarkasti luettava, kenties se on mennyt joiltakin ohi: "Mitä hallitus aikoo tehdä vanhenevan väestön tarvitsemien peruspalveluiden puutteiden poistamiseksi sekä palveluiden määrän ja laadun turvaamiseksi tasapuolisesti eri puolilla maata?" Hallituksen ministeri vastatessaan tähän kysymykseen ei vastannut kysymykseen, vaan totesi, että tämä tulisi esittää 452 valtuustossa tänä päivänä. Hän suoraan katsoi näin, että tämän tyypiset kysymykset, vanhus-
tenhuoltoon liittyvät kysymykset, vanhenevan väestön peruspalveluihin liittyvät kysymykset, eivät ole — tässä ei voi sanoa valtiovallan suojeluksessa — hallituksen vaan kuntien asia, ja hallitus pesee kätensä tästä pois. Kuitenkin me kaikki tiedämme sen, että kuntien ja valtion tulee tässä yhteisesti kantaa huolta asukkaistaan, väestöstä ja yhteisesti myöskin miettiä rahoitusmallia, millä tavalla näitä hoidetaan.

Meillä on rahoitusmalleja ollut itsenäisyyden ajan kuntien valtionosuuksien kautta, mitä kautta on pyritty todellakin turvaamaan se, että peruspalvelut voidaan toteuttaa. On selvää, että 90-luvulla kaiken kaikkiaan 25 miljardia markkaa on leikattu kunnilta tulopohjaa, valtionosuusleikkaukset niistä suurimpina, ja Lipposen hallituskin on leikannut, niin kuin ed. Puhjo hyvin tietää kummassakin Lipposen hallituksessa istuneena, osittain kyllä vähän aikaa sateenkaaren toisellakin puolella, mutta 15 miljardiahan kaiken kaikkiaan Lipposenkin hallituksen toimesta valtionosuuksia on leikattu. Ja tämä on näkynyt. Tämä on näkynyt teidän maakunnassanne Satakunnassa, tämä on näkynyt Etelä-Pohjanmaalla, onpa näkynyt Keski-Pohjanmaallakin ja muualla päin Suomea.

Sen vuoksi on tietenkin selvää, kun hallitus näkee tässä oman virheensä, oman kykenemättömyytensä — en epäile sitä, etteikö hallitus olisi yrittänyt parhaansa, varmasti se on yrittänyt par-

haansa, mutta se ei ole kyennyt vastaamaan tähän kysymykseen ja ongelmatiikkaan — sen vuoksi hallituksen pitäisikin erota, koska se ei ole kyennyt vastaamaan. Se on varmasti yrittäneet parhaansa, mutta nyt, kun ei vastauksia löydy, on helppo osoittaa sormella jotakin muuta, osoittaa kuntakenttää ja ikään kuin sitä kautta väistää vastuuta.

Arvoisa puhemies! Mikä on siis vialla? Taloudellisten resurssien ankara alasajo, valtavat leikkaukset, jotka on tehty Lipposen hallitusten toimesta, ovat johtaneet siihen tilanteeseen, että tällainen leikkausten ja supistusten kierre on lähtenyt pyörimään eteenpäin. Se on saavuttanut tietynlaisen lumipalloilmiön. Se on näkynyt ja näkyy tänä päivänä henkilöstöpulana. Siitä on suorat vaikutukset myös hoidon tason heikentämiseen jne. Sen vuoksi me luemme näitä otsikoita, joita tänne on kerätty useita, mitä lehdet eri puolilta maata kertovat.

Arvoisa puhemies! Ehkä lopuksi, voisi sanoa, ajan säästämiseksi tulee kiteyttää jo niitä ajatuksia, mitä tämä keskustelu on herättänyt. Onko todellakin näin, että välikysymyskeskustelu on menettänyt sen arvon ja sen aseman, joka sillä alun perin on ollut tällaisena järeänä aseena puuttua niihin epäkohtiin, joihin hallitus ei ole kyennyt puuttumaan taikka halunnut puuttua, jotka kuitenkin vaivaavat kansalaisten jokapäiväistä elämää ja vaikuttavat siihen negatiivisella tavalla? Onko näin, että nyt hallitus ikään kuin ajattelee, että täällä yksi ja toinen hallituspuolueen edustaja on käynyt pitämässä kohtuullisen kauniita puheita, joissa ovat muistelleet, millä tavalla itse kullakin on ollut vanhuksia ja millä tavalla niitä on hoidettu joskus vuosien saatossa tai pitäisi hoitaa? Ikään kuin tällä tavalla asiat on taas kuntoon laitettu kauniilla puheilla, lupauksilla, lupauksilla, jotka ovat valuneet aina tähänkin saakka tyhjään. Minä luulen, että myöskään Suomen kansa — niin kuin aikanaan täällä vanhat valtiopäivämiehet totesivat, että kansa tietää — ei tässä kohden ole niin sinisilmäistä taikka yksinkertaista, että se uskoisi tällaista hallituksen jaaritusta ja pyöritystä siitä, että asiat tulevat vielä joskus hoitumaan ja näin hoidetaan. Luvataan ja luvataan, ja mitään ei tapahdu.

Kyllä jossakin vaiheessa myös hallituksen vastattava huutoonsa, on vastattava niistä teoista ja tässä tapauksessa pitkälle tekemättä jättämisistä, jotka se aikaan on saanut. Sen vuoksi toivoisi, että jos hallitus ei ota ja kaadu, niin kuin toivom-

me, tähän välikysymykseen, välikysymys kuitenkin herättäisi edes pienen osan sitä sosiaalista omaatuntoa, sitä yhteisvastuuta ja välittämistä, josta ed. Kääriäinen puhui, että hallitus todellakin alkaisi ottaa ensimmäisiä askeleita sillä tiellä, jolle vanhenevan väestön palveluja turvataan, askeleita, joille me voimme oppositiosta näyttää yhteistoimin askelmerkkejä sillä tavalla, että jokainen elämän ehtoosseen tullut ihminen voi kokea, että hänellä on arvokasta ja ihmisarvoista elämää, voi kokea, että todellakin päätöksenteossa niin valtion kuin kuntien tasolla päätöksentekijät todella välittävät ja huolehtivat siitä, että heidän elämänsä, että heidän onnellisuutensa, heidän päivänsä ovat yhteiskunnan puolelta turvattu ja että he sitä kautta voivat elää arvokkaalla tavalla, niin kuin jokaiselle ihmiselle ja ihmisarvoiselle elämälle kuuluu ja on oikein.

Arvoisa puhemies! Toivoisin, että hallitus tulisi edes hiukan tuntoihinsa. Tiedän, että nämä kaksi uskollista hallituksen edustajaa, jotka ovat täällä salissa, tuntevat tämän asian, tuntevan sen sydämissään ja ovat varmasti tässä meidän linjalamme, mutta valitettavasti tällaisessa sateenkaaressa, joka on hyvin laaja, muodoton, kaksi on enemmän kuin ei yhtään, mutta se ei vielä ole riittävästi sen puolesta, että vanhusväen peruspalvelut saataisiin turvattu. Mutta olkoot nämä kaksi kumpikin uuden ajan airueita sekä vasemmalla että oikealla, jotka tulenkantajien tapaan sytyttävät liekkejä sillä tavalla, että hallitus voi herätä sitä kautta ja sen sosiaalinen omatunto voi herätä sitä kautta, että ne askelet, joita uudella tiellä vanhustenhuollon parissa, mitä vanhusten palvelujen turvaamisen kohdalla tullaan ottamaan, olisivat askelia, jotka johtaisivat todellakin ehyeen ja turvattuun tulevaisuuteen.

¹³¹ **Veijo Puhjo /vas:** Herra puhemies! Kristillisten välikysymys vanhenevan väestön palvelujen turvaamisesta on poikunut eduskunnassa hyvän keskustelun. Poliittisen kentän laidasta laitaan on tunnustettu yksimielisesti, että vanhusten palvelujen määrässä ja tasossa on suuria ongelmia lähes kautta maamme.

Kiistatta on käynyt esiin, että kuntien palkkaama henkilömäärä niin vanhusten tarvitsemien palvelujen tuottamiseksi kuin muussakin sosiaali- tai terveydenhuollossa on aivan riittämätön. Viimeisin tutkimus paljasti, että suuri osa laitoksissa olevista vanhuksista ei saa tarpeeksi syödäkseen. Tämä ei tosin ole uusi tieto. Ovathan jo

nyt monet omaiset käyneet vuosia ruokkimassa omaisiaan laitosten henkilöpulan vuoksi.

Myös avohoidossa on suuria puutteita. Mainitsen vain yhden kohtuuttomuuden. Kun 80-vuotias vanhus vihdoin lähtee hakemaan apua kuuloongelmiinsa, joutuu hän odottamaan Helsingissä kaksi vuotta, ennen kuin asianmukaiset kuulolaitetutkimukset korvaklinikalla saadaan tehdyksi. Tämä ei ole mitenkään hyväksyttävää sivistysvaltio-Suomessa.

Sytä niin vanhusten kuin muunkin väestönsan peruspalveluiden saatavuuden ongelmiin on haettava kuntien päätöksenteosta, maamme hallituksesta sekä eduskunnasta, joka viime kädessä kantaa valtion vastuun päättäessään vuosittain valtion tulo- ja menoarviosta.

Vuonna 1993 lopetettiin pääosin valtion normiohjaus kuntien palveluiden järjestämiseksi. Tilanne on tämän jälkeen ryöstäytynyt käsistä. Vakaa uskomus, että kunnat kykenevät itse järjestämään palvelutarjontansa asianmukaisesti, on osoittautunut vääräksi. Yksi syy siihen on se, etteivät kunnat ole voineet pitää valtiota luotettavana sopijaosapuolena pitkäjänteisen ja tasokkaan palvelutarjonnan luomiseksi. Toisena ja ehkä tärkeämpänä syynä siihen on se, että päätöksenteko kunnanvaltuustoissa on kumileimaismaisesti karannut käsistä. Peruspalvelujen kustannuksella on vedetty ohi kaikkien suunnitelmien uusia yllättäviä hankkeita kuntien talousarvioihin.

Tämän tilanteen johdosta on lukuisissa puheenvuoroissa nostettu esiin mahdollinen normiohjauksen uudelleenkäyttöönotto. Niin tässä keskustelussa kuin valtion ensi vuoden talousarviokeskustelussa useat ministerit ovat ehdottomasti kieltäneet normiohjauksen uudelleenkäyttöönoton. Kuitenkin näyttää siltä, että siihen on ainakin osittain palattava. Siihen on jo palattu. Valtion tämän vuoden talousarviossa on varattu 70 miljoonaa markkaa lasten ja nuorten psykiatriseen hoitoon sosiaali- ja terveysministeriön jakamana. Tuo määräraha on selvästi korvamerkitty rahaa. Se on eduskunnan tunnustus siitä, ettei lasten ja nuorten psykiatrinen hoito järjesty asianmukaisesti kuntien päättämänä. Se on vain yksi vajavaisesti hoidettu kuntien järjestämä palveluala.

Olen sitä mieltä, että jos valtio alkaa normein ratkoa ongelmia, valtion tulee ottaa myöskin suurempaa vastuuta siitä, että annetut normit olisivat myös toteuttamiskelpoisia. Siksi valtion on

aina normeja antaessaan valmistauduttava antamaan kunnille tarpeelliset rahalliset voimavarat. Ministerit kuitenkin yrittävät estää normiohjauksen uudelleenkäyttöönoton vannomalla yksioikoisesti kuntien itsehallinnon varaan. Kuntien itsehallinto on vain yksi osa tänä vuonna voimaan tullutta perustuslakia. Uuden perustuslain hengen toteuttamiseksi joutuvat sen lukuisat pykälät keskinäiseen punnintaan. Kuntien itsehallinto jää pyhydessään selväksi kakkoseksi silloin, mikäli kansalaisten perusoikeuksien toteuttaminen ei onnistu toimeentulon tai yhteiskunnan palvelutarjonnan heikkouksien takia.

Herra puhemies! Väläkysymyskeskustelu on osoittanut, etteivät kansalaisten perusoikeudet vanhusten ja muunkaan väestön palveluiden suhteen toteudu riittävästi. Ministeri Soininvaara ilmoitti, että hallitus on tuomassa lakiesityksen, joka oikeuttaisi hallituksen antamaan asetuksia mielenterveystyön järjestämisestä. On tärkeää, että eduskunta saa esityksen pian käsiteltäväkseen. Se tarjoaa eduskunnalle hyvän mahdollisuuden vetää linjaa uuden perustuslain hengen toteuttamiseksi.

Toivottavasti perustuslakivaliokunta punnitsee tarkoin, onko kuntien itsehallinto itseisarvona tärkeämpi kuin perusoikeuksien toteutuminen ja onko päätökset tehtävä korvamerkittävässä asiassa eduskunnassa talousarviokäsittelyssä ja voiko hallitus vasta sitten antaa eduskunnan päätöksiä tarkentavia asetuksia yksityiskohtien suhteen. Perustuslakivaliokunta on nyt aallongharjalla eduskunnan päättäessä uuden perustuslain tulokinnasta perusoikeuksien ja vanhustenkin palveluiden turvaamiseksi.

¹³² **Petri Salo /kok:** Arvoisa herra puhemies! Täällä on tänä myöhäisiltana kuultu niin loistavia, runollisia puhe-esityksiä, että täytyy sanoa, että jos istuisin Lapissa tupaillassa ja kuuntelisin tuollaista puheenvuoroa, varmasti kyynel tulisi silmään, niin vaikuttavia esiintyjä täältä löytyy. (Ed. Takkula: Keskustan puhe siis tehoaa!) — Kyllä.

Mutta itse asiaan. Luen teille yhden tekstin. Kuunnelkaa, onko se mistään tuttu.

"Väestöennusteiden mukaan Suomen väestö vanhenee voimakkaasti vuoteen 2030 asti ja vähenee tämän jälkeen edelleen. Selityksenä ovat nykyinen ikärakenne ja edelleen alhaisena pysyvät syntyvyysluvut. Yli 65-vuotiaiden määrä kasvaa Suomessa enemmän kuin muualla

EU:ssa, ja 30 vuoden kuluttua heitä on kaksinkertainen määrä nykyiseen verrattuna, noin 1,6 miljoonaa. Tämä yhdessä voimakkaan muutto-liikkeen kanssa aiheuttaa suuria muutoksia. Ihmiset ovat yhteiskunnan tärkein voimavara, minä vuoksi väestön määrä ja koostumus ovat niin tärkeitä.

Mikä on väestökehityksen väestötieteellinen merkitys ja mikä on sen merkitys demokratialle? Mitä väestökehitys merkitsee työmarkkinoilla? Mitä se merkitsee kansantaloudelle ja hyvinvoinnille? Keskittykö asutus entisestään, ja käykö tärkeiden palvelutoimintojen pohja liian pieneksi laajoilla alueilla maassamme?

Onko tämä kehitys väistämätön? Tarvitaanko perhepoliittisia toimenpiteitä, maahanmuuton lisäämistä ja aluepoliittisia toimenpiteitä kehityksen muuttamiseksi? Kysymyksiä on monia, ja niihin tarvitaan vastauksia."

Onko kenellekään tuttu tämä teksti? (Ed. Takula: On Totuuden aikakirjasta!) — Ei, vaan se on eilen täällä käsitelty Håkan Nordmanin esittämä toimenpidealoite väestöpoliittisten tavoitteiden asettamisesta, jolla oli lähes 140 allekirjoittajaa. Käsitelimme sen eilen. Siinä koko eduskunta osoittaa tahtonsa siitä, että me haluamme, koko eduskunta, varautua yhteiskunnassa siihen, että me tiedämme, että nämä kehitystrendit tulevat Suomessa tapahtumaan. Me joudumme sopeuttamaan julkista talouttamme sen mukaisesti, että meillä löytyy resursseja huolehtia vanhuksista silloin, kun heidän osuutensa väestöstä lisääntyy.

Oppositio nosti seuraavana päivänä tämän asian tietenkin välikysymykseksi, aivan saman asian. Tarkoituksena on tietenkin kaataa hallitus, niin kuin ed. Takkulakin esitti. Mutta väitän, että kun kuuntelin ministeri Osmo Soininvaaran puheita ja visioita tänään, selvästi näytti, että näihin kaikkiin asioihin ollaan varautumassa, ensimmäisenä haukkui Hämeenlinnan, sitten hän haukkui Espoon, ja kaiken lisäksi hän haukkui vielä Vantaankin. Minun tuli aivan sääli välikysymyksen ensimmäistä allekirjoittajaa ed. Jouko Jääskeläistä, joka neljän kristillisen voimin yrittää Vantaalla pitää yllä hyvää vanhustenhuoltoa.

Emme me näin voi edetä. Kyllä minä Alahärmän kunnan valtuutettuna ja päättäjänä, vaikka meitä on 27, katson näissä asioissa ensimmäisenä omaan peiliin. 5 000 asukkaan maalaiskunta, väestömuutto 50 ihmistä joka vuosi pois. Siitä huolimatta katson, että minä ensisijaisesti kunnallisena päättäjänä tässä uudessa normiohjauksessa, joka nyt on laskennallinen peruste, yhdessä muiden valtuutettujen kanssa päätän siitä, miten meillä hoidetaan vanhuksia.

Täällä on puhuttu paljon välittämisestä. Vaimoni on vanhainkodissa töissä. Hän sanoi, että hänen mielestään välittämisen puuttumista osoittaa se, että siellä on tällä hetkellä potilaina vanhuksia, jotka ovat puolitoista vuottakin olleet niin, etteivät heidän omaisensa vaivaudu edes tulemaan heitä katsomaan. Suurin välittämisen puute on sitä, että vanhukset kylillä ja laitoksissa kärsivät yksinäisyydestä. Minä taas ihailen sellaisia omaisia, jotka huomaavat hoitohenkilökunnan kiireen ja menevät itse auttamaan tätä palvelutuotantoa. Suurin ongelma on nimenomaan yksinäisyys ja sitä kautta välittämisen puute. Meidän kokoomuslaisten teema, jotka täällä kuulemma edustamme kovaa kapitalismia ja markkinataloutta, on jo toisissa vaaleissa "Edelleen vastuuta", vastuuta siitä taloudenpidosta, jota me yhdessä keskustan kanssa teimme 90-luvun alussa ja nyt olemme tehneet Lipposen hallituksessa ja jolla sopeutetaan meidän julkinen taloutemme siihen, että pystymme vastamaan tulevaisuuden haasteisiin.

Miten minä suhtaudun, kun minun äitini joutuu laitokseen tai vanhainkotiin? Olenko minäkin samanlainen, että minä en käy puoleentoista vuoteen häntä edes katsomassa? Nämä ovat niitä todellisia arvoja. Tässä maailma on muuttunut hyvin kovaksi. Me olemme itsekkäitä, ajattelemme vain omaa uraputkea, teemme töitä, emme välitä. Kaikki eivät välitä tänä päivänä edes omista lapsistaan, ei heillä ole aikaa niillekään, puhumattakaan vanhuksista. Sitä kautta tulee huonoja perheitä. Kun perhekokonaisuus katoaa yhteiskunnasta, se tietää pahoinvointia koko yhteiskunnalle. Opposition edustajat, minä sanon, että samassa veneessä olemme kaikki. Katson joka aamu omaan peiliin, miten minä olen kohdaltani nämä asiat hoitanut.

Hyvät ystävät, väitän, että hallituksessa on riittävästi tietotaitoa, riittävästi osaamista, riittävästi halua kohdata tulevaisuus ja suunnata veromarkat vanhenevan väestön palvelujen turvaami-

seen. Vaitan myös, että olisimme me tässä hallituksessa minkä tahansa poliittisen puolueen kanssa, sen perustalouspolitiikan, jota Suomi on tällä hetkellä tehnyt ja jota maailmalla kovasti arvostetaan, me olisimme suurin piirtein tehneet samalla tavalla. Niin suurta eroa ei tässäkään salissa voi olla, että täällä olevat ihmiset ja täällä olevat ihmiset verrattuna näihin ihmisiin ajattelevat näistä keskeisistä perhepoliittisista asioista niinkin eri tavalla.

Mutta, hyvät ystävät, opposition tehtävä on arvostella hallitusta. Ja, totta kai, mikä tahansa muukin oppositio kaksi viikkoa ennen kunnallisvaaleja tekee näinkin keskeisestä asiasta välikysymyksen saadakseen tietenkin huomiota, keskustelua, tv-lähetyksiä, uutisia, huomenna kokosivun ilmoituksia. Se on ilmaista vaalipropagandaa. Sen johdosta minä tulen äänestämään kuitenkin edelleen hallituksen luottamuksen puolesta.

¹³³ **Juha Korkea-osa /kesk:** Arvoisa puhemies! Ed. P. Salo otti puheenvuorossaan esille erään kaikkein keskeisimmän kysymyksen, joka koskettaa niin sanottua pohjoismaista hyvinvointivaltiota ja hyvinvointivaltion mallia, kysymyksen siitä, mikä on yksilöiden, perheiden vastuu yhtäältä ja mikä on yhteiskunnan vastuu toisaalta. Varmaan on niin, että kun me olemme halunneet rakentaa pohjoismaista mallia, me olemme samalla vierittäneet kaiken vastuun yhteiskunnalle ja olemme halunneet jättää sivuun sen inhimillisen henkilökohtaisen ja perheen vastuun, joka kuitenkin itse asiassa kautta vuosisatojen on ollut se perustoimintaperiaate, millä on tässä maailmassa eletty. On aika tavalla yllättävää, kuulin ihan muutama päivä sitten, että naapurimme Viron perustuslaki määrää sillä tavalla, että perheiden on pidettävä huolta vanhuksista eli tämä tehtävä on perustuslaissa määritelty perheiden tehtäväksi. Siellä on havaittu, että se ei ole hyvä ratkaisu, että se on näin kategorisesti laitettu perheiden vastuulle. Siitä on syntynyt monia ongelmia. Siellä halutaan nyt uudistaa lainsäädäntöä niin, että siinä lähestyttäisiin pohjoismaista mallia. Epäilemättä on niin, että tarvitaan sekä yhteiskunnallista vastuuta ja huolenpitoa että perheiden ja yksilöiden huolenpitoa. Tämä osuus ed. Salon puheenvuoron innoittamana ja kirvoittamana.

Me elämme kuitenkin pohjoismaisessa hyvinvointivaltiossa. Me olemme ottaneet yhteiskun-

nan tehtäväksi hyvin monia asioita, ja vanhustenhoito on yksi niistä. Emme voi yhtäkkiä sanoa, että nyt tästä eteenpäin yhteiskunta ei tätä velvoitetta hoida. Tämä velvoite meidän on hoidettava. Käydyssä keskustelussa on aika laajasti todettu, että vanhustenhuollossa on puutteita. Tämä toteamus on tullut niin oikealta kuin vasemmalta sen lisäksi, että välikysymyksen tehnyt oppositio on asiaa korostanut. On vain kysytty, miksi näin tapahtuu. Selityksiä on ollut ainakin kolmenlaisia. On sanottu, että kuntapäätäjillä ei ole riittävää vastuuta, kuntapäätäjät eivät halua hoitaa vanhusten asioita kunnolla. On siis kysymys arvovalinnasta, joka ei ole vanhuksille edullinen. Toinen selitys, jota erityisesti ministeri Soininvaara on täällä esittänyt, on se, että kunnissa ei ole riittävää osaamista. Kuntapäätäjät eivät ole osanneet jakaa voimavaroja oikein eivätkä ole osanneet järjestää asioita oikealla tavalla, ja sen takia vanhustenhoito on niin huonolla tolalla kuin on. Sen takia hän esittää, että — niin kuin ymmärsin rivien välistä — pienet kunnat pitäisi lopettaa ja kunnat yhdistää. Sillä tavalla ongelma tulisi ratkaistua.

Opposition välikysymyksen esittäjien selkeä viesti on ollut se, että kysymys on siitä, että ei ole varoja. Vielä on tietysti tullut esille ja on sanottu se, että pitää olla normiohjausta valtion taholta, ja sitten kaikki järjestyy, että se on se väline, millä tämä hoidetaan. Me olemme sanoneet, että tarvitaan lisää resursseja, jotta asiat hoidetaan.

Minä kysyn: Missä ovat ne kunnat, joilla olisi runsaasti taloudellisia resursseja, mutta jotka hoitavat muun muassa vanhusasiat huonosti? En minä ainakaan tunnista omassa kokemuspiirissäni sellaisia. On viitattu siihen, että ne ovat näitä isoja kaupunkeja, joita kieltämättä itse tunnen huonommin. Niin kuin täällä on todettu, eivät ne nyt ainakaan keskustaenemmistöisiä ole, kun on sanottu sillä tavalla, että keskusta on itse huonosti hoitanut kunnissa näitä asioita.

Niissä kunnissa, joissa ongelmia tiedän olevan, asetelma on suurin piirtein sellainen, että laman aikana on jäänyt erittäin monia koulutoiden tärkeitä asioita vähän huonolle hoidolle ja on huutava pula resursseista koulutoimen puolella. Sama pätee koko sosiaali- ja terveydenhuollon sektoriin, on rakentamispaineita, on eri näköisiä korjauspaineita jne., on huutava pula resursseista. Kunnan talous on sellaisessa tilanteessa, että pitäisi pystyä houkuttelemaan uusia yrityksiä, jotta saataisiin uusia asukkaita. Pitäisi sat-

sata elinkeinopolitiikkaan, jotta tulevaisuudessa kunnan talous olisi paremmin hoidettavissa. Näiden moninaisten tarpeiden ristipaineessa on siten tingitty äärimmilleen suurin piirtein kaikista osa-alueista ja niiden mukana myös vanhusten hoidosta monissa tapauksissa.

On tietenkin niin, että jos kaikki resurssit olisi suunnattu vanhustenhoitoon, se olisi voitu hoitaa, mutta sitten muut olisivat vielä huonommalla tolalla. Jos meillä olisi normiohjausta, niin kuin täällä on nyt vaadittu, niin se tarkoittaisi sitä, että ehkä yksi sektori hoidettaisiin kunnolla, mutta hetken päästä vaadittaisiin, että normiohjausta pitää lisätä tällä sektorilla, koska nyt se jää huonommalle hoidolle. Näin asia ei loppujen lopuksi siitä kummemmaksi tulisi. Tarvitaan siis ennen kaikkea resursseja. Minä uskon vakaasti siihen, että kunnalliset päättäjät ovat yhtä velvollisuudentuntoisia, yhtä sosiaalisia ja antavat yhtä paljon arvoa vanhusten hoidolle kuin tämä sali tänään ja tekevät kaikkensa niiden resurssien puitteissa, jotka ovat käytettävissä vanhusten hoidon hyväksi.

Normiohjaus on aika epämääräinen käsite, niin kuin aikaisemmissa puheenvuoroissa on todettu. Itse olen ajatellut, että emme tarvitse mitään pakkopaitoja kuntiin, mutta olisi tietysti hyvä olemassa jonkinlainen laatujärjestelmä, jollaisia yrityspuolella on viime vuosikymmenen aikana kehitetty, jolla voitaisiin paremmin saada mitatuksi ei vain palvelujen hintaa, vaan myöskin palvelujen laatua. Tiedänkin, että tällaisia järjestelmiä ollaan kehittämässä. Jos meillä olisi käytettävissä myöskin vanhustenhuollon laatu-järjestelmä, se antaisi kunnallisille päättäjillekin paremman mahdollisuuden tehdä kustannus—hyöty-arviota siitä, miten asiat omassa kunnassa on hoidettu, miten niissä on onnistuttu, minkälaisia puutteita on.

Toivoisin, että hallitus tekisi töitä tämän-taipaisten järjestelmien kehittämiseksi. Tässä piilee tiettyjä ongelmia. Helposti minimitasosta tulee maksimitaso. Näin ei saisi käydä. Mutta kunnalliset päättäjät varmaan, ainakin isommissa kaupungeissa, joissa on suuret asiakokonaisuudet, tarvitsisivat tällaisia mittareita, joissa ei mitattaisi ainoastaan rahallista määrää, vaan, niin kuin sanoin, myöskin laatuasioita, päätöksenteonsa pohjaksi.

positiota, että se on tehnyt välikysymyksen väärään aikaan ja yrittää ottaa siitä mainoshyödyn itselleen (Eduskunnasta: Ja saa!) — Ja saa. — Mutta tämän talon historian aikana täysin säännömukaisesti on oppositiopuolue tehnyt välikysymyksen kolme viikkoa ennen kunnallisvaaleja, riippuen aina siitä, kuka on ollut oppositiossa, mutta aina se on tehty. Kaikki ovat tämän hyödyn vuorollaan saaneet. Nyt on valitettavasti keskustapuolueen ja kristillisten vuoro tämä hyöty poimia.

Välikysymys on kumminkin erittäin oikea ja aihe on tärkeä. Täällä on syytetty kuntia siitä, että kunnan päättäjät tahallaan jättäisivät vanhukset hoitamatta. Ei se voi näin olla. Ei ihminen voi olla niin kylmä, että hän tahallaan tekisi jotakin huonoa vanhuksille. Kyllä tässä käy toteen se vanha sanonta, että vaikka on kuinka ison talon poika, niin jos ei oo rahhaa, niin ei oo rahhaa. Kyllä se on niistä pelimerkeistä kiinni. Kunnilla ei ole riittävästi rahaa tehdä sitä asiaa kunnolla.

Välittämisasiä, josta ed. P. Salo myös ansiokkaasti mainitsi, on erittäin tärkeä kysymys. Kyllä hallitus saisi kantaa ehkä vieläkin voimakkaampaa huolta perheiden välittämisestä ja tämän hetken tehosukupolven perheen sisäisestä välittämisestä ja sukulaissuhteiden hoitamisesta. Siitä saisi kantaa vieläkin suurempaa huolta. Siitä voisi oikeastaan tehdä seuraavan välikysymyksen, miten sitä voitaisiin parantaa. Se on todella kylmää tämä tämän päivän arvomaailma, kun markka on ainoa konsultti, millään muulla ei ole mitään väliä. Tästä välittämisestä on yhtenä esimerkkinä hoitohenkilökunnan palkkaus. Se on niin huono, että sitä kautta heijastuu meidän päättäjien arvostus koko hoitajien työtä kohtaan. Se on niin kelvoton se palkka, että emme silloin ole sitä hommaa kunnolla tehneet, jos alipalkalla ihmiset pakotetaan — tietenkin lainausmerkeissä se pakottaminen — tänä päivänä työhön.

Eräs ystäväni soitti ja sanoi, että sai nyt viisikymppisenä hoitoalan koulutuksen ja joutui työtömyyskortistoon siitä seuraavaksi. Nyt kun olivat tulleet ne päivät täyteen, hänet jonkinlaisella työllistämistuella vanhainkotiin palkattiin työhön. Hän on täysin, täydellä vastuulla vanhainkodin työvuorolistassa, tekee kolmivuorotyötä, valvoo ja tekee pätkeämut sun muut, kaikki mitä kuuluu, ja käteen jää 4 500 markkaa kuukaudessa. Onko tämä arvostus oikealla kohdalla vanhustyötä kohtaan, hoitotyötä kohtaan, jos

tämmöinen on rahallinen tulos siitä työstä, mitä siellä tekee? (Ed. P. Salo: Se on poliisin palkka!)

Veteraaniasiasta tässä keskustelussa on mielestäni puhuttu ehdottomasti liian vähän, vaikka ei suoraan välikysymyksen tekstiin ole eläkeasioita merkattukaan. Yksi osa vanhustyöstä ja vanhuksista välittämistä ovat kuitenkin veteraanien eläkkeet. Eräs veteraani on soittanut minulle montakin kertaa ja kysynyt, mitä tälle asialle voitaisiin tehdä, voitteko tehdä mitään. Hän saa 2 800 markkaa eläkettä kaikkineensa, entinen viljelijä ja veteraani, ja sanoo, että kun hän on Summan motissa rukoillut, hän ei koskaan lähde ruokilemaan sosiaaliluokulle. Rahat eivät riitä edes lääkkeisiin taikka sairaalapäivämaksuihin. Tämä on myös hallituksen ja päättäjien selvä osoitus vanhuksista välittämisestä, jos ihminen joutuu tuon kokoisella eläkkeellä toimeen tulemaan. Kansaneläkkeen 50 markan korotus niin pienenä ja vasta ensi vuoden puolessavälissä voimaan tulevana on pilkantekoa vakavalla asialla. On itsestä hyväosaisten politiikkaa puhua minkäänlaisista veronalennuksista niin kauan kuin yksikin eläkeläinen joutuu tulemaan tässä maassa toimeen alle 4 000 markan eläkkeellä.

¹³⁵ **Mauri Salo /kesk:** Arvoisa herra puhemies! Tämä keskustelu näyttää pyrkimyksistä huolimatta päättyvän tänään, ja vielä yksi puheenvuoro illan päätteeksi. On monessa puheenvuorossa todettu, että väestö ikääntyy ja toisaalta syntyvyys on edelleen laskussa. Näin ollen tietenkin vanhusväestön määrä suhteellisesti meillä kasvaa. Eläköityminen on yksittäisille ihmisille tietenkin hyvä asia, mutta yhteiskunnan kannalta siinä tulee tietynlaisia taloudellisia paineita. Maahanmuuttajista on kaavailtu jossain jo pelastusta siihen, että saadaan uusia työntekijöitä ja sitä kautta voidaan turvata hyvinvointi. Meille on tullut vuosien saatossa maahanmuuttajia aikamoinen määrä, mutta suomalainen yhteiskuntapolitiikka on kyennyt hyvin suurelta osin ainakin kaikki pakolaiset, joita tänne on vastaanotettu, passivoimaan niin, että ne odotukset, joita heihin on ladattu, eivät suinkaan ole toteutuneet.

Talousvaliokunta kävi elokuun loppupuolella Kanadassa. Yksi Kanadan tämän hetken kasvuvomavaroista on se, että sinne on muuttanut paljon Aasiasta kansalaisia ja he ovat säilyttäneet ja solmineet edelleen uusiakin suhteita entiseen kotimaahansa ja tekevät voimakkaasti kauppaa tänä

päivänä Kanadan ja Aasian maiden välillä. Tämä olisi ollut Suomellekin aikamoinen mahdollisuus, jos me tämän mahdollisuuden olisimme osanneet oikein hyödyntää.

Tänään, kun puhutaan vanhushuollosta ja peruspalveluiden turvaamisesta, on törmätty jo kaikissa puheenvuoroissa valtiontalouteen, kuntatalouteen ja kuntapäättäjien haluun tuottaa palveluita. Yli 130 kunnallisvaltuutettua tässä salissa ja se syytösmäärä, mitä täältä on sinkoillut kunnallis päättäjiin — en voi sitä asiaa ymmärtää. Itse toimin valtuuston puheenjohtajana ja tiedän sen tuskan, mitä on tehdä budjettia ilman riittäviä rahoja ja leikata lautakunnilta, jotta budjetti voidaan pitää tasapainossa. Valtio—kunta-suhteessa on kuitenkin selkeästi korjaamisen varaa, ja siksi on perusteltua, että täällä on käyty perusteellinen keskustelu. Toivottavasti se avaa hallituksen korvat niin, että myös kunta—valtio-suhde saadaan tältä osin toimimaan.

Täällä on pyydetty jopa normiohjausta. En nyt kannata missään tapauksessa normiohjausta vaan edelleen sitä, että kunnilla on kyky hoitaa oma taloutensa niin, että myös kuntalaisten on hyvä olla. Suomessa harjoitettava kova talouspolitiikka tänä päivänä johtaa siihen, niin kuin tilastotkin osoittavat, että yhä useampi rikastuu mutta myös yhä useampi köyhtyy. Amerikassa käydään presidentinvaalikampanjaa tällä hetkellä. Siellä ovat ääripäät vastakkain. Toinen ehdokkaista haluaisi alentaa veroja kokoomuksen lailla ja toinen haluaisi luoda parempia palveluita. Mielenkiintoista nähdä, kuinka ottelu siellä päättyy. Itse kannatan sitä, että Suomessa maksetaan veroja ja tuetaan palveluita, jotta ihmisten on hyvä olla.

Pohjoismainen hyvinvointi on suomalainen kovan luokan teesi ollut vuosikaudet. Nyt vain näyttää siltä, että meidän kalliisti kouluttamamme, todella hyvän ammattitaidon omaavat henkilöt lähtevät Suomesta luomaan muualle Pohjoismaihin hyvää pohjoismaista hyvinvointia. Kansantalouden varoja haaskataan siinä, että näitä voimavaroja ei valjasteta oman yhteiskunnan palvelukseen, ja sitten ajaudumme kaikenlaisiin ongelmiin, niin kuin useassa puheenvuorossa on ansiokkaasti selvitelty.

Arvoisa puhemies! Nyt esillä oleva asia on niin vakava, että toivottavasti siitä tämänkin illan jälkeen jatkuu keskustelu ja jatkuu niin kauan, kunnes nämä asiat tulevat kansalaisten edun mukaisesti oikein hoidetuiksi.

¹³⁶ **Kari Myllyniemi /kesk:** Arvoisa puhemies! Kun varsinaisessa puheenvuorossani kerroin kysyneeni terveydenhuoltoalan työttömiltä, olisivatko he olleet valmiita tekemään työttömyyskorvausta vastaan työtä joka kolmas viikko, en puheessani kertonut heidän vastaustaan. He olivat asiaan myöntäväisiä, kunhan ei menettely johda siihen, että kunnat eivät perusta pysyviä virkoja silloinkaan, kun niitä todella tarvitaan. En käytä pitempää puheenvuoroa sen vuoksi, etten nyt provosoisi muita pyytämään enempää sen pohjalta.

¹³⁷ **Jouko Jääskeläinen /skl:** Arvoisa herra puhemies! Varautuminen tulevaan ja olemassa olevien havaittujen ongelmien korjaaminen ovat sitenkin olleet tämän keskustelun pääteemat. Perjantaina äänestämme sitten hallituksen luottamuksesta, mutta uskon ja toivon, ettei tämä keskustelu myöskään keskusteluna ole ollut turha. Siksi syvältä ja monia asioita on käsitelty nimenomaan olemassa olevien ongelmien korjaamisen suhteen, havaittujen ongelmien, havaintojen suhteen ja niihin paneutumisen suhteen.

Toinen asia, varautuminen tulevaisuuteen. Useassakin puheenvuorossa on tähän kysymyseen viitattu, viitattu väestöpolitiikkaamme. Puoleemme on 20—30 vuoden aikana paljon puhunut väestöpolitiikasta. Nyt me havaitsemme monia niitä kysymyksiä, joista olemme puhuneet, väestökehityksessä, joka myöskin vaikuttaa työvoiman saatavuuteen, myöskin ikääntyvän väestön saaman hoidon määrään. Ei ole minkäänlaisia hysterian lietsomista, jos myöskin vanhusten hoitokysymyksessä varaudumme tulevaisuuteen, koska nämä trendit ovat erittäin pitkiä. Siihen, minkälaista hoitoa, minkälaista hyvinvointia pystymme tarjoamaan yhteiskunnassa 20 vuoden päästä, luodaan sittenkin perustoja, peruspilareita tällä hetkellä.

Keskustelu päättyy.

Toinen varapuhemies: Asian käsittely keskeytetään.

PÄIVÄJÄRJESTYKSEN ASIAT:

2) Hallituksen esitys laiksi toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta

Mietintöjen pöydällepano
Hallituksen esitys HE 134/2000 vp
Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan mietintö StVM 23/2000 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ensi perjantain täysistuntoon.

Toinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava varsinainen täysistunto on ensi perjantaina kello 13, kyselytunti huomenna torstaina kello 16.30.

Täysistunto lopetetaan kello 23.40.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen